I M A N

TEMELJI - SUŠTINA - NEGACIJA

dr. Muhammed Nu'ajm Jasin

Sarajevo 2001 - 1422. G.H.

Naslov originala	IMAN - HAKIKATUHU, ERKANUHU VE NEVAKIDUHU
Naslov prijevoda	IMAN - TEMELJI, SUŠTINA , NEGACIJA
Pisac	dr. Muhammed Nu'ajm Jasin
Prevodilac	mr. Zuhdija Adilović
Šerijatski recenzent	Muhamed Mehanović
Likovno - tehnički urednik	Nedžad Kazić, Fatih Farhat
Lektor	prof. Safet Sarić
Korektor	Sabina Deljković, Omer Resulović
DTP	Kavazović D&T, Sarajevo
Štampa	"OKO" - Sarajevo
Tiraž:	30 000 KNJIGA BROJ 5
Četvrto izdanje	BESPLATNI PRIMJERAK
Izdavač	*Sva prava štampanja i izdavanja zadržava Visoki saudijski komitet za pomoć BiH i Kulturni centar "Kralj Fahd" u Sarajevu*

ŠTAMPANO POD POKROVITELJSTVOM ČUVARA "DVA HRAMA"
KRALJA FAHDA BIN ABDUL-AZIZA AL-SAUDA, KRALJEVINE SAUDIJSKE ARABIJE

طبع على نفقة خادم الحرمين الشريفين الملك فهد بن عبد العزيز آل سعود هدية مجانية

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo

UDK 297.1

Yasin, Muhammad Nu'aym
Iman: temelji - suština - negacija / Muhammed Nu'ajm Jasin; (s arapskog preveo Zuhdija Adilović).
- 4. izd. - Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć Bosni i Hercegovini, 1998. - 201 str.; 20 cm. - (Visoki saudijski komitet za pomoć Bosni i Hercegovini; knj. 5)
Na kor. listu i hrptu Muhammed Nu'ajm Jasin. - Prijevod djela: Iman: hakikatunu, erkanuhu, ve nevakiduhu. - Bilješke: str. 179 - 197.
ISBN 9958 - 880 - 00 - 8
COBISS - ID 450054

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

PREDGOVOR

Hvala Allahu Koji poučava peru, Koji čovjeka poučava onome što ne zna. Hvala Allahu Koji je one koji vjeruju iz tmina na svjetlo izveo i na pravi put ih uputio: ***"I doista, ovo je pravi put moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova." (El - En'am, 153)*** Uzvišeni Allah također veli: ***"Reci: 'Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?'" (Ez - Zumer, 9).*** Uzvišeni također veli: ***"Zato vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i u svjetlo koje objavljujemo." (Et - Tegabun, 8)***

Neka je Allahov blagoslov na Učitelja koji upućuje najboljoj uputi: ***"Reci: 'Meni je, doista, jasno ko je Gospodar moj'" (El - En'am, 57)***, našeg Vjerovjesnika Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme.

Najuzvišenija znanost je spoznaja Allaha, a ona nas vodi spoznaji načina ispovijedanja vjere Njemu. Što se više širi vjerska znanost smutnje je sve manje, a neznanje sve slabije. U tradiciji se pominje: "Vrijednost alima (znalca) u odnosu na abida - pobožnjaka je kao vrijednost punog mjeseca u odnosu na ostale zvijezde." Jer, najvredniji je, najuzvišeniji i najdostojniji da bude primjen onaj ibadet koji je usklađen i podudaran s časnm šerijatom. A cilj i svrha egzistencije činjenje je ibadeta Allahu: ***"Džine i ljude stvorio sam samo zato da Mi se klanjaju." (Ez - Zarijat, 56)***

Visoki saudijski komitet raduje i čini mu čast da, po preporuci njegove visosti predsjednika Visokog saudijskog komiteta, princa Selmana b. Abdulaziza, guvernera provinicije Rijad, ponudi ovu biblioteku sastavljenu od najvrednijih kniga potrebnih muslimanu posebno u ovom vremenu. Akcenat smo stavili na moralne vrijednosti, učvršćenje vjerovanja, temelje islama, kompaktnost društva i njegovu etiku, te uspostavljanje spona s prvom generacijom, najodabranijom i najčestitijom zajednicom ashaba, koji su najbolje razumijevali i primjenjivali islam, nastojeći valorizirati naš iman, naša djela i razmišljanje u svjetlu njihovog odnosa,

povezujući dunjaluk sa ahiretom, ‘ivot s onim što slijedi poslije smrti. A to je istina koju nije moguće zanemariti, pogotovo uzimajući u obzir činjenicu da smo izgubili hiljade naše braće u bosanskoj tragediji. Kuda bi nas to onda vodilo?

U okrilju časnog tefsira, plemenitog hadisa i čiste islamske misli, ‘ivimo s ovom odabranom skupinom knjiga iz serije “Biblioteka bosanske porodice”, koju nudimo odraslom i malom, mušku i ‘ensku. Svako od njih mo‘e zeti iz njih shodno obimu znanja koje mu je Allah dao,oboru‘avajući se spoznajom i nalazeći pravi put pomoću Allahova svjetla.

“Ostavio sam vas na čistoj stazi po kojoj je isto ići noću kao i danju, s nje skreće samo onaj ko je propao”- veli Poslanik, a.s. “Ostavio sam vam dvije stvari koje, ako ih se budete pridržavali, nećete zalutati nikada: Allahovu knjigu i moj sunnet” - veli Poslanik, a.s., također.

Molim Allaha da ovo znanje bude od koristi, da ga učini blagoslovljenim i trajnim dobrim djelom i da nagradi svakog ko je učestvovao u izlasku na vidjelo ove biblioteke, prevođenju djela, pripremanju za štampanje, distribuciji, kao i onog ko se njome okoristi, najboljom nagradom. On čuje dove i odaziva se.

Direktor Regionalnog ureda
Visokog saudijskog komiteta za Evropu

Naser b. Abdurrahman es - Saeed

BILJEŠKA O AUTORU

Puno ime mu je Muhammed Nu'ajm Abdus Selam Jasin. Rođen je u Jordanu 11.6.1943. g. Šerijatski fakultet završava 1964. g. na Damaskom univerzitetu, a 1965. završava fakultet prava na istom univerzitetu. Magistarski rad na komparativnom fikhu brani 1968. g. na El-Azharu. Iste godine daje magistrat iz prava na Kairskom univerzitetu. Doktorat okončava na El-Azharu, 1972. g., također iz oblasti komparativnog fikha. Predavačem na Jordanskom univerzitetu postaje 1972. g., a od 1978. do 1992. predaje i na Kuvajtskom univerzitetu. Od 1992. do danas predavač je na Jordanskom univerzitetu. Jedno vrijeme je vodio katedru komparativnog fikha na Kuvajtskom univerzitetu i jedan je od osnivača šerijatskog fakulteta na tom univerzitetu. Bio je član naučne komisije za kuvajtsku enciklopediju fikha. Aktivno učestvuje u preradi programa fikha na fakultetima i duže vremena ostaje član stručne komisije za fetve u Jordanu. Učestvuje u komisijama za izradu pravilnika savremene islamske ekonomije. Postaje članom uređivačkog kolegija za izdavanje naučnih radova Jordanskog univerziteta u kojem i danas djeluje. Objavljuje veliki broj naučnih radova iz fikha i šire. Do sada je objavio deset knjiga, od kojih su dvije iz područja akaida a tri o džihadu. Ove podatke smo dobili iz njegovog dosijea na Jordanskom univerzitetu i autor je izrazio radost i zadovoljstvo kada je saznao da će ovo njegovo djelo biti štampano na bosanskom jeziku.

بسم الله الرحمن الرحيم

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

PREDGOVOR

Hvala Allahu, Gospodaru svih svjetova; neka je salavat na Poslanika, Njegovu časnu porodicu, ashabe i sve njegove iskrene sljedbenike, do Sudnjeg dana!

Akidet - tewhid temeljna je islamska znanost na kojoj se grade sve ostale islamske nauke. Misija svakog poslanika bila je sadržana u riječima “la ilahe illallah” - (Nema drugog boga, osim Allaha!) i zadaća svakog od njih je bila da ugradi tu ideju u srca svojih sljedbenika. Nažalost, na našem podneblju se u zadnjem periodu uopće nije radilo na pisanju i pripremi knjiga ili udžbenika iz ove oblasti koji bi odgovarali potrebama našeg prosječnog muslimana u Bosni, ili učenika u našim medresama. Naš pristup ovoj oblasti svodio se na filozofsko teoretiziranje ili polufilozofsko - ilmul kelamsko debatiranje o svojstvima Allaha, dž.š., i pitanjima gajba. Međutim, naša braća u islamskom svijetu napisala su desetine savremenih djela i udžbenika iz ove oblasti, koja su zauzela svoje mjesto na čuvanim islamskim fakultetima i univerzitetima. Jedno od općeprihvaćenih savremenih akaidskih djela među profesorima i studentima gotovo svih islamskih univerziteta jeste ovo djelo, koje je Allahovom, dž.š., voljom našlo svoje mjesto i na našem, bosanskom jeziku. Ta njegova prihvaćenost od strane velikog dijela islamskog svijeta i jeste bila moj glavni motiv prilikom odluke za njegovo prevođenje. Autor ovog djela je čuveni profesor na Jordanskom univerzitetu, gdje i danas djeluje i radi. Nadam se da ćemo ovim djelom popuniti veliku prazninu, koja je bila očevidna u našoj sredini.

Molim Allaha, dž.š., da ovo djelo naiđe na prijem kod naših muslimana, kao što je to slučaj s našom braćom u arapskom svijetu, i Njega molim da me za trud koji sam uložio, prevodeći ovo djelo, nagradi na Sudnjem danu.

Prevodilac

UVOD

Zahvala pripada samo Allahu; od Njega pomoć tražimo i Njega za oprost molimo. Utječemo se Allahu od zla nas samih i zlih djela naših. Koga Allah uputi na pravi put, za njega nema zablude, a koga u zabludu odvede, za njega nema upute. Svjedočim da nema drugog boga, osim Allaha, i da je Muhammed, a.s., Njegov rob i poslanik.

Osnova svakog nereda je suprotstavljanje Istini i odstupanje od njenog puta, a svako dobro je u slijeđenju Istine i pridržavanju njenog puta. Istina ("hak") najsavršenije je i najsvrsishodnije stanje u kojem je Allah, dž.š., stvorio stvorenja, ili od njih traži da takva budu. Sve na ovom svijetu stvorio je samo Allah, dž.š., i niko nije s Njim u tome učestvovao. Svaku pojavu na ovom svijetu Allah, dž.š., postavio je na određen način i o njoj se adekvatno pobrinuo. A Allah, dž.š., savršen je i daleko od bilo kakve greške, te je u Njegovom stvaranju i određivanju samo pravda i ispravnost. Zbog toga, sve što odstupi od božanskog zakona i Njegove naredbe, neminovno propada. Nebesa i Zemlju Allah, dž.š., stvorio je po Istini i Svojom mudrošću ih uredio, te su zbog toga u potpunom savršenstvu i skladu.

"Da Zemljom i nebesima upravljaju drugi bogovi, a ne Allah, nered bi njima zavladao." (El-Enbija', 22)

Čovjek je, isto tako, jedno od Allahovih, dž.š., stvorenja i ispravnost njegovog života ovisi o njegovoj spoznaji Istine i njenom slijeđenju, a stranputica je neminovan rezultat njegovog nepoznavanja Istine, ili njenog odbacivanja, i pored toga što ju je spoznao. Uzrok neispravnosti života cjelokupnog čovječanstva je nevjerovanje u Stvoritelja i neprihvatanje Njegovih naredbi, Upute i Istine koje je objavio. A uzrok ispravnosti cjelokupnog ovozemaljskog života je vjerovanje u Allaha, dž.š., i u ono što je On objavio i postupanje po Njegovom uputstvu u svim domenima ljudske djelatnosti. Zato je Allah, dž.š., rekao:

"Od Mene će vam uputa dolaziti, i onaj ko bude slijedio uputu Moju, neće zalutati i neće nesretan biti. A onaj ko okrene glavu od Knjige Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepa oživiti." (Ta-Ha, 123-124)

Allahovu uputu će slijediti samo onaj ko u Njega bude vjerovao, Njega se sjećao, osjećao

Njegovu prisutnost, svojstva i veličinu. A ko na Allaha zaboravi, taj će se i okrenuti od Njegove Upute.

Čovjek je, dakle, na ovom svijetu stavljen na kušnju između: sjećanja na Allaha, dž.š., i slijeđenja Njegove upute, ili zaborava na Allaha i zablude. On je na raskršću ova dva puta; treći ne postoji. Pred njima je put imana, upute i sreće, na ovom i budućem svijetu, i put kufra (nevjerstva), zablude i nesreće na oba svijeta.

Zbog toga je najvažnije i najuzvišenije što čovjek može naučiti i poučiti druge ljude pitanjima imana, njegovih temelja i obaveza koje se podrazumijevaju. A u isto vrijeme najpreče čim će se zaštititi i naoružeti je spoznaja kufra, njegovih uzroka i posljedica. Ako čovjek s tim bude načisto, spoznao je put svoje sreće i sigurno će ga slijediti i neće odstupiti od njega; spoznao je i put nesreće, te će ga se sigurno kloniti.

Nadamo se da ćemo u ovoj knjizi objasniti - onim što nam Allah, dž.š., podari od znanja i istine - pitanje imana i njegovih temelja, i uzroke kufra i njegove puteve. A jedino Allah, dž.š., omogućuje uspjeh. Zato je sve, u čemu pogodimo istinu, od Allaha, dž.š., Istinitog; što pogriješimo, to je od nas i šejtana. Allaha, dž.š., molimo da nam oprosti i da zaduži nekog od Svojih dobrih robova da ispravi greške u ovoj knjizi i objasni istinu.

Radi lakšeg korišćenja ovom knjigom, njene teme ćemo iznijeti u tri poglavlja:

1 - Temelji imana;

2 - Suština imana;

3 - Riječi i djela koji izvode iz imana.

PRVO POGLAVLJE

TEMELJI IMANA

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

Allah, dž.š., kaže:

"Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici - svaki vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove: - Mi ne izdvajamo ni jednog od poslanika Njegovih. I oni govore: 'čujemo i pokoravamo se; oprosti nam, Gospodaru naš, Tebi ćemo se vratiti!'" (El-Bekare, 285)

"O vjernici, vjerujte u Allaha, i Poslanika Njegova, i u Knjigu koju On Poslaniku Svome objavljuje, i u Knjigu koju je objavio prije. A onaj ko ne bude vjerovao u Allaha, i u meleke Njegove, i u knjige Njegove, i u poslanike Njegove, i u Onaj svijet - daleko je zalutao.'"(En-Nisa' 136)

"Nije čestitost u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu; čestiti su oni koji vjeruju u Allaha i u Onaj svijet, i u meleke, i u knjige, i u vjerovjesnike ..." (El-Bekare, 177)

U poznatom hadisu o Džibrilu koji je došao Poslaniku, a.s., u liku beduina i počeo ga pitati o islamu, imanu i ihsanu, stoji da je Poslanik, a.s., o imanu rekao: "Da vjeruješ u Allaha, Njegove meleke, Njegove knjige, Njegove poslanike, budući svijet i da sve što se događa (dobro ili zlo) biva Allahovim, dž.š., određenjem.[1]

Ovih šest načela su temelji imana, temeljne postavke s kojima su dolazili svi poslanici, a.s., i o kojima govore sve objavljene knjige. Zato ničiji iman nije potpun niti primljen, sve dok čovjek ne bude vjerovao u šest spomenutih temelja imana, na način koji je označio Kur'an i Sunnet Allahovog Poslanika, a.s. A ko zaniječe bilo šta od njih, izašao je iz imana i postao nevjernikom.

U sljedećim poglavljima ćemo, inšallah, obrađivati te temelje.

PRVI DIO

VJEROVANJE U ALLAHA, DŽ.Š.

Vjerovanje u Allaha, dž.š., znači čvrsto ubjeđenje da je Allah, dž.š., Gospodar, Vladar i Tvorac svega. Jedini On zaslužuje da mu se čini ibadet putem namaza, posta, dove, nade, strahovanja, poniznosti i pokornosti. On posjeduje sva svojstva savršenstva, te je daleko od bilo kakve manjkavosti.

Iman - vjerovanje u Allaha, dž.š., obuhvata tri principa:

1. - vjerovanje da je samo Allah, dž.š., Tvorac i Gospodar svega (tewhidur-rububijje);
2. - vjerovanje da se samo Njemu može ibadet činiti (tewhidul-uluhijje);
3. - vjerovanje da samo Njemu pripadaju imena i svojstva savršenstva (tewhidul- esmai ves sifat).

Zato čovjek ne može biti vjernik u Allaha, dž.š., sve dok ne bude vjerovao da je On Gospodar svega i da drugog Gospodara nema; da je samo On Bog i da se samo On može obožavati i da je On potpuno savršen u Svojim svojstvima i imenima i da niko drugi nije savršen i potpun.

Ovo su tri vrste tevhida koje ulaze u značenje imana u Allaha, dž.š.[2] , a na sljedećim stranicama ćemo detaljnije pojasniti svaki od njih.

1 - TEWHIDUR - RUBUBIJJE

Tewhidur- rububijje, ukratko, znači:

Čvrsto ubjeđenje da je Allah, dž.š., Tvorac i Gospodar svega i da drugog Gospodara nema.

Riječ RABB u arapskom jeziku znači vlasnik - ravnatelj.[3] A Allahov rububijjet nad Njegovim stvorenjima znači da ih je samo i jedini On stvorio, da je samo On njihov gospodar i da ih

samo On održava i njima upravlja. Zato tewhidur - rububijje znači priznanje da je Allah, dž.š., jedini Tvorac svih stvorenja i njihov Gospodar, da ih samo On oživljava i usmrćuje, da im samo On donosi korist i nanosi štetu i da im samo On može udovoljiti molbi ukoliko se nađu u bezizlaznoj situaciji; da jedini On može učiniti s njima sve šta želi, da samo On istinski daje i uzima; da samo On stvara i da je u Njegovim rukama sve. O tome nam Allah, dž.š., kaže:

"Samo On stvara i upravlja! Uzvišen neka je Allah, Gospodar svjetova!" (El-E'raf, 54)

U ovu vrstu tevhida ulazi i vjerovanje u Allahovo, dž.š., određenje - vjerovanje da sve što se događa, biva s Allahovim, dž.š., znanjem, voljom i moći.[4] Drugim riječima kazano, ova vrsta tevhida bi značila: saznanje i priznanje da je istinski pokretač i da u ovom svemiru istinski djeluje samo Allah, dž.š., stvaranjem, upravljanjem, mijenjanjem, usmjeravanjem (kretanja), povećavanjem i smanjivanjem, oživljavanjem i usmrćivanjem, i ostalo, i da mu se u svemu tome niko ne pridružuje.

Kur'an veoma jasno govori o ovoj vrsti tevhida. Skoro ni jedno poglavlje Kur'ana nije bez spomena ili bar posrednog ukazivanja na njega. On je kao temelj ostalim vjerovanjima tevhida, zato što je samo istinski Tvorac, Vladar i Ravnatelj zaslužan da mu se ibadet (svaki vid obožavanja), skrušenost i pokornost ukazuje i upućuje. I jedini On zaslužan je da Mu se upućuje zahvala, zikr, dova, nada, strahovanje i sl. Dakle, bilo šta od ibadeta može biti posvećeno samo Onome ko ima apsolutnu vlast i svime upravlja.[5]

S druge strane, samo je istinski Tvorac, Vladar i Ravnatelj dostojan svojstava veličanstva, ljepote i savršenstva, zato što ta svojstva može posjedovati samo Vladar svih svjetova, jer, nemoguće je pripisati vlasništvo i vladavinu nekome ko nije živ, ko ne čuje, ne vidi, ko je nemoćan, nijem, koji nije u stanju uraditi ono što želi i koji nije savršen u svome govoru i svojim djelima.[6]

Zato nalazimo da Kur'an ovu vrstu tevhida spominje u kontekstu zahvale Allahu, dž.š., (hamda), ibadeta, pokoravanja predanosti Allahu, dž.š., i u kontekstu objašnjenja Njegovih uzvišenih svojstava i lijepih imena.

U hamdu (zahvali) svaki musliman na svakom rekjatu uči:

"Hvala Allahu, Gospodaru svih svjetova!" (El-Fatiha, 2)

Allah, dž.š., kaže:

"Ta, neka je hvaljen Gospodar nebesa, Gospodar zemlje, Gospodar svih svjetova!" (El-Džasije, 36)

O pokoravanju i predanosti Njemu, Allah, dž.š., kaže:

"Reci: 'Allahov put je jedini pravi put, i nama je naređeno da Gospodara svjetova slušamo.'" (El-En'am, 71)

O obraćanju i iskrenom stremljenju samo Njemu, Allah,dž.š., kaže:

"Reci: 'Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja, doista su

posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova.'" (El-En'am, 162)

O objašnjenju da se samo Allah,dž.š., uzima za zaštitnika, a niko drugi, Kur'an kaže:

"Reci: 'Zar da za zaštitnika uzmem nekog drugog osim Allaha, Stvoritelja nebesa i Zemlje! On hrani, a Njega niko ne hrani!' Reci: 'Meni je naređeno da budem prvi među onima koji se pokoravaju', i: 'Nikako ne budi od onih koji mu druge ravnim smatraju.'" (El-En'am, 14)

U kontekstu dove, Allah, dž.š., kaže:

"Samo On stvara i upravlja! Uzvišen neka je Allah, Gospodar svjetova! Molite se ponizno i u sebi Gospodaru svome; ne voli On one koji se previše glasno mole." (El-E'araf, 54-55)

U kontekstu ibadeta, Allah, dž.š., kaže:

"Zašto da se ne klanjam Onome Koji me je stvorio, a Njemu ćete se vratiti?" (Ja'sin, 22)

"O ljudi, klanjajte se Gospodaru svome, Koji je stvorio vas i one prije vas, da biste se kazne sačuvali; Koji vam je Zemlju učinio posteljom, a nebo zdanjem, Koji s neba spušta kišu i čini da s njom rastu plodovi, hrana za vas. Zato ne činite svjesno druge Allahu ravnim!" (El-Bekare, 21-22)

Zaista samo je Tvorac nebesa, Zemlje i svega što je na njima, jedini zaslužan da ga čovjek prihvati kao Boga i zaštitnika, i da mu se potpuno preda, da Njemu dovu upućuje i da se Njemu obraća.

S druge strane, mi primjećujemo da Kur'an spaja Allahov, dž.š., rububijjet koji se ogleda u Njegovom vladanju nebesima i Zemljom i svime što je na njima, i njihovom uzdržavanju s Njegovim lijepim imenima i uzvišenim svojstvima. Promotri Allahove, dž.š., riječi u ajetu Kursi:

"Allah je, nema boga osim Njega - Živi i Vječni! Ne obuzima Ga ni drijemež ni san. Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji! Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja Njegova?! On zna šta je bilo prije njih i šta će biti poslije njih, a od onoga što On zna - drugi znaju samo onoliko koliko On želi. Moć Njegova obuhvata i nebesa i Zemlju i Njemu ne dojadi održavanje njihovo. On je Svevišnji, Veličanstveni!" (El-Bekare, 255)

Uistinu, Onaj koji je stvorio nebesa i Zemlju jedini je koji živi a ne umire, koji sve održava, sve zna, za sve se brine, koji je Najuzvišeniji i Najveličanstveniji. Zatim pogledaj sljedeće Allahove, dž.š., riječi:

"Mi stvaramo čovjeka i znamo šta mu došaptava njegova duša, jer Mi smo njemu bliži od vratne žile kucavice." (Kaf, 16)

"A kako i ne bi znao Onaj Koji stvara, Onaj Koji sve potanko zna, koji je o svemu obaviješten." (El-Mulk, 14)

Nikakve, dakle, dvojbe nema u tome da Onaj Koji je stvorio stvorenja, njih i nadzire i da

On zna sve ono što ona čine.

A što se tiče onih koji priznaju da je Allah, dž.š., Gospodar i Tvorac svega, ali Ga ne izdvajaju u božanstvenosti, nego uz Njega obožavaju i druge, niti Ga izdvajaju po Njegovim imenima i svojstvima, negirajući ih ili poredeći sa svojstvima stvorenja ili tumačeći ih u prenesenom značenju koje nema osnove; njima ovakav tevhid neće koristiti i uopće ih ne izvodi iz kruga nevjerstva u krug imana. Allah, dž.š., nam u Kur'anu govori o nevjernicima (mušricima) koji su priznavali da je Allah jedini Tvorac svega, ali su, i pored toga, ostali mušrici,[7] zato što nisu izdvajali Allaha, dž.š., u Njegovom uluhijjetu (obožavanju samo Njega), nego su obožavali i druge mimo Njega; i zato što nisu učinili tevhid Allahu, dž.š., u Njegovim imenima i svojstvima, tako što su zanijekali i u njih nisu povjerovali. Zato Allah, dž.š., za njih kaže:

"Većina ovih ne vjeruje u Allaha izuzev ako uz Njega druge budu obožavali." (Jusuf, 106)

Čuveni mufessir, El-Mudžahid, u komentaru ovog ajeta kaže:

"Njihov iman u Allaha je priznanje da nas je Allah stvorio i da nas On opskrbljuje, ali oni uz to priznanje ibadet čine i drugome mimo Njega."[8]

Jedan dio uleme iz prvih generacija rekao je: "Kada ih upitaš: 'Ko je stvorio nebesa i Zemlju?', oni odgovaraju: 'Allah!', ali, i pored toga, drugog obožavaju."[9]

Allah, dž.š., nam u Kur'anu kazuje da su i mušrici vjerovali da je On tvorac, Opskrbitelj i Vladar:

"A ako ih zapitaš ko ih je stvorio, sigurno će reći: 'Allah!' Pa, kuda se onda odmeću?" (Ez-Zuhruf, 87)

"Upitaj: 'Ko vas hrani s neba i iz Zemlje, čija su djela sluh i vid, ko stvara živo iz neživog, a pretvara živo u neživo, i ko upravlja svim? 'Allah', reći će oni, a ti reci: 'Pa zašto ga se onda ne bojite?'" (Junus, 31)

Iz navedenih ajeta jasno se vidi da nije svako onaj ko prizna da je Allah Gospodar svega, ujedno i povjerovao u Allaha kao jedinog Boga kome se ibadet čini i kao Jedinog kome pripadaju sva imena i svojstva savršenstva.[10] Većina ljudi ne poriče Tvorca i Njegovo upravljanje stvorenjima, ali njihovo nevjerstvo je u obožavanju drugog, mimo Allaha, dž.š.[11]

2 - TEWHIDUL - ULUHIJJE

Tewhidul - uluhijje, ukratko, znači: čvrsto ubjeđenje da je samo Allah, dž.š., istinski Bog i da drugog boga nema i upućivanje svih vrsta ibadeta (obožavanja) samo Njemu.

Riječ Ilah (Bog) u arapskom jeziku upotrebljava se u značenju riječi “me'luh” (onaj ko se obožava - onaj kome se ibadet čini).[12]

A ibadet u arapskom jeziku znači poslušnost, poniznost i pokornost. Pojedini alimi su definirali ibadet kao iskrenu ljubav s potpunom pokornošću. Ibadet koji nam je naređen, u sebi sadrži značenje poniznosti, a ujedno i značenje ljubavi, te je on potpuna poniznost prema Allahu, dž.š., s krajnjom ljubavlju prema Njemu. Zato ibadet Allahu, dž.š., nije ispravan ukoliko ne obuhvata oba spomenuta značenja i samo jedan od njih nije dovoljan za njegovu ispravnost. Allah, dž.š., mora biti draži čovjeku od svega što postoji, a ujedno i uzvišeniji od svega.[13]

Tewhidul - uluhijje se, dakle, temelji na iskrenom obožavanju jedino Allaha, dž.š., suštinski i formalno (u batinu i zahiru), tako da ništa od toga ne smije biti usmjereno ka nekom drugom mimo Allaha, dž.š. Zato vjernik Allaha obožava (ibadet čini), samo Njega i nikog više, samo Njega istinski voli, samo od Njega strahuje, samo se od Njega nada, samo Njemu dovu upućuje, samo se na Njega oslanja, samo prema Njemu iskazuje pokornost, poniznost, skrušenost i sve druge vrste i oblike ibadeta.

Ovaj dio tevhida, u svojoj suštini, sadrži sve ostale dijelove: vjerovanje u Allaha kao Tvorca i vjerovanje Njega kao Jedinog koji posjeduje imena i svojstva savršenstva, što nije obratan slučaj. Jer, vjerovanje i prihvatanje Allaha, dž.š., kao Tvorca i Gospodara, ne mora značiti da Ga se prihvata i kao Jedinog koji se obožava.[14]

Čovjek može priznati Allaha, dž.š., kao Tvorca, ali Ga ne obožavati (ne činiti mu ibadet). Isto tako, i vjerovanje u Allaha, dž.š., kao Jedinog Kome pripadaju imena i svojstva savršenstva (tewhidul - esma'ves sifat), ne obuhvata ostale vrste tevhida.

Ali, čovjek koji Allahu, dž.š., čini tewhidul-uluhijje, priznajući i prihvatajući Ga kao Jedinog Koji zaslužuje obožavanje (da mu se ibadet čini) i da niko drugi, sem Njega, nije zaslužan ni u kom vidu, time priznaje Allaha, dž.š., i kao Tvorca i Gospodara svega, i da samo Njemu pripadaju sva imena i svojstva savršenstva, jer istinski ibadet može biti samo Gospodaru Savršenom, a ne nekome ko to nije.[15]

Jer, kako se može obožavati onaj ko nije tvorac stvorenja i ko njima ne upravlja, i kako se može obožavati onaj ko nije savršen i potpun?

Iz navedenog jasno se vidi da kelimei šehadet (la ilahe illallah) u sebi sadrži sve vrste tevhida, jer je njihovo značenje vjerovanje u tewhidul-uluhijje koji u sebi sadrži i tewhidur-rububijje i tewhidul-esmai ves sifat.

Zbog toga je ovom vrstom tevhida (tewhidul - uluhijje) počela vjera i njime se i završila; on je forma (zahir) i suština (batin) vjere i zbog njega su stvorena stvorenja. Allah, dž.š., kaže:

"Džine i ljude sam stvorio samo da Me obožavaju." (Ez-Zarijat, 56)

Ibn-Tejmijje veli: "Po ovoj vrsti tevhida se razlikuju muvehhidi od mušrika - oni koji istinski obožavaju Allaha, dž.š., od onih koji zajedno s Njim obožavaju i druge - i zbog njega će biti nagrada, ili kazna, na ovom i na budućem svijetu, a ko njega ne bude prihvatio, ostat će među mušricima.[16]

Radi ove vrste tevhida su poslani poslanici i objavljene knjige. Nema nijednog poslanika koji je poslan ljudima a da tewhidul - uluhijje nije bio temelj i suština njegovog misionarstva. Allah, dž.š., kaže:

"Mi smo svakom narodu poslanika poslali. Svi oni su govorili: 'Obožavajte samo Allaha, a klonite se kumira!'" (En-Nahl, 36)

"Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: 'Nema Boga osim Mene, zato Mene obožavajte!'" (El-Enbija', 25)

Allah, dž.š., obavještava nas da su Njegovi poslanici Nuh, Hud, Salih i Šu'ajb, svaki od njih, govorili svome narodu:

"O narode moj, samo Allaha obožavajte, vi drugog boga osim Njega nemate!" (El-Mu'minun, 23; Hud, 61; El-E'araf, 65)

Allah, dž.š., također nas obavještava da je Ibrahim, a.s., rekao svome narodu:

"Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome koji je nebesa i Zemlju stvorio; ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim smatraju!" (El-En'am, 79)

Ova vrsta tevhida je, dakle, suština islama, te je zbog toga prvi šart islama kelimei-šehadet. Allahov Poslanik, a.s., kaže: "Islam se temelji na pet stupova: svjedočanstvu da nema drugog Boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, obavljanju namaza, davanju zekata, postu mjeseca ramazana i hodočašću Kabe."[17]

Prihvatanje Allaha, dž.š., kao Jedinog Koji se obožava, od nas zahtijeva da se samo Njemu obraćamo svim vidovima ibadeta i da naša srca pri tome budu potpuno čista od bilo kakvih drugih usmjerenja. Ovu formulaciju podrazumijeva:

1 - Obaveznost iskrene ljubavi prema Allahu, dž.š. čovjek ne smije u svojoj ljubavi imati nikog ravna ili iznad Allaha, dž.š. Zato, ako neko bude volio nekoga kao što voli Allaha, dž.š., ili više od toga, taj je učinio širk. Allah, dž.š., kaže:

"Ima ljudi koji uzimaju druga božanstva mimo Allaha, vole ih kao što se voli Allah. A oni koji iskreno vjeruju, više vole Allaha!" (El-Bekare,165)

U veliki širk, koji Allah, dž.š., neće oprostiti, izuzev pokajanjem, spada i to da čovjek zavoli nekog drugog mimo Allaha, dž.š.[18] Čovjek je po svojoj prirodi sklon ljubavi prema samom sebi, svojim roditeljima, svojoj djeci, domovini, imetku i sl., a njegova iskrena predanost Allahu, dž.š., ne znači poništavanje ili sputavanje tog prirodnog osjećaja, nego se od vjernika traži da njegova ljubav prema bilo čemu na ovom svijetu bude iza ljubavi prema Allahu, dž.š. Ljubav prema Allahu, dž.š., treba biti iznad svake druge ljubavi, tako da je čovjek spreman žrtvovati sve što voli u ime Allaha, dž.š., ukoliko dođe do sučeljavanja između onoga što od njega zahtijeva ljubav prema Allahu, dž.š., i bilo čega drugog što se voli. Allah, dž.š., prijeti onima koji daju prednost ovodunjalučkim vrijednostima, koji ih uzdižu iznad ljubavi prema Allahu, dž.š., pa kaže:

"Reci: 'Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba vaša, za koju strahujete da neće prođe imati, i kuće vaše, koje su vam drage - miliji od Allaha i Njegova Poslanika i od borbe na Njegovom putu, onda pričekajte dok Allah Svoju odluku ne donese! A Allah grešnicima neće ukazati na pravi put.'" (Et-Tevbe, 24)

2 - Obaveznost izdvajanja samo Allaha, dž.š., u dovi tevekkulu (oslanjanju) i nadi u pogledu onoga što niko sem Allaha, dž.š., nije u stanju učiniti. Allah, dž.š., kaže:

"I pored Allaha, ne moli se onome ko ti ne može ni koristiti ni nauditi, jer ako bi to uradio, bio bi, uistinu, nevjernik!" (Junus, 106)

"A u Allaha se pouzdajte, ako ste vjernici!" (El-Maide, 23)

"Oni koji vjeruju i koji se isele i bore na Allahovom putu, oni se mogu nadati Allahovoj milosti. - A Allah prašta i samilostan je." (El-Bekare, 218)

3 - Obaveznost izdvajanja Allaha, dž.š., u pogledu strahovanja.

Onaj koji smatra da mu pojedina stvorenja mogu nanijeti štetu svojom voljom i snagom,[19] te se zbog toga njih boji, taj je učinio širk Allahu, dž.š. Allah, dž.š., kaže:

"I samo Mene se bojte!" (En-Nahl, 51)

"Ako ti Allah dadne kakvu nevolju, niko je osim Njega ne može otkloniti, a ako ti zaželi dobro, pa, niko ne može blagodat Njegovu spriječiti; On njome nagrađuje onoga koga hoće od robova Svojih; On prašta i milostiv je." (Junus, 107)

4 - Obaveznost izdvajanja Allaha, dž.š., u svim vrstama tjelesnog ibadeta, kao što je namaz, ruku', sedžda, post, klanje kurbana, tavaf i svi vidovi jezičnog ibadeta, kao što je zavjet, traženje oprosta i sl. Ove, i sve druge vrste ibadeta, moraju biti upućene samo i

isključivo Allahu, dž.š., a ko bilo šta uputi nekom drugom, mimo Allaha, učinio je širk. Allah, dž.š., kaže:

"Allah sigurno neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim, a oprostit će kome hoće ono što je manje od toga. A daleko je zalutao onaj koji smatra da je Allahu neko ravan." (En-Nisa', 116)

3 - TEWHIDUL - ESMAI VES SIFAT

Tewhidul-esmai ves sifat, ukratko - znači čvrsto ubjeđenje da Allahu, dž.š., pripadaju sva imena i svojstva savršenstva, da je On daleko od svih atributa nepotpunosti i da se On Svojim svojstvima odlikuje nad svim stvorenjima; svojstvima i imenima koja su nama poznata samo iz Njegovih riječi i riječi Njegovog Poslanika, a.s., bez ikakve njihove izmjene, bez njihovog cjelokupnog ili pojedinačnog negiranja, bez pokušaja njihovog potpunog shvatanja i objašnjenja njihove suštine ili komparacije sa svojstvima stvorenja. Iz ove definicije se razumije da se tewhidul -esmai ves sifat zasniva na tri principa, pa ko se od njih udalji, neće biti vjernik u ovu vrstu tevhida:[20]

a - Vjerovanje da Allah, dž.š., ne sliči stvorenje i da je daleko od svake manjkavosti.

b - Vjerovanje u Allahova, dž.š., imena i svojstva koja su spomenuta u Kur'anu i Sunnetu, bez ikakvog oduzimanja ili dodavanja i bez iskrivljenja ili nijekanja.

c - Prekidanjem svake želje za pokušajem spoznaje istinskog značenja tih svojstava.

a - Pod prvim principom (temeljem) podrazumijeva se poricanje svake sličnosti između bilo kojeg od svojstava Allaha, dž.š., i svojstava stvorenja. Dokaz su riječi Allaha, dž.š.: "I niko Mu ravan nije." (El-Ihlas) "Allaha ni sa čim ne uspoređujte!" (En-Nahl, 51)

Imam Kurtubi, tumačeći ajet: "Njemu ništa nije slično!", kaže: "Ovdje govori da Allah, dž.š., u Njegovoj uzvišenosti, veličanstvenosti, vlasti, lijepim imenima i uzvišenim svojstvima ne sliči niko od Njegovih stvorenja, niti se bilo ko od njih može s Njime porediti; također, i svojstva Allaha, dž.š., koji su u Kur'anu i sunnetu spomenuta, a ona su zajednička po izgovoru u odnosu na Allaha, dž.š., i druga stvorenja, uopće ne sliče u svome stvarnom značnju. Jer, svojstva onoga koji je oduvijek, nisu kao svojstva onih koji su stvoreni..."[21]

A El-Vasiti-rahimehullahu te'ala - kaže: "Ne postoji zat (biće) kao što je Njegov zat, niti ime kao što je Njegovo ime, niti djelo kao što je Njegovo djelo, niti svojstvo kao što je Njegovo svojstvo, izuzev u jezičnom pogledu (izgovoru). Zat koji nije stvoren daleko je od toga da posjeduje svojstvo stvorenog, kao što je nemoguće i da stvoreno biće posjeduje svojstvo

Onoga koji nije stvoren. Sve ovo je pravac sljedbenika Istine, puta (sunne) Poslanika i džem'ata prvih generacija muslimana."[22] Sejjid Kutub u svome tefsiru ovog ajeta, kaže: "Čovjekova priroda, sama po sebi, u sve ovo vjeruje, jer,ne mogu tvorcu biti slične stvari koje je sam stvorio."[23]

U ovaj temelj spada i poricanje svega što se suprotstavlja onome čime je Allah, dž.š., opisao Sam Sebe ili čime Ga je opisao Njegov Poslanik, a.s. Zato vjerovanje u Allaha kao Jedinog kome pripadaju imena i svojstva savršenstva, zahtijeva negiranje i poricanje žene, druga, partnera, pomagača, zagovarača (izuzev Allahovom dozvolom) i zaštitnika od poniženja. Kao što zahtijeva i poricanje drijemeži i spavanja, umora, zamora, smrti, neznanja, nepravde, nehata, zaborava, nesanice, uobličenja i ostalih svojstava manjkavosti.

b - Drugi princip zahtijeva obaveznost ograničavanja u svemu što se pripisuje Allahu, dž.š., na ono što je spomenuto u Kur'anu i vjerodostojnim hadisima. Jer, svojstva i imena Allaha, dž.š., saznaju se putem čuvenja, a ne mišljenjem. Allah, dž.š., ne opisuje se, izuzev onim čime je Sam Sebe opisao ili čime Ga je opisao Poslanik, a.s. Isto tako i ne naziva se, osim imenima kojima je Sam Sebe nazvao, ili Ga je njima nazvao Njegov Poslanik, a.s. Zato što Allah, dž.š., najbolje zna Svoja imena i svojstva, kaže:

"Reci: 'Znate li bolje vi, ili Allah?'" (El-Bekare, 140)

Ako je Allah, dž.š., najznaniji Samom Sebi i ako su Njegovi poslanici samo istinu govorili, jer oni samo prenose ono što im je Allah, dž.š. objavio, onda se na području Allahovih, dž.š., imena i svojstava - prihvatajući ih, i obratno - moramo obratiti onome o čemu nas je obavijestio Allah, dž.š., i Njegov Poslanik, a.s. Imam Ahmed bin Hanbel kaže: "Allah, dž.š., ne opisuje se, izuzev onim čime je Sam Sebe opisao, ili čime Ga je opisao Njegov Poslanik, a.s., nimalo ne prekoračujući u tome Kur'an i hadis."[24]

Nu'ajm bin Hammad - učitelj Buharije - rekao je: "Ko Allaha uporedi s Njegovim stvorenjima, učinio je kufr; ko zaniječe bilo šta od onoga čime je Allah, dž.š., Sam Sebe opisao ili čime Ga je opisao Njegov Poslanik, a.s., učinio je kufr, i ono čime je Allah, dž.š., opisao Sam Sebe i čime Ga je opisao Poslanik, a.s., ne može se ni s čim porediti."[25]

Ovaj princip zahtijeva od svakog punoljetnog - šerijatski obaveznog - čovjeka da vjeruje u sve što se prenosi od Allahovih imena i svojstava u Kur'anu i sunnetu Poslanika, a.s.; i da ih prihvati u njihovom jasnom i osnovnom značenju u arapskom jeziku, bez nijekanja bilo čega od njih i bez ikakvog iskrivljavanja u njihovom tumačenju, odstupajući od njihovih značenja.

c - Treći princip od čovjeka zahtijeva da vjeruje u sva svojstva koja su spomenuta u Kur'anu i sunnetu, bez pitanja o njihovoj suštini i stvarnom značenju (u odnosu na Allaha, dž.š.), zato što se spoznaja svojstava temelji na spoznaji bića, jer se svojstva razlikuju shodno razlici njihovih nosilaca. Kao što se uopće ne pita o Allahovom, dž.š., biću i Njegovoj

kakvoći, isto tako nije ispravno pitati o Njegovim svojstvima.[26] Prenosi se od velikog broja prvih generacija (selefa) da su, kad su bili upitani o Allahovom, dž.š., uspinjanju (elistiva'), rekli: "Uspinjanje je poznato, a način nepoznat, iman u njega je vadžib (obavezan), a pitanje o njegovom načinu je bid'at (zabranjeno)."[27]

Selef se, dakle, složio da je nama nepoznat način (uspinjanja Allaha, dž.š.) i da je pitanje o tome bid'at. Pa ako bi nas neko upitao: "Kako naš Gospodar silazi na dunjalučko nebo?", mi bismo mu rekli: "Kako On izgleda?", pa ako kaže da ne zna, mi ćemo mu reći: "Mi ne znamo kako On silazi, jer znanje o atributu zahtijeva znanje o nosiocu tog atributa. Pa kako od nas možeš tražiti da ti objasnimo na koji način Allah, dž.š., čuje, vidi, govori, kako se uspinje i silazi, a ti ne znaš kako On izgleda? Ako ti prihvatiš da je Allah, dž.š., i Njegovo postojanje sa svim svojstvima savršenstva i da Mu niko nije sličan - stvarna činjenica, isto tako je i Njegov sluh, vid, govor, silazak i uspinjanje - stvarna činjenica, a istovremeno ne sliči sluhu stvorenja, njihovom vidu, govoru, silaženju i uspinjanju."[28]

Iz navedenog se vidi da ovu vrstu tevhida narušava nekoliko stvari, koje musliman ne bi smio sebi dozvoliti:

1 - Et-tešbih - upoređivanje svojstava Allaha, dž.š., sa svojstvima stvorenja (antropomorfizam), kao što kršćani upoređuju Isaa, a.s., sina Merjemina, jevreji Uzejra, a mušrici svoje kipove sa Allahom, dž.š. Ili kao što pojedine sekte upoređuju Allahovo, dž.š., lice s licem stvorenja, Njegovu ruku s rukama stvorenja, Njegov sluh s njihovim sluhom, i sl.[29]

2 - Iskrivljavanje značenja Allahovih, dž.š., svojstava alegoričnim tumačenjem, ili bilo kakva zamjena i izmjena u njima (et-tahrif bit te'vil), kao što je iskrivljavanje riječi, imena i svojstava, dodavanjem ili oduzimanjem, ili promjenom harekete (konsonanta) u riječi, kao što su neki uradili s Allahovim, dž.š., riječima: "A Allah je sigurno s Musaom razgovarao." (En-nisa', 164) - tako što su umjesto damme na riječ Allah stavili fethu, da bi značenje bilo da Allah nije govorio sa Musaom, nego da je Musa Njemu govorio.

Najispravniji put po pitanju Allahovih, dž.š., svojstava je pravac prvih generacija muslimana (selefa), pripisujući Allahu, dž.š., ono što je On sam Sebi pripisao i ono što mu je pripisao Njegov Poslanik, a.s., bez alegorije kojom se negiraju svojstva i bez uporedbe koja ne priliči Allahovom, dž.š., veličanstvu i jednoći (vahdanijjetu).

Zato, sve što se spominje u Kur'anu i vjerodostojnim hadisima, kao što je lice, ruke, uspinjanje, silaženje, srdžba, zadovoljstvo i ostala svojstva, mi pripisujemo Allahu, dž.š., bez uporedbe sa svojstvima stvorenja i bez alegoričnog tumačenja koje vodi u njihovo nijekanje.[30] I kažemo, kao što je rekao imam šafija: "Vjerujem u Allaha i sve što je došlo od Allaha, onako kako to On želi i vjerujem u Allahovog Poslanika i sve što je od njega došlo, onako kako je to on mislio i želio.[31]

3 -Et-ta'til - Shvatanje o lišenosti Allaha svih atributa, nijekanje Allahovih, dž.š., svojstava

i poricanje njihove povezanosti s bićem Allahovim, dž.š., kao što je negiranje Allahovog, dž.š., potpunog savršenstva putem nijekanja Njegovih imena i svojstava. Ili negiranje ophođenja s Allahom, dž.š., ostavljanjem ibadeta ili poricanje veze između stvorenja i njihovog Stvoritelja, ili, kao što neki tvrde, da je materija oduvijek (nije nastala) i da je Allah, dž.š., nije stvorio.[32]

4 - Et-tekjif - razmatranje o kakvoći: određivanje kakvoće svojstava Allaha, dž.š., i ustanovljenje njihove suštine.

Ovaj pravac prihvatanja Allahovih, dž.š., svojstava i imena, koja su spomenuta u Kur'anu i sunnetu, u njihovom prvobitnom značenju, bez uporedbe, iskrivljenja, nijekanja i razglabanja o njihovoj kakvoći pravac je (mezheb) selefa - ashaba, tabi'ina i tabi tabi'ina. Eš-ševkani kaže: "Pravac selefa od ashaba, tabi'ina i tabi tabi'ina je prihvatanje i prenošenje dokaza (tekstova) o svojstvima u njihovom osnovnom značenju, bez ikakvog iskrivljenja, prenaglašene alegorije, komparacije i nijekanja kome vodi najveći dio te'vila (prenesenog tumačenja). Oni bi, ukoliko ih neko upita o nečemu od svojstava Allaha, dž.š., citirali dokaz i sustezali se od "rekla - kazala", govoreći: "Allah, dž.š., rekao je ovako i mi ništa više o tome ne znamo i na pokušavamo govoriti o onom što ne znamo niti nam je Allah, dž.š., dao da to prekoračujemo." A ako bi pitalac nastojao od njih dobiti nešto više od toga, oni bi ga izgrdili, zabranjujući mu da se zanima za ono što ga se ne tiče i da traži ono do čega je nemoguće doći, izuzev ulazeći u zabranjeno (bid'at), koje je mimo onog na čemu su oni bili, a što su upamtili od Allahovog Poslanika, a.s., a tabi'ini od ashaba i tabi tabi'ini od tabi'ina. U ovim odabranim stoljećima bio je jedinstven stav i govor po pitanju svojstava Allaha, dž.š. Oni su se brinuli o onome o čemu im je Allah, dž.š., naredio da se brinu i što im je naredio da izvršavaju, počevši od imana u Allaha, dž.š., pa do obavljanja namaza, davanja zekata, posta, hadža, džihada, udjeljivanja imetka u razne dobrotvorne svrhe, što je garancija pobjede u Džennetu i spasa od džehenemske vatre. Zatim, upućivanja na dobro i odvraćanja od zla, sprečavanja nasilnika od nereda svim raspoloživim sredstvima; nisu se zanimali ničim drugim što Allah, dž.š., nije tražio da čine niti ih zadužio. Zato je vjera tada bila čista od primjesa novotarija.[33]

ALLAHOVA, DŽ.Š., LIJEPA IMENA

Allahova, dž.š., lijepa imena su Njegova vlastita imena, o kojima nas je On obavijestio u Kur'anu i Njegov Poslanik, a.s., u hadisima. Svako od ovih imena ukazuje na jedno ili više svojstava Allaha, dž.š. Svako ime je izvedeno iz glagola dotične riječi, kao El-'Alim - Sveznajući, izvedeno iz glagola 'alime - znati. Isti je slučaj s imenima El-Kadir - Svemogući, Es-Semi' - Onaj koji sve čuje, El-Besir - Onaj koji sve vidi, i sa svim ostalim imenima. A ime koje u sebi sadrži značenja svih ostalih imena i svojstava je Allah. Islamski učenjaci razilaze se po pitanju korijena te riječi: jedni smatraju da je izvedena iz riječi el-ilah, a drugi smatraju da uopće nije izvedena.[34]

Ova imena su, ujedno, i svojstva Allaha, dž.š., i u tome nema kontradiktornosti. Er-Rahman je, ujedno, i ime i svojstvo Allaha, dž.š. Sva Allahova, dž.š., imena ukazuju na određena značenja koja su, bez izuzetka, atributi pohvale.[35]

Allahova, dž.š., imena su nazvana "lijepa", zato što se njima naziva i opisuje Najljepši i što imaju najplemenitija značenja.

Tewhidul-esmai ves sifat od nas zahtijeva da vjerujemo u svako ime kojim je Allah, dž.š., nazvao Sebe i u značenje na koje dotično ime ukazuje, kao i u njegovu refleksiju na nas same.

U Kur'anu se , na primjer, navodi ime "Er-Rahim", i mi vjerujemo da je to ime Allaha, dž.š., da ono ukazuje da je Allah, dž.š., Milostiv i da će se On smilovati kome bude htio. Isti je slučaj sa svim imenima koja su spomenuta u Kur'anu i sunnetu.[36]

što se tiče broja Allahovih, dž.š., lijepih imena, u hadisu se spominje 99; Buharija i Muslim prenose hadis od Ebu-Hurejrea, r.a., u kome je rekao. "Allahov Poslanik, a.s., rekao je: - Allah, dž.š., ima 99 imena, stotinu manje jedno. Ko ih nauči, i po njima postupi, ući će u Džennet. Allah je vitr (nepar) i voli vitr."[37] Islamska ulema složna je u tome da riječi Poslanika, a.s., "devedeset devet imena", ne znače da su ona sva obuhvaćena tim brojem, nego da je u ovom hadisu spomenuto 99 imena i da će, ko ih nauči napamet i po njima se vlada, ući u Džennet. A ovim se hadisom ne niječu ostala Allahova, dž.š., imena. Ovim hadisom se, dakle, obavještava da će ući u Džennet onaj ko ovih 99 imena "obuhvati", a ne da Allah, dž.š., ima samo 99 imena.[38]

Dokaz da Allah, dž.š., ima imena o kojima nas nije obavijestio, nego ih zadržao kod Sebe u gajbu, hadis je Poslanika, a.s., u kome stoji: "Ni jednog muslimana neće zadesiti kakva nedaća ili žalost, da kaže: 'Allahu dragi, ja sam Tvoj rob, sin roba Tvoga i robinje Tvoje; moj život je u Tvojoj ruci; nada mnom se sprovodiTvoja presuda; Tvoja odredba prema meni je

pravedna; ja Te molim svakim Tvojim imenom kojim si Sebe nazvao, ili si ga u Svojoj knjizi objavio, ili si otkrio nekome od Svojih robova, ili si ga zadržao kod Sebe u gajbu, da Kur'an učiniš proljećem mog srca; nestankom moje tuge i odlaskom moje nedaće i poteškoće!', a da Allah, dž.š., neće od njega odstraniti njegovu nedaću i njegovu tugu zamijeniti radošću." Ashabi tada rekoše: 'Allahov Poslaniče, hoćemo li ove riječi učiti napamet?' 'Svakako!', odgovori on. 'Svako ko ih čuje, trebao bi ih naučiti napamet.'"[39] A što se tiče "obuhvatanja" Allahovih, dž.š., imena u prethodnom hadisu, pod time se podrazumijeva njihovo pamćenje, razumijevanje, vjerovanje u njih, nastojanje da se o njih ne ogluši, postupanje prema njihovim značenjima u našem odnosu prema Allahu, dž.š., i molba Allaha, dž.š., njima. Značenje hadisa bi bilo: ko ih nauči napamet, razmišljajući o njihovom značenju i postupajući po onome što ona od njega zahtijevaju i priznavajući svetost Onoga koji se njima zove, ući će u Džennet.[40]

DOKAZI ZA TEWHIDUL - ESMAI VES SIFAT

Dokazi iz Kur'ana i sunneta za ovu vrstu tevhida su mnogobrojni. Ni jedno kur'ansko poglavlje nije spomena Allahovih, dž.š., imena i svojstava, čak ni jedna stranica Kur'ana. Kur'an spominje Allahova, dž.š., imena i svojstva i na njih ukazuje u raznim temama o kojima govori: u govoru o tevhidu, ibadetu, zakonodavstvu, u kontekstu naređenja i zabrane, obećanja i prijetnje, kazivanja i navođenja primjera.

Ovom prilikom ćemo spomenuti suru (poglavlje) koja sadrži sve oblasti ove vrste tevhida i najznačajniji ajet u Kur'anu.

Što se tiče sure, to je sura Ihlas, koja odgovara trećini Kur'ana po svojoj vrijednosti, kako se navodi u hadisu.[41]

Allah, dž.š., kaže. "Reci: 'On je Allah - Jedan! Allah je utočište svakom! Nije rodio i rođen nije, i niko mu ravan nije!'"

Ova uzvišena sura obuhvatila je pripisivanje svakog vida savršenstva Allahu, dž.š., i negiranje svake manjkavosti. U njoj Allah, dž.š., nas obavještava da je On jedini Bog i da je On utočište svemu, da nije rodio niti je rođen i da Mu niko nije ravan. Riječ "Ehad" znači Onaj kome niko nije sličan niti ravan.[42] Ovo ime, pak, ukazuje na to da je Allah, dž.š., Jedini koji zaslužuje da mu se obraćamo prilikom nedaća i nevolja. Ovu činjenicu ne narušava postupak onih koji su skrenuli s puta istine i zalutali, pa se obraćaju, a okreću se od Stvoritelja, dž.š. Jer, ako je Allah, dž.š., Tvorac i Upravitelj svega i ako nema drugog Tvorca i Upravitelja, onda je obraćanje nekom drugom velika besmislica, jer je sve u Njegovim rukama.[43] Dakle, kao što se imenom "El-Ehad" niječu sve osobine manjkavosti i nepotpunosti, isto tako se imenom "Es-Samed" potvrđuju sva svojstva savršenstva i veličine.[44]

Zbog toga je Allahov Poslanik, a.s., rekao da ova sura odgovara trećini Kur'ana, jer u sebi sadrži kompletan akaid islama koji se temelji na pripisivanju svih svojstava savršenstva Allahu, dž.š., a negiranju svojstava manjkavosti i na obožavanju samo Njega Jedinog, u svim vidovima ibadeta. Cijeli Kur'an je, u stvari, akidet koji objašnjava ljudima šta su dužni vjerovati od svojstava i imena Allaha, dž.š.,: šerijat, koji objašnjava ljudima njihova prava i obaveze, način međusobnog ophođenja, kazivanja i pripovijesti kojima Kur'an objašnjava ljudima Allahove zakonitosti u Njegovom odnosu prema ljudima i kojima se detaljno objašnjava nagrada i kazna, obećanje i prijetnja Allaha, dž.š.

Čuveni alim, Ibn-Kajjim, u komentaru ove sure, kaže: "Sura Ihlas sadrži sve vrste tevhida i sve što smo dužni vjerovati od svojstava Allaha, dž.š., od vahdanijjeta (jednoće) kojom se negira bilo kakav vid sudruga Allahu, dž.š., samedijjeta (Allaha, dž.š. kao utočišta svemu), nijekanja poroda i rođenja što je nužnost samedijjeta i nijekanje bilo koga ravnog Njemu, što za sobom povlači negiranje bilo kakve sličnosti i poređenja s drugim." Ova sura, dakle, sadrži pripisivanje svih vidova savršenstva Allahu, dž.š., i negiranje svake vrste nepotpunosti, negiranje bilo koga sličnog i istog Njemu u Njegovom savršenstvu i negiranje bilo kakvog sudruga. Ove temeljne naznake su suština naučnog tevhida po kome se njegov nosilac razlikuje od svih sekti zablude i širka.[45]

A što se tiče ajeta, to je ajet Kursi za koji Allahov Poslanik, a.s., kaže da je najuzvišeniji ajet u Kur'anu, a u kojem Allah, dž.š., kaže: ***"Allah je - nema Boga osim Njega - Živi i Vječni! Ne obuzima Ga ni drijemež ni san! Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji! Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja Njegova?! On zna šta je bilo prije njih i šta će biti poslije njih, a od onoga što On zna - drugi znaju samo onoliko koliko On želi. Prijestolje Njegovo obuhvata i nebesa i Zemlju i Njemu ne dojadi održavanje njihovo; On je Svevišnji, Veličanstveni!" (El-Bekare, 255)***

Ovaj uzvišeni ajet obuhvata sva tri dijela tevhida, jer sadrži Allahova, dž.š., lijepa imena i Njegova svojstva; svako od njih predstavlja jedan od principa islamskog akideta.

Riječi: "Allah je - nema Boga osim Njega" utvrđuju princip uluhijjeta (prihvaćanje samo Allaha, dž.š., kao onoga ko se obožava), koji je srž i temelj kompletnog tevhida, na kome počiva pogled na cjelokupni život i iz kojeg proizilazi obožavanje i obraćanje u vidu ibadeta samo Allahu, dž.š., te čovjek ne može biti rob nikome, izuzev Njemu; nikome se neće obraćati u vidu ibadeta, osim Njemu; nikome neće biti pokoran, izuzev Njemu; nikome se neće obraćati za presudu izuzev Njemu i ni od koga neće uzimati zakon, ideale, propise ponašanja, niti načine shvatanja, izuzev od Allaha, dž.š.[46]

A riječi Allaha, dž.š., "Živi i Vječni", Svevišnjem Biću pripisuju dva uzvišena svojstva: El-Hajj (živi) je Onaj kome pripada vječiti život i vječiti opstanak, kojem nema početka niti kraja.[47] Život kojim se opisuje Allah, dž.š., sopstveni je samostalni život koji nije proizašao

iz nekog drugog izvora, kao što je slučaj sa životom stvorenja kojima je život podario njihov Stvoritelj. Njegov život je, oduvijek i zauvijek, koji ne počinje od nekog momenta niti se završava u nekom vremenu.[48]

A El-Kajjum je Onaj koji održava sva stvorenja i upravlja cijelim svemirom, u svim njegovim stanjima. On je, dakle, Upravitelj svih stvorenja. On ih opskrbljuje, čuva, pazi i određuje im ono što On hoće.[49]

Ova dva imena (El-Hajj i El-Kajjum) spadaju među najveća (najodabranija) Allahova, dž.š., imena, jer se na njima temelje sva ostala Allahova, dž.š., lijepa imena i značenja svih njih se svode na značenje ova dva imena. Atribut života ima sva svojstva savršenstva i nijedno od njih ne izostaje, izuzev ukoliko se radi o slabom - nepotpunom životu, a pošto Allah, dž.š., živi potpuno savršenim životom, Njemu pripada svaki vid savršenstva. A svojstvo (El-Kajjum) u sebi sadrži Njegovu potpunu neovisnost i apsolutnu moć, jer On Sam po Sebi postoji i nikome nije potreban ni u kom pogledu. On uzdržava svakog drugog, te je sve što postoji ovisno o Njegovom, dž.š., postojanju i Njegovoj odredbi.[50]

Ova dva imena imaju veliki utjecaj na čovjeka koji u njih vjeruje i koji sebi predstavlja njihova uzvišena značenja. Njegova savjest će stalno biti vezana za Allaha, dž.š., ljubavlju, ibadetom i pokornošću, jer je svjestan i dobro zna da je Allah, dž.š., njegov Gospodar, taj koji uređuje i određuje njegov život i sve što se dešava oko njega prema Svojoj mudrosti i određenom planu. On će se u svome životu pridržavati pravila sistema kojim upravlja ta Mudrost i nad kojim se sprovodi pomenuti plan i iz njega će crpiti svoje vrijednosti i smjernice i po njemu će se ravnati u svim situacijama u kojim se nađe.[51]

A riječi Allaha, dž.š.: “Ne obuzima Ga ni drijemež ni san” potvrda su da On sve održava i da sve postoji zahvaljujući Njemu. Jer, drijemež i san su suprotni savršenom životu i potpunoj neovisnosti.[52]

A riječi Allaha, dž.š.,: “Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji”, potvrđuju Njegovu apsolutnu vladavinu nad svim što postoji, vladavinu koja ničim nije ograničena, koja je daleko od bilo kakvog sudruga. Ovo vjerovanje, ukoliko se učvrsti u srcima ljudi, ima veoma veliki utjecaj u njihovom životu. Sejjid Kutub, rahimehullahu, veli: “Ukoliko se pravilno shvati apsolutno vlasništvo Allaha, dž.š., onda postaje jasno da ljudi, u osnovi, ne posjeduju ništa, nego da ih je svime što posjeduju zadužio Jedini istinski Vlasnik, koji posjeduje sve. Zato moraju da se u toj zadužbini vladaju po uputstvima istinskog Vlasnika koji ih je tim zadužio. A Njegova uputstva objašnjena su u Njegovom zakonu, šerijatu, i oni nemaju pravo prekoračiti ta uputstva jer će izgubiti pravo na raspolaganje povjerenim i njihovi postupci će biti bespravni. Sama čovjekova svijest o ovoj činjenici, njegov osjećaj da je istinski vladar svega što postoji na nebesima i Zemlji Allah, dž.š., shvatanje da on sam nije pravi vlasnik svega za što kaže da posjeduje i da je Njegov pravi vlasnik Allah, dž.š., osjećaj da je sve što posjeduje samo pozajmica na određeno vrijeme, koju će, nakon toga, ponovo uzeti njen

Vlasnik koji mu je ustupio to na određeno vrijeme, sama svijest o tim činjenicama dovoljna je da ublaži žestinu čovjekove pohlepe i požude, njegove škrtosti, tvrdičluka i bijesne grabežljivosti. I u isto vrijeme dovoljna je da u čovjeku proizvede sreću i zadovoljstvo onim što mu od opskrbe dođe, tolerantnost i darežljivost uz ono što ima. I da čovjekovo srce ispuni smirenošću i zadovoljstvom, bez razlike da li imao ili ne. Zato se neće previše žalostiti za onim što ga mimoiđe niti će se previše radovati onome što je istinski želio, pa dobio.[53]

A riječi Allaha, dž.š.: "Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja Njegova?", pojašnjenje su stepena uluhijjeta (božanstvenosti) i stepena ubudijjeta (ropstva). Jer svako je stvorenje rob Allahu, dž.š., i ni u kom slučaju ne može preći granice ropstva, niti iz njih izaći, i zato neće moći činiti za drugoga, izuzev po Njegovom odobrenju. Ovom činjenicom islamsko vjerovanje postavlja jasnu granicu između ropstva ('ubudijjeta) i gospodarstva (rububijeta), tako da se uopće ne miješaju i nemaju ništa zajedničko od svojstava i osobina.[54]

A Allahove, dž.š., riječi: "On zna šta je bilo prije njih i šta će biti poslije njih, a od onoga što On zna - drugi znaju samo onoliko koliko On želi", potvrda su da Allahovo, dž.š., znanje obuhvata cjelokupan prostor, vrijeme i sve stvari. I objašnjenje da su stvorenja nemoćna i da je njihovo znanje nepotpuno, da mogu znati samo ono što im Allah, dž.š., odobri.[55]

Vjerovanje muslimana u ovo svojstvo Allaha, dž.š., i dubok osjećaj u njegovom srcu da samo Allah, dž.š., sve zna, utječe na vjernika da stalno ima naumu Allaha, dž.š., i da pazi na Njegove odredbe, da se brzo kaje ukoliko učini kakvo loše djelo i da je svjestan slabosti i neznanja i Allahove, dž.š., blagodati prema njemu kroz sve čemu ga pouči od istine. Sve to čovjeka čini stalno i neprestano zahvalnim Allahu, dž.š., i dalekim od oholosti, rasipništva i hvalisanja.

A Allahove, dž.š., riječi: "Prijestolje Njegovo obuhvata i nebesa i Zemlju i Njemu ne dojadi održavanje njihovo", dokaz su Njegove apsolutne moći.

Zatim, Allah, dž.š., završava ovaj uzvišeni ajet spomenom dva Svoja lijepa imena: "On je Svevišnji, Veličanstveni". Svevišnji je onaj ko je iznad svih stvorenja[56] i niko ne može doseći do Njega, a ko god to pokuša, Allah, dž.š., će ga poniziti i vratiti u ponor na ovome svijetu, a kazniti i poniziti na budućem svijetu. A Veličanstveni (El-Azim) je Vlasnik veličine i sve je manje od Njega te ne postoji ništa veće i veličanstvenije od Allaha, dž.š.[57]

Kad se u čovjeku učvrsti istina o Allahovoj, dž.š., veličini i uzvišenosti, on se nikada neće uzoholiti niti postati tiranin, nego će se Allaha, dž.š., bojati, od Njega strahovati i biti pristojan prema Njemu i Njegovim stvorenjima.[58]

Ovo su samo neki od pokazatelja uzvišenosti i veličine, (ajetul - kursije). Zato bi ga svaki musliman trebao naučiti napamet i razmišljati o njegovom značenju da ga se stalno prisjeća i nastoji izvršiti sve što od vjernika zahtijeva.

O vrijednosti ovog ajeta govore mnogi hadisi. Buharija prenosi od Ebu - Hurejrea, r.a.,

drugi hadis u kome stoji da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: “Kad legneš u svoju postelju, prouči ajetul - kursi: “Allahu la ilahe illa huvel Hajjul Kajjum” - do kraja ajeta pa će ti Allah, dž.š., podariti čuvara koji će te štititi od šejtana, tako da ti neće moći prići sve dok ne osvaneš.[59] A Muslim prenosi u svome Sahihu od Ubejj bin Ka’ba, da je rekao: “Allahov Poslanik, a.s., rekao je: ‘O Ebu-Munzir, znaš li koji je najvredniji ajet u Kur’anu? ‘Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju’, rekoh. Allahov Poslanik ponovo reče: ‘O Ebu-Munzir, znaš li koji je najvredniji ajet u Kur’anu?’ Ja mu tada rekoh: ‘Allahu la ilahe illa huvel Hajjul Kajjum!’ Allahov Poslanik me pomilova po grudima i reče: ‘Neka ti je prijatna nauka, o Ebu-Munzir!’”[60]

DRUGI DIO

VJEROVANJE U MELEKE

Jedan od temelja imana je vjerovanje u meleke.

Pod njim se podrazumijeva čvrsto ubjeđenje da postoje meleki (bića) koja je Allah, dž.š., stvorio od nura (svjetlosti), da oni potpuno izvršavaju naređenja Allaha, dž.š., da uopće ne griješe i da vrše određene funkcije za koje ih je Allah, dž.š., zadužio.[61]

Meleki su, dakle, jedna vrsta stvorenja Allaha, dž.š., i iman čovjeka nije ispravan, sve dok ne povjeruje u njihovo postojanje i u sve što se u Kur'anu i vjerodostojnim hadisima prenosi od njihovih svojstava i radnji, bez ikakvog dodavanja ili oduzimanja i bez ikakvog iskrivljenja. Allah, dž.š., kaže:

"Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici - svaki vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove." (El-Bekare, 285)

A u hadisu, koji prenosi Buharija od Omera, r.a., kad je Džibril pitao Alejhiselama o imanu, Poslanik, a.s., rekao je: "Da vjeruješ u Allaha, Njegove meleke, Njegove knjige, Njegove poslanike, Sudnji dan i da vjeruješ da sve što se dešava - od dobra i zla - biva s Allahovim, dž.š., određenjem."

Postojanje meleka utemeljeno je na nepobitnim dokazima u koje je nemoguće posumnjati. Zato je nijekanje njihovog postojanja kufr po saglasnosti svih muslimana i po kur'anskom tekstu, jer Allah, dž.š., kaže:

"A onaj ko ne bude vjerovao u Allaha, dž.š., i u meleke Njegove, i u knjige Njegove, i u poslanike Njegove, i u onaj svijet - daleko je zalutao." (En-Nisa', 136)

Onaj ko je pročitao sve ajete i hadise koji govore o melekima, njihovim osobinama, radnjama i stanjima, ustanovit će da oni, uglavnom, objašnjavaju njihov odnos prema Allahu,

dž.š., svemiru i čovjeku.

Allah, dž.š., podučio nas je onom što nam je od svega toga potrebno za čišćenje našeg akaida i naših srca i za ispravnost naših djela.

A što se tiče suštine meleka, kako ih je Allah, dž.š., stvorio i detaljnih podataka o njima, to ja Allah, dž.š., ostavio za Sebe. Ovo i jeste jedna od osnovnih osobina islamskog vjerovanja, koja obuhvata sveopće istine i upoznaje nas s njima u onolikoj mjeri koja je potrebna ljudima da bi ispravno postupali na ovome svijetu i bili spašeni na budućem, i samo onoliko koliko je njihov razum u stanju shvatiti. Zato nam Allah, dž.š., nije otkrio sve gajb (nevidljive) stvari, bilo da se one odnose na Allaha, dž.š., i Njegova svojstva i imena, ili na Njegova nevidljiva stvorenja.

Iskreni vjernik čvrsto vjeruje u sve o čemu nas je obavijestio naš Gospodar, uopćeno ili pojedinačno, i ništa na to neće dodati niti oduzeti, niti će se truditi da sazna ono o čemu nas Allah, dž.š., nije obavijestio od gajba, niti će se upuštati u rasprave o tome.

OSOBINE MELEKA

Iz prethodnog se razumije da nas Allah, dž.š., nije detaljno obavijestio o njihovim osobinama nego je samo ponešto o njima kazao. Obavijestio nas je da su oni stvoreni prije Adema.[62] U Kur'anu se spominje kako ih je Allah, dž.š., obavijestio da će stvoriti čovjeka i da će ga učiniti svojim namjesnikom na Zemlji: "A kada Gospodar tvoj reče melekima: 'Ja ću na Zemlji namjesnika postaviti', oni rekoše: 'Zar će ti namjesnik biti onaj koji će na njoj nered činiti i krv proljevati? A mi Tebe veličamo i hvalimo i, kako Tebi dolikuje, štujemo!' On reče: 'Ja znam ono što vi ne znate!'" (El-Bekare, 30) A što se tiče tvari od koje su stvoreni, Allahov Poslanik, a.s., obaviještava nas da ih je Allah, dž.š., stvorio od nura. Imam Muslim bilježi hadis od Aiše, r.a., da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Meleki su stvoreni od nura, a džini od usplamtjele vatre, a Adem je stvoren od onoga o čemu vam je već kazano.[63]

Ajeti i hadisi koji govore o melekima ukazuju na to da su oni stvorenja od nura, da nemaju materijalni lik koji se može vidjeti ili osjetiti ljudskim čulima i da oni nisu kao ljudi; ne jedu, ne piju, ne spavaju i ne žene se; nemaju životinjskih strasti pri sebi i sačuvani su od grijeha i pogrešaka; ne posjeduju ni jednu od fizičkih osobina koje posjeduju ljudi.[64]

Oni imaju mogućnost da se pretvore i pokažu u ljudskom obliku, Allahovom, dž.š., dozvolom. O tome nas obavještava Allah, dž.š., u Kur'anu, kada govori o Džibrilu, a.s., koji je došao Merjemi u ljudskom liku:

"I spomeni u Knjizi Merjemu: kad se od ukućana svojih na istočnu stranu povukla i jedan zastor, da se od njih zakloni, uzela, Mi smo k njoj meleka

Džibrila poslali i on joj se prikazao u liku savršeno stvorena muškarca." (Merjem, 16-17)

Isto tako se Džibril spominje i u poznatom Hadisu, kada je došao da pouči ashabe značenju islama, imana, ihsana i predznacima Sudnjeg dana. Omer, r.a., navodi da je on došao u liku čovjeka čija je odjeća bila izuzetno bijela, a kosa izuzetno crna, na kome se uopće nisu vidjeli tragovi putovanja i da je sjeo naspram Allahovog Poslanika, a.s., prislonivši svoja koljena uz njegova i stavivši svoje ruke na njegove noge, a zatim ga počeo pitati.

Allah, dž.š., obavijestio nas je još da oni imaju krila čiji se broj razlikuje od meleka do meleka. Allah, dž.š., kaže:

"Hvaljen neka je Allah, Stvoritelj nebesa i Zemlje, Koji meleke sa po dva, tri i četiri krila čini izaslanicima; On onome što stvara dodaje što hoće, On, uistinu, sve može." (Fatir, 1)

Muslim i Buharija prenose hadis od Abdullaha bin Mes'uda, r.a., u kome stoji da je Allahov Poslanik, a.s., vidio Džibrila i na njemu 600 krila.[65]

Ovo je sve što nas je naš Uzvišeni Gospodar obavijestio o ovim časnim stvorenjima, njihovoj prirodi i naravi, i mi u to vjerujemo onako kako je do nas došlo i ništa više o tome ne pitamo, jer da je u detaljnijem objašnjenju bilo koristi za nas, sigurno to od nas ne bi bilo skriveno. Jer, Allah, dž.š., Milostiv je i Blag prema nama i On nas poučava istini i dobru.

ČASNI ROBOVI

A što se tiče njihovog odnosa prema Allahu, dž.š., on se temelji na potpunoj pokornosti, ibadetu i potpunom izvršavanju Njegovih naređenja, i samo se u tom smislu govori o njihovom odnosu prema Allahu, dž.š., jer oni nisu bogovi mimo Njega niti su Njegovo potomstvo - sinovi ili kćeri - kao što su tvrdili mušrici.

"Oni govore: 'Milostivi ima dijete! Hvaljen neka je On! A meleki su samo robovi poštovani. Oni ne govore, dok On ne odobri i postupaju onako kako On naredi. On zna šta su radili i šta će uraditi, i oni će se samo za onoga kojim On bude zadovoljan zauzimati, a oni su i sami, iz strahopoštovanja prema Njemu, brižni.'" (El-Enbija', 26-28)

"Boje se Gospodara svoga koji vlada njima i čine ono što im se naredi." (En-Nahl, 50)

"... Koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršavati.'" (Et-Tahrim, 6)

Oni su, dakle, jedna od mnogobrojnih Allahovih, dž.š., stvorenja koja su Njemu pokorna i koja ništa nisu u stanju učiniti sama od sebe niti su u stanju bilo šta Allahu, dž.š., predložiti. Oni su neprestano zauzeti ibadetom Allahu, dž.š., i izvršavanjem Njegovih naređenja. Allah, dž.š., kaže:

"Svakome od nas mjesto je određeno; mi smo u redove poredani, i samo Njega hvalimo." (Es-Saffat, 164-166)

Ovo je prava istina o melekima. Zato u širk spada njihovo obožavanje ili traženje pomoći od njih, ili vjerovanje da oni mogu bilo šta učiniti po svojoj volji. Allah, dž.š., kaže:

"On vam neće narediti da meleke i vjerovjesnike bogovima smatrate. Zar da vam naredi da budete nevjernici, nakon što ste postali muslimani?" (Ali 'Imran, 80)

ODNOS MELEKA PREMA SVEMIRU I ČOVJEKU

Vidjeli smo da je njihov odnos prema Gospodaru potpuna pokornost i izvršenje njegovih naređenja, a njihov odnos prema Svemiru i čovjeku samo je dio te pokornosti Gospodaru. To zbog toga, što se njihov ibadet ne ogleda samo u veličanju i hvali Allaha, dž.š., nego se sastoji i iz izvršavanja Njegovih naređenja, vezanih za uređenje kompletnog svemira i za njegovo održavanje sa svim stvorenjima u njemu. Ta naređenja su vezana za sve pokrete i aktivnosti, za sve što živi i što nije živo, za sve zakone i sile koje se u svemiru nalaze i za ostvarenje Njegovog određenja, onako kako je to On odredio za svako stvorenje pojedinačno. Oni izvršavaju Allahova, dž.š., naređenja o pomnom praćenju i bilježenju svega što se dešava u cijelom svemiru od svjesnih ili nesvjesnih pokreta. Oni su zaduženi za nebesa i Zemlju, za svaki pokret na ovom svijetu da bi se desilo onako kako to Allah, dž.š., hoće.[66] O tome Allah, dž.š., kaže:

"I tako mi meleka, koji uređuju sve stvari." (En-Nazi'at, 4)

Kur'an i sunnet ukazuju na više vrsta meleka, koji su zaduženi za razne vrste stvorenja. Allah, dž.š., zadužio je određene meleke za Sunce i Mjesec, za sazviježđa, za brda, za oblake, za kišu, za matericu, za zametak - sve dok se ne upotpuni njegovo stvaranje, za svako stvorenje i za sve što se u svemiru desi od "prirodnih" pojava - za sve to su zaduženi meleki.[67]

Sve ovo ne kosi se s ovim što primjećujemo u Svemiru od zakona i pravila koji su međusobno povezani, jer su i ti zakoni i pravila stvoreni od Allaha, dž.š., i meleki su i za njih zaduženi da ih čuvaju, kao što čuvaju i održavaju i druga stvorenja, i da nije Allahove, dž.š., volje za očuvanjem tih zakona i pojava, i da nije Allahovog određenja da ih meleki čuvaju,

čovjekov razum ne bi mogao shvatiti razlog i nužnost njihovog opstanka i trajanja u ovoliko dugim periodima i tako savršenim i preciznim sistemima.

A što se čovjeka tiče, on, isto tako, po svojoj urođenoj naravi, potpada pod tu brigu meleka, jer je i on sam jedno od mnogobrojnih Allahovih stvorenja u svemiru, čak i više od toga - on je stvorenje kome je Allah,dž.š., potčinio sva ostala stvorenja u svemiru. Allah, dž.š., kaže:

"Kako ne vidite da vam je Allah, dž.š., omogućio da se koristite svim onim što postoji na nebesima i Zemlji?" (Lukman, 20)

Zato je čuvanje nebesa i Zemlje, i svega što je na njima od strane meleka, ujedno i čuvanje čovjeka i pomoć njemu da izvrši obaveze svoga namjesništva na Zemlji.

Meleki imaju i druge obaveze i zadatke vezane za čovjekov život; imaju za cilj, kako je to precizirao Allah,dž.š., da upute čovjeka i usreće ljude na ovome svijetu i da im pomognu u njihovom ibadetu Allahu, dž.š., izboru upute nad zabludom i odbacivanju zla, nereda i lutanja. Njih je Allah, dž.š., odabrao za dostavljanje Njegove upute stanovnicima Zemlje preko Njegovih časnih poslanika. Melek, kojeg je Allah, dž.š., odredio za ovu dužnost je Džibril, a.s. Allah, dž.š., kaže:

"I Kur'an je sigurno objava Gospodara svjetova, donosi ga povjerljivi Džibril, na srce tvoje, da opominješ." (Eš-Šu'ara', 192-194)

Oni prate čovjeka u svakom trenutku njegovog života i imaju zadatak da ga upućuju na dobro i da ga usreće. Ukazuju mu na istinu i dobra djela i bodre ga na njihovo činjenje.

Muhammed, a.s., kaže: “Šejtan ima utjecaj na čovjeka, ali i melek ima utjecaj na njega. Šejtan ga navraća na loše i istinu mu čini lažnom, a melek ga navraća na dobro i potvrđuje mu istinu. Pa ko od vas nešto od toga (dobra) osjeti, neka zna da je to od Allaha, dž.š., a ako osjeti suprotno, neka zatraži utočište kod Allaha, dž.š., od prokletog šejtana.” Zatim je proučio:

"Šejtan vas plaši siromaštvom i naređuje vam griješenje i škrtost, a Allah vam obećava oprost i nagradu svoju; Allah je neizmjerno dobar i zna sve. " (El-Bekare, 268)[68]

Allah, dž.š., obavještava nas da ih je zadužio i da čine dovu vjernicima i da traže oprost za njihove grijehe:

"Meleki koji drže Prijestolje i oni koji su oko njega, veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Njega i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima: "Gospodaru naš, Ti sve obuhvataš milošću i znanjem; zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj patnje u vatri! Gospodaru naš, uvedi ih u edenske vrtove, koje si im obećao, i pretke njihove, i žene njihove, i potomstvo njihovo - one koji su bili dobri, Ti si, uistinu, silan i mudar! I poštedi ih kazne zbog ružnih djela - Ti si mu se smilovao, a to će, zaista, veliki uspjeh biti." (El-Mu'min, 7-9)

Allahov Poslanik, a.s., kaže: “Svakog dana, kada osvane, silaze dva meleka i jedan od njih kaže: “Allahu dragi, Ti podari bereket u imetku onoga ko ga udjeljuje”, a drugi veli: “Allahu dragi, Ti upropasti imetak onoga ko ga ne dijeli.”[69]

Oni podstiču čovjeka na pokornost i činjenje ibadeta njegovom Gospodaru i čine mu učenje Kur’ana i spominjanje Allaha, dž.š., dragim, podstiču ga na stjecanje znanja i činjenje dobra i prisustvuju njegovom namazu i učenju Kur’ana. O svemu tome govore vjerodostojni hadisi.

Buharija i Muslim prenose od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: “Namaz čovjeka u džematu je vredniji od namaza u njegovoj kući ili radnji za više od dvadeset puta; zbog toga što, svako od nas, kad se propisno abdesti i krene prema džamiji isključivo radi namaza, neće zakoračiti ni jedan korak, a da mu Allah, dž.š., neće njime podići njegov stepen za jednu deredžu i otkloniti od njega grijeh, sve dok ne uđe u džamiju. A kad uđe u džamiju, on je u namazu sve dok se zbog njega u džamiji nalazi. A meleki donose salavat na svakog ko klanja i poslije namaza ostane sjediti na mjestu gdje je klanjao, govoreći: ‘Allahu, Ti mu se smiluj, oprosti mu i primi njegovo pokajanje, sve dok ne ustane ili ne izgubi abdest.’”[70]

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: “Meleki se smjenjuju u dežurstvu nad vama: meleki noći i meleki dana. Svi oni se sakupe na sabahu i ikindiji namazu, zatim se dižu Allahu, dž.š., oni koji su prenoćili s ljudima i On ih pita, a On najbolje zna: ‘Kako ste ostavili moje robove?’ Oni odgovaraju: ‘Mi smo ih ostavili, a oni klanjaju isto kao što smo ih i zatekli, kad smo došli, na namaz.’”[71]

O njihovom prisustvu sijela zikra, Allahov Poslanik, a.s., kaže: “Allah, dž.š., stvorio je posebnu vrstu meleka koji krstare putevima tražeći ljude koji čine zikr. Pa kad naiđu na njih, poviču: “Dođite, ovo je ono što ste tražili!, pa ih onda prekriju svojim krilima do dunjalučkog neba. Pa ih Allah, dž.š., upita, a On je najznaniji: ‘Šta kažu moji robovi?’ Meleki odgovaraju: ‘Tebi tesbih, tehlil i tahmid čine!’ Pa Allah, dž.š., upita: ‘Jesu li me vidjeli?’ Meleki odgovore: ‘Ne, tako nam Allaha, oni Te nisu vidjeli!’ Zatim Allah, dž.š., upita: ‘Kako bi to tek činili da su me vidjeli?’ Meleki odgovaraju: ‘Da su Te vidjeli, još bi Te više obožavali i još više Ti temdžid i tesbih činili!’ Allah tada upita: ‘Šta od mene traže?’ ‘Traže Džennet!’, rekoše meleki. ‘A jesu li ga vidjeli?’, upita Allah, dž.š. ‘Nisu, Gospodaru naš!’, rekoše oni. ‘Kako bi ga tek tražili da su ga vidjeli?’, upita Allah, dž.š. ‘Da su ga vidjeli, oni bi bili još uporniji u njegovom traženju i više bi za njim žudili i željeli ga!’, rekoše meleki. Allah, dž.š., upita: ‘Od čega traže zaštitu?’ ‘Kažu, od vatre!’, rekoše meleki. ‘Jesu li je vidjeli?’, upita Allah, dž.š. ‘Ne, tako nam Allaha, Gospodaru naš, nisu je vidjeli!’, odgovoriše meleki. ‘A kako bi to činili da su je vidjeli?’, upita Allah, dž.š. ‘Da su je vidjeli, još bi je se više bojali i od nje bježali!’, rekoše meleki. Allah, dž.š., tada reče: ‘Vi ste mi svjedoci da sam im Ja oprostio.’ Jedan od meleka tada reče: ‘Među njima je jedan koji nije od njih, nego je došao zbog neke potrebe!’ ‘Oni zajedno sjede i ko s

njima sjedi, neće biti nesretan!'", reče Allah, dž.š.[72]

A o njihovom bodrenju učenjaka (alima) u stjecanju znanja, Allahov Poslanik, a.s., kaže: "Nema ni jednog čovjeka koji izađe iz svoje kuće tražeći nauku, a da mu meleki ne pruže svoja krila, zadovoljni onim što čini."[73] Oni, isto tako, učvršćuju čovjeka u činjenju dobrih djela, posebno u džihadu na Allahovom putu. Allah, dž.š., kaže:

"Kada je Gospodar tvoj melekima rekao: 'Ja sam s vama, pa učvrstite one koji vjeruju! U srca nevjernika Ja ću strah uliti, pa ih vi po šijama udarite, i udarite ih po prsima!'" (El-Enfal, 12)

Od zadaća meleka o kojima nam Allah, dž.š., govori, a koje imaju velik utjecaj na život ljudi i njihovo čuvanje od grijeha i zla, je njihovo nadgledanje i pomno praćenje svega što ljudi rade i bilježenje njihovih djela. Allah, dž.š., kaže:

"Mi stvaramo čovjeka i znamo šta mu sve duša njegova haje, jer Mi smo njemu bliži od vratne žile kucavice. Kad se dvojica sastanu i sjednu jedan s desne, a drugi s lijeve strane, on ne izusti ni jednu riječ, a da pored njega nije prisutan onaj koji bdije." (Kaf, 16-18)

"A nad vama bdiju čuvari, kod Nas cijenjeni pisari, koji znaju ono što radite." (El-Infitar, 10-12)

"Zar oni misle da mi ne čujemo šta oni nasamo razgovaraju i kako se među sobom dogovaraju? Čujemo Mi, a izaslanici Naši, koji su uz njih, zapisuju." (Ez-Zuhruf, 80)

I na kraju izlaganja o odnosu meleka prema čovjeku i njihovom utjecaju na njegova svjesna i nesvjesna djela, navodimo predivne riječi čuvenog alima Ibn-Kajjima el-Dževzijje na ovu temu, iz njegovog poznatog djela "Igasetul lehfan", gdje kaže: "A meleki, koji su zaduženi za čovjeka od samog njegovog začetka do njegove smrti, imaju drugi odnos prema njemu. Oni su zaduženi da ga formiraju i pretvaraju iz oblika u oblik i da ga načine u najljepšem liku, da ga čuvaju u "u dubinama triju tmina", da mu zapišu njegovu nafaku i djela (kakva će biti), datum i čas njegove smrti, da li će biti sretan ili nesretan i da ga stalno prate u svim njegovim situacijama. Bilježe sve njegove riječi i svako njegovo djelo, čuvaju ga u njegovom životu i dušu mu uzmu prilikom njegove smrti, te je odvedu pred njenog Gospodara i Tvorca. Oni su zaduženi i da ga kažnjavaju ili nagrađuju u zagrobnom životu (berzahu) i poslije proživljenja; zaduženi su za upotrebu instrumenata užitka i kazne. Oni učvršćuju čovjeka-vjernika Allahovom dozvolom i poučavaju ga onim što će mu koristiti; bore se braneći ga i oni su mu zaštitnici i pomagači na ovom i na budućem svijetu. Oni ga upućuju na dobro i na njega ga pozivaju i odvraćaju od zla i na njega upozoravaju. Oni su mu, dakle, istinski zaštitnici i pomagači, čuvari i učitelji, savjetodavci, i činioci dove i tražioci oprosta za njega. Oni na njega salavat donose, sve dok je u pokornosti svome Gospodaru i sve dok druge poučava dobru. Oni mu donose radosne vijesti o počasti koja ga čeka kod Gospodara

njegova, prilikom sna, smrti i proživljenja. Oni ga pozivaju na skromnost na ovom svijetu i davanje prednosti ahiretu. Oni ga opominju kad zaboravi, aktiviraju kad se razlijeni i učvršćuju kad se preplaši. Oni rade za njegovo dobro na ovom i budućem svijetu. Oni su, dakle, Allahovi izaslanici, zaduženi da njegovo stvaranje, i sve što je za njega vezano, i oni su Njegovi ambasadori ljudima; spuštaju se po Njegovom naređenju na sve dijelove svijeta i Njemu se uzdižu, isto tako, po Njegovom naređenju.[74]

BROJ MELEKA

Meleki su mnogobrojni i njihov broj ne zna niko osim Allaha, dž.š.:

"Mi smo čuvarima Vatre meleke postavili i odredili broj njihov kao iskušenje onima koji ne vjeruju, - da se oni kojima je Knjiga data uvjere, i da se onima koji vjeruju, vjerovanje učvrsti, i da onima kojima je Knjiga data i oni koji su vjernici, ne sumnjaju, i da oni čija su srca bolesna i oni koji su nevjernici - kažu: "šta je Allah htio ovim kao primjerom?"

"Tako Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće, i na pravi put ukazuje onome kome hoće. A vojske Gospodara tvog samo On zna. Ovo je samo opomena ljudima." (El-Mudessir, 31)

Tirmizi, Ibn-Madže i Bezzar prenose hadis od Ebu-Zerra, koji prenosi od Poslanika, a.s., a u kome stoji: "Zaškripala su nebesa, a kako i ne bi kad na njima nema mjesta veličine četiri prsta, a da na njemu melek sedždu ne čini."[75]

A u hadisu o Mi'radžu, Poslanik, a.s., veli: "Zatim smo uzdignuti do Bejti Ma'mura, pa sam upitao Džibrila o njemu, a on mi odgovori: 'Ovo je El-Bejtul Ma'mur, u njemu svaki dan klanja 70.000 meleka...'"[76]

VJEROVANJE U MELEKE POJEDINAČNO I OPĆENITO

Dužni smo vjerovati u meleke čija su imena pojedinačno spomenuta u Kur'anu i Sunnetu. Najodabraniji među njima su trojica: Džibril, Mikail i Israfil. Džibril je zadužen za Objavu, koja je život srca i duša.[77] Džibril i Mikail se spominju u sljedećem kur'anskom ajetu:

"Reci: 'Ko je neprijatelj Džibrilu?' a on, Allahovom voljom, tebi stavlja na srce Kur'an - koji potvrđuje da su i prijašnje objave istinite - kao putokaz i radosnu vijest vjernicima. Ko je neprijatelj Allahu i melekima Njegovim, i poslanicima Njegovim, i Džibrilu i Mikailu - pa, Allah je, doista, neprijatelj onima koji neće da vjeruju."(El-Bekare, 97-98)

Džibrila Allah,dž.š., u Kur'anu hvali na najljepši način i opisuje ga najljepšim svojstvima:

"I kunem se zvijezdama, koje se skrivaju, koje se kreću i iz vida gube, i noći kad ona veo diže, i zorom kada diše, - Kur'an je, zaista, kazivanje Izaslanika plemenitog, moćnog, od gospodara cijenjenog, kome se drugi potčinjavaju, tamo pouzdanog!" (Et-Tekvir, 15-21)

"Uči ga jedan ogromne snage, razboriti koji se pojavio u liku svome." (En-Nedžm, 5-6)

A Mikail je melek koji je zadužen za kišu, u kojoj je život zemlje, bilja i životinja.[78]

A Israfil je melek koji je zadužen u puhanje u Sur, u čijem zvuku je život svih stvorenja nakon njihove smrti.[79]

U Kur'anu se spominje i melek Malik, čuvar Džehennema. Allah, dž.š., kaže:

"Oni će dozivati: 'O Malik! Neka Gospodar tvoj učini da umremo!, a On će reći: - Vi ćete tu vječno ostati!" (Ez-Zuhruf, 77)

On se spominje i u vjerodostojnom hadisu.[80]

Obavezni smo vjerovati u spomenute meleke pojedinačno i ostale, čija su imena spomenuta u sahih hadisima, zajedno s njihovim dužnostima. A što se tiče meleka koji nisu pojedinačno spomenuti, obavezni smo vjerovati u njihovo postojanje u grupama i vrstama, kako nam je to opisano u Kur'anu i hadisu, sa svim radnjama koje su spomenute.[81] Zato vjerujemo i u Kiramen Katibin, koje je Allah,dž.š., zadužio da nas čuvaju:

"A nad vama bdiju čuvari, kod Nas cijenjeni pisari, koji znaju ono što radite." (El-Infitar, 10-12)

"Uz svakog od vas su meleki, ispred njega i iza njega, - po Allahovom naređenju nad njim bdiju." (Er-Ra'd, 11)

"Zar oni misle da Mi ne čujemo šta oni nasamo razgovaraju i kako se među

sobom dogovaraju? čujemo Mi, a izaslanici Naši, koji su uz njih, zapisuju." (Ez-Zuhruf, 80)

Pojedini mufessiri, tumačeći ovaj ajet, kažu da su po dva meleka s desne i lijeve strane koji pišu sva djela. Onaj na desnoj strani upisuje dobra djela, onaj na lijevoj loša djela. A druga dva ga čuvaju i brane; jedan ispred a drugi iza njega, tako da se svaki čovjek nalazi između četiri meleka.[82]

Imam Muslim i imam Ahmed prenose od 'Abdullaha bin Mes'uda, r.a., da je rekao: "Allahov Poslanik, a.s., rekao je: 'Za svakog od vas je zadužen njegov pratilac od džina i pratilac od meleka!' Ashabi tada upitaše: 'Čak i za tebe, Allahov Poslaniče?' 'Da, čak i za mene, ali je meni Allah pomogao protiv njega (džina-šejtana) te se on potpuno meni predao i samo me na dobro upućuje, reče Poslanik, a.s.'"[83]

Također, vjerujemo i u meleka smrti, koji je zadužen za uzimanje duša ljudi:

"Reci: 'Melek smrti, koji vam je zato određen, duše će vam uzeti, a poslije ćete se Gospodaru svome vratiti!'" (Es-Sedžde, 11)

Kur'an nije spomenuo njegovo ime niti se ono spominje u vjerodostojnim hadisima, ali se u pojedinim predanjima od prve generacije muslimana navodi da je njegovo ime Azrail, a Allah najbolje zna.[84]

I vjerujemo u nosioce 'Arša o kojima nam Allah, dž.š., u Kur'anu govori:

"I meleki će na krajevima njegovim stajati, a prijesto Gospodara tvoga će tog dana iznad njih osmerica držati." (El-Hakka, 17)

S njima je i Israfil, koji će puhnuti u rog (Sur).[85]

Isto tako, vjerujemo i u meleke zadužene za Džehennem - da nas Allah, dž.š., sačuva od njega - mučitelje (zebanije), na čelu sa devetnaestericom. Allah, dž.š., kaže:

"I oni koji će u vatri biti, govorit će stražarima džehenemskim: 'Zamolite Gospodara svoga da nam bar jedan dan patnju ublaži!'" (El-Mu'min, 49)

"O vi, koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre, čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti." (Et-Tahrim, 6)

"Nad njima su devetnaesterica. Mi smo čuvarima vatre meleke postavili i odredili broj njihov kao iskušenje onima koji ne vjeruju." (El-Muddessir, 30-31)

Vjerujemo i u meleke zadužene za dženetske dvorce i bašče, koji su zaduženi da ugošćuju i da se brinu o njihovim stanovnicima, pripremajući im raznovrsnu odjeću, jela, pića i ostalo, što niti je oko vidjelo, niti je uho čulo, niti je moglo na um pasti bilo kom čovjeku.[86]

ULOGA I ZNAČAJ VJERE U MELEKE U ŽIVOTU ČOVJEKA

Rekli smo da je u svemu što nas je Allah, dž.š., obavijestio od gajb (nepoznatih - nevidljivih) stvari velika mudrost i korist za nas. Zato nas je Allah, dž.š., iz Svoje velike mudrosti prema nama, obavijestio o ovim časnim stvorenjima i vjerovanje u njih je jedan dio vjerovanja u gajb (neviđeno) kojim se opisuju iskreni vjernici. Allah, dž.š., kaže:

"Elif Lam Mim, Ova Knjiga, u koju nema nikakve sumnje, uputstvo je svima onima koji se budu Allaha bajali; onima koji u nevidljivi svijet budu vjerovali i namaz obavljali i udjeljivali dio od onoga što im Mi budemo davali." (El-Bekare, 1-3)

Vjerovanje u meleke ima velike posljedice u čovjekovom životu, od kojih su:

- Ustrajnost na Allahovom, dž.š., putu; jer će se onaj koji svojim srcem osjeća postojanje meleka - Allahovih, dž.š., vojnika, i vjeruje da oni prate svaki njegov pokret i svaku riječ i da prisustvuju u svim njegovim stanjima, zastidjeti Allaha, dž.š., i Njegovih vojnika i neće se suprotstaviti Njegovom naređenju niti će Mu biti neposlušan, javno ni tajno. Jer, kako to sebi može dozvoliti onaj ko je svjestan da se sve vidi, bilježi i promatra.

- Strpljivost i nastavak džihada, bez očaja, uz osjećaj zadovoljstva i smirenosti.

Ova značenja su čvrsto vezana za iman u meleke i ono što nas je Allah, dž.š., o njima obavijestio. Zato čovjek (vjernik) kad se nađe u društvu onih koji su zalutali s pravog puta, kojima vlada džahilijet, i postane stranac u svojoj sopstvenoj domovini, među svojom rodbinom i svojim narodom i bude odbačen, ismijan, omalovažavan i sprečavan u svojoj pokornosti Allahu, dž.š., i ustrajnosti na Njegovom putu, od njih, - u takvom stanju vjernik sebi nalazi druga i prijatelja, koji ga prati, s njim se druži, ohrabruje ga, podstiče na sabur, smirenje i nastavak koračanja putem Allahove, dž.š., upute. Jer, Allahova vojska je s njim; obožava Allaha, dž.š., kao što to i on čini, stremi ka Tvorcu nebesa i Zemlje kao i on, i bodri njegove korake i potpomaže ga podsjećajući ga na dobro koje ga čeka kod njegova Gospodara. On, dakle, nije sam na putu nego putuje u velikoj povorci, zajedno s većinom Allahovih, dž.š., stvorenja, s časnim melekima, Allahovim poslanicima, a.s., sa nebesa i Zemlje. On, dakle, ima više društva i jaču podršku nego ostali. Ovaj iskreni osjećaj ga čini strpljivim i smirenim tako da mu ometanje ljudi samo povećava njegovu ustrajnost u džihadu.

Pogledaj, brate moj, koliko nam je Allah, dž.š., podario stvaranjem meleka i imanom u

njih, što ima veoma jak utjecaj na naša srca, djela i ispravnost našeg života na ovom svijetu. A iman u meleke je, ujedno, i potvrda Allahovih, dž.š., riječi i riječi Njegovog iskrenog i vjernog Poslanika, a.s.

TREĆI DIO

VJEROVANJE U ALLAHOVE, DŽ.Š., POSLANIKE I VJEROVJESNIKE

Naredni temelj imana je vjerovanje u Allahove, dž.š., poslanike. U ovaj temelj spada vjerovanje u sve poslanike i vjerovjesnike, koje je Allah, dž.š., imenom spomenuo u Kur'anu i vjerovanje da je Allah, dž.š. poslao poslanike i vjerovjesnike mimo njih, čiji broj i imena ne zna niko osim Allaha, dž.š., Koji ih je poslao. Allah, dž.š., kaže:

"I prije tebe smo poslanike slali; o nekima od njih smo ti kazivali, a o nekima ti nismo kazivali." (El-Mu'min, 78)

"A nije bilo naroda kome nije došao onaj koji ga je opominjao." (Fatir, 24)

"Svaki narod je imao poslanika." (Junus, 47)

POSLANICI I VJEROVJESNICI[87] KOJI SU SPOMENUTI U KUR'ANU

U Kur'anu je spomenuto 25 poslanika i vjerovjesnika: Adem, Nuh, Idris, Salih, Ibrahim, Hud, Lut, Junus, Ismail, Ishak, Ja'kub, Jusuf, Ejub, šu'ajb, Musa, Harun, El-Jese', Zul Kifl, Davud, Zekerijja, Sulejman, Iljas, Jahja, Isa i Muhammed, salevatullahi ve selamuhu 'alejhim edžme'in.

Osamnaest njih je spomenuto u sljedećim ajetima:

"To su dokazi Naši koje dadosmo Ibrahimu za narod njegov. Mi više stepene dajemo onima kojima Mi hoćemo. Gospodar tvoj je, uistinu, mudar i sveznajući. I Mi mu poklonismo Ishaka i Ja'kuba; i svakog uputismo - a Nuha smo još prije uputili - i od potomaka njegovih, i Davuda, i Sulejmana, i Ejjuba, i Jusufa, i Musaa, i Haruna - eto, tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine - i Zekerijjaha, i Jahja, i Isaa, i Ilijasa - svi oni bili su dobri - i Ismaila, i El-Jese'a, i Junusa, i Luta, i svima smo prednost nad svijetom dali, i neke pretke njihove, i

potomke njihove, i braću njihovu - Mi smo odabrali i na pravi put im ukazali." (El-En'am, 83-87)

A ostali se spominju na raznim mjestima u Kur'anu:

"A 'Adu (smo poslali) njihova brata Huda." (Hud, 50; El-E'araf, 65)

"A Semudu njihovog brata Saliha." (Hud, 61; El-E'araf, 73)

"A Medjenu njihova brata Šu'ajba." (El-E'araf, 85; Hud, 84)

"Allah je odabrao Adema, i Nuha..." (Ali 'Imran, 33)

"I Ismailu, i Idrisu, i Zulkiflu, a svi su oni bili strpljivi." (El-Enbija', 85)

"Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi sljedbenici strogi su prema nevjernicima, a samilosni među sobom." (El-Feth, 29)

Dužni smo, dakle, vjerovati da su svi spomenuti bili poslanici ili vjerovjesnici, svaki od njih pojedinačno. Tako kada bi neko bio pitan za bilo kojeg od njih, ne bi porekao njihovo poslanstvo ili vjerovjesništvo.

A ko bi porekao poslanstvo bilo kojeg od njih, ili njegovu objavu, bio bi nevjernik.[88]
što se tiče poslanika i vjerovjesnika koje nam Kur'an nije pojedinačno spomenuo, dužni smo u njih vjerovati općenito. I mi nemamo pravo tvrditi da je bilo kome od ljudi sišla objava ukoliko ga Kur'an ne spominje među poslanicima i vjerovjesnicima, ili nas o tome nije obavijestio Poslanik, a.s.

NAJODABRANIJI POSLANICI (ULUL'AZM)[89]

Veliki broj alima u grupu najodabranijih poslanika (ulul'azm) ubraja petericu: Muhammeda, Ibrahima, Musaa, Nuha i Isaa 'alejhim efdalus salati ves selam.[90] Allah, dž.š., spominje ih u sljedećem ajetu:

"Mi smo od vjerovjesnika zavjet njihov uzeli, i od tebe, i od Nuha, i od Ibrahima, i od Musaa, i od 'Isaa, sina Merjemina smo čvrst zavjet uzeli." (El-Ahzab, 7)

TEMA OBJAVE

Dužni smo vjerovati da je Allah, dž.š., poslao Svoje poslanike ljudima da ih obraduju i da ih upozore; da ih obraduju Allahovim, dž.š., zadovoljstvom, nagradom i Džennetom ukoliko budu vjerovali u Njega i Njegove poslanike i ukoliko Njemu budu pokorni. A da ih upozore od Allahove, dž.š., srdžbe ukoliko budu nevjernici i neposlušni. Allah, dž.š., kaže:

"Mi šaljemo poslanike samo zato da donose radosne vijesti i da opominju; neka se zato oni koji vjeruju i dobra djela čine ničega ne boje i ni za čim nek ne tuguju. A one koji u dokaze Naše ne vjeruju, stići će ih kazna, zato što griješno postupaju." (El-En'am, 48-49)

Dužni smo i vjerovati da je Allah, dž.š., sve poslanike poslao radi ostvarivanja osnovnog cilja, obožavanja samo Allaha, dž.š., i uspostave Njegovog zakona - vjerovanja u Njega, kao jedinog Tvorca, Jedinog Kome se ibadet čini i Jedinog Kome pripadaju sva imena i svojstva savršenstva. Allah, dž.š., kaže:

"Prije tebe ni jednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: 'Nema boga, osim Mene; zato se Meni klanjajte!'" (El-Enbija', 25)

"On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisano Nuhu, i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau: 'Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!'" (Eš-Šura, 13)

"Mi smo svakom narodu poslanike poslali: 'Allahu se klanjajte, a kumira se klonite!'" (En-Nahl, 36)

Dužni smo im se pokoravati i ne raditi suprotno njihovim naređenjima, jer je pokornost prema njima dio pokornosti prema Allahu, dž.š., koji kaže: ***"Onaj ko se pokorava Poslaniku, pokorava se i Allahu." (En-Nisa', 80)***

"A mi smo poslali svakog poslanika zato da bi mu se prema Allahovom naređenju, pokoravali." (En-Nisa', 64)

Dužni smo vjerovati da su oni najpotpunija bića i znanjem i djelom, da su najiskreniji i da su najsavšeniji po svom odgoju i ponašanju, te da ih je Allah, dž.š., odlikovao, nad ostalim stvorenjima, osobinama koje niko osim njih ne posjeduje.

Vjerovati, također, treba da ih je On sačuvao i udaljio od laži, prevare, tajenja i bilo kakve manjkavosti po pitanju dostavljanja Objave i od svih grijeha.[91] Međutim, moguće je da, ponekad, naprave poneki sitniji propust ili grešku, koja je beznačajna u odnosu na njihov visoki stepen, kao što se desilo Ademu, a.s., kada je pojeo voćku sa stabla koje mu je bilo zabranjeno, nakon što je, na momenat, zaboravio na zabranu.[92] Ali njih je Allah, dž.š., ne ostavlja u grešci, nego im omogući da se odmah pokaju zbog nje.

Isto tako, dužni smo vjerovati da su svi poslanici bili ljudi muškarci. Nisu bili meleki niti je

Allah, dž.š., za poslanika uzeo žensko.[93] Allah, dž.š., kaže:

"I prije tebe smo samo ljude slali kojima smo objavljivali." (El-Enbija', 7)

Vjerujemo da im Allah, dž.š., nije podario nikakve nadljudske osobine nego ih je odabrao između ljudi, koji jedu i piju, koji hodaju ulicama, spavaju, sjede i smiju se. Imaju žene i djecu, izloženi su raznim nedaćama, do njih stižu ruke nasilnika i zadesi ih progon i teror. Umiru kao i drugi, a desi se da neko od njih bude i bespravno ubijen. Osjećaju bol i pogađa ih bolest, kao i sve drugo što se dešava s ostalim ljudima, a što se ne kosi s njihovim visokim stepenom ugleda među njima. Na ovo upućuju mnogi kur'anski ajeti:

"Muhammed je samo poslanik, a i prije njega je bilo poslanika. Ako bi on umro ili ubijen bio, zar bi se stopama svojim vratili. Onaj ko se stopama svojim vrati, neće Allahu nimalo nauditi, a Allah će zahvale sigurno nagraditi." (Ali-Imran, 144)

"Mi prije tebe nismo poslali nijednog poslanika koji nije jeo i po tragovima hodao." (El-Furkan, 20)

"I prije tebe smo poslanike slali, i žene, i porod im davali." (Er-Ra'd, 38)

"Mesih, sin Merjemin, samo je poslanik - i prije njega su dolazili i odlazili poslanici - a majka njegova je uvijek istinu govorila i oboje su hranu jeli." (El-Maide, 75)

Allahov Poslanik, a.s., rekao je: "Ali, ja postim i mrsim, i klanjam, i spavam i ženim se ženama."[94] Allahov Poslanik, a.s., bivao je bolestan i osjećao bol, dobivao bi temperaturu i groznicu, osjećao je glad, žeđ, srdžbu, ljutnju, umor i slično tome,u čemu nema nikakve stvarne mane.[95] Mi vjerujemo da poslanici ne posjeduju ništa od svojstava božanstva, da ne utječu na kretanja u svemiru, niti mogu pomoći niti nauditi, da ne utječu na Allahovu, dž.š., volju niti znaju gajb (skriveno), izuzev onog o čemu ih Allah, dž.š., obavijesti. Allah, dž.š., kaže:

"Reci: 'Ja ne mogu ni sam sebi neku korist pribaviti ni od sebe kakvu štetu otkloniti; biva onako kako Allah hoće. A da znam pronicati u tajne (gajb), stekao bih mnoga dobra, a zlo bi bilo daleko od mene; ja samo donosim opomene i radosne vijesti ljudima koji vjeruju.'" (El-Ea'raf, 188)

On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome, osim onome koga On za poslanika odabere." (El-Džinn, 26-27)

Međutim, njih je Allah, dž.š., obdario posebnim sposobnostima i moralnim vrlinama i osobinama koje su ih učinile spremnim za prihvatanje Objave i njenog tereta kako bi bili uzor drugim ljudima i uzor na koji će se oni ugledati po pitanju vjere i po pitanju ovosvjetskog života. Zato smo dužni vjerovati da su poslanici sačuvani od bilo kakve manjkavosti, koja bi krnjila njihovu vjeru i pokornost Allahu, dž.š., ili njihovu sposobnost za dostavu Objave koju su prenosili ljudima.[96] Allah, dž.š., o njima kaže:

"To su oni kojima smo Mi knjige i mudrost i vjerovjesništvo dali. Pa ako ovi u to ne vjeruju, Mi smo time zadužili ljude koji će u to vjerovati. Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov pravi put." (El-En'am, 89-90)

Allah, dž.š., dakle, govori o njihovom povjerenju, iskrenosti, oštroumnosti, dosljednosti u dostavi objave i ostalim svojstvima koja su potrebna za izvršavanje postavljene im obaveze i zadaće. Zato Allah, dž.š., kaže o Ismailu, a.s.:

"I spomeni u knjizi Ismaila! On je ispunjavao dato obećanje i bio poslanik, vjerovjesnik." (Merjem, 54)

A o Ibrahimu, a.s., veli:

"Spomeni u Knjizi Ibrahima! On je bio istinoljubiv vjerovjesnik." (Merjem, 41)

Još je mnogo drugih ajeta, u kojima Allah, dž.š., svjedoči za iskrenost i upućenost poslanika.

Dužni smo vjerovati i da je Allah, dž.š., pomogao raznim mu'džizama (nadnaravna djela koja Allah, dž.š., čini putem Svojih poslanika, koji time upućuju izazov ljudima da načine nešto slično, ako ne vjeruju u njih)[97] i jasnim dokazima koji upućuju na istinitost onoga, s čime su došli od svoga Gospodara. Mi vjerujemo u sve mu'džize koje su spomenute u Kur'anu i vjerodostojnim hadisima i u ovim osobenostima su jednaki svi poslanici, koje je Allah, dž.š., odabrao. Međutim, i pored ove njihove jednakosti, mi vjerujemo da je Allah, dž.š., pojedine među njima odlikovao nad drugima. Allah, dž.š., kaže:

"Neke od tih poslanika odlikovali smo više nego druge. S nekim od njih je Allah govorio, a neke je za više stepeni uzdigao. A Isau, sinu Merjeminu, jasne smo dokaze dali i Džibrilom ga podržali." (El-Bekare, 253)

I vjerujemo da je najodabraniji među njima, i najodabraniji od svih stvorenja, naš poslanik Muhammed bin Abdullah, a.s. Pojedini od selefa (prve generacije muslimana) su protumačili Allahove ,dž.š., riječi: "...a neke je za više stepeni uzdigao", da se one odnose na našeg poslanika Muhammeda, a.s.[98]

A o ovome je i mnogo sahih-hadisa, od kojih je i hadis koji prenosi Ebu-Hurejre, da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Ja sam poglavar svih ljudi na Kijametskom danu, prvi koji će iz kabura izaći i prvi koji će šefa'at činiti i čiji će šefa'at biti primljen."[99] A Vasile bin Eska', r.a., prenosi: "čuo sam Allahovog Poslanika, a.s., kada je rekao: 'Allah, dž.š., izabrao je Kenane od sinova Ismailovih, Kurejšije od Kenaneta, Benu Hašim od Kurejšija, a mene je izabrao od Benu Hašima."[100] Spomenuti, i drugi hadisi na ovu temu, jasno ukazuju da je Muhammed bin Abdullah, a.s., najbolji među svim stvorenjima.[101]

VJEROVANJE (IMAN) U MUHAMMEDA, A.S.

Dužni smo vjerovati da je Muhammed bin Abdullah, a.s., Allahov vjerovjesnik i poslanik i Njegov odabrani rob; da nikada nije obožavao kipove, da nijednoga momenta nije učinio širk Allahu, dž.š., i da nikada nije počinio ni veliki ni mali grijeh.[102] I vjerujemo da je on posljednji Poslanik, jer nam o tome govori Kur'an i vjerodostojni hadisi. Allah, dž.š., u Kur'anu kaže:

"... nego je Allahov Poslanik i posljednji Vjerovjesnik." (El-Ahzab, 40)

A Allahov Poslanik, a.s., kaže: "Primjer mene i ostalih poslanika je kao primjer jednog čovjeka koji je sagradio kuću, a zatim je dovšio i lijepo ukrasio, izuzev jedne cigle na jednom ćošku koju nije postavio. Svijet je obilazio kuću i divio joj se govoreći: "Da je još i ovu ciglu postavio!" "Ja sam ta cigla", reče, "ja sam posljednji poslanik."[103] Resulullah, a.s., u drugom hadisu kaže. "Ja sam Muhammed, ja sam Ahmed, ja sam Mahi, kojim se briše kufr, ja sam Hašir, iza koga će biti proživljeni ostali ljudi i ja sam Akib, a Akib je onaj poslije koga neće više biti poslanika."[104] Mi čvrsto vjerujemo da nema poslanstva poslije Muhammeda, a.s., i da je lažac onaj ko to za sebe bude tvrdio. Allahov Poslanik, a.s., kaže: "Neće nastupiti Kijametski dan dok se ne pojave dedždžali (lažljivci), kojih će biti ukupno blizu trideset; svaki od njih će tvrditi da je Allahov poslanik.[105] Isto tako, obavezni smo vjerovati da je Muhammed, a.s., imam (vođa) muttekija (pravih vjernika), koji je uzor u svakom dobru. On je jedini dostojan da se na njega ugledamo i da nam bude uzor, mimo bilo koga drugog. Allah, dž.š., kaže:

"Reci: 'Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti.'" (Ali 'Imran, 31)

"I tako mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda, zbog presude tvoje, u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore." (En-Nisa', 65)

Također, vjerujemo da je Muhammed, a.s., Allahov miljenik i da je na najvećem stepenu Allahove, dž.š., ljubavi prema nekome, a taj stepen se naziva hulle (poseban stepen prijateljstva i ljubavi). Allahov poslanik, a.s., rekao je: "Kada bi sebi ikoga uzimao za halila (najbližeg prijatelja), uzeo bi Ebu-Bekra. Ali, on je moj brat i drug. A Allah, dž.š., uzeo je Sebi za halila vašeg druga (ukazujući na sebe)."[106]

Dužni smo, isto tako, vjerovati da je on poslan svim džinima i ljudima s Istinom i Uputom. Allah, dž.š., u Kur'anu prenosi riječi džina:

"O narode naš, odazovite se Allahovom glasniku i vjerujte u Allaha; On će vam neke grijehe vaše oprostiti, i vas od patnje neizdržive zaštititi!" (El-Ahkaf, 31)

A da je On, a.s., poslan cijelom čovječanstvu, to nam potvrđuje Allah, dž.š., u sljedećem ajetu:

"Mi smo te poslali svim ljudima da radosne vijesti donosiš i da opominješ, ali većina ljudi ne zna." (Sebe', 28)

"Reci. 'O ljudi, ja sam svima vama Allahov poslanik!'" (El-E'araf, 158)

"Neka je uzvišen Onaj koji robu Svome objavljuje Kur'an da bi svim svjetovima bio opomena." (El-Furkan, 1)

Allahov Poslanik,a.s., kaže: "Ja sam odlikovan nad ostalim poslanicima sa šest stvari: data mi je moć posebnog izražavanja, potpomognut sam strahom, dozvoljen mi je ratni plijen, cijela zemlja mi je učinjena mesdžidom i čistom (za klanjanje na svakom mjestu), poslan sam svim stvorenjima i sa mnom je završeno poslanstvo."[107] Komentator Tahavije kaže: "A da je Muhammed, a.s., poslan cijelom čovječanstvu, spada u nužno (opće) poznate stvari u islamu."[108] Mi smo dužni ljubav prema Poslaniku, a.s., staviti ispred ljubavi prema roditelju, djetetu i samom sebi.[109] Enes, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Niko od vas neće biti vjernik sve dok mu ne budem preči od njegovog roditelja, djeteta i svih ljudi."[110] A Abdullah bin Hišam prenosi: "Bili smo kod Allahovog Poslanika, a.s., kada je on držao 'Umera za ruku pa mu 'Umer rekao: 'O Allahov Poslaniče! Zaista si mi ti draži od svega, osim mene samog!' Resulullah, a.s., tada reče: 'Ne, tako mi Allaha, sve dok ti ne budem draži i od samog tebe!' 'Umer tada reče: 'Ti si meni, sada, tako mi Allaha, preči od mene samoga!' Na to mu Allahov poslanik, a.s., reče: 'Sada, o 'Umer!'"[111]

Isto tako, dužni smo vjerovati da ga je Allah, dž.š., podržao mu'džizama, koje neosporivo dokazuju njegovu istinitost u svemu s čim je došao. I da je uzvišeni Kur'an njegova veličanstvena mu'džiza, kojom je izazvao cijelo čovječanstvo, ali niko nije mogao načiniti nešto slično Kur'anu niti bar jedan dio koji je sličan dijelu Kur'ana. Allah, dž.š., kaže:

"A ako sumnjate u ono što objavljujemo robu Svome, načinite vi jednu suru sličnu surama objavljenim njemu, a pozovite i božanstva vaša, osim Allaha, ako istinu govorite. Pa ako ne učinite, a nećete učiniti, onda se čuvajte vatre, za nevjernike pripremljene, čije će gorivo biti ljudi i kamenje." (El-Bekare, 23-24)

I vjerujemo da ga je Allah, dž.š., podržao osjetilnim mu'džizama, koje su spomenute u vjerodostojnim hadisima, kao što je: raspolučenje mjeseca, nazivanje selama od kamenja, plakanje panja za njim, izviranje vode između njegovih prstiju, nahranjivanje velikog broj ljudi s vrlo malo hrane, obavještenje pečene ovce da se u njoj nalazi otrov (kada su ga židovi htjeli otrovati), oblak koji mu je stalno pravio hladovinu prije poslanstva, zatim, slučaj Ebu-Džehla i kamena kojim je htio udariti Poslanika, a.s., u glavu, slučaj ovce Ummu Ma'beda, kada je svojom mubarek-rukom protrao njeno vime, njegovo bacanje prašine u lice nevjernika

i pogađanje njegovih očiju, obavještavanje o stvarima koje će se desiti pa se obistinile i desile onako kako je rekao, uslišavanje njegove molbe od strane Allaha, dž.š., njegova zaštićenost od ubistva (pogibije) i mnogo drugog, o čemu su napisane knjige i opširna djela.[112]

O njegovim osjetilnim mu'džizama nam govore mnogi hadisi, među kojima ima mutevatir-hadisa, a mnogi od njih su mešhur (veoma poznati). Ovi hadisi u cijelosti daju nesumnjivo saznanje (el ilmul jekin) da su se ti događaji desili i da je Muhammed, a.s.,uistinu, Allahov Poslanik,[113] kao što vjerujemo da ga je Allah,dž.š., podržao neoborivim dokazima i jasnim znakovima, koji se ogledaju u njegovim svojstvima i moralnim osobinama. Vjerujemo da mu je Allah, dž.š., podario takvu građu i izgled, da svaki pronicljiviji čovjek iz njegovog lika može zaključiti da se radi o Poslaniku i da je istina što govori, a.s. [114] A divne li su riječi Hassana bin Sabita, r.a.:

"Da on i ne posjeduje jasne dokaze, njegov izgled bi ti sve rekao!"

I vjerujemo da mu je Allah, dž.š., podario sve moralne osobine koje Kur'an zagovara, što potvrđuje njegovu istinitost i da ga Allah, dž.š., direktno podržava. Niko nije čuo ni jednu jedinu laž iz njegovih usta, bilo po pitanju vjere ili po pitanju bilo čega drugog u njegovom životu, niti prije poslanstva, a niti poslije njega. A da se bilo šta od toga njemu desilo, makar samo jedanput, njegovi bi neprijatelji uložili sav trud da to razglase i drugima dostave. Nije uradio nijedno ružno ili loše djelo, niti prije, niti poslije poslanstva. Niti je ikad pobjegao ispred bilo kog od svojih neprijatelja, ma koliko bila opasna i teška situacija, kao što se desilo u Bici na Uhudu i Bici na Hendeku. Bio je velike milosti i pažnje prema svom ummetu, pa mu je čak i Allah, dž.š., rekao da to ublaži:

"Pa ne izgaraj od žalosti za njima!" (Fatir, 8)

"Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da pravim putem pođete, a prema vjernicima je blag i milostiv." (Et-Tevbe, 128)

Bio je na najvećem stepenu plemenitosti i darežljivosti; nije bio željan za ovim svijetom, zadovoljan s malo, ništa ne bi uštedio (nije imao ušteđevine). Bio je izuzetno rječit, podarena mu je posebna moć izražavanja. Bio je blag i mnogo je praštao. Ne bi se ljutio izuzev radi Allaha, dž.š.; skroman prema vjernicima, pobožan Allahu i mudžahid na njegovom putu, stalno bi se oslanjao na Njega. On je ostao dosljedan svojim plemenitim svojstvima i osobinama od samog početka svog života, pa sve do svoje smrti. Uopće se nije mijenjao niti ispravljao.

O ovome nam govori Allah, dž.š., u sljedećem ajetu:

"... niti sam od onih koji se pretvaraju onim što nisu." (Sad, 86)

Sigurno je da onaj koji se pretvara i želi pokazati onakvim kakav nije, ne može ostati cijelog života u tom stanju. A Poslanika, a.s., krasile su sve ove, kao i druge, pozitivne osobine, svaka u svom najvećem domenu, što nije bilo moguće nikom osim onih koje je

Allah, dž.š., čuvao. Spoj svih ovih svojstava i osobina u ličnosti Poslanika, a.s., jedan je od najvećih dokaza njegovog poslanstva.[115] Zato nalazimo da je veliki broj mislilaca zaključio da istinu govori, nakon što su se upoznali s njegovim ponašanjem, iskrenošću i detaljima iz njegovog života. Sjetimo se samo slučaja Hatidže, r.a., koja je dobro poznavala iskrenost i povjerljivost Poslanika, a.s., kada joj je saopćio šta mu dolazi od Objave i rekao joj: "Ja se bojim za sebe!" Ona mu odgovara: "Ne, tako mi Allaha, Allah te nikada neće poniziti! Ti paziš rodbinu, pomažeš druge, hraniš siromašne, počašćuješ goste i podržavaš istinu."[116] Isti slučaj je s Heraklom - kraljem Rimljana. Kada mu je Poslanik, a.s., poslao pismo, u kome ga poziva u islam, on je potražio Arape koji su se tada našli u njegovoj kraljevini. U to vrijeme je Ebu-Sufjan, sa još nekoliko Kurejševića, bio na prolazu za šam, pa ih je Herakle pozvao u svoj dvor, a oko njega su bili najugledniji ljudi njegove carevine, i pozvao prevodioca, a zatim ih počeo pitati o Poslaniku, a.s. Nakon što ih je saslušao, on dolazi do sigurnog zaključka: da je ono što je čuo o Muhammedu, a.s., i njegovim svojstvima i osobinama, dovoljan dokaz da je istina ono s čime je došao i da je on poslanik. Zbog velike važnosti ovog razgovora koji je tekao između Herakla i Ebu-Sufjana, mi ćemo ga ovdje u cijelosti citirati, onako kako ga prenosi najpoznatiji muhaddis i emir svih muhaddisa, El-Buhari, u svome Sahihu. U njemu ćemo naći mnoge pouke i poruke, i dokaz da je Allah, dž.š., podržao Svoga Poslanika, a.s., jasnim dokazima i vidnim znakovima njegove istinitosti, koja se ogleda kroz njegov moral i ponašanje u životu, pored Kur'ana i ostalih jasnih mu'džiza. Buhari rahimehullahu te'ala, kaže: "Kazivao nam je Ebu-Jeman el-Hakem bin Nafi': prenosi nam šu'ajb od Zuhrija, koji kaže: 'Prenosi nam Ubejdullah bin 'Abdullah bin 'Utbe bin Mes'ud da ga je obavijestio 'Abdullah bin Abbas da je njega obavijestio Ebu-Sufjan da ga je pozvao Herakle, zajedno s još nekoliko Kurejševića, koji su bili u trgovini u šamu za vrijeme perioda sporazuma na Hudejbiji, pa smo mu otišli u Ilija', gdje se on nalazio s najuglednijim Rimljanima, pa je pozvao prevodioca, a zatim upitao:

"Ko je od vas najbliži po rodu čovjeku koji za sebe kaže da je poslanik?"

Ebu-Sufjan reče: "Ja sam mu najbliži po rodu!"

Herakle reče: "Primaknite ga meni zajedno s njegovim drugovima koje ćete postaviti iza njegovih leđa." A zatim je rekao prevodiocu: "Reci im: 'Ja ću ovog čovjeka pitati o drugom koji se smatra poslanikom, pa ako mi slaže vi ga ispravite.'"

"Tako mi Allaha, da me nije stid da od mene prenesu laž, slagao bih na njega", reče Sufjan za sebe; zatim je bilo prvo za što me je upitao: "Kakvog je porijekla on među vama?"

"On je časnog porijekla među nama", rekoh mu.

Reče: "Je li iko među vama prije govorio ovo što on govori?"

Rekoh: "Ne."

Reče: "Je li neko od njegovih djedova bio car?"

Rekoh: "Ne."

Reče: “Da li ga slijede bogati ljudi, ili siromasi?”

Rekoh: “Siromasi.”

Reče: “Da li se povećava njihov broj, ili se smanjuje?”

Rekoh: “Povećava.”

Reče: “Desi li se da se iko od njih odmetne iz nezadovoljstva prema svojoj vjeri, nakon što je prihvati?”

Rekoh: “Ne.”

Reče: “Jeste li ga optuživali za laž, prije nego što je rekao ovo što sad govori?”

Rekoh: “Ne.”

Reče: “Da li vara?”

Rekoh: “Ne, a mi smo sada pod jednim ugovorom s njim i ne znamo šta će uraditi.”

Ebu-Sufjan veli: “Nisam uspio ništa drugo ubaciti izuzev ove rečenice:”

Herakle reče: “Jeste li se borili protiv njega?”

Rekoh: “da.”

Reče: “Kako je tekla vaša borba protiv njega?”

Rekoh: “Borba između nas je bila naizmjenična; nekad on nas potuče, a nekad mi njega.”

Reče: “Šta vam naređuje?”

Rekoh: “Naređuje nam da obožavamo samo Allaha i da Mu ne pripisujemo druga. Da ostavimo ono što govore naši roditelji. Da obavljamo molitvu. Da budemo iskreni, čedni i pažljivi prema svojoj rodbini.”

Tada on reče svom prevodiocu: “Reci mu: ‘Pitao sam te o njegovom porijeklu, pa si odgovorio da je on časnog porijekla među vama. Tako je sa svim poslanicima; oni se biraju iz uglednih porodica. Pitao sam te da li je iko od vas prije njega govorio nešto slično, pa si odgovorio da nije. Da je iko prije njega tako nešto govorio, ja bih rekao da on zagovara nešto što je već bilo. Pitao sam te da li je neko od njegovih predaka bio kralj, pa si rekao da nije. Da je neko od njegovih predaka bio kralj, ja bih rekao da on traži carstvo svojih djedova. Pitao sam te da li ste ga optuživali za laž prije nego što je rekao ovo što sad govori, pa si rekao da niste. Ja sam odmah uvidio da on nije mogao biti iskren prema ljudima, a lagati na Allaha. Pitao sam te da li ga slijede bogati ljudi ili siromasi, pa si odgovorio da ga slijede siromasi. A siromasi su uvijek bili sljedbenici poslanika. Pitao sam te da li se njihov broj povećava ili smanjuje, pa si rekao da se povećava. A takav je iman, sve dok se neupotpuni. Pitao sam te da li se iko od njih odmetne od svoje vjere iz nezadovoljstva prema njoj, nakon što ju je prihvatio, pa si rekao da to niko od njih ne čini, a to je znak imana čija toplina uđe u srca ljudi. Pitao sam te da li vara, pa si odgovorio da ne vara.A to je osobina svih poslanika; oni nikada ne varaju. Pitao sam te šta vam naređuje, pa si rekao da vam naređuje da obožavate samo Allaha i da mu ne pripisujete druga. Zabranjuje vam da obožavate kipove. Naređuje vam da

obavljate molitvu, da budete iskreni i čedni. Ako je istina što si mi rekao, on će zasigurno zavladati i ovim mjestom na kome su sada moje noge. Ja sam znao da će se on pojaviti, ali nisam znao da će biti jedan od vas. Kada bih znao da ću stići do njega, sada bih krenuo na put da se sretnem s njim. A da sam kod njega, noge bih mu saprao...'"[117]

ČETVRTI DIO

VJEROVANJE U ALLAHOVE, DŽ.Š., KNJIGE

Jedan od temelja imana je da vjerujemo u Allahove, dž.š., knjige koje je objavio Svojim poslanicima.

Kao što je Allah, dž.š., objavio Kur'an Muhammedu, a.s., isto tako objavio je druge Svoje knjige prijašnjim poslanicima. Jedan broj ovih knjiga nam je Allah, dž.š., spomenuo u Kur'anu, a neke od njih nije. Allah, dž.š., obavijestio nas je o sljedećim knjigama:

1 - Tevrat, koji je objavljen Musau, a.s. Allah, dž.š., kaže:

"Mi smo objavili Tevrat, u kome je uputstvo i svjetlo. Po njemu su jevrejima sudili vjerovjesnici, koji su bili Allahu poslušni i čestiti ljudi, i učeni, od kojih je traženo da čuvaju Allahovu knjigu, i oni su nad njom bdjeli." (El-Maide, 44)

2 - Indžil, koji je objavljen 'Isa, a.s. Allah, dž.š., kaže:

"Poslije njih smo Isaa, sina Merjemina, poslali, koji je priznavao Tevrat prije njega objavljen, a njemu smo dali Indžil, u kome je bilo uputstvo i svjetlo, i da potvrdi Tevrat, prije njega objavljen, u kome je također bilo uputstvo i pouka onima koji su se Allaha bojali." (El-Maide, 46)

3 - Zebur, koji je objavljen Davudu, a.s. Allah, dž.š., kaže:

"A Davudu smo Zebur dali." (El-Isra, 55)

4 - Suhufi (svesci), koje je Allah, dž.š., objavio Ibrahimu i Musau, a.s., o kojima nas Allah, dž.š., obavještava u sljedećim ajetima:

"Zar on nije obaviješten o onome što se nalazi u listovima Musaovim i Ibrahimovim: - koji je obaveze potpuno ispunjavao - da nijedan griješnik tuđe grijehe neće nositi, i da je čovjekovo samo ono što sam uradi, i da će trud njegov sigurno vidjeti, i da će prema njemu u potpunosti nagrađen ili kažnjen biti, i da će se Gospodaru tvome ponovo vratiti." (En-Nedžm, 36-42)

"Postići će šta želi onaj ko se očisti i spomene ime Gospodara svoga, pa

namaz obavi! Ali, vi više život na ovom svijetu volite, a onaj svijet je bolji i vječan je. Ovo, doista, ima u listovima davnašnjim, listovima Ibrahimovim i Musaovim." (El-E'ala, 14-19)

A što se tiče drugih knjiga, koje su objavljene ostalim poslanicima, Allah, dž.š., nas nije obavijestio o njihovim imenima nago nam je saopćio da je svaki poslanik koga je poslao imao objavu koju je prenosio svom narodu. Allah, dž.š., kaže:

"Svi ljudi su sačinjavali jednu zajednicu, i Allah je slao vjerovjesnike da donose radosne vijesti i opomene, i po njima je slao Knjigu, samu Istinu, da se po njoj sudi ljudima o onome u čemu se oni ne bi slagali." (El-Bekare, 213)

Mi smo dužni vjerovati u ove knjige koje nisu spomenute po imenu, ali nam nije dozvoljeno da pripisujemo Allahu, dž.š., bilo kakvu knjigu koju On sam nije pripisao Sebi u Kur'anu.

Dužni smo vjerovati da su sve ove knjige došle s istinom, svjetlošću, uputom i tevhidom (izdvajanjem) Allaha, dž.š., u Njegovom rububijjetu (gospodarstvu i vladanjem svime), uluhijjetu (božanstvenosti) i Njegovim lijepim imenima i božanskim svojstvima. A sve što je dopisano u njima, a suprotstavlja se ovim temeljima, to je od krivotvorina koje su načinili ljudi. Allah, dž.š., kaže o Tevratu:

"Mi smo objavili Tevrat, u kome je uputstvo i svjetlo." (El-Maide, 44)

A o Indžilu kaže:

"Poslije njih smo Isaa, sina Merjemina, poslali, koji je priznavao Tevrat prije njega objavljen, a njemu smo dali Indžil, u kome je bilo uputstvo i svjetlo, i da potvrdi Tevrat, prije njega objavljen, u kome je također bilo uputstvo i pouka onima koji su se Allaha bojali." (El-Maide, 46)

Dužni smo vjerovati da je kur'an posljednja knjiga koja je objavljena od Allaha, dž.š., i da ga je sam Allah, dž.š., odlikovao, nad svim prijašnjim objavljenim knjigama, posebnim odlikovanjima. Najvažnija od tih odlikovanja su:

1 - Da on sadrži suštinu Allahovih poruka i da je došao kao potvrda istinitosti onoga što je došlo u prijašnjim knjigama o tevhidu Allaha, dž.š., obožavanju samo njega i obavezne pokornosti Njemu; da je Kur'an sakupio sve što je bilo raspodijeljeno po tim knjigama o dobru i vrlinama; da je Kur'an došao kao zadnja riječ kojom se kontrolira ispravnost svih ostalih knjiga, jer on potvrđuje ono što se u njima nalazi od istine, a odbacuje ono što se u njih uvuklo ljudskim nastojanjima za njihovo iskrivljenje. Allah, dž.š., kaže.

"A tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da potvrdi knjige prije objavljene i da nad njima bdi." (El-Maide,48)

Vjerovanje da je on došao sa šerijatom (zakonom) cijelom čovječanstvu, također nam je dužnost. šerijat sadrži sve što je potrebno ljudima za njihovu sreću na oba svijeta i njime su dokinuti svi prijašnji zakoni, koji su dokazi prijašnjim narodima, svakom posebno. U šerijatu su utvrđeni posljednji vječni zakoni koji vrijede za svako vrijeme i svako mjesto.

2 - Da je Kur'an jedina Allahova knjiga, čije očuvanje garantira Allah, dž.š.:

"Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti." (El-Hidžr, 9)

"A on je, zaista, knjiga zaštićena, laž joj je strana, bilo s koje strane, ona je Objava od Mudroga i hvale Dostojnoga." (Fussilet, 41-42)

Ova odlika proističe iz druge odlike, a ta je da je Kur'an objavljen preko Muhammeda, a.s., cijelome čovječanstvu, da nije poslat samo jednom određenom narodu, kao što su to bile prijašnje objavljene knjige. Stoga je njegovo čuvanje od iskrivljenja i od zloupotrebe ljudi nephodno, kako bi ostao Allahov, dž.š., dokaz protiv ljudi, sve dok je ovoga svijeta.

A što se tiče drugih knjiga, sadržaj svake od njih bio je upućen samo jednom određenom narodu. I one su, iako su saglasne u temeljima vjere, dolazile sa zakonskim propisima, vezanim za samo određena vremena i određene narode. Allah, dž.š., kaže:

"Svima vama smo zakon i pravac propisali." (El-Maide, 48)

Zato se Allah, dž.š., nije obavezao čuvanjem ni jedne od njih, kroz cijelu historiju, kao što je učinio s Kur'anom. Allah, dž.š., u Svojoj posljednjoj Knjizi obavijestio nas je o iskrivljenosti koja je zadesila te knjige. O iskrivljenju i izmjeni, koje su Tevratu načinili Jevreji, Allah, dž.š., kaže:

"Zar se vi nadate da će vam se Jevreji odazvati i vama za volju vjernici postati, a neki među njima su Allahove riječi slušali pa su ih, pošto su ih shvatili, svjesno izvrnuli." (El-Bekare, 75)

"Ima Jevreja koji izvrću smisao riječima." (En-Nisa',46)

A o izmjeni koju su načinili kršćani u Indžilu, Allah, dž.š., kaže:

"Mi smo zavjet prihvatili od onih koji govore: 'Mi smo kršćani, ali su i oni dobar dio onoga čime su bili opominjani izostavili; zato smo među njima neprijateljstvo i mržnju do Sudnjeg dana ubacili; a Allah će ih sigurno obavijestiti o onome što su radili. O sljedbenici Knjige, došao vam je poslanik Naš da vam ukaže na mnogo šta što vi iz Knjige krijete, i preko mnogo čega će i preći. A od Allaha vam dolazi svjetlost i Knjiga jasna." (El-Maide, 14-15)

Od iskrivljenih stvari koje su jevreji i kršćani uveli u svoju vjeru je i to da jevreji tvrde da je Uzejr Allahov sin, a kršćani tvrde da je Mesih, Allahov sin. Allah, dž.š., kaže:

"Jevreji govore: 'Uzejr je Allahov sin', a kršćani kažu: 'Mesih je Allahov sin!' To su riječi njihove, iz usta njihovih, oponašaju riječi nevjernika prijašnjih - ubio ih Allah! Kuda se odmeću." (Et-Tevbe, 39)

Kur'an ispravlja ovu njihovu grešku i iskrivljenje Allahovih riječi, pa kaže:

"Reci: 'On je Allah - Jedan! Allah je utočište svakom. Nije rodio i rođen nije, i niko Mu ravan nije!" (El-Ihlas)

Kur’an potvrđuje činjenicu da su svi poslanici ljudi, koje je Allah, dž.š., odlikovao objavom i osobinama koje im omogućavaju da je prime od Allaha i vjerno dostave ljudima. Allah, dž.š., obraća se Svome Poslaniku, a.s., govoreći:

"Reci: 'Ja sam čovjek kao i vi, meni se objavljuje da je vaš Bog - jedan Bog.'" (El-Kehf, 110)

Od iskrivljenja koje su počinili kršćani, a o čemu nas obavještava Allah, dž.š., u Kur’anu, je i to da su neki od njih izopačili značenje poslanstva i počeli pripisivati božanska svojstva Isau, sinu Merjeminom, a da su ga drugi smatrali jednim od trojice. Allah,dž.š., kaže.

"Nevjernici su oni koji govore: 'Bog je Mesih, sin Merjemin!'" (El-Maide, 72)

"Nevjernici su oni koji govore: 'Allah je jedan od trojice! A samo je jedan Bog!'"(EL-Maide, 73)

Kur’an dolazi sa upozorenjem na ovu krivotvorinu i objašnjava ispravno vjerovanje po pitanju Isaa, a.s.:

"Mesih, sin Merjemin, samo je poslanik - i prije njega su dolazili i odlazili poslanici, - a majka njegova je uvijek istinu govorila i oboje su hranu jeli. Pogledaj kako im Mi iznosimo jasne dokaze, i pogledaj, zatim, njih kako se odmeću." (El-Maide, 75)

činjenica oko koje se neće sporiti ni jedan objektivan čovjek, ja da danas ne postoji ni jedna knjiga koja se zasigurno može pripisati Allahu, dž.š., osim časnog Kur’ana. Na ovu činjenicu upućuju i mnogi osjetilni dokazi, pored Allahovog, dž.š., obavještenja da su prijašnje knjige iskrivljene. Evo nekih od tih dokaza:

1 - Da su se originalni primjerci knjiga, koje su objavljene prije Kur’ana, zagubili, i da u rukama ljudi danas postoje samo njihovi prevodi. A što se Kur’ana tiče, on je i do dan-danas sačuvan sa svim svojim poglavljima, rečenicama, riječima i glasovima, onako kako ga je učio Džibril Allahovom Poslaniku, a.s., i kako ga je učio Poslanik, a.s., svojim ashabima, r.a.[118]

2 - U ovim knjigama izmiješale su se riječi Allaha, dž.š., s riječima ljudi, koji su ih tumačili i govorili o historiji, životopisu poslanika i njihovih učenika i o zaključcima fakiha (pravnika). Zato se ne može znati šta je od toga Allahov, dž.š., govor, a šta govor ljudi. A što se Kur’ana tiče, on je u svojoj cijelosti Allahov, dž.š., govor i s njime se nije izmiješalo ništa drugo, ni hadis Poslanika, a.s., niti govor ashaba, ili bilo koga drugog.[119] Ebul Vefa ‘Ali bin ‘Akil kaže: “Ako hoćeš da se uvjeriš da kur’an nije govor Resulullaha, a.s., nego da je u njemu objavljen, pogledaj u njegov govor kako se razlikuje od Kur’ana, i promatraj razliku između dva govora i dva stila. Poznato je da govor čovjeka liči jedan na drugi, ali nijedna riječ Poslanika, a.s., ne liči kur’anskom govoru... Isto tako, u mu’džizu Kur’ana spada i to što niko nije u stanju u Kur’anu pronaći rečenicu koja je preuzeta iz prijašnjih knjiga, a ljudi i dan-danas otkrivaju

kako je jedan uzimao od drugih, pa kažemo da je Mutenebbi uzeo od Buhturija, i sl.[120]

3 - Ne može se naučno dokazati povezanost nijedne od tih knjiga s poslanikom kojem se pripisuje. Nijedna od njih ne posjeduje historijski povezan slijed (sened) ličnosti koje ih prenose. Poglavlja Biblije, koja se zovu Stari zavjet, ili Tevrat, napisana su poslije smrti Musaa, a.s., nekoliko stoljeća. Muhammed Ferid Vedždi prenosi iz enciklopedije znanosti "Larus" sljedeće riječi: "Savremena nauka, a prije svega njemački kriticizam je, nakon dugih istraživanja arheoloških pronalazaka, historije i jezičkih saznanja, ustanovio da Tevrat nije napisao Musaa, a.s., nego da je on djelo jevrejskih svećenika, čija imena nisu spomenuta. Oni su ga naizmjenično pisali oslanjajući se na usmena predanja koja su čuli prije ropstva u Babilonu. šta više, jedan broj učenjaka tvrdi da pet knjiga Starog zavjeta ne sadrže sva predanja jevreja, nego one samo najosnovnije teze, simbole i pripovijetke."[121] A što se Kur'ana tiče, on je jedina knjiga čija se autentičnost i povezanost s poslanikom kome je objavljen, Muhammedom, a.s.,može nedvojbeno dokazati. Kur'an je prenesen sa svim svojim poglavljima i rečenicama, s njihovim redoslijedom i načinom izgovora u svakom periodu poslije njegove objave, od velikog broja ljudi, tako da nema sumnje u to da je Kur'an, koji mi danas učimo, isti onaj Kur'an koji je Allah, dž.š., objavio svome časnom Poslaniku, a.s.[122]

4 - Jedan od dokaza iskrivljenosti tih knjiga je i postojanje različitih primjeraka, koji se bitno razlikuju po svom sadržaju.[123]

5 - Jedan od nepobitnih dokaza iskrivljenosti Biblije je i to što ona sadrži neispravna vjerovanja i pogrešne predstave o Gospodaru, dž.š., i Njegovim časnim poslanicima, a.s. U Bibliji ćeš naći uporedbu Gospodara s čovjekom i povredu dostojanstva poslanika, što je , svakako, suprotno njihovoj nepogrešivosti.[124] Nakon iskrivljenja i izmjena koje su zadesile prijašnje knjige, dužni smo vjerovati da su one u svojoj osnovi od Allaha, dž.š., koji ih je objavio Svojim poslanicima, s istim ciljem zbog kojeg je objavljen i Kur'an. Za njihov sadržaj, danas, ne vjerujemo da je od Allaha, izuzev onoga o čemu nas je Kur'an ili Poslanik, a.s., obavijestio. A što se Kur'ana časnog tiče, dužni smo vjerovati da je on isključivo Allahov, dž.š., govor, sama Istina, i da je svaka riječ u njemu sačuvana. Dužni smo izvršavati sva njegova naređenja, a kloniti se svih njegovih zabrana. Vjerovati u sve o čemu govori i odbaciti sve što se sa njime kosi.

PETI DIO

VJEROVANJE U SUDNJI DAN

Pod vjerovanjem u budući svijet se podrazumijeva vjerovanje u sve ono o čemu nas je obavijestio Allah, dž.š., u Svojoj Knjizi i Njegov Poslanik, a.s., u Hadisu, od onoga što će se desiti poslije smrti, kao što su: ispit i patnja, ili uživanje u kaburu, proživljenje poslije smrti, iskupljanje na jednom mjestu radi obračuna, izlaganje knjiga djela, obračun, vaganje djela, Havd (vrelo), Sirat-ćuprija, šefaat, Džennet i Džehennem, i sve što je Allah, dž.š., u njima pripremio za njihove stanovnike.

AKCENAT KUR'ANA NA OVAJ TEMELJ IMANA I RAZLOG TOME

Kur'an časni vrlo često spominje budući svijet, na svakom mjestu pažljivo utvrđujući njegovo postojanje i pri svakoj prilici upozoravajući na njega, čineći to raznim metodama arapskog jezika.

Jedan od dokaza isticanja važnosti ovog temelja je taj, da Kur'an vrlo često veže vjerovanje u Allaha s vjerovanjem u budući svijet. Allah, dž.š., kaže:

"Čestiti su oni koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet." (El-Bekare, 177)

"One koji su u Allaha i u onaj svijet vjerovali i dobra djela činili, doista, čeka nagrada od Gospodara njihova; ničega se oni neće bojati i ni za čim neće tugovati." (El-Bekare, 62)

"Ovim se savjetuju oni među vama koji vjeruju u Allaha i onaj svijet." (El-Bekare, 232)

"Borite se protiv onih koji ne vjeruju ni u Allaha ni u onaj svijet." (Et-Tevbe, 29)

"Allahu se jedino klanjajte i činite ono za što ćete dobiti nagradu na onom svijetu." (El- 'Ankebut, 36)

Mnogo je ajeta u Kur'anu koji govore o ovoj temi.

Koliku važnost Kur'an pridaje vjeri u budući svijet, vidi se i iz toga što ga vrlo često spominje. Gotovo da ne pređeš ni jednu stranicu Kur'ana, a da u njoj ne nađeš govor o budućem svijetu i onome što će se na njemu desiti: od raznih događaja i stanja, sve to kroz razne načine objašnjavanja. Isto tako ćeš uočiti da Kur'an tako podrobno iznosi detalje nastupanja Sudnjeg dana i opisuje stanja ljudi u njemu, što nije slučaj s drugim temama gajba.

Jedan od dokaza je i mnoštvo imena kojima ga Kur'an naziva, a svako ime ukazuje na jedan od detalja toga dana. Neka od tih imena su: El-Kijame (ustajanje), Es-Sa'a (čas), El-Ahireh (onaj svijet), Jewmud-Din (dan vjere), Jewmul-Hisab (dan obračuna), Jewmul-Feth (dan pobjede), Jewmut-Telak (dan susreta), Jewmul-Džem' (dan sakupljanja), Jewmut-Tegabun (dan samoobmane), Jewmul-Hulud (dan vječnosti), Jewmul-Hurudž (dan izlaska), Jewmul-Hasre (dan kajanja), Jewmut-Tenad (dan dozivanja), El-Azife (smak svijeta), El-Tamme (nevolja), Es-Sahha (zaglušujući glas), El-Hakka (čas neizbježni), El-Gašije (teška nevolja), El-Vaki'a (događaj), i dr.[125] A razlog pridavanja tako velike važnosti ovom temelju imana leži u sljedećem:

Vjerovanje u budući svijet ima veliki utjecaj na život čovjeka. Iman (vjerovanje) u budući svijet i sve što će se na njemu desiti: Džennet, Džehennem, obračun, kazna i nagrada, spas i gubitak, najefikasnije utječu na usmjeravanje čovjeka, na njegovu disciplinu u životu na ovome svijetu, izvršavanje dobrih djela i pridržavanje imperativa bogobojaznosti.

Neuporediva je razlika između dva čovjeka: jednog, koji ne vjeruje u proživljenje poslije smrti, niti u obračun za svoja djela i riječi i koji se ničim drugim ne rukovodi u svojim djelima do ličnim interesom i sopstvenom koristi i drugog, koji vjeruje da će doći dan kad će biti pitan za svoja djela i riječi pred najpravednijim Sudijom, te će biti nagrađen za dobro, a kažnjen za zlo. Prvi je, svakako, van bilo kakve kontrole, osim svojih strasti i požuda i njegov cilj je potpuno egoistički; opravdava bilo kakvo sredstvo i bilo kakvo ponašanje i djelo, ma koliko ono bilo štetno. Drugi je omeđen granicama istine i dobra, a to su stvari koje će imati svoju težinu i vrijednost kod Allaha, dž.š., tog Dana. Allah, dž.š., kaže:

"Mjerenje toga dana bit će pravedno: oni čija dobra djela prevagnu, oni će, šta žele, postići; a oni čija dobra djela budu lahka, oni će, zato što dokaze Naše nisu priznavali, stradati." (El-E'araf, 8-9)

Na ovo nam, na mnogo mjesta, ukazuje i kur'anski metod povezivanja vršenja dobrih djela s vjerovanjem u budući svijet:

"Znaš li ti onoga koji onaj svijet poriče? Pa to je onaj koji grubo odbija siroče, i koji da se nahrani siromah - ne podstiče." (El-Ma'un, 1-3)

"Allahove džamije održavaju oni koji u Allaha i onaj svijet vjeruju." (Et-Tevbe, 8)

"Oni koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet, neće od tebe tražiti dozvolu da se ne bore zalažući imetke svoje i živote svoje. A Allah dobro zna one koji su pobožni, od tebe će tražiti dozvolu samo oni koji ne vjeruju u Allaha i u onaj svijet i čija se srca kolebaju, pa sumnjaju i neodlučni su." (Et-Tevbe, 44-45)

"Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi s onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju." (El-Mudžadele, 22)

"Oni su vama divan uzor - onima koji žele Allaha i onaj svijet." (El-Mumtehane, 6)

"To je savjet za onoga koji u Allaha i u onaj svijet vjeruje." (Et-Talak, 2)

"A oni koji u onaj svijet vjeruju - vjeruju i u Nju (Knjigu) i o namazima svojim brigu brinu." (El-En'am, 92)

Još je mnogo ajeta koji o ovom govore.

Pošto je čovjek po svojoj prirodi sklon udovoljavanju ličnom interesu i otklanjanju bilo kakve štete od sebe, vjerovanje u budući svijet pospješuje njegovu samokontrolu i sklonost ka dobrom, a odbacivanju zla. Zbog toga, Kur'an vrlo često i sa velikom pažnjom podsjeća na Ahiret i na razne načine ga prikazuje i predstavlja kako bi se taj osjećaj (samokontrole) u srcu čovjeka povećao i porastao njegov utjecaj.

Razlog čestog isticanja događaja na ahiretu u Kur'anu je, vjerovatno, i u tome što ga ljudi vrlo često zaboravljaju i zanemaruju, zbog njihove privrženosti ovozemaljskom životu i ljubavi prema ovodunjalučkim užicima. Zato vjerovanje u budući svijet sa svim užicima i kaznama koje će biti u njemu ublažuje pretjerivanje u želji za užicima na ovom svijetu; ljudi postaju svjesni da svi užici ovoga svijeta ne zaslužuju bilo kakav trud i natjecanje zbog njih, jer ono što zaslužuje da se takmičimo jeste ono što nam je Allah, dž.š., pripremio na onom svijetu. O tome nam Allah, dž.š., kaže:

"O vjernici! što vam je kada vam se rekne: 'Izađite u borbu na Allahovom putu! Vi ostajete na mjestu, kao da ste za zemlju prikovani? Zar vam je draži život na ovom svijetu od onoga svijeta? A uživanje na ovom svijetu, prema onom na onom svijetu, nije ništa." (Et-Tevbe, 38)

Razlog ovako čestog spominjanja ahireta vjerovatno je i taj što vjerovanje u njega još i danas izaziva čuđenje i nevjericu kafira, zbog toga što se to suprotstavlja onom što oni

svojim ograničenim osjetilima vide, a što upućuje suprotno proživljenju poslije smrti. Oni, na primjer, vide da se ljudsko tijelo pretvara u prašinu, pa kako da to bude proživljeno? O njima Allah, dž.š., kaže:

"Tako mi Kur'ana Slavnog, oni se čude što im je došao jedan od njih da ih opominje, pa nevjernici, govore: 'To je čudna stvar: zar kad pomremo i zemlja postanemo...? Nezamisliv je to povratak.'" (Kaf, 1-3)

Allah, dž.š., njima u mnogim ajetima (neke od njih ćemo spomenuti poslije) odgovara da su osjetila kojima oni odbacuju ovu činjenicu nepotpuna i nemoćna da to vide, jer mnogo je primjera u životu čovjeka koji upućuju na proživljenje poslije smrti, ali nisu slijepe oči nego su slijepa srca koja se nalaze u grudima.

DOKAZI VJEROVANJA U SUDNJI DAN I ODGOVOR NA SUMNJE NEVJERNIKA

Na vjerovanje u budući svijet ukazuje Kur'an, hadis Poslanika, a.s., ljudski razum i njegova ispravna narav. Allah, dž.š., često spominje vjerovanje u budući svijet i donosi dokaze za njega i na mnoga mjesta uzvraća na sumnje nevjernika u budući svijet. Isto tako je Kur'an do u detalje opisao događaje Kijametskog dana. To nije slučaj ni s jednom od prijašnjih knjiga, iako je svaki poslanik koga je Allah, dž.š., poslao, prenosio svome narodu radosne vijesti o ovom danu i upozoravao od njegovih nedaća. Zato se svako ko ga porekne ili u njega posumnja smatra nevjernikom. Allah, dž.š., kaže:

"Allah će vas - nema drugog boga osim Njega - sigurno sabrati na Sudnjem danu, u to nema nimalo sumnje." (En-Nisa', 87)

"Nije čestitost u tome da okrećete svoja lica prema istoku i zapadu; čestiti su oni koji vjeruju u Allaha, i u onaj svijet." (El-Bekara, 177)

"A onaj ko ne bude vjerovao u Allaha, i u meleke Njegove, i u knjige Njegove, i u poslanike Njegove, i u onaj svijet - daleko je zalutao." (En-Nisa', 136)

Kur'an nas obavještava da je i Nuh, a.s., rekao svome narodu:

"Allah vas od zemlje, poput bilja stvara, zatim vas u nju vraća i iz nje će vas sigurno izvesti." (Nuh, 17-18)

A Ibrahim,a.s., kaže:

"I koji će mi, nadam se, pogreške moje na Sudnjem danu oprostiti." (Eš-Šu'ara', 82)

A Musau, a.s., rečeno je:

"Čas oživljenja će sigurno doći - od svakog ga tajim - kad će svaki čovjek prema trudu svome nagrađen ili kažnjen biti. I neka te zato nikako ne odvrati od vjerovanja u nj onaj koji u njega ne vjeruje i koji slijedi strast svoju, pa da budeš izgubljen." (Taha, 15-16)

A Allah, dž.š., je, na više mjesta u Kur'anu, naredio Svome poslaniku Muhammedu, a.s., da se Njime zakune na istibitost proživljenja poslije smrti:

"Nevjernici tvrde da neće biti oživljeni. Reci: 'Hoćete, Gospodara mi moga, sigurno ćete biti oživljeni, pa o onom što ste radili, doista, biti obaviješteni!" (Et-Tegabun, 7)

Oni koji poriču proživljenje, u laž ugone sve poslanike za čiju iskrenost u svemu što su kazali postoje nepobitni racionalni i osjetilni dokazi. Zato smatranje lažnim bilo koje vijesti koje su oni donijeli, znači bukvalno zapostavljanje razuma koji je donio zaključak o njihovoj iskrenosti i natjerivanje u laž samog razuma, što je svakako tvrdoglavost koja nema nikakvo značenje.

Negatori proživljenja nemaju nikakav dokaz za to, jer je to pitanje gajba (neviđenog) koje ne poznaje niko osim Allaha, dž.š. I opće pravilo u gajb-stvarima je da niko nije u stanju da ih dokaže ili opovrgne, izuzev na jedan jedini mogući način, obaviješću Allaha, dž.š., o tome. A onaj za koga postoje nepobitni dokazi da je primao objavu od Allaha, dž.š., je, svakako, u potpunosti iskren i u onome što prenosi o nekoj od tih stvari.[126] Ta iskrenost utvrđena je jedino kod časnih poslanika, a.s. Oni su ti, koje je Allah,dž.š., podržao i ojačao mu'džizama i otkrio im ponešto od gajba, a već smo spomenuli da su svi oni, bez izuzetka, govorili o budućem svijetu.

Međutim, oni koji proživljenje poriču, potencirali su pojedine sumnje u postojanje tog svijeta, kao što je njihovo smatranje vrlo dalekim ili nemogućim ponovan povratak u život nakon što postanu pepeo i prašina, pa su rekli ono što Allah, dž.š., kaže za njih:

"Zar kad pomremo i zemlja postanemo...? Nezamisliv je to povratak." (Kaf,3)

"Postoji samo život naš zemaljski, živimo i umiremo, jedino nas vrijeme uništi.",govore oni. A oni o tome baš ništa ne znaju, oni samo nagađaju." (El-Džasije, 24)

Sve njihove sumnje, dakle, ne prelaze smatranje proživljenja dalekim, nemogućim i čudnim.

Allah, dž.š., uzvratio je na ove njihove sumnje i objasnio njihovu neosnovanost na više mjesta u Kur'anu. Objasnio im je da vjerovanje u proživljenje razum ne odbija, nego da ga prihvata, i da proživljenje nije suprotno onome što je uobičajeno, nego ono ima svoje primjere u ovozemaljskom životu ljudi i na njega ukazuju mnoge prirodne pojave, koje su isto tako djelo Allaha, dž.š.

1 - Allah, dž.š., kaže:

"Oni govore: 'Zar kad se u kosti i prašinu pretvorimo, zar ćemo, kao nova bića, doista biti oživljeni?' Reci: 'Hoćete, i da ste kamenje ili gvožđe, ili bilo kakvo stvorenje za koje mislite da ne može biti oživljeno.' 'A ko će nas u život vratiti?', upitat će oni, a ti reci: 'Onaj Koji vas je i prvi put stvorio', a oni će prema tebi odmahnuti glavama svojim i upitati: 'Kada to?' Ti reci: 'Možda ubrzo! Bit će onog dana kad vas On pozove, i odazvaćete se, hvaleći Ga, i pomislit ćete da ste ostali samo malo vremena.'" (El-Isra, 49-52)

Pogledaj samo sumnje koje oni ističu i sumnje i zapitkivanja koja postavljaju negatori proživljenja u svim vremenima, pa ćeš vidjeti da one ne prelaze sljedeće: oni smatraju nemogućim (od Allaha) da prašinu i pepeo, u koji će se pretvoriti ljudska tijela, pretvori u nova stvorenja koja će se kretati i osjećati. Oni smatraju da je to iznad moći Allahove i da je to daleko, jer ne znaju kad će biti.

Kao što vidiš, sve njihove sumnje su razlog nepoznavanja stvarnosti života i smrti, nepoznavanja Allahove, dž.š., moći i zanemarivanje jasnog dokaza ove apsolutne moći stvaranjem iz ničega. A bilo bi im dosta, da su razumni, da se sjete Allahove moći kad ih je stvorio prvi put, nakon što su bili ništa, pa da postanu sigurni u istinitost Gospodara kad ih obavještava o ponovnom proživljenju, obračunu, nagradi i kazni. Stvar je, dakle, jednostavna i odgovor je besprijekoran, a veoma prost i ubjedljiv. Jer, čovjek zna da je stvoren nekon što nije postojao. Mora, dakle, postojati tvorac koji ga je stvorio, nakon što nije postojao. Zatim se, svojom smrću, promijenio iz jednog stanja u drugo i mora postojati činilac te promjene. Svakako, to niko ne može biti nego samo Allah, dž.š., Koji ga je stvorio i prvi put, jer, da je to bio bilo ko drugi, bio bi u stanju da ga spasi smrti. Zato je svaka diskusija oko toga, može li ovaj Tvorac Koji oživljava i usmrćuje kad rekne da će oživjeti čovjeka drugi put i povratiti mu njegov lik i oblik, to i učiniti - obični inat i oholost.

Allah, dž.š., kaže:

"Reci: 'Allah vam daje život, zatim će učiniti da poumirete, a poslije će vas na Sudnjem danu sabrati, u to nema nikakve sumnje, ali većina ljudi ne zna. (El-Džasije, 26)

2 - Allah, dž.š., kaže:

"I nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: 'Ko će oživjeti kosti kad budu truhle?' Reci: 'Oživit će ih Onaj koji ih je prvi put stvorio, Onaj Koji vam iz zelenog drveća vatru stvara i vi njome pripaljujete!' Zar Onaj Koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar da stvori njima slične? Jeste, On sve stvara i On je sveznajući." (Jasin, 78-81)

Komentator Tahavije, komentirajući ove ajete, kaže:

“Kad bi najznaniji čovjek i najveći govornik, koji je najsposobniji u izražavanju, pokušao doći s boljim dokazom od ovog, ili s njemu sličnim po riječima, po svojoj sažetosti i jasnoći dokaza, ne bi to bio u stanju učiniti. Allah, dž.š., započeo je ovaj dokaz pitanjem koje postavlja nevjernik i traži odgovor. U Allahovim, dž.š., riječima (a zaboravlja kako je stvoren) dovoljan je odgovor i dokaz, kao i otklanjanje svake sumnje. A kada je Allah, dž.š., htio potvrditi dokaz i još ga više obrazložiti, onda je rekao: “Reci: ‘Oživit će ih Onaj Koji ih je prvi put stvorio.’”, uzimajući stvaranje iz ničega kao dokaz moći povratka u prijašnje stanje. Dokazujući, dakle, prvim stvaranjem mogućnost ponovnog stvaranja, jer svaki razuman čovjek zna da onaj ko je mogao uraditi prvo, zasigurno može uraditi i drugo, a ako nije u stanju uraditi drugo, onda pogotovu nije u stanju učiniti prvo. A pošto čin stvaranja također zahtijeva moć Stvaraoca za stvaranje stvorenja i potpuno poznavanje svih detalja njegovih stvorenja, Allah, dž.š., nastavlja: “I On je sveznajući.” On zna sve detalje vezane za prvo stvaranje, dijelove materije i oblik. Isto tako je i sa drugim stvaranjem. Pa, ako ja Gospodar savršenog i potpunog znanja i svemoćan, kako onda da ne bude u stanju oživiti truhle kosti? Zatim to potvrđuje neoborivim i jasnim dokazom, koji u sebi sadrži odgovor na pitanje drugog nevjernika koji kaže: “Kad kosti postanu prašina, onda one postaju suhe, tvrde prirode, a poznato je da nosilac života mora biti vruće i vlažne prirode.” Pa, kaže Allah, dž.š.: “Onaj koji vam iz zelenog drveća vatru stvara i vi njome potpaljujete.” Allah, dž.š., obavještava nas o izvođenju ove izuzetno vruće (i suhe) tvari (vatre) iz zelenog drveta koje je prepuno vlage i hladnoće. Pa Onaj koji iz nečega izvodi nešto suprotno i kome se potpuno pokoravaju sva stvorenja, i njihovi sastojci ne predstavljaju nikakvu poteškoću za njega; On je taj koji će učiniti ono što poriču i niječu nevjernici. Zatim sve to potvrđuje uzimajući dokaz iz daleko većih i težih primjera, jer svaki razuman čovjek je svjestan da je onaj ko je u stanju načiniti nešto veliko i komplicirano, svakako je u stanju načiniti nešto lakše i jednostavnije od toga. Onaj ko je u stanju ponijeti tonu, svakako da je daleko prije u stanju ponijeti tovar. Allah, dž.š., kaže: “Zar Onaj koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar stvoriti njima slične?” Onaj, dakle, koji je stvorio nebesa i Zemlju, njihove savršenosti, veličine, velike uloge i čudesan način funkcioniranja je, svakako, daleko prije u mogućnosti oživiti kosti koje su postale prašina i povratiti ih u njihovo prijašnje stanje.”[127]

3 - Allah, dž.š., kaže:

“O ljudi, kako možete sumnjati u oživljenje, pa, Mi vas stvaramo od zemlje, zatim od kapi sjemena, potom od ugruška, zatim od grude mesa vidljivih i nevidljivih udova, da vam pokažemo moć Našu! A u materice smještamo što hoćemo, do roka određenog, zatim činimo da se kao dojenčad rađate i da poslije

do muževnog doba uzrastete; jedni od vas umiru, a drugi duboku starost doživljavaju pa začas zaboravljaju ono što saznaju. I ti vidiš zemlju kako je zamrla, ali kad na nju kišu spustimo, ona ustrepće i uzbuja, i iz nje iznikne svakovrsno bilje prekrasno, zato što Allah postoji, i što je On kadar da mrtve oživi, i što On sve može, i što će čas oživljenja, u to nema sumnje, doći, i što će Allah one u grobovima oživjeti." (El-Hadždž, 5-7)

Dobro promotri ove časne ajete iz sure El-Hadždž. U njima ćeš naći dokaze za proživljenje poslije smrti i jasne znakove Allahove moći da oživi mrtve. Oni brišu svaku sumnju u srcima o ovom pitanju, odstranjuju svako čuđenje i pobijaju sumnje nevjernika:

a) - U njima je, prije svega, dokaz stvaranja svih stvorenja prvi put, a ljudi su stvoreni iz prašine, u kojoj nema nikakvih znakova života. O ovome dokazu smo već govorili.

b) - Isto tako, ovim ajetima prikazuje se jedan vid ispoljavanja Allahove, dž.š., moći kroz stvaranje čovjeka i njegovo premještanje iz faze u fazu koja se potpuno razlikuje od prve. Zaista je On onaj koji ga je prenio iz faze kapi sjemena u fazu ugruška, zatim u fazu grude mesa, zatim mu načinio sluh i vid, postavio osjetila, dao snagu, kosti, živce i ostalo, a zatim usavršio njegovo biće na najbolji mogući način i izveo ga u ovom liku i obliku koji predstavljaju najljepši lik i oblik. Allah, dž.š., kaže:

"Mi čovjeka stvaramo u skladu najljepšem." (Et-Tin, 4)

Pa zar je moguće da Onaj koji je sve to učinio, ne bude u stanju proživjeti čovjeka i povratiti mu život? Ni ovo nije ništa drugo nego prelaz iz jedne faze u drugu, a i inadžija to vidi u samom sebi i u svakom čovjeku na ovom svijetu.

Profesor Sejjid Kutb - rahimehullahu - je, poslije komentara spomenutih ajeta, upozorio na jednu vrlo značajnu njihovu poruku: "... i da ove faze kroz koje prolazi embrion, a zatim dijete, nakon što ugleda svjetlost, upućuju na to da će ova volja koja time upravlja povesti čovjeka sve dok ne dostigne svoje potpuno savršenstvo u kući savršenstva, a pošto čovjek ne može dostići svoje savršenstvo u životu na ovom svijetu, jer on u njemu zastaje, a zatim se vraća (... da bi brzo zaboravili ono što znate); zato je neophodan drugi svijet u kome će se upotpuniti čovjekova ličnost.

Ove etape kroz koje čovjek prolazi dvojako ukazuju na proživljenje poslije smrti. One ukazuju na proživljenje sa stanovišta činjenice da je onaj ko je bio u stanju stvoriti iz ničega, svakako, u stanju ponovo povratiti u život. I ukazuju na proživljenje time što će "vladajuća volja" upotpuniti čovjekov razvitak na budućem svijetu.

Vidimo, dakle, kako se susreću zakoni stvaranja sa zakonima ponovnog povratka, zakoni života sa zakonima proživljenja i zakoni obračuna sa zakonima kazne ili nagrade.

Sve ovo svjedoči o postojanju Tvorca ravnatelja, u čiju postojanost nema nikakve sumnje."[128] Kroz govor o fazama čovjeka i njegovom nastanku od kapi sjemena i ugruška krvi, ukazujemo na još jednu opasku kojom se hoće skrenuti pažnja onih koji uporno odbijaju vjerovati u proživljenje, da se ono ogleda i u njima samim, u svakom čovjeku, jer je on, prije nego što je postao pravo stvorenje, bio jedna obična kapljica tekućine, bezvrijedan, zatim ugrušak, pa onda bezlična gruda. Sve su to niske faze u kojima je čovjek gotovo potpuno mrtav. Međutim, poslije toga, Allah, dž.š., mu daje život, sve dok, na kraju, ne izraste u kompletnog čovjeka koji misli, osjeća, vodi prepirku i diskutira. Zar ovo Božije djelo ne liči na oživljavanje mrtvih koje poriču nagatori proživljenja? Zato Allah, dž.š., kaže:

"Zar nije bio kap sjemena koje se ubaci, zatim ugrušak kome On onda razmjer odredi i skladnim mu lik učini, i od njega onda dvije vrste, muškarca i ženu, stvori, i zar Taj nije kadar da mrtve oživi?" (El-Kijame, 37-40)

c) - U citiranim ajetima još je jedan dokaz za proživljenje i Allahovu, dž.š., moć oživljavanja mrtvih. Ova sušna zemlja (arapska pustinja, op. prev.) na kojoj ne vidiš nikakve tragove života, niti da bilo šta iz nje niče, nakon što Allah, dž.š., na nju spusti kišu, na njoj se pojavljuje život, niče bilje različitih boja, ukusa, mirisa, oblika i namjena. O tome Allah, dž.š., kaže:

"Onaj ko njoj daje život oživit će sigurno i umrle, jer je On kadar sve." (Fussilet, 39)

Allahov poslanik, a.s., upitan je: "Kako će Allah, dž.š., oživiti mrtve? I šta je dokaz tome u Njegovim stvorenjima?" Poslanik, a.s., odgovori: "Zar nisi prolazio pored doline koja je stradala od suše?" Reče: "Jesam." "Zatim si poslije toga naišao pored nje, a ona se već njiše od zelenila?" Reče: "Jesam." "Tako će Allah oživiti mrtve i to je Njegov znak među Njegovim stvorenjima."[129]

4 - Allah, dž.š., kaže:

"Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da Nam se nećete povratiti?" (El-Mu'min, 115)

"Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti, da neće odgovarati?" (El-Kijame, 36)

Ova dva ajeta, i drugi njima slični, potvrđuju da je vjerovanje u proživljenje, obračun i nagradu ili kaznu sastavni dio vjerovanja u Allahova, dž.š., potpuna svojstva i Njegova lijepa imena. Ovaj temelj usko je vezan s prvim temeljem imana; zato onaj ko ga zaniječe nevjernik je u Allaha, dž.š., jer to nužno vodi u nijekanje mudrosti Allahove, i Njegove pravednosti u stvaranju i vodi ka negiranju Njegovih svojstava.

Isto tako, iz negiranja proživljenja proizilazi potcjenjivanje samog čovjeka, jer smatra da je stvoren uzalud, a ne iz velike mudrosti, da je njegovo postojanje ograničeno samo na

ovozemni kratki život koji je prepun tegoba, nedaća, nevolja, nepravde zločina i grijeha. I smatra da je on prepušten sam sebi da nasilnik neće biti kažnjen za svoje zločine, niti pravednik nagrađen za svoju pravdu, niti obnovitelj za svoje djelo, niti će rušilac biti kažnjen za svoj čin.

Proživljenje poslije smrti, dakle, upravo priliče Allahovoj, dž.š., veličini, Njegovoj pravednosti i mudrosti. To zaključuje ljudski razum kao što ga prihvata i čovječija nenatrunjena priroda.[130]

DETALJI VJEROVANJA U SUDNJI DAN

Vjerovanje u budući svijet jedan je od najvažnijih temelja imana i on se neće ostvariti niti upotpuniti sve dok ne obuhvati sljedeće dvije stvari:

Prvo: Da čovjek vjeruje u budući svijet općenito. I to je minimum koji se mora ostvariti da bi se posjedovao ovaj temelj imana.

Drugo: Da vjerujete u sve o čemu nas je obavijestio Allahov Poslanik, a.s., da će se desiti poslije smrti. Na sljedećim stranicama iznijet ćemo najvažnije od tih stvari o kojima nam govore kur'anski ajeti i vjerodostojni hadisi.

1 - KABURSKO ISKUŠENJE I ISPITIVANJE OD MELEKA

Dužni smo vjerovati u sve što nas je obavijestio Poslanik, a.s., o kaburskom iskušenju i pitanju dva meleka postavljenog svakom čovjeku, o njegovom Gospodaru, vjeri i Poslaniku. Allahov Poslanik, a.s., obavijestio nas je, putem vjerodostojnih hadisa da će ljudi biti ispitivani u svojim kaburovima i da će se svakom od njih reći: "Ko ti je Gospodar? šta ti je vjera? Ko ti je poslanik?" I da će vjernik odgovoriti: "Moj Gospodar je Allah, vjera mi je islam, a Muhammed, a.s., moj vjerovjesnik i poslanik." A što se tiče zbunjenog, on će odgovoriti: "Ne znam, čuo sam ljude kako nešto izgovaraju pa sam i ja izgovorio." A zatim će biti tučen i mučen.

Buharija i Muslim prenose od Esme,r.a., da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: “Ovoga momenta sam vidio sve što mi nije pokazano do sada, čak sam vidio Džennet i Džehennem i objavljeno mi je da ćete vi biti iskušavani u svojim kaburovima, kušnjom koja će biti slična kušnji mesihom Dedždžalom. Bit će upitan svako od vas: “Šta znaš o ovom čovjeku?” Vjernik - mu’min ili mukin - će odgovoriti: “To je Muhammed, Allahov Poslanik. Došao nam je s jasnim dokazima i Uputom, a mi smo mu se odazvali i slijedili ga. On je Muhammed (tri puta).” Zatim će mu se reći: “Mirno spavaj, mi smo znali da si ti čvrsto vjerovao u njega.” A što se tiče munafika ili nesigurnog, on će reći: “Ne znam, čuo sam ljude kako nešto izgovaraju, pa sam i ja izgovorio.”[131]

Buharija i Muslim, također, prenose od Enesa bin Malika, r.a., da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: “Kad se čovjek postavi u kabur i udalje se prisutni - a on dobro čuje topot njihove obuće - doći će mu dva meleka i postaviti ga da sjedi, a zatim ga upitati: ‘šta kažeš za ovog čovjeka?’ što se vjernika tiče, on će reći: ‘Svjedočim da je on Allahov rob i Njegov Poslanik.’ Zatim će mu se reći: ‘Pogledaj svoje mjesto u vatri koje ti je Allah, dž.š., zamijenio s mjestom u Džennetu.’” Allahov Poslanik, a.s., tada reče: “Pa će ih oba vidjeti.” Katade veli: “Rekao nam je da će mu se proširiti njegov kabur i postati širok sedamdeset podlaktica i ispunit će se zelenilom i tako će ostati sve dok ne bude ponovo proživljen.” A što se tiče munafika i kafira, njemu će se reći: “Šta si govorio za ovog čovjeka?” Pa će odgovoriti: “Ne znam, govorio sam o njemu ono što je svijet govorio.” Onda će mu se reći:”Niti si znao niti govorio; i bit će udaren željeznim čekićem tako jako da će njegov krik čuti sva stvorenja u njegovoj blizini, osim ljudi i džina.”[132]

Buharija i Muslim prenose i od Bera bin ‘Azib, r.a., da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: “Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti...” Ovaj ajet objavljen je po pitanju kaburske kušnje, kada će se čovjeku reći: “Ko ti je Gospodar?” Odgovorit će: “Moj Gospodar je Allah, a Muhammed mi je poslanik, a.s.” To su riječi Allaha, dž.š.:

“Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu.” (Ibrahim, 27)

Mnogo ja vjerodostojnih hadisa koji govore o kaburskim kušnjama i ispitu meleka.

2 - PATNJE I UŽICI U KABURU

Dužni smo vjerovati u patnje i užitke u kaburu, o kojima nam govori Poslanik, a.s., a koji će nastupiti poslije ispita. O tome govori veliki broj ajeta i hadisa. Allah, dž.š., kaže:

“... a faraonove ljude zla kob zadesi. Oni će se ujutro i navečer u vatri pržiti, a kada nastupi čas: ‘Uvedite faraonove ljude u patnju najtežu!’” (El-Mu’min, 45-46)

Allah, dž.š., zaprijetio je faraonovim ljudima s dvije vrste kazne: prva, na koju je ukazao riječima: “Oni će se ujutro i navečer u vatri pržiti”, i druga, na koju ukazuje riječima: “a kada nastupi čas: ‘Uvedite faraonove ljude u patnju najtežu!’” Drugi dio je dodao prvom “atf”, što znači da one nisu iste vrste. Ako druga vrsta kazne nastupa nakon Kijametskog dana (kao što se iz ajeta razumije), onda je neminovno da prva vrsta nastupa nakon njihove smrti, pa do proživljenja, što je, svakako, kaburska patnja. Allah, dž.š., ukazuje na patnju koja će biti u kaburu i u slijedećim riječima:

“A da ti je vidjeti nevjernike u smrtnim mukama, kada meleki budu ispružili ruke svoje prema njima: ‘Spasite se ako možete! Od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjeni.’” (El-En’am, 93)

Prenosi se da je Ibn - Abbas tumačeći ovaj ajet, rekao: “Ovo je prilikom umiranja, oni će tada biti udarani po licima i leđima svojim.” Ibn - Hadžer veli: “To potvrđuje i sljedeći ajet:

‘A kako će tek biti kad im meleki budu duše uzimali udarajući ih po obrazima i po leđima njihovim!’” (Muhammed, 27),

a zatim reče: “Iako se ovdje govori o patnji prije ukopa, ona ipak spada u patnju koja će biti prije nastupa Sudnjeg dana. A pripisuje se kaburu, zato što će većina tih patnji (prije Sudnjeg dana) biti u njemu.”[133]

Što se tiče hadisa koji govore o kaburskoj patnji, oni su mnogobrojni i dostižu stepen tevature[134] . Imam Newewi u svom komentaru na “Sahih” Muslima kaže: “Znaj da sljedbenici pravca ehli sunneta kabursku kaznu smatraju istinom, jer za nju postoje mnogi dokazi iz Kur’ana i Sunneta. Allah, dž.š., kaže: ‘Oni će se ujutro i navečer u vatri pržiti’, a mnogobrojni su hadisi Allahovog Poslanika, a.s., koje prenose grupe ashaba iz različitih područja u prilog ovome. Isto tako, razumski gledajući, nije nemoguće da Allah, dž.š., povrati život u jedan dio tijela i da ga kažnjava. A ako se to ne kosi s razumom, a za njega imamo potvrdu u šerijatskom dokazu, onda se mora prihvatiti i vjerovati.”[135]

Imam Muslim u svom “Sahihu” navodi mnoge hadise koji potvrđuju patnju u kaburu i navode da je Poslanik, a.s., slušao one koji se muče u kaburu, da mrtvi čuju topot obuće onih koji odlaze s kabura i sl. U hadisima se spominje i govor Muhammeda, a.s., mušričkim žrtvama, ukopanim u zajedničku grobnicu, poslije Bitke na Bedru, kada je odgovorio ashabima da oni nimalo bolje ne čuju od njih (ukopanih). Zatim se govori o tome kako će se rasprostraniti kabur onima koji su spaseni i pokazati im se mjesto u Džennetu, a suprotno tome onima koji su propali, kao i o ostalom što se može pročitati u tim hadisima.[136]

Imam Muslim u svome “Sahihu” prenosi od Zejd bin Sabita, r.a., da je rekao: “Bili smo s Poslanikom, a.s., na jednoj parceli koja je bila u posjedu Beni Nedždžara kad se iznenada uznemirila mazga na kojoj je jahao i gotovo ga zbacila sa sebe, kad ugledasmo nakoliko kaburova (šest ili pet ili četiri), Poslanik, a.s., upita: “Ko od vas zna ove što su ovdje ukopani?” Jedan od prisutnih reče: “Ja!” Poslanik, a.s., upita: “Kada su umrli?” “Prije islama!”

reče on (čovjek). “Zaista se ljudi kažnjavaju u kaburovima. Da se vi ne ukopavate, ja bih zamolio Allaha da vam omogući da čujete patnju kabursku, kao što ja čujem!” Zatim se okrenuo prema nam i rekao: “Tražite utočište kod Allaha od vatre!” Mi smo svi uglas zamolili Allaha da nas sačuva od vatre. Zatim nama reče: “Tražite zaštitu od patnje u kaburu!” Mi tada svi zatražimo zaštitu od patnje u kaburu. Zatim nama reče: “Od Allaha zatražite zaštitu od svih smutnji - javnih i tajnih!” Mi tada zatražismo zaštitu od svih smutnji - javnih i tajnih. Zatim nam reče: “Od Allaha tražite zaštitu od iskušenja Dedžala!” Mi tada zatražismo zaštitu od Dedžala i njegove kušnje.”[137]

Buharija, Muslim i drugi prenose od Ibn-‘Abbasa, r.a., da je rekao: “Poslanik, a.s., prošao je pored dva kabura i rekao: ‘Oni se kažnjavaju, a kazna ih je stigla zbog nevelikih stvari.’ Zatim je rekao: ‘Jedan od njih je prenosio lažne vijesti, kojima je zavađao druge, a drugi se nije prao poslije male nužde.’”[138]

Buharija i Muslim prenose od ‘Abdullaha bin ‘Umera, r.a., da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: “Kada neko od vas umre, njegovo mjesto mu se pokazuje svako jutro i svaku večer. Pa ako je od stanovnika Dženneta, pokazuje mu se mjesto u Džennetu, a ako je od stanovnika Džehennema, pokazuje mu se mjesto u Džehennemu! I kaže mu se: ‘‘Ovo je tvoje mjesto koje te čeka nakon Sudnjeg dana.’”[139]

Što se tiče kažnjavanja u kaburu, ili užitka u njemu i načina povretka duše u tijelo mejjita, tom pitanju nije dozvoljeno bilo šta dodati na ono što nam je preneseno u sahih hadisima. Komentator Tahavije kaže: “Hadisi koji govore o kaburskoj patnji ili užicima i ispitu meleka dostigli su stepen tevatura; zato smo to dužni vjerovati. Znamo da Šerijat ne dolazi sa nečim što se suprotstavlja razumu, ali može da dođe sa nečim što će razum zbuniti; zato mi nećemo razmatrati o njegovom (kaburskom) načinu patnje, kazne ili ispita, jer razum nije u stanju to shvatiti zato što se to ne dešava na ovom svijetu. Također, vraćanje duše u tijelo, nije na nama uobičajeni način, u životu na ovome svijetu, nego je to na sasvim drugačiji, nama nepoznat način...

I znaj, da je kaburska patnja - patnja u berzehu (međuživotu). Svako ko je umro, a zaslužio je kabursku patnju, ona će ga stići, svejedno, ukopao li se on ili ne, pojele ga zvijeri ili izgorio, pa postao pepeo koji je raspršen po zraku ili bio razapet ili utopljen u moru; njegovu dušu i tijelo će stići kazna isto kao da je i ukopan. A što se tiče hadisa u kojima se prenosi da će se postaviti da sjedi, da će mu se rebra rastavljati od prevelike patnje i tome slično, iz toga se mora razumjeti poruka Poslanika, a.s., bez pretjerivanja i oduzimanja. Zato se neće njegove riječi tumačiti onim što one ne sadrže niti će se zanemariti dotle da se zaniječe Uputa i objašnjenje Poslanika, a.s.[140]

Ibnul - Kajjim kaže: “Seleful ummeti (prve generacije) i prvaci u znanju smatraju da čovjek, kada umre, biva u užitku ili patnji i da se to odražava na njegovu dušu i tijelo. Duša poslije rastanka s tijelom i dalje ostaje u užitku ili patnji i ona se ponekad spaja s tijelom koje

zajedno s njom uživa, ili pati. A kad nastupi Sudnji dan, duše će se povratiti svojim tijelima i ljudi će ustati iz kaburova i krenuti prema svome Gospodaru. Proživljenje tijela je pojava o kojoj su suglasni muslimani, jevreji i kršćani."[141]

3 - PREDZNACI SUDNJEG DANA

Dužni smo vjerovati da će Sudnji dan nastupiti i da u to nikakve sumnje nema, da njegovo vrijeme ne zna niko osim Allaha, dž.š., koji je to sakrio od svih ljudi, čak i od poslanika i vjerovjasnika, i da niko nije u stanju saznati koliko je još ostalo od ovog svijeta. Allah, dž.š., kaže:

"Pitaju te o smaku svijeta kada će se zbiti. Reci: 'To zna jedino Gospodar moj, On će ga u njegovo vrijeme otkriti, težak će biti nebesima i Zemlji, sasvim neočekivano će vam doći!' Pitaju te kao da ti o njemu nešto znaš. Reci: 'To samo Allah zna, ali većina ljudi ne zna.'" (El-E'araf, 187)

Međutim, mi smo dužni vjerovati u njegove predznake o kojima nam govori Poslanik, a.s., u sahih-hadisima. Pouzdano je preneseno od Allahovog Poslanika, a.s., da je on spominjao male predznake Sudnjeg dana, koji uglavnom govore o pokvarenosti ljudi u zadnje vrijeme, neredima koji će se među njima desiti, a poneki o Allahovoj uputi i putu poslanika, kao i velike predznake.

što se malih predznaka tiče, o njima govori jedan broj hadisa, a mi ćemo navesti neke:

a - Buharija i Muslim prenose hadis Allahovog Poslanika, a.s., u kome kaže: "Ja sam poslan, a do Sudnjeg dana je ostalo samo kolika je razlika između ova dva prsta!", pa ispruži kažiprst i srednji prst.[142]

Ovaj hadis je dokaz za poslanstvo Muhammeda, a.s., i svršetak poslanstva s njime, što je jedan od predznaka bliskog nastupanja Sudnjeg dana. Iz hadisa se razumije da između Poslanika i Sudnjeg dana neće biti više ni jedan poslanik, nego će on nastupiti odmah poslije njega, što svakako nagovještava bliskost nastupa Sudnjeg dana.[143]

b - U poznatom hadisu o Džibrilu, u kome je on upitao Poslanika, a.s., a on mu odgovorio: "Upitani ništa više o tome ne zna od onoga ko ga je upitao." Džibril je tada rekao: "Obavijesti me o njegovim predznacima!", a Poslanik, a.s., mu reče: "Kad robinja rodi sebi gospodara[144] i kad vidiš bosonoge i slabo obučene bijednike čobane kako se natječu u gradnji visokih zgrada.[145]

c - Buhari prenosi od Ebu - Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Neće nastupiti Sudnji dan dok ne zarate dvije velike skupine,[146] između kojih će se povesti

ogromna bitka, a obje će biti iste vjere i dok se ne pojave lažni poslanici, čiji će broj dostići blizu 30,[147] a svaki od njih će tvrditi da je Allahov Poslanik; dok nestane znanja (ilma) tako što će pomrijeti ulema; dok se ne poveća broj zemljotresa; dok ne postane vrijeme kratko i brzoprolazno,[148] dok se ne poveća broj ratova i ubistava, dok se među vama ne pojavi takvo bogatstvo da će čovjek nuditi svoj zekat i niko mu ga neće htjeti primiti, nego će onaj kome se ponudi reći: "Ja nemam potrebe za njim!" Dok se ne pojavi natjecanje među ljudima u gradnji visokih zgrada; dok ne nastupi takvo vrijeme u kome će čovjek naići pored kabura svoga prijatelja i reći: "Kamo sreće da sam ja namjesto tebe!" Dok sunce izađe sa zapada,[149] a kada se to desi i ljudi ga vide, svi će povjerovati, ali tada nikome neće koristiti iman ako prije nije vjerovao, ili ako nije, kao vjernik, kakvo dobro uradio."

"Sudnji dan će tako nenadno nastupiti da odjeća koju su pazarili dvojica neće ostati niti kupljena niti smotana (vraćena), da će čovjek ponijeti mlijeko koje je namuzao od svoje deve, ali ga neće stići popiti. Tako će iznenađujući biti da će čovjek popravljati vrelo, ali se neće stići napiti vode iz njega. Tako će iznenada natupiti da čovjek neće stići pojesti zalogaj koji je već bio donio do svojih usta."[150]

d - Enes bin Malik, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Od predznaka Sudnjeg dana je i to da će nestati znanja ('ilma), pojavit će se neznanje, zinaluk, alkohol, povećat će se broj žena, a smanjiti broj muškaraca tako da će na pedeset žena biti samo jedan čovjek." Ebu-Hurejre, r.a., prenosi da je jedan čovjek rekao Allahovom Poslaniku, a.s.: "Kada će nastupiti Sudnji dan?" Poslanik, a.s., odgovori: "Kad nestane povjerenje među ljudima, očekuj Sudnji dan." čovjek opet upita: "Kako će nestati povjerenja među njima?" "Kad se odgovorne funkcije povjere onima koji ih ne zaslužuju, očekuj Sudnji dan."[151]

e - Ebu-Hurejre, r.a., također, prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Neće nastupiti Sudnji dan dok muslimani ne povedu bitku protiv jevreja, kada će ih muslimani tako pobiti da će se jevreji sakrivati za drvo i kamen, ali će svako drvo i kamen progovoriti: 'O muslimanu, o Božiji robe, evo jevreja, sakrio se za mene, dođi pa ga ubij, izuzev drveta Garkad, jer je ono jevrejsko drvo!"[152]

Još je mnogo hadisa koji nam govore o drugim predznacima Sudnjeg dana, a mogu se potražiti u vjerodostojnim hadiskim zbirkama.[153]

A što se tiče velikih predznaka, u pojedinim vjerodostojnim hadisima se spominje njih deset, kao što je hadis Huzejfe bin Usejd el-Gaffari u kome kaže: "Poslanik, a.s., zatekao nas je kako ponavljamo pojedine lekcije, pa je upitao: 'šta to učite?' 'Lekciju o Sudnjem danu!', rekoše. On reče: 'Sudnji dan neće nastupiti sve dok prije njega ne vidite deset predznaka!', pa je spomenuo Duhan, Dedždžala, Ed-Dabbe, izlaz sunca sa zapada, silazak Isaa, sina Merjemina, a.s., Je'džudža i Me'džudža, tri pomračenja Sunca: na istoku, na zapadu i na Arapskom poluotoku, a zadnji od njih će biti vatra koja će se pojaviti u Jemenu i potjerati ljude na mjesto obračuna."[154]

Na slijedećih nekoliko stranica ćemo pojasniti najvažnije od tih predznaka, redoslijedom kojim su ih spominjali komentatori hadisa.

A - IZLAZAK SUNCA SA ZAPADA

Ovaj predznak je početak izmjene koju će Allah, dž.š., načiniti u sistemu ovozemaljskog svemira, tako što će se zbiti pojave koje su potpuno neobične ljudima, a koje će biti jasan dokaz skorog nastupa Kijametskog dana, u kome će doći do potpune promjene sistema u svemiru. O toj promjeni nam Allah, dž.š., govori u mnogim surama časnog Kur'ana. Početak te promjene, kako se navodi u mnogim hadisima, bit će izlaskom Sunca sa zapada, što je sasvim suprotno postojećim zakonima. Ali, Onaj koji je bio u stanju da učini da Sunce izlazi s istoka, u stanju je da to izmijeni, te da ono izađe sa zapada, jer je On taj koji ga je stvorio i koji ga održava. U pojedinim sahih-hadisima se navodi da će ovo biti prvi veliki predznak po svojoj pojavi.[155] 'Abdullah bin 'Amr bin 'As, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Prvi predznak koji će se pojaviti je izlazak Sunca sa zapada i izlazak životinje iz zemlje ujutro, istoga dana; bilo koji od njih da se prvi pojavi drugi je odmah iza njega."[156]

U ranije navedenom hadisu, koji prenosi Ebu-Hurejre, r.a., kaže se da će nakon pojave ovog predznaka svi ljudi povjerovati, ali tada neće biti od koristi imana onima koji nisu prije vjerovali, kao što to Allah, dž.š., kaže:

"Onoga dana, kada neki predznaci od Gospodara tvoga dođu, ni jednom čovjeku neće biti od koristi to što će tada vjerovati, ako prije nije vjerovao, ili ako nije, kao vjernik, kakvo dobro uradio." (El-En'am, 158) Veliki broj mufessira, tumačeći ovaj ajet, kaže da nevjerniku neće koristiti iman nakon izlaska sunca sa zapada, kao što neće vrijediti pokajanje griješnika, niti dobra djela onih koji ih prije nisu činili, makar i vjernici bili.[157]

B - IZLAZAK ŽIVOTINJE (IZ ZEMLJE)

O ovom predznaku govori Allah, dž.š., u Kur'anu kada kaže: ***"I kada dođe vrijeme da oni budu kažnjeni, Mi ćemo učiniti da iz zemlje iziđe jedna životinja koja će im reći da ljudi u dokaze Naše nisu uvjereni." (En-Neml, 82)***

Izlazak životinje iz zemlje se spominje i u mnogim hadisima; neki od njih su sahih (neke smo već spomenuli), ali u sahih-hadisima se ne prenosi opis te životinje koju će Allah, dž.š., izvesti iz zemlje kao predznak nastupa Kijametskog dana. Sve što se u pojedinim knjigama navodi od njenih opisa je preneseno u hadisima koji nisu dostigli stepen vjerodostojnosti. Vjernik, međutim, i ne žudi da sazna opise te životinje, jer mu je dosta da ostane kod

kur'anskog i hadiskog teksta u kojima se izlazak životinje navodi kao jedan od predznaka Sudnjeg dana, kada će se završiti period u kome će pokajanje biti primano i kada će se ljudima suditi po onome što su do tada učinili. Tada će Allah, dž.š., iz zemlje izvesti životinju koja će im govoriti i označavati vjernike i nevjernike. A ako ljudi nisu navikli na govor životinja, pa Allah, dž.š., Tvorac Svemogući, je taj koji će joj to omogućiti. Ljudi će je razumjeti, i znat će da je ona jedno od Allahovih, dž.š., čuda kojim se nagovještava bliskost nastupanja Kijametskog dana, nakon što prije toga nisu vjerovali u Allahove znakove niti u Sudnji dan.[158]

C - POJAVA DEDŽALA

Dedžal u arapskom jeziku znači lažov koji ima veliku sposobnost obmane. Zato se lažov naziva dedžalom, jer on istinu pokriva svojom laži.

Jedan od velikih predznaka Sudnjeg dana je pojava osobe koju je Allahov Poslanik, a.s., nazvao "Dedžal" (lažljivac), zbog njegove prevelike laži i obmane. On će sebe smatrati bogom i pokušavat će odvratiti ljude od njihove vjere svojim čudesnim i nadnaravnim moćima, koje će Allahovom, dž.š., voljom biti u mogućnosti činiti. On će tako zavesti jedan dio ljudi, a zatim će Allah, dž.š., dozvoliti da njegovo iskušenje privede kraju, pa će sići Isa, a.s., i ubiti ga. U Newewijevom komentaru Sahih Muslima, stoji: "Hadisi koje navodi Muslim i drugi o Dedžalu dokaz su sljedbenicima Istine za istinitost njegovog dolaska. On je određena osoba, kojom će Allah, dž.š., iskušati svoje robove. Allah, dž.š., će mu omogućiti stvari koje niko sem Allaha nije u stanju učiniti, kao što je: oživljavanje mrtvih koje on ubije, zelena bašča koja će ga stalno pratiti, Džennet i vatra, dvije rijeke, blago ovodunjalučkih riznica, naredba nebesima da spuste kišu, pa to uistinu učine, zemlji da proklija i ona to uradi, sve će se to ostvarivati Allahovom, dž.š., voljom i moći, a zatim će mu to Allah, dž.š., onemogućiti, pa neće biti u stanju ubiti nijednog čovjeka niti uraditi bilo šta od onoga što je činio. Zatim će ga ubiti Isa, a.s., a Allah, dž.š., će učvrstiti vjernike u njihovom imanu. Ovo je stav pripadnika ehli-sunneta, svih muhaddisa, fakiha i apologetičara, za razliku od Haridžija, Džehmijja i pojedinih Mu'tezila koji to negiraju. I za razliku od drugih koji ga smtraju istinitim, ali da se neće ostvariti ništa od nadnaravnih djela koja se spominju, nego da će to biti samo obmana i mašta. I tvrde da, ukoliko bi se to ostvarilo, onda mu'džize poslanika na bi bile mjerodavne. Međutim, to je totalna greška kod obje grupe, jer on neće tvrditi da je poslanik, pa da mu ta nadnaravna djela budu potvrda, nego će on tvrditi da je bog, što on sam automatski negira svojom pojavom, nakon što nije bio u mogućnosti, svojim nepotpunim likom i nemoći, otkloniti ćoravost koja će se na njemu jasno vidjeti, kao i riječi (kafir), koje će stajati napisane između njegovih očiju. Zbog svega ovoga, on neće biti u stanju ljude zavesti, izuzev totalne neznalice i bijednike, koji će to učiniti da bi zadovoljili svoju potrebu za hranom i drugim, ili samo

prividno, bojeći se od njegove kazne, jer će njegovo iskušenje biti izuzetno teško, zbunjivat će razum i oduzimati pamet. Sve to uz njegovo veoma brzo kretanje, tako da slabići neće moći sagledati njegovo pravo stanje i njegove manjkavosti, i tako će mu povjerovati. Zbog toga su svi poslanici upozorili na njegovo iskušenje i ukazali na njegove nedostatke i dokaze lažnosti njegovih tvrdnji. A što se tiče onih koji su od Allaha, dž.š., podržani, oni se neće zavarati njime niti njegovim radnjama, jer će prepoznati znakove njegove neistinitosti koje smo već spomenuli, uz prethodno njihovo znanje o njegovoj pojavi."[159]

O Dedžalu govori jedan broj sahih-hadisa. Evo nekih:

Od Abdullaha bin 'Umera, r.a., prenosi se da je rekao: "Allahov Poslanik, a.s., ustao je između ljudi i Allahu, dž.š., zahvalio se na Njemu dostojan način, a zatim je spomenuo Dedžala i rekao: 'Ja vas upozoravam na njega. Nema ni jednog poslanika, a da svoj narod nije upozoravao na njega. Ali, ja ću vam o njemu reći nešto što nijedan poslanik prije mene nije rekao svom narodu: on je ćorav, a Allah nije ćorav.'"[160]

Huzejfe bin Jeman, r.a., prenosi da je Allahov poslanik, a.s., rekao: "Ja više znam o onome što će Dedžal sa sobom imati od samog njega: imat će dvije rijeke koje će teći; jedna od njih će na pogled očiju izgledati bijela voda, a druga vatra usplamtjela, pa ako nekoga od vas stigne, neka odabere rijeku koja izgleda kao vatra i neka zatvori oči, a zatim će se sageti i napiti se iz nje i vidjet će da je hladna voda. Jedno Dedžalovo oko će biti potpuno zatvoreno grubom mesnatom izraslinom, a između očiju će mu pisati "kafir", što će pročitati svaki vjernik, pismen ili nepismen."[161]

Od Nuwasa bin Sem'ana, r.a., prenosi se da je rekao: "Jedne prilike je Allahov poslanik, a.s., spomenuo Dedžala pa ga je tako potcijenio govoreći o vidljivim znakovima njegove laži, kao što je ćoravost, a zatim ga podigao govoreći o veličini iskušenja kojim će kušati ljude, da smo pomislili da je već stigao do palminjaka na predgrađu Medine. Kada smo, poslije toga, otišli do Allahovog Poslanika, a.s., on je to prepoznao na nama, pa nas je upitao: 'šta je s vama?' Mi odgovorismo: 'O Allahov Poslaniče! Danas si spomenuo Dedžala i tako ga potcijenio, a zatim podigao, da smo pomislili da je već stigao do palminjaka Medine.' Reče: 'Ja se za vas bojim nečeg drugog mimo Dedžala; ako se pojavi dok sam ja među vama, ja ću vas od njega zaštititi, a ako se pojavi, a ja ne budem među vama, neka svako od vas čuva sebe, a ja Allaha, dž.š., molim da od njega sačuva svakog muslimana. On je mladić izuzetno kovrčave kose, slijep na jedno oko, sličan 'Abdul 'Uzza bin Katinu. Ko ga od vas doživi, neka mu prouči početak sure El-Kehf. On će se pojaviti između Šama i Iraka i počet će prenositi svoje kušnje desno i lijevo; zato se, o robovi Božiji, čvrsto držite!' Mi tada rekosmo: 'O Allahov poslaniče, koliko dugo će ostati na zemlji?' On odgovori: 'četrdeset dana. Dan kao godinu, dan kao mjesec, dan kao sedmicu, a ostali dani će mu biti kao vaši dani!' Mi tada rekosmo: 'Hoće li nam biti dovoljno da klanjamo samo namaze jednog dana u danu koji će biti kao godina?' Reče: 'Ne, nego ćete određivati namaska vremena!' Rekosmo:

‘O Allahov poslaniče, a.s., kako će brzo ići po zemlji?’ Reče: ‘Kao kiša koju nosi vjetar. Doći će do naroda, pa će ih pozvati da mu vjeruju, pa će mu se oni odazvati i povjerovati mu, pa će on narediti nebu, te će spustiti kišu, i zemlji koja će odmah proklijati, pa će im stoka postati krupnija nego ikada, s najvećim vimenima i stomacima (od sitosti). A zatim će doći narodu koji će pozvati da povjeruju u njega, pa će ga odbiti, a on će ih ostaviti, ali će postati bijedni, bez ičega od svojih imetaka. Proći će pored starih ruševina kojima će reći: ‘Izvadite svoje blago!’, pa će za njim krenuti riznice blaga kao rojevi pčela. Zatim će pozvati zdravog i punog mladića i udariti ga sabljom i prepoloviti ga na dva dijela, a zatim će ga pozvati i on će ustati idući prema njemu s osmjehom na licu. On će to tako činiti dok Allah, dž.š., ne pošalje Isaa, a.s., sina Merjemina, koji će sići kod bijelog minareta, istočno od Damaska, u bijeloj odjeći, držeći se rukama za krila meleka; kad spusti glavu,zakapaju mu suze, a kad je podigne, s njegovog lica se spuste dragulji kao biseri. Nijedan nevjernik, koji osjeti miris njegovog daha, neće moći preživjeti, a njegov dah će se prostirati sve dokle se vidi ispred njega. On će tražiti Dedžala dok ga ne nađe na Babullud (u Kudsu u Palestini), gdje će ga ubiti.’”[162]

Ovi i drugi hadisi su dokaz ehli-sunnetu za obaveznost vjerovanja u dolazak Dedžala na način koji nam je objasnio Poslanik, a.s., i sa svojstvima i osobinama o kojima nas je obavijestio i da će završiti na način na koji nam je objasnio, te da je on jedan od velikih predznaka Kijametskog dana.

Ako bi neko rekao: kako će mu Allah, dž.š., dati sva ta nadnaravna djela, kada znamo da su mu’džize svojstvene samo poslanicima?, odgovorit ćemo mu riječima čuvenog imama El-Hattabija, koji je o tome rekao: “To je samo radi iskušenja ljudi, jer oni u isto vrijeme imaju jasne dokaze, koji nepobitno govore da je on lažov i da nije istina ono što tvrdi, kao što je njegova ćoravost i riječ “kafir”, koja mu je napisana na čelu, a koju će pročitati svaki vjernik. Njegove tvrdnje su, dakle, opovrgnute samim time što on nije u stanju sa sebe skinuti znakove manjkavosti i nedostataka, a da je bog, on bi to bio u stanju učiniti. A mu’džize poslanika se ni sa čim ne sukobljavaju, tako da se uopće ne mogu porediti s ovim.”[163] A Ibn-Hadžer veli: “I pored toga, Dedžal sam na sebi nosi znakove koji su sasvim dovoljni onome ko je razuman, da shvati da je lažov. Jer, on je sastavljen od dijelova i na njemu se vidi da je stvoren, pored jasnog nedostatka koji se vidi u njegovom ćoravom oku. Pa kada bude tvrdio ljudima da je on njihov gospodar, najmanje što će zaključiti najneupućeniji od pametnih ljudi je, da onaj, koji nije bio u stanju sa sebe skinuti nedostatke, nije u stanju ni druge stvoriti u savršenom liku. Zato je najmanje što bi trebao reći: ‘O ti, koji tvrdiš da si stvorio nebesa i Zemlju, prvo sebe uredi i otkloni svoje nedostatke, a ako tvrdiš da Gospodar ništa ne čini na Sebi, onda izbriši to što ti je napisano među očima!’”[164]

D - SILAZAK ISAA, A.S.

Postoje dokazi u hadisu, kao i saglasnost islamske uleme u tome, da će u zadnjem periodu ovoga svijeta sići Isaa, a.s., u vrijeme Dedžala i da će ga ubiti, a zatim će vladati svijetom po šerijatskim zakonima, oživiti sve ono što su ljudi bili zapostavili od Allahovih zakona, da će provesti na zemlji od Allaha određeni period, a zatim će umrijeti i muslimani će mu dženazu klanjati i ukopati ga. O tome nam govore mnogi sahih hadisi od kojih smo već neke citirali. Zato je dužnost svakog muslimana da vjeruje u njegov silazak i u ono o čemu nam Kur'an jasno govori da ga jevreji nisu ubili, nego da ga je Allah, dž.š., uzdigao Sebi i da on neće umrijeti, prije nego što siđe na zemlju pred nastup Kijametskog dana. Allah, dž.š., kaže:

"I zbog riječi njihovih: 'Mi smo ubili Mesiha, Isaa, sina Merjemina, Allahova poslanika...' A nisu ga ni ubili ni raspeli, već im se pričinilo. Oni koji su se o njemu u mišljenju razilazili, oni su sami o tome u sumnji bili; o tome nisu ništa pouzdano znali, samo su nagađali; a sigurno je da ga nisu ubili; već ga je Allah uzdigao Sebi. - A Allah je silan i mudar. I nema nijednog sljedbenika Knjige koji, kada bude umirao, neće u njega, onako kako treba, povjerovati, a na Sudnjem danu, on će protiv njih svjedočiti." (En-Nisa', 157-159)

Pogledaj samo riječi Allaha, dž.š.: "A nisu ga ni ubili ni raspeli, već im se pričinilo." Ibn-Kesir, tumačeći Allahove, dž.š., riječi: "I nama nijednog sljedbenika Knjige koji, kada bude umirao, neće u njega, onako kako treba, povjerovati", kaže: 'Ibn-Džerir veli: - Najispravnije od svih ovih mišljenja je prvo mišljenje u kome se kaže da neće ostati ni jedan od ehli kitabija nakon silaska Isaa, a.s., a da neće povjerovati u njega prije nego što umre!' - I nema sumnje da je ovo što je rekao Ibn-Džerir tačno, jer se potpuno uklapa u kontekst kur'anskog kazivanja o neistinitosti tvrdnje jevreja da su ubili Isau, a.s., i da su ga razapeli, što im je povjerovao jedan broj kršćana. Allah, dž.š., obavještava nas da to nije bilo tako nego da se to njima samo pričinilo, pa su ubili mladića sličnog Isaa, a.s, a da nisu ni bili svjesni. Zatim da ga je Allah, dž.š., podigao Sebi i da je on ostao živ, te da će sići prije nastupa Kijametskog dana, kako nam o tome govore hadisi koji su dostigli stepen tevatura. On će ubiti Dedžala, razbiti križ, pobiti svinje i osloboditi džizje. Ovaj ajet obavještava nas da će u njega tada povjerovati svi jevreji i kršćani i da niko od njih neće izostati u tome."[165]

Između ostalih hadisa koji govore o silasku Isaa, a.s., je i hadis koji prenose Buharija i Muslim od Ebu-Hurejrea, r.a., da je rekao: "Allahov Poslanik, a.s., rekao je: 'Tako mi Allaha,

nije daleko vrijeme kada će među vas sići sin Merjemin i pravedno suditi, zatim će razbiti križ,[166] ubiti svinju i osloboditi džizje,[167] tada će se umnožiti imetak[168] tako da ga niko neće htjeti primiti. Tada će jedna sedžda biti vrednija[169] nego sve na ovome svijetu.'"[170]

Mnogo je i drugih sahih-hadisa koji o ovome govore.[171]

Kadi 'Iljad veli: "Silazak Isaa, a.s., i ubistvo Dedžala od njega je istina i vjerovanje to je ispravno kod ehli-sunneta zbog sahih-hadisa koji o tome govore, a ne postoji ni u razumu ni u šerijatu nešto što to osporava. Zato ga moramo prihvatiti. Pojedine mu'tezile i njihovi istomišljenici to odbijaju smatrajući da te hadise pobija kur''nski ajet u kome se kaže da je Muhammed, a.s., posljednji poslanik, što je i sam Poslanik, a.s., potvrdio riječima: 'Poslije mene, nema poslanika.' Uistinu, potpuna saglasnost muslimana u tome da poslije našeg Poslanika,a.s., nema poslanika i da je njegov šerijat važeći dokle god je ovog svijeta i da ga niko ne može pobiti - sasvim je ispravna. Međutim, uzimati to kao dokaz je potpuno neosnovano, jer se u hadisu ne govori o tome kako će Isa,a.s., sići kao poslanik koji dolazi s novim šerijatom, koji će poništiti naš šerijat. To se ne može razumjeti iz navedenih hadisa, niti iz drugih hadisa koji govore o silasku Isaa, a.s.

Naprotiv, u ovim hadisima naglašava se kako će on pravedno vladati po našem šerijatu i oživiti sve ono što je svijet zapostavio od njegovih zakona."[172]

E - POJAVA JE'DŽUDŽA I ME'DŽUDŽA

I o ovom predznaku se govori u Kur'anu. Allah, dž.š., kaže:

"I on opet dođe. I kad stiže između dvije planine, nađe ispred njih narod koji je jedva govor razumijevao. 'O Zulkarnejne', rekoše oni, 'Je'džudž i Me'džudž čine nered po Zemlji, pa hoćeš li da između nas i njih zid podigneš, mi ćemo te nagraditi.' 'Bolje je ono što mi je Gospodar moj dao', reče on. 'Nego samo vi pomozite meni što više možete, i ja ću između vas i njih zid podići. Donesite mi velike komade gvožđa!' I kad on izravna dvije strane brda, reče: 'Pušite!' A kad ga usija, reče: 'Donesite mi rastopljen bakar da ga zalijem!' I tako oni (Je'džudž i Me'džudž) nisu mogli ni da ga pređu niti su mogli da ga prokopaju. 'Ovo je blagodat Gospodara moga!', reče on. 'A kada se prijetnja Gospodara moga ispuni, oni će ga sa zemljom sravniti, a prijetnja Gospodara moga će se sigurno ispuniti.'" (El-Kehf,92-98)[173]

"I kada se otvore Je'džudž i Me'džudž, i kada se ljudi budu niz sve strmine žurno spuštali, i približi se istinita prijetnja, tada će se pogledi nevjernika ukočiti. 'Teško nama, mi smo prema ovome ravnodušni bili; mi smo sami sebi nepravdu učinili.'" (El-Enbija', 96-97)

Buharija i Muslim, također prenose od Zejnebe bin Džahš, r.a., da je Allahov Poslanik, a.s., jedne prilike, sav preplašen, ušao kod nje i povikao: “La ilahe illallah, teško Arapima od zla koje se već primaklo, danas se od pregrade Je’džudža i Me’džudža otvorilo ovoliko, pa napravi krug kažiprstom i palcem.” Zejneb tada reče: “O Allahov Poslaniče!, zar ćemo biti uništeni, a među nama ima dobrih ljudi?’” Reče: “Da, ako se poveća zlo.”[174]

Imam Muslim prenosi od Nuvas bin Sem’ana hadis koji smo već citirali, a u kome se spominje silazak Isaa, a.s., i Je’džudž i Me’džudž, o čemu Allahov poslanik, a.s., kaže. “I Allah, dž.š., poslat će Je’džudža i Me’džudža, koji će sa svih uzvišica silaziti, pa će njihov prvi dio proći pored jezera Taberije i ispiti svu vodu, a kada zadnji naiđu, reći će: ‘Izgleda da je ovdje nekad bilo vode.’”[175]

Ima još sahih-hadisa koji govore o Je’džudžu i Me’džudžu, a zbir svih ajeta i hadisa koji o njima govore daje čvrsto ubjeđenje u pojavu ovog naroda koji će nered činiti na samom izmaku ovoga svijeta. Zato svaki musliman mora vjerovati sve ono s čime su došli kur’an i sahih-hadisi o njima. A što se tiče određivanja vremena u kome će se oni pojaviti, detalja njihovog izgleda i sl., ili o mjestu u kome se oni sada nalaze, sve to spada u gajb koji ne poznaje niko, osim Allaha, dž.š.

4 - POČETAK NASTUPANJA SUDNJEG DANA

Dužni smo vjerovati da će se poslije naprijed spomenutog, desiti i sve ono o čemu nas Allah, dž.š., obavještava u Kur’anu, a pogotovo u surama Et-Tekvir i El-Infitar, o zbivanjima u zadnjem danu ovog svijeta i početku budućeg. Zbir kur’anskih ajeta o ovoj temi upućuje nas na to da će budući svijet početi s ogromnim promjenama u svemiru, da će se nebo rascijepiti, zvijezde popadati, planete se posudarati, zemlja se iskomadati i postati potpuno ravna i gola, brda postati kao raščešljana vuna, da će se sve poremetiti i sve što su ljudi poznavali na ovom svijetu biti će uništeno. Allah, dž.š., kaže:

“Na dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa, i kad svi iziđu pred Allaha Jedinoga i Svemoćnog.” (Ibrahim, 48)

Ovo će se desiti nakon prvog puhanja u rog, koje će učiniti Israfil po naređenju svoga Gospodara, pa će pomrijeti sve što je na nebesima i Zemlji, izuzev onoga koga Allah, dž.š., poštedi.[176] Allah, dž.š., kaže:

“I u rog će se puhnuti, i umrijet će oni na nebesima i oni na Zemlji, ostat će samo oni koje bude Allah odabrao, poslije će se u rog po drugi put puhnuti i oni će, odjednom, ustati i čekati.” (Ez-Zumer, 68)

"A kada se jednom u rog puhne, pa se Zemlja i brda dignu i od jednog udara zdrobe, toga dana će se smak svijeta dogoditi i nebo će se razdvojiti - tada će labavo biti." (El-Hakka, 13-16)

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Allah će uzeti Zemlju, a nebesa će smotati Svojom desnicom, zatim će reći: 'Ja sam vladar, gdje su vladari Zemlje?'"[177]

5 - PROŽIVLJENJE

I vjerujemo da će Allah,dž.š., poslije toga narediti da Israfil puhne po drugi put,[178] i da će se nakon toga povratiti život mrtvima. I to je Dan proživljenja, kad će ljudima biti vraćene njihove duše i tijela, kao što su bili na dunjaluku. Zatim će Allah, dž.š., izvesti ljude iz njihovih kaburova, pa će nevjernici i munafici tada kazati:

"Teško nama! Ko nas iz naših grobova oživi?" A mu'mini će reći:

"Eto, ostvaruje se prijetnja Milostivog, poslanici su istinu govorili." (Ja Sin, 52)

U vjerodostojnim hadisima se prenosi da će Muhammed, a.s., biti prvi koji će izići iz svog kabura. Poslanik, a.s., kaže: "Svi ljudi će pomrijeti tog dana, a ja ću biti prvi koji će ustati, a Musa će tada već stajati pod 'Aršom, ne znam da li je uopće umro s ostalima."[179]

6 - (EL-HAŠR) SAKUPLJANJE SVIH LJUDI NA JEDNOM MJESTU, RADI OBRAČUNA

Vjerujemo, također, da će nakon proživljenja i izlaska iz kaburova, svi ljudi biti sakupljeni na jednom mjestu. Allah,dž.š., kaže:

"Onoga Dana kada čestite kao uzvanike pred Milostivim sakupimo, a kad u Džehennem žedne grešnike protjeramo." (Merjem, 85-86)

Hašr je dovođenje svih ljudi na mjesto obračuna, gdje će čekati dok im se ne presudi. Nakon proživljenja će Allah, dž,š., narediti melekima da sve ljude dovedu na to mjesto. Oni će biti isti kao kad su rođeni: bez obuće, bez odjeće, neobrezani. U sahih-hadisu se prenosi da je 'Aiša, r.a., rekla: "Čula sam Allahovog Poslanika, a.s., kada je rekao: 'Ljudi će biti proživljeni na Kijametskom danu, bosi, goli i neobrezani.' Ja tada rekoh: 'O Allahov Poslaniče, jedni u druge gledajući?' Poslanik, a.s., tada odgovori: 'Stanje će biti daleko teže od toga da bi gledali jedni u druge.'"[180]

Ibn-'Abbas, r.a., prenosi: "Allahov Poslanik, a.s., jedne prilike držao je hutbu i rekao: 'O

ljudi, zaista ćete vi biti sakupljeni pred Allahom bosi, goli, neobrezani!' A zatim je rekao: 'Onako kako smo prvi put iz ništa stvorili, tako ćemo ponovo iz ništa stvoriti! To je obećanje Naše, Mi smo doista kadri to učiniti!'[181] Zatim reče: 'Prvi čovjek koji će se na Kijametskom danu obući je Ibrahim, a.s. Tada će se doći s ljudima iz mog ummeta, pa će se odvesti na lijevu stranu, a ja ću reći: 'O Gospodaru moj, moji drugovi!' Tada će mi se reći: 'Ti ne znaš šta su oni radili poslije tebe! Pa ću ja reći kao što je rekao dobri rob:[182] 'I ja sam nad njima bdio dok sam među njima bio, a kad si mi Ti dušu uzeo, Ti si ih jedini nadzirao!' Zatim će mi se reći: 'Oni su neprestano, nakon tvog odlaska, tvoja naređenja odbacivali.'"[183]

Na mjestu čekanja ljude će zadesiti velika nevolja. Mikdad bin el-Esved prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Sunce će se približiti ljudima na Kijametskom danu, tako da će doći na udaljenost samo jedne milje,[184] pa će ljudi biti u znoju, shodno svojim djelima. Nekome od njih će znoj dostizati do nožnih članaka, nekome do koljena, nekome do grla, a nekome će zapljuskivati usta, kao da je zauzdan. Poslanik, a.s., pokaza svojom rukom na svoja usta.[185] Za to vrijeme će pojedini ljudi biti u hladovini Allaha, dž.š., kako nas o tome obavještava Poslanik, a.s. Ebu-Hurejre, r.a., i Ebu-Se'id, r.a., prenose da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Sedmericu će Allah zaštititi svojim hladom, na Dan kad neće biti drugog hlada sem Njegovog : pravednog imama, mladića koji je odrastao u pokornosti Allahu, čovjeka čije je srce vezano za Džamije, dvojicu ljudi koji su se zavoljeli u ima Allaha, na tom se sastali i na istom se rastali, čovjeka kojeg je pozvala ugledna i lijepa žena, a on je odgovorio: 'Ja se bojim Allaha!', čovjeka koji je udijelio sadaku i sakrio je tako da njegova desnica nije znala šta udjeljuje njegova ljevica i čovjeka koji se iskreno sjetio Allaha, pa su mu oči zasuzile."[186]

Kad se ljudi namuče i kada im postanu tegobe ovog teškog dana nesnosne, oni će zatražiti od poslanika da mole Allaha,dž.š., da ih spasi tih patnji i da požuri s presudom, pa će ih svaki poslanik upućivati na poslanika poslije sebe, dok ne dođu do našeg Poslanika, Muhammeda, as.s., pa će se zauzeti za njih, a Allah, dž.š., primit će njegovo posredovanje (šefa'at)[187] i ljudi će se uputiti ka konačnoj presudi.

7 - NAGRADA - KAZNA ZA DJELA

Obaveza nam je, također, vjerovati u nagradu ili kaznu za djela na Kijametskom danu, kada će se ljudi nagraditi ili kazniti za svako djelo koje su na ovome svijetu uradili. Allah, dž.š., kaže:

"Tog Dana Allah će ih kazniti kaznom koju su zaslužili i oni će saznati da je Allah, doista, oličena istina." (En-Nur, 25)

"Onaj ko učini dobro djelo, dobit će desetorostruku nagradu za njega, a onaj ko uradi zlo - pa, oni koji budu zlo radili, bit će tačno po zasluzi kažnjeni." (El-Kasas, 84)

Allah, dž.š., u hadisi kudsiju kaže: "O robovi Moji, sve su to samo vaša djela koja ja bilježim, pa ću vas shodno njima nagraditi ili kazniti. Koga zadesi dobro, neka se Allahu zahvali, a koga zadesi ono drugo, neka ne kori nikog drugog, osim sebe."[188]

8 - IZLAGANJE LJUDSKIH DJELA I PRESUDA

Vjerujemo da će kazna ili nagrada biti nakon pravednog suđenja, na kome će svaki čovjek doći pred svog Gospodara i pokazat će mu se dokazi za i protiv njega. Bit će mu predočena sva njegova djela i sam će čitati svoju knjigu. Dakle, dužni smo vjerovati u izlaganje djela, presudu i čitanje knjiga, jer je sve to istina na koju je ukazao Kur'an, sunnet i na koju je saglasan musl. ummet.

Dokaz za izlaganje djela su riječi Allaha, dž.š.:

"Toga dana će se Smak svijeta dogoditi i nebo će se razdvojiti - tada će labavo biti - i meleki će na krajevima njegovim stajati, a prijesto Gospodara tvog tog će dana iznad njih osmerica držati. Tada ćete ispitivani biti, i nijedna tajna vaša neće skrivena ostati." (El-Hakka, 15-18)

"Pred Gospodarem tvojim bit će oni u redove poredani: 'Došli ste nam onako kako smo vas prvi put stvorili.'" (El-Kehf, 48)

Zato je dužnost svakog muslimana da vjeruje da će svaki čovjek biti ispitivan pred Gospodarom i da će Allah, dž.š., direktno i bez posrednika, presuditi svakom od njih.

'Adijj bin Hatim, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Sa svakim od vas će Allah, dž.š., razgovarati na Kijametskom danu, bez posrednika, pa će pogledati ispred sebe i neće ništa drugo vidjeti do vatru, pa neka se svako od vas čuva vatre, bar s polovicom

hurme (koju će udijeliti)."[189]

U izlaganje djela spada i javno iznošenje djela pred ostalim ljudima. Svakom čovjeku će se predočiti njegovi grijesi, pa ako bude od onih koji će biti spaseni, a njima će knjiga (djela) biti data u desnu ruku, Allah, dž.š., oprostit će mu grijehe i neće biti kažnjen vatrom. A čiji grijesi budu veći, i knjiga mu bude data iza njegovih leđa, on će detaljno biti pitan za svako djelo: malo i veliko. Aiša, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Propao je svako onaj čija se djela budu detaljno ispitivala na Kijametskom danu." Pa sam rekla: "O Allahov Poslaniče, zar Allah, dž.š., nije rekao: 'Onaj kome bude knjiga njegova u desnu ruku njegovu data, lahko će račun položiti?'" Allahov Poslanik, a.s., reče. "To se odnosi samo na izlaganje djela, a ko god bude pitan za svoja djela na kijametskom danu, bit će i kažnjen."[190] Dakle, ko bude detaljno pitan za svako svoje djelo, to je već znak da mu neće biti oprošteno.[191]

Primanje i čitanje knjiga svojih djela od ljudi na Kijametskom danu je istina u koju moramo vjerovati. Ko je zaniječe, postaje nevjernikom. Allah, dž.š., kaže:

"I svakom čovjeku ćemo ono što uradi o vrat privezati, a na Sudnjem danu ćemo mu knjigu otvorenu pokazati: 'Čitaj knjigu svoju, doista ti je danas to što ćeš svoj račun polagati.'" (El-Isra', 13-14)

Isto tako smo dužni vjerovati u sve što je o tome Allah, dž.š., rekao u sljedećim ajetima:

"Ti ćeš, o čovječe, koji se mnogo trudiš, trud svoj pred Gospodarom svojim naći; onaj kome bude knjiga njegova u desnu ruku njegovu data, lahko će račun položiti i svojima će se radostan vratiti; a onaj kome bude knjiga njegova iza leđa njegovih data, propast će prizivati i u ognju će gorjeti, jer je sa čeljadi svojom radostan bio i mislio da se nikada neće vratiti - a hoće! Gospodar njegov o njemu, zaista, sve zna!" (El-Inšikak, 6-15)

Pod ovim knjigama koje će ljudi čitati, misli se na sveske u kojima su meleki pisali sve što je čovjek radio na ovom svijetu.[192] A već si prije saznao da je jedan od temelja imana vjerovati u sve ono što nas je Allah, dž.š., obavijestio o melekima i njihovim radnjama i da smo dužni da vjerujemo da je Allah, dž.š., zadužio određene meleke da se brinu o nama, da nas čuvaju i pišu sva naša djela i riječi, a to su Kiramen katibin, o kojima Allah, dž.š., kaže:

"A nad vama bdiju čuvari, kod Nas cijenjeni pisari, koji znaju ono što radite." (El-Infitar, 10-12)

"Ova Knjiga Naša o vama će samo istinu reći, jer smo naredili da se zapiše što ste radili."

Sve što oni pišu, ljudi će čitati na Sudnjem danu.

A što se tiče obračuna (hisaba), pod njim se podrazumijeva predočavanje ljudima njihovih djela, riječi i ubjeđenja, bili oni dobri ili loši, od Allaha, dž.š. To će biti na mjestu sakupljanja, prije nego ljudi krenu prema određenim mjestima, a poslije primanja knjiga, i tada će svako saznati šta je uradio od dobra i zla. Allah, dž.š.,kaže:

"Oni će se, na kraju, Gospodaru svome vratiti, pa će ih On o onome što su radili obavijestiti.'" (El-En'am, 108)

Ljudi će se razlikovati u pogledu obračuna. Tako će ga neki od njih vrlo lahko i za kratko vrijeme završiti, tako što će im Allah, dž.š., pokazati sva njihova djela i podsjetiti ih na grijehe koje su počinili, ali da to niko drugi neće vidjeti. A zatim će im oprostiti i narediti da ih odvedu u Džennet; dok će neki od njih biti do u detalje pitani za svako svoje i najmanje djelo i bit će pitani za razlog i opravdanje, ali im se nijedno neće prihvatiti. Bit će uništeni, zajedno sa ostalima koji su propali. Allah, dž.š., naredit će jednom od meleka da njihova loša djela iznese na vidjelo pred sve ljude, te će tako biti osramoćeni i poniženi pred njima.

Zato je vjernik dužan da sam sa sobom redovno vrši obračun, prije nego što dođe ovaj konačni , da što više dobrih djela uradi, prije nego što bude kasno i da vjeruje u obračun Sudnjeg dana i da se za njega sprema. Allah, dž.š., kaže:

"Ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo za to kazniti ili nagraditi, a dosta je što ćemo Mi račune ispitivati." (El-Enbija', 47)

Allahov Poslanik, a.s., kaže: "Neće se pomjeriti čovjekove noge na Kijametskom danu, sve dok ne bude odgovorio na pitanja: - U čemu je proveo svoj život? šta je radio? Kako je stekao imetak i u šta ga je utrošio? I u šta je istrošio svoje tijelo?"[193]

Pojedini sahih-hadisi ukazuju na to da će Allah, dž.š., jednoj grupi vjernika ukazati posebnu počast, pa će ih izuzeti između ostalih ljudi i uvesti ih u Džennet bez obračuna i bez ikakve patnje. Imam Muslim bilježi hadis Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "U Džennet će ući 70 000 ljudi od moga ummeta bez obračuna."[194]

što se tiče načina obračuna, mi vjerujemo u ono što nam je o njemu došlo u Kur'anu i vjerodostojnom hadisu i na to ništa ne dodajemo, niti šta oduzimamo, niti pitamo o bilo čemu što u njima nije spomenuto. Vjerujemo da će Allah, dž.š., svakog čovjeka podsjetiti na sve što je uradio na ovom svijetu, bilo dobro ili zlo, i da će protiv njega svjedočiti sve od čega Allah, dž.š., to zatraži,[195] pa će i Zemlja svjedočiti o onome šta je čovjek na njoj činio. Allah, dž.š., kaže:

"Kad se Zemlja najžešćim potresom svojim potrese i kad Zemlja izbaci terete svoje, i čovjek uzvikne: 'Šta joj je?!', toga dana će ona vijesti svoje kazivati, jer će joj Gospodar tvoj narediti.Tog dana ljudi će se odvojeno pojaviti da im se pokažu djela njihova: onaj ko bude uradio koliko trun dobra, vidjet će ga, a onaj ko bude uradio koliko trun zla, vidjet će ga." (EL-Zelzele, 1-8)

Prenosi se od Ebu Hurejrea, r.a., da je rekao: "Allahov Poslanik, a.s., proučio je: 'Toga dana će ona vijesti svoje kazivati', a zatim rekao: 'Znate li šta su njene vijesti?' Ashabi odgovoriše: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju!' Reče: 'Njene vijesti su da će ona svjedočiti za svako djelo koje su na njoj počinili ljudi i žene, tako što će reći: - Tog i tog dana je uradio to i to!' - To su njene vijesti."[196]

Mi vjerujemo da će za vrijeme obračuna svjedočiti i dijelovi tijela: jezik, ruke, noge, koža i ostalo, za sve što je čovjek učinio, i da će se Allahovi neprijatelji prepirati sa svojim organima, kako to Allah, dž.š., opisuje:

"A na dan kada Allahovi neprijatelji u vatru budu potjerani, - oni prvi bit će zadržani, da bi ih sustigli ostali - i kada dođu do nje, uši njihove, i oči njihove, i kože njihove svjedočit će protiv njih o onom što su radili. 'Zašto svjedočite protiv nas?', upitat će oni kože svoje. 'Allah, koji je dao sposobnost govora svakom biću, obdario je darom govora i nas!', odgovorit će. 'On vas je prvi put stvorio i Njemu ste se, evo, vratili. Vi se niste krili zato da ne bi uši vaše, i oči vaše, i kože vaše, protiv vas svjedočile, već zato što ste vjerovali da Allah neće saznati mnogo štošta što ste radili.'" (Fussilet, 19-22)

Isto tako vjerujemo i u milost Allaha, dž.š., prema vjernicima, mimo nevjernika, na Sudnjem danu, jer nas o tome obavještava Allahov Poslanik, a.s. Allah, dž.š., će se osamiti sa svojim robom mu'minom, i podsjetiti ga na njegove grijehe, a zatim mu ih sakriti i neće ga detaljno ispitivati. Prenosi se da je neko rekao Ibn-'Umeru, r.a.: "Šta si čuo od Allahovog Poslanika, a.s., da kaže o došaptavanju Allaha, dž.š., sa svojim robom mu'minom na Sudnjem danu? Reče: "čuo sam ga da kaže: 'Vjernik će se približiti Allahu, sve dok On ne stavi Svoju ruku na njega, pa mu kaže: - Jesi li uradio to i to? - A on će odgovoriti: - Jesam! - A zatim će mu reći: - Ja sam ti ih sakrio na dunjaluku, a danas ti ih opraštam! - A zatim će mu se dati knjiga njegovih dobrih djela. A što se tiče nevjernika, oni će biti prozvani ispred svih ljudi riječima: - Ovo su ti koji su lagali na svoga Gospodara, neka je Allahovo prokletstvo na nasilnike!'" [197]

9 - HAVD (VRELO) POSLANIKA, A.S.

Dužni smo vjerovati u sve što nas je obavijestio Poslanik, a.s., o vrelu koje je Allah, dž.š., podario njemu i njegovom ummetu, jer hadisi koji o tome govore dostižu stepen tevatura, prenosi ih više od trideset ashaba.[198]

Prvi koji će se s njega napiti bit će Muhammed, a.s., a poslije njega njegov ummet, dok će nevjernici i pojedini grešnici koji su činili velike grijehe[199] biti otjerani od njega. To će se desiti nakon završetka s obračunom i svim njegovim detaljima: raznim poteškoćama, vaganjem djela, čitanjem knjiga i ostalim. Allahov Poslanik, a.s., kaže:

"Ja ću vas preteći do vrela. Ko do njega dođe, napit će se. A ko se sa njega napije, nikada više neće ožednjeti. Tada će se zabraniti pristup ljudima koje poznajem i koji mene znaju i onemogućit će mi se sastanak s njima, pa ću ja reći: 'Oni su od mog ummeta!' Tada

će mi se reći: 'Ti ne znaš šta su oni radili poslije tebe!' Ja ću tada reći: 'Teško onom, teško onom ko je mijenjao poslije mene!'" [200]

'Ukbe bin 'Amir, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., jednoga dana izašao pa klanjao poginulima na Uhudu dženazu namaz, a zatim se uspeo na mimber i rekao: "Ja ću vas preteći (na vrelu) i ja sam vam svjedok. Tako mi Allaha, ja sada gledam u svoje vrelo. Meni su dati ključevi svih zemaljskih riznica. Tako mi Allaha, ja se ne bojim da ćete se vi, nakon moje smrti, vratiti u idolopoklonstvo, nego se ja bojim da se ne posvađate, natječući se ko će više blaga steći."[201]

Buharija i Muslim prenose od Esme, kćeri Ebu-Bekra, r.a., da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Ja ću biti na vrelu i gledati ko će od vas prići do mene. Neki ljudi će se udaljiti, pa ću ja reći: 'O Gospodaru moj, oni su od mene i mog ummeta!' Pa će mi se reći: 'Zar nisi čuo šta su radili nakon tebe? Tako mi Allaha, nakon tebe su se potpuno odmetnuli.'"[202]

Mi vjerujemo u sve što je Allahov Poslanik, a.s., kazao o njegovim opisima i smatramo da je to istina, na dodavajući niti oduzimajući bilo šta od toga. Komentator Tahavijinog akaida kaže: "Iz hadisa koji opisuju vrelo može se zaključiti da je ono ogromno vrelo koje se napaja iz Dženneta, iz rijeke Kewser, koja je bjelja od mlijeka, hladnija od leda, slađa od meda i ljepšeg mirisa od miska, da je izuzetno prostrano, široko koliko i dugo: razdaljina između svaka dva njegova ćoška je koliko traje pješački hod mjesec dana. U pojedinim hadisima stoji da, koliko god se iz njega bude više pilo, ono će se sve više povećavati... Veličanstven je Tvorac koji sve može!"[203]

Između ostalih hadisa koji opisuju vrelo je i hadis koji prenosi Buharija od 'Abdullaha bin 'Amra, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Dužina mog vrela je koliko mjesec dana pješačkog hoda, voda mu je bjelja od mlijeka, miris muje ljepši od mirisa miska, a njegove posude su kao zvijezde na nebu; ko se iz njega napije, nikada više neće ožednjeti."[204]

Hadisi koji govore o vrelu našeg Poslanika, a.s., mnogobrojni su, dostižu stepen tevatura, zato je vjerovanje u njih jedan dio imana. Kadi 'Iljad, rahimehullahu te'ala, veli: "Hadisi koji govore o vrelu su vjerodostojni; vjerovati u njega je fard, smatrati ga istinitim dio je imana i ono je stvarnost kod ehli sunneta, ne tumači se alegorijom niti oko toga ima bilo kakva razlaza. Hadisi o njemu su mutevatir, prenose ih mnogi od ashaba. Muslim ih prenosi od Ibn-'Amra bin el-'Asa, Aiše, Ummi Saleme, 'Ukbe bin 'Amira, Ibn-Mes'uda, Huzejfe, Harise bin Wehba, El-Mustewrida, Ebi-Zerra, Sewbana, Enesa i Džabira bin Semure. Drugi ih prenose od Ebu-Bekra, Zejda bin Erkama, Ebi-Ummame, 'Abdullaha bin Zejda, Ebi-Berzeta, Suvejda bin Hable, 'Abdullaha bin Sanabihija, Bera' bin 'Aziba, Esme bint Ebi-Bekr, Havle bint Kajs i drugih... Ovim predajama hadisi o vrelu dostižu stepen tevatura."[205]

U ponekim sahih-hadisima prenosi se da će svaki poslanik imati svoje vrelo, a da je vrelo našeg Poslanika, a.s., najveće i najslađe i da će se s njega najviše ljudi napiti.[206]

10 - VAGA (VAGANJE DJELA)

Dužni smo vjerovati u to da će se na Sudnjem danu djela ljudi, dobra i loša, vagati (vagom), kako bi se pokazala Allahova, dž.š., pravda, a o tome nas obavještava Kur'an i vjerodostojni hadisi. Allah, dž.š., kaže:

"Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terazije postaviti, pa se nikome krivo neće učiniti; ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo za to kazniti, ili nagraditi. A dosta je što ćemo Mi račune ispitivati." (El-Enbija', 47)

"Mjerenje toga dana bit će pravedno: oni čija dobra djela prevagnu, oni će, šta žele postići, a oni čija djela budu lahka, oni će, zato što dokaze Naše nisu priznavali, stradati." (El-E'araf, 8-9)

"Onaj u koga njegova dobra djela budu teška - u ugodnu životu će živjeti, a onaj u koga njegova dobra djela budu lahka - boravište će mu bezdan biti." (El-Kari'a, 6-9)

Hadisi ukazuju na to da je ova vaga istinska vaga, koja će imati dva tasa, i da će Allah, dž.š., pretvoriti ljudska djela u predmete koji će imati težinu, te će se dobra djela staviti na jedan tas, a loša na drugi.[207]

O tome je Ibn-Kajjim izrekao poznatu kasidu u kojoj stoji:

"Zar ne vjeruješ da će se ljudska djela na Sudnjem danu staviti na vagu;

To će biti, i nekada će prevagnuti jedan, a nekad drugi tas, kako stoji u jasnom Kur'anu.

Ona će imati i jezičak koji će tasovi pomjerati, tasovi će u njega gledati!"

To nije mašta, nego je to stvarnost kod onoga ko ima iman."[208] Vaganje djela bit će nakon završetka obračuna, jer je vaganje radi kazne, pa će biti poslije detaljnog ispitivanja o svim djelima. Njime će se pokazati pravednost presude,[209] ali neće biti vagana djela poslanika i djela ljudi koje je Allah, dž.š., poštedio obračuna.[210]

11 - SIRAT ĆUPRIJA

I vjerujemo da će nakon obračuna i vaganja djela, ljudi krenuti ka mostu (Sirat ćupriji) koji je postavljen preko Džehennema.

Prelazak preko ćuprije obuhvata sve ljude: poslanike, iskrene ljude, vjernike, one koji će polagati račun i one koji to neće. I ako budu na pravom, Allahovom putu na ovom svijetu, taj će sigurno preći preko ovog sirata (ćuprije) na Ahiretu. U pojedinim sahih-hadisima prenosi se da će ljudi prelaziti preko njega i da lahkoća i brzina njihova prelaska zavisiti od njihovih dobrih djela na ovom svijetu. Među njima će biti onih koji će proći brzinom odljeva zvijezde (svjetlosti), neki će opet preći brzinom vjetra, neki brzinom treptaja oka, a neki trčeći. Dakle, oni će prolaziti brzinom koja će zavisiti od njihovih djela, dok ne prođe vjernik koji je imao malo dobrih djela, tako što će jednom nogom koračati a druga će mu posrtati, jednom rukom će se uhvatiti, a druga će mu se izmaći, i njega će dokačiti vatra. A kad pređu, reći će: "Hvala Allahu, dž.š. koji nas je spasio od tebe (vatre), nakon što nam te je pokazao. Zaista nam je Allah, dž.š., podario što nije nikom drugom."[211]

O Sirat ćupriji govori nekoliko hadisa, a mi ćemo ovdje navesti hadis koji prenose Buharija i Muslim od Ebu-Hurejrea, r.a.:

"Neki ljudi rekli su Allahovom poslaniku, a.s.: 'O Allahov Poslaniče, hoćemo li vidjeti našeg Gospodara na Kijametskom danu?' Allahov Poslnaik, a.s., odgovori: 'Je li vam teško ugledati mjesec u vedroj noći?' 'Ne, Allahov Poslaniče!' 'Je li vam teško vidjeti sunce kad nema oblaka?' 'Ne, Allahov Poslaniče!' On tada reče: 'Vi ćete isto tako vidjeti Allaha. Allah, dž.š., će sakupiti ljude na Sudnjem danu i reći: 'Ko bude nešto obožavao,neka to slijedi', pa će oni koji su obožavali sunce slijediti Sunce, a oni koji su obožavali Mjesec slijediti mjesec, a ko bude obožavao tagute (sve što se obožava mimo Allaha) slijedit će tagute, a ostat će ovaj ummet sa munaficima u njemu,[212] pa će im doći Allah, dž.š., u liku koji oni ne poznaju, pa će reći: 'Ja sam vaš Gospodar!' Oni će reći: 'Utječemo se Allahu od tebe,[213] ovo je naše mjesto i ovdje ćemo ostati dok nam ne dođe naš Gospodar. A kada nam On dođe, mi ćemo ga prepoznati!' Tada će im doći Allah, dž.š., u liku koji oni već poznaju i reći: 'Ja sam vaš Gospodar.'Oni će odgovoriti: 'Ti si naš Gospodar.' Zatim će krenuti za njim. Tada će se postaviti Sirat ćuprija preko Džehennema, pa ću biti ja i moj ummet prvi koji će preći. Toga dana će govoriti samo poslanici. Njihova dova će biti: - Allahu moj, spasi, spasi! - Na ćupriji će biti velike bodljikave kuke kao trnje na Sa'danu. Jeste li vidjeli Sa'dan?'[214] Odgovoriše: 'Jesmo, Allahov Poslaniče! One su kao bodlje Sa'dana, izuzev što njihovu veličinu ne zna niko drugi osim Allaha.' One će ljude kačiti shodno njihovim lošim djelima. Među njima će biti

vjernika koji će, zbog svojih grijeha, ostati na njemu, a bit će i onih koji će i pored toga preći i biti spaseni."[215]

Na prelaz preko ćuprije se misli u riječima Allaha, dž.š.:

"I svaki od vas će do njega stići." (Merjem, 71)

A već smo spomenuli da će svi ljudi preći preko nje. Imam Muslim prenosi da je Allahov poslanik, a.s., rekao: "U Džehennem neće ući niko od mojih ashaba koji su mi dali prisegu pod drvetom! Hafsa tada reče: 'I svaki od vas će do njega stići?' Na to Allahov Poslanik, a.s., reče: 'Allah, dž.š., kaže:

"Zatim ćemo one koji su se grijeha klonili spasiti, a nevjernike ćemo da u njemu na koljenima kleče ostaviti." (Merjem, 72)[216]

Ovim hadisom nam Poslanik, a.s., objašnjava da ne mora značiti da će svako ko do Džehennema stigne i ući u njega.[217] Svi će, dakle, preći preko ćuprije iznad Džehennema, a Allah će spasiti vjernika, a nevjernike će ostaviti da u njemu na koljenima kleče. A kada vjernici pređu ćupriju, zastat će na jednoj uzvišici između Dženneta i Džehennema, pa će se poravnati računi između njih. Tek kada se potpuno očiste, bit će im dozvoljeno da uđu u Džennet.

Ebu-Se'id el-Hudri, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Vjernici će proći opasnost od vatre, pa će biti zaustavljeni na uzvišici između Dženneta i Džehennema, gdje će se izravnati sve što je bilo među njima od nepravde na dunjaluku, a kada budu potpuno očišćeni i spremni, dozvolit će im se da uđu u Džennet. Tako mi Allaha, svako od njih će prepoznati svoje mjesto u Džennetu bolje nego što je prepoznao svoju kuću na dunjaluku."[218]

12 - DŽENNET I DŽEHENNEM

Nakon svega spomenutog, mi vjerujemo u postojanje Dženneta i Džehennema i da su oni Allahove, dž.š., tvorevine koje je pripremio za nagradu i kaznu Svojim robovima. Vjerujemo da ih je Allah, dž.š., stvorio prije stvaranja ostalih stvorenja, da oni i sada postoje i da će ostati vječno; nikada neće nestati. Allah, dž.š., o Džehennemu kaže:

"O vi koji vjerujete, sebe i obitelji svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti." (Et-Tahrim, 6)

"Na dan kada upitamo Džehennem: 'Jesi li se napunio?' - on će odgovoriti: 'Ima li još?'" (Kaf, 30)

Allah, dž.š., obavještava nas o nekim pojedinostima u njemu: "A da li je

bolja ta gozba ili drvo zekkum koje smo nevjernicima kao kaznu odredili? To je drvo koje će usred Džehennema rasti, plod će mu poput glava šejtanskih biti. Oni će se njime hraniti i trbuhe će svoje njime puniti, zatim će to s ključalom vodom izmiješati." (Es-Saffat, 62-67)

Allahov Poslanik, a.s., opisujući Džehennem, kaže: "Vaša vatra je samo jedan od sedamdeset dijelova džehenemske vatre! Neko reče: 'O Allahov poslaniče, i ona je, zaista, dovoljna! Poslanik, a.s., reče: 'Džehenemska vatra je žešća od ovodunjalučke 69 puta, svaki njen dio ravan je po temperaturi ovodunjalučkoj vatri.'"[219]

Opisujući najblažu kaznu u Džehennemu, Allahov Poslanik, a.s., kaže: "Najblažom kaznom u Džehennemu, na Kijametskom danu, će biti kažnjen čovjek kome će se staviti žeravica ispod njegovih stopala, a od nje će mu mozak ključati." [220]

A što se tiče Dženneta, Allah, dž.š., u Kur'anu, vrlo često spominje njegove ljepote:

"A oni koji su se Allaha bojali, oni će na sigurnu mjestu biti, usred bašča i izvora, u dibu i kadifu obučeni, i jedni prema drugima okrenuti.Eto, tako će biti i mi ćemo ih hurijama, krupnih očiju, ženiti; u njima će moći, bezbijedno, koju hoće vrstu voća tražiti; u njima, poslije one prve smrti, smrt više neće okusiti i On će ih patnje u ognju sačuvati; blagodat će to od Gospodara tvog biti; to će, zaista, biti uspjeh veliki!" (El-Duhan, 51-57)

"A Džennet će biti primaknut čestitima, neće biti ni od jednog daleko. - Ovo je ono što vam je obećano, svakome onom koji se kajao i čuvao, koji se Milostivoga bojao, iako Ga nije vidio, i koji je srce odano donio. Uđite u nj, u miru, ovo je Dan vječni! U njemu će imati što god zažele - a od Nas i više." (Kaf, 31-35)

A čestiti će biti u dženetskim baščama i blaženstvu, i u onom što im je Gospodar njihov dao će uživati - njih će Gospodar njihov patnje u ognju sačuvati. "Jedite i pijte i neka vam je prijatno, to je za ono što ste radili!" Bit će naslonjeni na divanima poredanim, a vjenčat ćemo ih hurijama dženetskim. Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela, priključit ćemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti - svaki čovjek je odgovoran za ono što sam čini - i još ćemo ih darovati voćem i mesom kakvo budu željeli; jedni drugima će, u Njemu, pune čaše dodavati - zbog njih neće biti praznih besjeda i pobuda na grijeh - a služit će ih posuda njihova nalik na biser skriveni." (Et-Tur, 17-24)

Allahov Poslanik, a.s., prenoseći od svog Gospodara, opisujući Džennet, veli:

"Ja sam pripremio svojim iskrenim robovima što oči nisu vidjele, niti uši čule, niti je moglo na um pasti bilo kome od ljudi." Zatim reče: "Čitajte, ako hoćete: "I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju." (Es-Sedžda, 17)[221]

Isto tako, vjerrujemo u polemiku i diskusiju koja će se voditi između stanovnika Dženneta i Džehennema. Pogledaj, samo, u ovaj prizor iz sure El-E'araf:

"I stanovnici Dženneta će stanovnike vatre dozivati: "Mi smo našli da je istinito ono što nam je Gospodar naš obećao, da li ste i vi našli da je istinito ono čime je vama Gospodar vaš prijetio?" - "Jesmo!" - odgovorit će. A onda će jedan glasnik među njima, da ga i jedni i drugi čuju, viknuti: "Neka Allahovo prokletstvo ostane nad onima koji su se prema sebi ogriješili, koji su od Allahova puta odvraćali i nastojali da ga iskrive, i koji u onaj svijet nisu vjerovali!" (El-Ea'raf, 44-45)

"I stanovnici vatre dozivat će stanovnike Dženneta: 'Prolijte na nas vode ili nešto od onoga čime vas je Allah obdario!' - a oni će reći: 'Allah je to dvoje nevjernicima zabranio.'" (El-Ea'raf, 50)

Što se tiče vječnosti Dženneta i Džehennema i vječnog ostanka vjernika u prvom, a nevjernika u drugom, o tome se često govori i to se podvlači gotovo na svim mjestima u kojima se spominju Džennet i Džehennem u Kur'anu. O tome nam Allahov Poslanik, a.s., kaže: "Kada stanovnici Dženneta uđu u Džennet, stanovnici Džehennema u Džehennem, doći će se sa smrću (u vidu ovna) između Dženneta i Džehennema, pa će se zaklati, a zatim će glasnik povikati: 'O stanovnici Dženneta, nema smrti! O stanovnici Džehennema, nema smrti! Tada će se stanovnici Dženneta još više obradovati, a stanovnici Džehennema još više ražalostiti!'" [222]

ŠESTI DIO

VJEROVANJE U ALLAHOVO ODREĐENJE

Vjerovanje u Allahovo, dž.š., određenje jedan je od temelja akaida i šesti temelj imana, pa ko zaniječe kader (Allahovo određenje) izišao je iz Allahove, dž.š., vjere.

Na samom početku smo citirali hadis Ibn - 'Umera, r.a., koji prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., kada ga je Džibril upitao o imanu, rekao: "Da vjeruješ u Allaha, Njegove meleke, Njegove knjige, Njegove poslanike, Sudnji dan i da sve što se događa, zlo ili dobro, biva Allahovim određenjem.""

DEFINICIJA KADA'A I KADERA

Islamski učenjaci razilaze se po pitanju definicije kadaa i kadera. Jedniih smatraju sinonimima za istu stvar, dok drugi kader definiraju drugačije od kadaa, govoreći da je kader Allahovo, dž.š., znanje o tome šta će Njegova stvorenja činiti u budućnosti.[223] A kada' - Allahovo, dž.š., stvaranje stvorenja shodno Njegovom znanju i volji.

Pojedini, opet, kažu suprotno, pa definiciju kadaa pripisuju kaderu, a definiciju kadera kadau, što je nemoguće.[224]

A ko ih je definirao istom definicijom kaže: "Kada' i kader je ovaj precizni sistem koji je Allah, dž.š., postavio na ovom svijetu, opći (prirodni) zakoni i zakonitosti kojima je vezao posljedice za uzroke."[225] Ovo značenje spominje i Kur'an kada govori o kaderu, kao što je sljedeći ajet:

"U Njega sve ima mjeru." (Er-Ra'd, 8)

"I ne postoji ništa čije riznice ne posjedujemo, a od toga Mi dajemo samo onoliko koliko je potrebno." (El-Hidžr, 21)

"Mi sve s mjerom stvaramo." (El-Kamer, 49)

Divan li je odgovor imama Ahmeda, kada je upitan o kaderu: “Kader je kudretu Rahman (moć Milostivog).”

Ibn-Kajjim u svojoj kasidi kaže:

“Istina o kaderu koji je mnoge zbunio jeste da je on kudretu Rahman.”

Ovo je pohvalio Ibn-‘Akil kad je čuo da je Ahmed, Allah zadovoljan njime bio, to rekao. Ahmedova definicija je, uistinu, sasvim potpuna i dovoljna, jer kader znači ono što Allah, dž.š., tvrdi riječima:

"Reci: 'O svemu odlučuje samo Allah!'" (Ali-'Imran, 154)

"I Njemu se vraća!" (Hud, 123)

"Onaj u Čijoj ruci je vlast nad svim..." (Ja Sin, 83)

"On upravlja svime. Niko se neće moći zauzimati ni za koga bez dopuštenja Njegova." (Junus, 3)

Još je mnogo drugih ajeta koji govore o tome da se ništa u cijelom svemiru ne može desiti bez Allahove, dž.š., dozvole i volje.

Tema kadera se temelji na vjerovanju u Allahova, dž.š., savršena svojstva i Njegova lijepa imena, kao što su: znanje, moć i volja. Allah, dž.š., kaže:

"On sve zna." (El-Bekare, 29)

"I On sve može." (El-Hadid, 2)

"On radi šta je Njemu volja." (El-Burudž, 16)

Tahavija kaže: “Sve se odvija po Njegovom određenju i volji. Njegova volja se ostvaruje, a ne volja ljudi, izuzev što On htjedne. Pa ono što im On želi, to će im i biti, a ono što On ne želi, to im se neće ni desiti. Niko nije u stanju odbiti njegovu odredbu, niti je izmijeniti ili na bilo koji način na nju utjecati, i niko na može Allahovu naredbu nečijom drugom potisnuti.”[226]

ZNAČENJE VJEROVANJA (IMANA) U KADE’R

Svaki musliman je dužan vjerovati u Allahovu, dž.š., odredbu i da sve što se dešava, zlo ili dobro, prijatno ili gorko, biva s Njegovim određenjem. Pod vjerovanjem u kade’r se podrazumijeva vjerovanje u Allahovo vječno znanje i vjerovanje u Allahovu, dž.š., volju koja se realizira i Njegovu potpunu moć. Objašnjavajući ovo, šejhul-islam, Ibn-Tejmijje, kaže: “Vjerovanje u kader obuhvata dva stepena, a svaki stepen obuhvata dvije stvari!”

PRVI STEPEN

To je vjerovanje da je Allah, dž.š., znao šta će Njegova stvorenja činiti, svijim praiskonskim znanjem koje ga oduvijek krasi. On zna sve njihove radnje, dobra djela i grijehe, njihovu nafaku i časove njihove smrti. Allah, dž.š., zapisao je u Lewhi mahfuzu odredbe svih stvorenja. Prvo je stvorio pero, zatim mu rekao: “Piši” Pero upita: “šta da pišem?” “Piši sve što će se desiti do Kijametskog dana!” Pa, što god čovjeka zadesi, neka zna da ga nikako nije moglo mimoići, a što god ga je mimoišlo, neka zna da ga nikako nije moglo zadesiti. Pera su presahla, a sveske su se sklopile. O tome Allah, dž.š., kaže:

"Zar ne znaš da je Allahu poznato sve što je na nebu i na Zemlji? To je sve u Knjizi; to je, uistinu, Allahu, lahko!" (El-Hadždž, 70)

"Nema nevolje koja zadesi Zemlju i vas, a koja nije, prije nego što je damo, zapisana u Knjizi, - to je Allahu, uistinu, lahko." (El-Hadid, 22)

DRUGI STEPEN

To je vjerovanje u Allahovu, dž.š., volju koja se u potpunosti realizira i u Njegovu neograničenu moć. Dakle, vjerovanje da biva ono što Allah, dž.š., hoće, a ono što On neće, ne može ni biti. I da se svaki, i najmanji pokret na nebesima ili Zemlji, ili mirovanje, dešava Allahovom, dž.š., voljom. I da se u Njegovom carstvu ne može desiti nešto što On ne želi. Allah, dž.š., moćan je sve uraditi i nema nijednog stvorenja na nebesima niti na Zemlji, a da ga nije Allah, dž.š., stvorio, jer drugog Tvorca i Gospodara nema. Pored svega toga, Allah, dž.š., naredio je ljudima da se Njemu i Njegovim poslanicima pokoravaju, a zabranio im je grijehe. On voli mutekije (bogobojazne), dobročinitelje i pravedne. Zadovoljan je onima koji vjeruju i dobra djela čine. A ne voli nevjernike niti je zadovoljan griješnicima. Ne naređuje ružna djela niti dozvoljava svojim robovima kufr i ne voli nered (fesad). Ljudi čine djela, ali je Allah, dž.š., u stvari, Tvorac njihovih djela. čovjek je vjernik i nevjernik, dobar i loš; on klanja i posti i ima svoju sopstvenu moć kojom čini djela i ima volju, ali Allah, dž.š., stvorio je i njih, i njihovu moć, i njihovu volju. [227] Iz riječi Ibn-Tejmijja - rahimehullahu te'ala - zaključuje se da vjerovanje u kader obuhvata četiri stupnja:

Prvi: Vjerovanje u Allahovo, dž.š., praiskonsko znanje i da je On znao šta će ljudi činiti prije nego što su to uradili.

Drugi: Pisanje svega toga u Lewhi mahfuzu.

Treći: Allahova, dž.š., volja koja se realizira i Njegova neograničena moć.

četvrti: Allahovo, dž.š., stvaranje svih stvorenja i da je jedino On tvorac, a sve ostalo stvoreno.

Podjela kadera, u koji smo dužni vjerovati, na dobro i loše jeste samo u odnosu na čovjeka i ostala stvorenja, a što se tiče kadera u odnosu na Allaha, dž.š., on je u svojoj cjelosti samo dobro, jer se zlo ne pripisuje Allahu.[228] Allahovo, dž.š., znanje, Njegova volja, pisanje, stvaranje svih stvorenja i događaja, sve je to mudrost, pravda, milost i dobro, jer zlo ne ulazi ni u jedno od Allahovih, dž.š., svojstava niti djela. Njega ne može zadesiti nikakva manjkavost niti bilo kakvo zlo i On je potpuno savršen i nedokučiv u svojoj uzvišenosti.[229] Zato nije dozvoljeno samo zlo pripisati Allahu, dž.š. nego je dozvoljeno da zlo bude u sklopu cjeline koja se pripisuje Allahu, dž.š., kao što kaže Allah, dž.š.:

"Allah je stvoritelj svega." (Ez-Zumer, 62)

I dozvoljeno je da se zlo poveže sa svojim uzrokom, kao što kaže Allah, dž.š.:

"Reci: 'Utječem se Gospodaru svitanja od zla onoga što On stvara.'" (El-Felek, 1-2)

I dozvoljeno je da se spomene bez spomena činioca, kao što Allah, dž.š., prenosi od džina:

"I mi ne znamo da li se onima na Zemlji želi zlo ili im Gospodar njihov želi dobro." (El-Džinn, 10)

Uistinu, Allah, dž.š., nije stvorio čisto zlo koje u sebi nimalo dobra nema, jer Njegova mudrost to ne dozvoljava. Nije moguće da Allah, dž.š., želi nešto u čemu je totalno zlo i da u njegovom stvaranju nema nikakve koristi. U Allahovoj ruci je cjelokupno dobro, a zlo se Njemu ne pripisuje, nego sve što se Njemu pripisuje je dobro, a zlo se i desilo zato što nije Njemu pripisano, jer da je Njemu pripisano, ne bi bilo zla. A pripisivanje zla Allahu, dž.š., po stvaranju i odobrenju nije zlo.[230]

Bolest je, na primjer, nedaća za čovjeka trenutno, ali je hajr - gledajući na budućnost, a u odnosu na Allaha je svakako hajr, imajući na umu kako Allah, dž.š., prašta grijehe i čisti ljude bolešću koju im daje. Isto je i zatvaranje vjernika od Allahovih, dž.š., neprijatelja zlo, na prvi pogled, zbog bola i iskušenja koja ga prate, ali je ono prečišćavanje ljudskog nefsa, pročišćavanje redova ljudi i odgoj ljudskih duša, dodajući tome još veliku nagradu, bezgranično dobro, kod Allaha, dž.š. Stvaranje Iblisa, također, u sebi nosi mnoge vidljive mudrosti: kao što je pokajanje ljudi poslije greške, ostvarivanje obožavanja Allaha, dž.š., kroz borbu protiv šejtana i njegovih pomagača, pribjegavanje Allahu, dž.š., i traženje zaštite kod Njega.[231]

Sve što je zlo je relativno, jer je dobro u odnosu na djela Allaha, dž.š., i Njegovo

odobravanje istog, a zlo u odnosu na onoga kojem ono stvarno predstavlja zlo. Zlo, dakle, ima dvije strane; jedna od njih je dobro, a to je strana koja se veže za Allaha, dž.š., koji ga je stvorio i odobrio, zbog određene mudrosti i koristi koju jedini On zna i kaže kome hoće od Svojih robova.[232]

OPRAVDAVANJE NEVJERNIKA KADER'OM

Nevjernici bi htjeli opravdati svoje nevjerovanje tako što tvrde da je Allah, dž.š., htio njihovo nevjerstvo i da ga je On odredio, a da On to nije htio, oni ga ne bi mogli učiniti. Allah, dž.š., tu njihovu ispriku demantira i odbacuje u sljedećem ajetu:

"Mnogobošci će govoriti: 'Da je Allah htio, mi ne bismo druge Njemu ravnim smatrali, a ni preci naši, niti bismo išta zabranjenim učinili!' Tako isto su oni prije njih poricali, sve dok Našu kaznu nisu iskusili! Reci: 'Imate li vi kakav dokaz da nam ga iznesete? Vi se samo za pretpostavkama povodite i vi samo neistinu govorite!' Reci: 'Allah ima potpun dokaz, i da On hoće, svima bi na praviput ukazao!'" (El-En'am, 148-149)

Ovo je odgovor Svemogućeg Allaha, dž.š., onome ko svoje griješenje pravda Njegovom odredbom, a Allah ima najjači dokaz. Allahov, dž.š., odgovor je sasvim jasan, jer se on temelji na dvije općepoznate i općeprihvaćene stvari o kojima nema spora i o njima može raspravljati samo onaj ko je izabrao zabludu, a zapostavio uputu i tako zaslužio propast. Te dvije stvari su:

Prva: Allah, dž.š., je prijašnje nevjernike kaznio žestokom kaznom. Da oni nisu bili slobodni u izboru onoga što su počinili od grijeha, zlih djela, nevjerstva i širka, On ih ne bi kaznio, jer je Allah, dž.š., pravedan i nikome nepravdu ne čini. Onaj ko svoje grijehe i nevjerstvo opravdava kader'om jedan je od dvojice: ili vjernik u Allaha, ili nevjernik. Pa ako je vjernik, mora vjerovati u Allahovu, dž.š., pravdu i čistotu Njegovog bića od bilo kakve nepravde, jer je nepravda negativnost koja ne priliči Tvorcu, a Allah, dž.š., je iznad svake manjkavosti, u svakom pogledu. Nema sumnje u to da je kažnjavanje onoga ko je prisiljen nešto učiniti zbog tog čina, nepravda. Zato je opravdavanje grijeha kader'om, i pored kažnjavanja griješnika, pripisivanje nepravde Allahu, dž.š., što se, svakako, kosi s vjerovanjem u Njega. A ako je čovjek, koji se opravdava kader'om, nevjernik, onda je njegovo opravdanje pusta kontradiktornost i besmislenost.

Druga: onaj koji svoje nevjerovanje i griješenje pravda kaderom, o Allahu,dž.š., govori bez ikakva znanja i osnova. Kako će se nevjernik, ili griješnik, pravdati kader'om, prije nego

što učini grijeh ili kufr, kad je Allahova, dž.š., odredba, prije nego što se desi, gajb; niko je ne poznaje osim Allaha, dž.š. Znamo da je svakom čovjeku, prije nego što je krenuo da učini grijeh ili kufr, naređeno da se pokorava Allahu, dž.š., i da izvršava Njegova naređenja. Drugačije rečeno; kako čovjek može reći: "Allah je odredio da je kradem te ja odoh da izvršim Allahovu odredbu!?" Da li je on zavirio u Lewhi mahfuz, pa pročitao šta tamo piše, te saznao šta je njemu određeno, dok je, u isto vrijeme, pozvan da ne učini bilo kakve grijehe, krađu ili bilo šta drugo?

Ovako jasnim odgovorom Allah, dž.š., uzvraća onima koji se pravdaju kader'om na još nekoliko mjesta u Kur'anu:

"A kada urade neko ružno djelo, govore: 'Zatekli smo pretke naše da to rade, a i Allah nam je to zapovijedio!' Reci: 'Allah ne zapovijeda da se rade ružne djela! Zašto o Allahu govorite ono što ne znate?'" (El-Ea'raf, 28)

Ova kur'anska uputa pri odgovoru na ovakve tvrdnje došla je da ispravi ljudski način razmišljanja i analiziranja i da im objasni da se od njih traži izvršavanje Allahovih, dž.š., naređenja i da se klone Njegovih zabrana, a ne da istražuju Njegov skriveni gajb, da bi se njemu prilagodili. Profesor Sejjid Kutb, tumačeći spomenuti ajet, kaže:

Drugi dio ajeta upućuje na ispravljanje ljudskog načina razmišljanja i razmatranja... Allah, dž.š., naredio im je određene naredbe i zabranio određene stvari i oni to mogu zasigurno saznati. A što se tiče Allahove, dž.š., volje i odredbe, ona je gajb (skrivena) i oni nemaju nikakva načina da je saznaju, pa kako će je onda spoznati? A ako je ne spoznaju, kako će se, onda, na nju pozivati?Postoje Allahova, dž.š., naređenja i zabrane koje su potpuno poznate, pa zašto ostavljaju ove pouzdane podatke, a povode se za pretpostavkama i nagađanjima u području koje uopće ne poznaju?

Ovo je suština ovog problema: Allah, dž.š., nije zadužio ljude da moraju znati Njegovu volju i kader' (određenje) da bi se prema njima prilagodili, nego ih je zadužio da spoznaju Allahova, dž.š., naređenja i zabrane kako bi se prilagodili prema njima... A kada oni pokušaju to učiniti, Allah, dž.š., ih uputi i raširi njihove grudi ka prihvatanju islama... I ovo je sasvim dovoljno ljudima o tome, što na ovaj nači postaje, u praksi, veoma jednostavno i jasno, bez ikakvih nejasnoća koje se javljaju nepotrebnim diskusijama o njoj.

Allah, dž.š., u stanju je stvoriti ljude da po svojoj naravi svi budu vjernici, ili da ih sve prisili da vjeruju, ili da im ubaci iman u njihova srca, pa svi prihvate Njegovu uputu. Ali, Allah, dž.š., htio je sasvim drugo. Htio je iskušati ljude tako što im je dao mogućnost da prihvate uputu ili zabludu, a On će onoga koji se opredijeli za uputu, pomoći u tome, a onoga ko izabere zabludu, pustiti da još više odluta i zaslijepi. I bilo je onako kako je Allah htio.

Stvar je, dakle, sasvim jasna i prikazana na najlakši način koji je čovjekov razum u stanju shvatiti. A što se tiče diskusije i polemike o ovom pitanju, ona je sasvim strana islamskoj etici i stilu. Polemika na ovu temu, u bilo kojoj filozofiji ili religiji, nije rezultirala

zadovoljavajućim rješenjem, jer je to polemika koja se bavi temom koja uopće ne podliježe polemici niti odgovara njenoj naravi.

Ova vjera je došla da ostvari određeni model u društvu koje ograničavaju jasna naređenja i zabrane. Zato je upućivanje na nepoznatu volju labirint po kome luta ljudski razum bez ikakva orijentira i gubljenje vremena, koje treba utrošiti u pozitivnom i kreativnom poslu."[233]

Zato, dragi brate, znaj da se od tebe traži da izvršavaš Allahova, dž.š., naređenja i da se kloniš Njegovih zabrana prije nego što bilo šta uradiš. A nakon štosi učinio neko djelo: pa, ako si učinio dobro, čime je Allah, dž.š., zadovoljan, dužan si Mu se zahvaliti na uputi, a ako si Mu šta zgriješio, dužan si da se pokaješ i vratiš Allahu, dž.š., a zatim se osloniš na Allaha, dž.š., nadajući se da će ti oprostiti, ubijeđen u Njegovu pravednost i mudrost. Treba da zamrziš griješenje prije nego što zgriješiš, kako bi te to odvratilo od grijeha, a ako izvršiš neki grijeh, da te to podstakne na pokajanje i povratak Allahu, dž.š. I da znaš, tvoja mržnja grijeha ne znači i mržnju Allahove, dž.š., odredbe, nego se od tebe traži da mrziš ono što mrzi Allah, dž.š., i da voliš ono što On voli. Da si zadovoljan onim čime je zadovoljan tvoj Gospodar i da se srdiš na ono na šta se On srdi. I da znaš da Allah, dž.š., ne voli kufr niti ga dozvoljava svojim robovima i ne voli da mu se grijeh čini niti ga dozvoljava svojim robovima. Allah, dž.š., kaže:

"Ako vi budete nezahvalni, - pa, Allah od vas ne zavisi, ali On nije zadovoljan ako su robovi Njegovi nezahvalni, a zadovoljan je vama ako budete zahvalni." (Ez-Zumer, 7)

SKRIVENOST ALLAHOVE, DŽ.Š., ODREDBE (KADER'A) I POKUĐENOST POLEMIKE O NJOJ

Ovo što je do sada rečeno je sve što je vjerniku potrebnu da zna o kader'u. Dosta mu je da zna njegovo značenje, stepene i da u njega vjeruje; da vjeruje da Allah, dž.š., sve zna, da je sve stvorio i da ono što On neće, ne može ni biti; da je On pravedan i da nikome nepravdu ne čini; da je mudar i da mu ne priliči besmislica. Ova tema ne zahtijeva ništa više od toga. Jer, Allah, dž.š., objasnio nam je ono što je znao da nam je potrebno, a nikome nije dozvoljeno da traga za onim što je od nas sakrio, jer ćemo se tada razići i tako propasti. Naši razumi su ograničeni; Allah, dž.š., stvorio ih je radi upravljanja ovim svijetom, a ne da otkrivaju nepoznato (gajb), koje ne zna niko drugi, osim Allaha, dž.š. Jedna od tih (gajb) tema je i odnos između stvaranja ljudskih djela od Allaha, dž.š., i ljudske volje i njihovog

izvršavanja od ljudi. Ovo nije jedina nepoznata (gajb) tema, čiju suštinu ljudski razum nije u stanju shvatiti. Mi možemo spoznati, na primjer, samo znakove Allahovih, dž.š., svojstava, a nismo u stanju spoznati njihovu suštinu, kao što je slučaj s Allahovim, dž.š., bićem, koje ljudski razum nije ustanju shvatiti.[234] Zato je Allahov Poslanik, a.s., zabranio upuštanje u polemiku o kader'u i dublje razmatranje o njemu. Imam Ahmed prenosi, svojim senedom od 'Amra bin Šu'ajba, koji prenosi od njegovog oca, a on od njegovog djeda koji kaže: "Jednog dana izišao je Allahov poslanik, a.s., a ljudi raspravljaju o kader'u; kao da mu se nar raspučio na njegovom licu, toliko se zacrvenio od srdžbe, a zatim im reče: 'šta je s vama? Zar ćete dozvoliti da jedan dio Allahove Knjige opovrgavate drugim? Zbog toga su uništeni oni koji su bili prije vas!'"[235]

Jedan čovjek je došao Aliji, r.a., i upitao ga o kader'u, na što mu je on odgovorio: "Mračan put, pa njime ne kreći." On mu ponovi pitanje, na što mu Alija, r.a., reče: "Duboko more, te ga nemoj gaziti." On ga ponovo upita, a Alija, r.a., mu reče: "Tajna Allaha, dž.š., te se nemoj džaba truditi da je spoznaš."[236]

Divne li su riječi imama Tahavija, koji kaže: "Kader' je u svojoj osnovi tajna Allaha, dž.š., u Njegovim stvorenjima koju niko nije u stanju spoznati; ni najodabraniji melek niti bilo ko od Allahovih poslanika. Debatiranje i raspravljanje o njemu je uzrok propasti, zabranjena radnja i prekoračavanje granice. Zato se dobro čuvajte svakog raspravljanja, razmišljanja i zapitkivanja o tome, jer je Allah, dž.š., znanje o kader'u sakrio od Svojih stvorenja i zabranio im da o njemu tragaju. Allah, dž.š., kaže:

'On neće biti pitan za ono što radi, a oni će biti pitani.' (El-Enbija', 23)

Pa onaj ko bude pitao: zašto je Allah, dž.š., uradio, pogazio je Allahove, dž.š., riječi, a ko to učini, postaje nevjernikom. Ovo je, ukratko, sve što je potrebno Allahovom, dž.š., iskrenom robu čije srce je obasjano nurom. To je deredža veoma znanih, jer postoje dvije vrste (iluma) znanja: znanje koje postoji među ljudima i znanje koje među njima ne postoji. Poricanje znanja koje postoji je kufr, a tvrdnja da se zna nepostojeće znanje je isto tako kufr. I iman neće biti primljen ni od kog, sve dok se ne prihvati postojeće znanje i dok se ne napusti traganje za nepostojećim."[237]

UTJECAJ VJEROVANJA U KADER' NA ŽIVOT MUSLIMANA

Islamska vjera temelji se na potpunom predanju Allahovoj, dž.š., mudrosti i Njegovoj volji i na prihvatanju Njegovih naređenja i zabrana, bez detaljnog ispitivanja Allahove, dž.š., mudrosti u tome, kao što su bili ashabi Allahovih Poslanika, a.s., jer se islam ne može učvrstiti ni na čemu drugom osim na predanosti. A prvi znak uvažavanja neke

stvari je vjerovanje u nju, zatim čvrsta odluka da se sprovede u praksu, te što skorije prilaženje ostvarenju naumljenog.[238]

Takvi su bili ashabi Allahovog Poslanika, a.s. Bili su izuzetno visokog stepena odgoja prema svome Gospodaru i Njegovom poslaniku, a.s. Ibn-Abbas, r.a., o njima kaže: "Nisam vidio boljih ljudi od ashaba Allahovog poslanika, a.s.; upitali su ga samo 13 pitanja za cijelog njegovog života."[239]

O pitanju kader'a saglasni su svi ashabi, tabi'ini i svi sljedbenici ehli sunneta i hadisa. Saglasni su u tome da je sve što će se desiti do Kijametskog dana zapisano u Lewhi mahfuzu.

Prenosi se da je Ibn-Dejlem rekao: "Otišao sam do Ubeja bin Ka'ba i rekao mu: 'Ja u sebi osjećam nešto nelagodno po pitanju kader'a, pa te molim da mi kažeš nešto o tome! Nadam se da će Allah, dž.š., dati da taj osjećaj napusti moje srce!' On mi na to reče: 'Kada bi Allah, dž.š., kaznio sve stanovnike Zemlje i nebesa, On bi to učinio, a da nikome ne bi nepravdu nanio, a ako im se smiluje, Njegova milost će im biti bolja od njihovih djela. Da podijeliš sadake u vrijednosti zlata koliko je brdo Uhud, Allah, dž.š., ti to ne bi primio, dok ne povjeruješ u kader' i ne budeš znao da te ono što te zadesilo nikako nije moglo mimoići. A ako umreš s bilo kakvim drugim ubjeđenjem o ovom pitanju, ući ćeš u Džehennem!"

Ibn-Dejlem veli: 'Zatim sam otišao do Ibn-Mes'uda, pa mi je rekao isto tako. Potom sam otišao do Zejda bin Sabita a on mi kaza hadis Allahovog Poslanika, a.s., u tom značenju.'[240]

Prenosi se da je 'Ubade bin Samit, r.a., na svojoj samrti rekao svome sinu: "Sine moj! Ti nećeš okusiti slast pravog imana, sve dok ne budeš znao da te nije moglo mimoići ono što te zadesilo niti zadesiti ono što te mimoišlo. Ja sam čuo Allahovog Poslanika, a.s., kada je rekao: 'Prvo što je Allah stvorio, bilo je pero, kome je rekao: 'Piši!' Pero reče: 'Gospodaru moj šta da pišem?' 'Piši sve što će se desiti do Kijametskog dana!', reče Allah.Sine moj, čuo sam Allahovog poslanika, a.s., kada kaže: 'Ko umre, a u ovo ne bude vjerovao, taj sa mnom nema ništa.'"[241] Ovo ubjeđenje imalo je velikog utjecaja na ashabe Allahovog poslanika, a.s. Oni su se razišli po raznim krajevima zemlje noseći sa sobom vjerovanje u kader', onako kako ih je poučio Allahov Poslanik, a.s., koji je, jedne prilike, rekao Ibn-Abbasu: "O mladiću! Pazi na Allaha i On će na tebe paziti. Pazi na Allaha, naći ćeš Ga ispred sebe. Ako budeš ikog pitao, pitaj Allaha, a ako i od kog pomoć budeš tražio, traži je od Allaha. I dobro znaj da kada bi se cijeli svijet iskupio da ti pomogne, neće moći pomoći izuzev onim što ti je Allah, dž.š., već odredio. A kada bi se sakupili da ti naude, neće ti nauditi ničim drugim, osim onim što ti je Allah propisao. Pera su prestala pisati, i tinta se već sasušila."[242]

Ovo ubjeđenje je u njihova srca ulilo smirenost i stabilnost iodgojilo ih u ponosu. Zato su njihovi nervi bili staloženi dik su krstarili raznim krajevima svijeta dostavljajući ovu u vjeru cijelom čovječanstvu. Oni su smatrali beznačajnim i bezvrijednim sve sile svijeta pred svojim imanom u Allahovu, dž.š., odredbu. Selman el-Farisi je upitan: "Šta ljudi kažu kad

postanu vjernici u Allahovu, dž.š., odredbu dobra i zla?" On odgovori: "Kad povjeruješ kader', postaješ svjestan da te nije moglo zadesiti ono što te mimoišlo, niti mimoići ono što te zadesilo."[243] Ovo nisu bile riječi samo Selmana, nego i riječi svih ashaba Allahovog Poslanika, a.s.

Koju li, samo, sreću čovjeku donosi ovo ubjeđenje i koje li junaštvo u sebi sadrže srca koja su povjerovala da je sve u Allahovim, dž.š., rukama, a da ljudi ne posjeduju ništa! Sve ovozemaljske sile nisu u stanju zaustaviti jednog čovjeka koji u sebi nosi ovo ubjeđenje i ovaj iman. Tek ovako promatrajući, možemo doći do pravog objašnjenja za ogromna djela koja je učinio iman preko te male grupice ljudi koja je krenula u dostavu ove vjere cijelom svijetu. To su djela koja liče na čuda, ali su istinita. Sva ta ogromna djela, koja je ostvario allahov Poslanik, a.s., sa svojim plemenitim ashabima, su plod njihovog imana u Allaha, budući svijet i Allahovo, dž.š., određenje.

Samo čovjek koji uživa u vjerovanju u kader', koji zna da ga nije moglo mimoići ono što ga je zadesilo, i zna da, kad bi se cijeli svijet sakupio, ne bi mogao učiniti ništa, sem onoga što mu je Allah, dž.š., propisao, i koji zna da nijedan čovjek neće umrijeti, dok u potpunosti ne istroši svoju nafaku i dane svog života, zaista se samo ovakav čovjek istinski oslobađa ropstva ljudima i prelazi u robovanje Gospodaru ljudi. Jer, kako da se njegovo čelo pogne bilo kakvoj sili na licu zemlje, a zna da je sve u rukama Tvorca nebesa i zemlje i svega što je na njima? I kako da se ponizi robu od prašine? Ibn-Redžeb, rahimehullahu te'ala, kaže: "Onaj ko se osvjedoči da je svako stvorenje na Zemlji prašina (zemlja), zna da je i on sam prašina. Kako, onda, da u svojoj pokornosti da prednost onome ko je prašina nad Onim ko je Gospodar svih gospodara? Ili, kako da udovolji prašini na račun srdžbe Svemogućeg Vladara? Zaista je to čudna stvar!"[244]

Ovo ubjeđenje iskorjenjuje svaki simptom kukavičluka iz srca u kome se nalazi, te njegovog vlasnika podstiče na džihad protiv nevjernika i nasilnika, bez imalo obaziranja na njihova sredstva i metode, ma kakvi oni bili. A zašto da se zamara razmišljajući o njima, kad mu je njegov Tvorac i Opskrbitelj zagarantirao da će potrošiti svaki atom svoje nafake i da neće umrijeti prije određenog mu momenta? Zašto da se boji, kad je svjestan da će ga sigurno zadesiti ono što mu je određeno, a ono što mu nije određeno, nikad ga neće snaći?! Divno li je to rekao pisac sljedećih riječi:

"Od kog dana svoje smrti da bježim?
Od dana koji mi je određen ili od dana koji mi nije određen?
Dana koji mi nije određen se ne bojim,
A od odredbe se ne može spasiti ni najoprezniji čovjek."

Čovjek koji vjeruje u Allahovu, dž.š., odredbu uživa još jednu blagodat, blagodat kojoj nisu ravne sve blagodati ovoga svijeta; to je blagodat zadovoljstva u svim prilikama. Takav čovjek zna da se Allahove, dž.š., odredbe odvijaju po Njegovom naređenju, volji i uređenju

i da se događaji dešavaju kao plod Allahove, dž.š., mudrosti i Njegove volje, a On zna, a ljudi ne znaju. Allah, dž.š., kaže:

"Ne volite nešto,a ono može biti dobro za vas; a nešto volite, a ono ispadne zlo po vas. 'Allah zna, a vi ne znate.'" (El-Bekare, 216)

Mu'minska duša, dakle, zna da je Onaj Koji joj je odredio dobro i zlo, mudar i milostiv. Zato se neće posiliti u blagodati niti izgubiti nadu u nevolji. Ona je zahvalna Allahu, dž.š., u dobru, a strpljiva u nedaći. Zato je svako stanje koje je zadesi, dobro po nju. Kao što to objašnjava Poslanik, a.s.: "Čudan li je primjer vjernika! Svako stanje u kome se nađe je hajr za njega; a to nije slučaj ni s kim drugim, osim s vjernikom: ako ga zadesi kakva radost, on se na njoj zahvali, pa zato biva nagrađen, a ako ga zadesi kakva nedaća, on se strpi, pa i za to bude nagrađen."[245]

Vjernik promatra nedaću i zna da je došla Allahovom odredbom, te se smiri i sa zadovoljstvom je prihvata i biva uljudniji od toga da se suprotstavi i prigovori svome Gospodaru i Tvorcu. Gleda u posljedice nedaće i koliko Allah, dž.š., za nju nagrađuje, te se zadovolji i strpi. U Buhariji i Muslimu stoji da je Allahov poslanik, a.s., rekao: "Na najvećem iskušenju prema nedaćama su poslanici, a zatim oni koji ih slijede po svojim kvalitetima. čovjek se iskušava shodno njegovom imanu. Pa ako mu iman bude čvrst, bit će iskušan ovisno o stepenu čvrstine njegovog imana, a ako mu iman bude slab, iskušenja će biti lakša. Tako će, neprestano, iskušenje dolaziti čovjeku, sve dok ga potpuno ne očisti, te će hodati zemljom bez ijednog grijeha pri sebi."[246]

Ibn-Kajjim je to na najljepši način kazao:

"Ako te zadesi kakva nedaća, ti joj se strpi
Strpljivošću Plemenitog, jer je On prema tebi još plemenitiji.
A ako se požališ sinu Ademovom, požalio si se
protiv Milostivog onome ko milosti nema."

Alkame, r.a., tumači Allahove, dž.š., riječi:

"Nikakva nevolja se bez Allahove volje ne dogodi, a On će srce onoga, koji u Allaha vjeruje, uputiti - Allah sve dobro zna." (Et-Tegabun, 11),

pa kaže: 'To je čovjek kojeg, kada ga zadesi nedaća. zna da je od Allaha, dž.š., te se time zadovolji i preda se Allahovoj volji.'"[247] A Ibn-'Abbas kaže: "Allah, dž.š., će njegovo srce uputiti u jekin (čvrstu spoznaju), pa će shvatiti da ga nije moglo mimoići ono što ga je zadesilo, a da ga nije moglo zadesiti ono što ga je mimoišlo."[248]

U sjeni ovog imanskog koncepta uzdigli su se ashabi, r.a., uzvisile njihove duše i ojačala njihova savjest, do te mjere da se kod njih izjednačila nevolja s radosnicom i da su zahvala (šukr) i sabur postali isti, kao što kaže Omer, r.a.: "Kad bi sabur i šukr bili dvije deve, ja

uopće ne bih mario na koju bih uzjahao." A Ebu-Muhammed el-Hariri veli: "Sabur je da ne razlikuješ između nagrade i iskušenja sa potpunom smirenošću u oba slučaja."

Imam Ahmed je upitan da li čovjek koji posjeduje stotinu dinara može biti zahid? Pa je odgovorio: "Može, ali pod uvjetom da se ne raduje ako se povećaju i da se ne žalosti ako se smanje." A neko od selefa je rekao: "Zahid je onaj čiju zahvalu (šukr) ne mogu prestići blagodati, a niti nedaće njegovo strpljenje."[249]

Omer bin el-Hattab napisao je pismo Ebu-Musa el-Eš'ariju, u kome stoji: "Znaj da je svo dobro u zadovoljstvu, pa ako si u stanju, budi zadovoljan, a ako nisi, onda se strpi."[250] A Ibn-'Ata' veli: "Zadovoljstvo je smirenost srca prema onome što je Allah, dž.š., već odavno odabrao Svome robu i ubjeđenje da mu je On odabrao najbolje."[251]

Sabur je vadžib, po mišljenju cjelokupne uleme. A više od toga je zadovoljstvo Allahovom, dž.š., odredbom.

O zadovoljstvu pojedina ulema kaže da je vadžib, a drugi da je mustehabb, a svi su saglasni da nije ispod mustehabba.[252] A temelj zadovoljstva jeste vjerovanje u Allahovu, dž.š., odredbu i svijest o Allahovoj, dž.š., milosti prema ljudima, kao što smo već rekli. Abdul Vahid bin Zejd kaže: "Zadovoljstvo (ridaluk) su Allahova, dž.š., najveća vrata, dunjalučki Džennet i odmor pobožnjaka. Vlasnici stupnja zadovoljstva uvijek gledaju nagradu Onoga Koji ih iskušava i znaju da im je to On odabrao, a sigurni su da je nemoguće da on nepravedno dosudi. Ponekad obuzeti zadovoljstvom kader'om, uopće ne osjećaju bol određenog (iskušenja). A ponekad budu okupirani veličinom i uzvišenošću Onoga ko ih iskušava i potpuno se utope u taj osjećaj, tako da uopće ne osjećaju bol. Naprotiv, možda čak osjećaju i slast u svemu tome zbog njihove svijesti o njegovom dolasku od Onoga Koga oni vole."[253]

Znaj da se zadovoljstvo i strpljenje koje proizvodi iman u kade'r odnose na zadovoljstvo prema nedaćama i nesrećema koje zadese čovjeka, i strpljenje na izvršavanju Allahovih, dž.š., naređenja, te klonjenju od grijeha i raznih pokudnih stvari.[254] Ne misli se ovdje na zadovoljstvo kufrom i grijesima niti okretanjem od Allahovih, dž.š., odredbi, kao ni sabur na poniženje i zlo. Jer, Allah, dž.š., nije zadovoljan kufrom, griješenjem i poniženjem svojih robova. Zato neka tvoje zadovoljstvo bude u skladu sa zadovoljstvom tvoga Gospodara, tvoje strpljenje u izvršavanju Allahovih, dž.š., naređenja i požrtvovanosti na Njegovom putu.

Zadovoljstvo Allahovom, dž.š., odredbom, strpljenje na iskušenju i uvjerenje u pravednost Allahove, dž.š., odredbe najvažniji su temelji na kojima se zasniva ljudsko zadovoljstvo. I oni su najjači motivi za pokretanje cjelokupne ljudske snage ka radu na ovoj planeti, u skladu s Allahovim, dž.š., odredbama. U tom slučaju, nema okretanja nazad, nema zastajanja radi žaljenja i pokajanja, niti da je bilo ovako i ovako, bilo bi ovako, nego: Allah, dž.š., odredio je i uradio ono što je On htio.

U ovom uvjerenju leži smirenost srca i odmor tijela, duše i nerava, nestanak brige i tuge. Zato nema psihičkog sloma, niti nervne napetosti, abnormalnosti i šizofrenije, nego

vladaju zadovoljstvo, smirenost, sreća, odmor, smirenje, prijatnost čvrstog ubjeđenja, istinsko zadovoljstvo, rasterećenost savjesti, širokogrudnost i potpuna sigurnost u Allahovu, dž.š., milost i pravednost, Njegovo sveobuhvatno znanje i mudrost, jer je On utočište i samo se od njega pomoć i zaštita od sumnji i zlih misli traži.

Vjerovanje u kader' proizvodi ogromne rezultate u ljudskom životu na ovoj Zemlji.

Ona društva koja su zapostavila ovo ubjeđenje i koja nemaju imana u Allaha, dž.š., i Njegovo upravljanje svim što je vezano za život i živa bića, ona će na Ahiretu biti u vječitoj vatri i žestokoj patnji, a na ovom svijetu izgubljene sreće, rastrganih nerava, tegobnog i napetog života, kako to Allah, dž.š., objašnjava u sljedećem ajetu:

"Onaj ko bude slijedio uputu Moju, neće zalutati i neće nesretan biti. A onaj ko okrene glavu od knjige moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepa oživiti." (Ta Ha, 123-124)

VJEROVANJE U KADER' NE KOSI SE S RADOM UTEMELJENIM NA UZROCIMA I POSLJEDICAMA

Ne smijemo smetnuti s uma da nam je naređeno da radimo shodno uzorno - posljedičnim zakonitostima koje je Allah, dž.š., postavio u ovom svijetu, zajedno sa tevekkulom na Allaha, dž.š., i imanom da je sve u Njegovim rukama, te ubjeđenjem da uzroci ne daju posljedice nego samo Allahovom, dž.š., dozvolom. Onaj ko je stvorio uzroke stvorio je i posljedice i rezultate. Zato onaj ko želi odgojen porod mora na tom planu da poradi i da primijeni uzroke koji do toga dovode. Mora se ženiti, ali taj brak može uroditi plodom, a i ne uroditi, shodno volji Silnog i Mudrog i želji Milostivog i Znanog:

"On poklanja žensku djecu kome hoće, a kome hoće - mušku, ili im daje i mušku i žensku, a koga hoće, učini bez poroda, On,uistinu, sve zna i sve može:" (Eš-Šura, 49-50)

Zato je zabranjeno muslimanu da zanemari postupanje shodno zakonitostima o uzrocima i posljedicama. Tako, kad bi čovjek zanemario rad radi sticanja nafake, bio bi griješan, iako je nafaka u ruci Allaha, dž.š. Allahov poslanik, a.s., objašnjava da su dozvoljeni uzroci isto tako od kader'a, pa kada mu je rečeno: "Šta kažeš o učenju Kur'ana radi lijeka i o liječenju medicinom, da li oni mijenjaju Allahovu, dž.š., odredbu?", on odgovara: "Oni su dio Allahovog, dž.š., kader'a."[255] Zato je uzimanje u obzir samo uzroka i smatranje da oni utječu na

posljedice, širk u tevhidu, a zanemarivanje uzroka i negiranje da su oni uzroci, manjkavost u razumu. A odstupanje od uzroka koji su nam naređeni Šerijatom, je skrnavljenje Šerijata.[256]

Zato je Allahov Poslanik, a.s., naredio liječenje. Autori hadiskih zbirki (Sunena) prenose od Usame bin Šerik da je rekao: "Došao sam Allahovom Poslaniku, a.s., a s njime su bili ashabi koji su ga tako pomno slušali, kao da su im ptice na glavama (pa se boje da ih pokretom ne poplaše). Nazvao sam selam i sjeo. Dolazili su beduini s raznih strana, pa su upitali: 'O Allahov Poslaniče, hoćemo li se liječiti?' On im odgovori: 'Liječite se, jer Allah, dž.š., nije dao nijednu bolest a da za nju nije dao lijek, osim jedne bolesti: starosti.'"[257] U Buhariji i Muslimu stoji da je Ebu-Hurejre, r.a., rekao: "Allahov Poslanik, a.s., rekao je: 'Allah, dž.š., nije dao nikakvu bolest, a da za nju nije dao lijek.'"[258] Povodeći se za ovim i sličnim hadisima, fakihi smatraju liječenje poželjnim, a neki kažu da je vadžib. Komentator Tahavijinog 'akaida kaže: "Pojedini ljudi misle da se oslanjanje na Allaha, dž.š., kosi sa sticanjem nafake i traganjem za uzrocima, te da ako su stvari unaprijed određene nema potrebe za uzrocima. To je, svakako, pogrešno, jer rad je fard, mustehabb, mubah ili mekruh i haram... A Allahov Poslanik, a.s., najveći mutevekkil, oblačio je kacigu u ratu i išao na pijace da bi šta zaradio.[259]

Tako su i ashabi, r.a., shvatili odnos između vjerovanja u kader' i rada, i da ovo drugo ulazi u vjerovanje u kader', a ne da mu se suprotstavlja, nego ono proističe iz vjerovanja u kader'. Buharija prenosi od Omera, r.a., da su ga, po ulasku u Šam, susreli prvaci pokrajina i obavijestili da se tamo pojavila kuga. On se tada posavjetovao s muhadžirima i ensarijama, a zatim muhadžirima, prije osvajanja Meke, i pojedinim Kurejševićima, pa su se muhadžiri saglasili na povratak, kako bi se udaljili od kuge, te je Omer tako i naredio. Tada mu Ebu-'Ubejde reče: "Zar da bježimo od Allahove, dž.š., odredbe?" Omer mu odgovori: "Da je to neko drugi rekao, o Ebu-'Ubejde! Da bježimo od Allahove odredbe Allahovoj odredbi? Šta misliš, kada bi ti imao stado deva koje je došlo do doline koja ima dva dijela, jedan plodan, a drugi pust, zar ne bi, kada bi ih čuvao u plodnom dijelu, to učinio po kader'u, a isto tako, kada bi ih čuvao u pustom dijelu, to uradio po kader'u?"[260] Također je Omer, r.a., ukorio grupu ljudi iz Jemena koji su putovali na hadž bez hrane. Mu'avija bin Kurre kaže: "Omer, r.a., sreo je ljude iz Jemena, pa ih je upitao: 'Ko ste vi?' Oni odgovoriše: 'Mi smo mutevekkilun (koji se na Allaha oslanjaju)!' On im reče: 'Naprotiv, vi ste muteakilun (oni koji čekaju da ih neko drugi nahrani), a mutevekkil je onaj koji posije sjeme u zemlju, a zatim se osloni na Allaha."[261]

Ibn-Kajjim el-Dževzije veli: "Istinski tevhid neće biti potpun kod čovjeka, sve dok ne bude radio povodeći se za uzrocima koje je Allah, dž.š., postavio... A njihovo zanemarivanje je narušavanje samog tevekkula... A njihovo zapostavljanje je slabost koja se suprotstavlja istinskom tevekkulu, koji znači srcem oslanjanje na Allaha, dž.š., u postizanju onoga što će mu koristiti na ovom i na onom svijetu i zaštiti od onoga što bi mu naudilo u njegovoj vjeri i

dunjaluku. Pored tevekkula rad je neophodan, jer bi, u protivnom, oskrnavio Allahovu, dž.š., mudrost i Njegov zakon (šerijat). Zato čovjek svoju slabost neće učiniti tevekkulom, niti tevekkul slabošću..." [262] A Sehl bin 'Abdullah kaže: "Ko zaniječe rad, zanijekao je Sunnet, a ko zaniječe tevekkul, zanijekao je iman. Jer, tevekkul je hal Allahovog Poslanika, a.s., a rad je njegov sunnet, pa ko bude radio po njegovom halu, neka ne ostavlja njegov sunnet"[263]

DRUGO POGLAVLJE

SUŠTINA IMANA

DRUGO POGLAVLJE

SUŠTINA IMANA

U prethodnom poglavlju smo govorili o stvarima koje smo dužni vjerovati, ali, šta znači iman? Kako on biva? šta je to čemu istinski odgovara ovo ime?

Islamska ulema o ovom pitanju ima dva mišljenja:[264]

Prvo mišljenje: da je iman ime kojim se naziva očitovanje (šehadeta) jezikom, potvrda srcem i sprovođenje u praksu ostalim organima. Ovo mišljenje zastupa većina ehli sunneta.[265]

Drugo mišljenje je da je iman ime kojim se označava izgovaranje (šehadeta) jezikom i potvrda srcem, a u njega ne ulazi djelo. Ali, oni kažu: Izvršavanje svega što je naređeno i objašnjeno u sahih hadisima Allahovog Poslanika, a.s., je vadžib svim vjernicima koji su to ime stekli riječju i potvrdom.[266]

Iako su dokazi iz Kur'ana i sunneta više na strani prvog mišljenja i više na njega ukazuju,[267] i iako svaki tim pokušava potkrijepiti svoje mišljenje s više dokaza, jasno se vidi da je razilaženje među njima teoretsko. Na njemu se ne temelji nikakva razlika u praksi, mada se na njemu grade druga razmimoilaženja, također teoretske naravi. Komentator Tahavije kaže: "Razlaz između Ebu-Hanife i ostalih imama ehli sunneta je formalne prirode. Jer, konstatacija da su djela organa, uz iman srca, neophodna, ili da su ona jedan dio samog imana, uz saglasnost da onaj ko počini veliki grijeh ne izlazi iz imana, nego je on pod Allahovom, dž.š., voljom; ako htjedne, oprostit će mu, a ako htjedne, kaznit će ga, teoretsko je razilaženje koje ne rezultira neispravnošću u akidi (vjerovanju).[268]

Uzrok tome je, a Allah najbolje zna, što su obje strane saglasne po pitanju važnosti djela u islamu, iako se razilaze u njegovoj definiciji, da li je on dio imana, ili samo jedna od

posljedica i obaveznih rezultata imana. Zato mu oni koji ga smatraju dijelom imana, ne daju isti stepen kao izgovoru jezikom i potvrdi srcem, jer ukoliko bi jedno od to dvoje nestalo, nastalo bi i imana, što nije slučaj sa djelom. A drugi, iako ga ne smatraju dijelom imana, smatraju da je ono neophodno, jer je neizostavni rezultat imana.

Zbog toga je detaljno polemiziranje i udubljivanje u ovu raspravu bespotrebno i nema neke vrijednosti, te je preče baviti se drugim pitanjima. Ali, smatramo da je korisno objasniti neka pravila koja se daju zaključiti iz dijela definicije u kojem se slažu obje strane, a pomoću kojih možemo odrediti ko od ljudi ulazi pod okrilje imana, ako ne:

1 - Obje strane su saglasne da ne ulazi u iman ko je jezikom javno izgovorio (šehadet), a srcem ga porekao, i oni su munafici, o kojima nas Allah, dž.š., obavještava da će biti kažnjeni žešće nego nevjernici i da će oni biti na dnu Džehennema.[269]

2 - Isto tako su saglasni da spoznaja srcem sama nije dovoljna za ostvarenje naziva iman, jer je sa spoznajom i potvrdom srcem potreban i izgovor jezikom. Faraon i njegov narod su znali istinitost Musa'a i Haruna, a.s., ali su bili nevjernici. Allah, dž.š., prenoseći što je rekao Musa, veli:

"Ti znaš da ovo nije dao niko drugi nego Gospodar nebesa i Zemlje, kao očigledna znamenja." (El-Isra', 102)

"I oni ih, nepravedni i oholi, porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istinita, pa pogledaj kako su skončali smutljivci." (En-Neml, 14)

Ehli Kitabije su znali da je Allahov Poslanik, a.s., poslanik, ali ga nisu vjerovali. Allah, dž.š., kaže:

"Oni kojima smo Knjigu dali, poznaju Poslanika kao što poznaju sinove svoje; oni koji su sebe upropastili - oni neće vjerovati." (El-En'am, 29)

Čak je i Iblis bio svjestan svoga Gospodara, ali je on, i pored toga, vođa nevjernika.[270]

Pripadnici ehli sunneta su saglasni u tome da vjernik, pripadnik naše kible (musliman), koji neće vječno ostati u Džehennemu, ne može biti, izuzev onaj koji je svojim srcem čvrsto prihvatio vjeru islam, bez ikakvih sumnji i ako je izgovorio kelimei šehadet. Jer, ako se zadovolji samo s jednim, on se nikako ne može smatrati pripadnikom naše kible, izuzev ako nije mogao izgovoriti šehadet jezikom zbog opravdanog razloga, koji nije mogao otkloniti. Kao i onaj koji šehadet nije mogao izgovoriti zbog mane u jeziku ili zbog toga što ga je smrt zadesila prije nego što je uspio izgovoriti šehadet, ili neizbježna prisila koja ga je natjerala da ga ne izgovori.[271]

3 - Pripadnici ehli sunneta saglasni su u tome da Allah, dž.š., od ljudi traži riječi i djela. Pod riječima se misli na riječi srca - ubjeđenje i na riječi jezika, kao potvrdu i javnu manifestaciju tog ubjeđenja. Oni se razilaze samo u tome da li to što Allah, dž.š., od nas traži, sveukupno, spada pod naziv imana:

Jedni kažu da sve to, i riječ i djelo, spada u iman, a drugi kažu da samo prvi dio ulazi u

iman, a drugi je njegov obavezni rezultat."[272]

4 - Saglasnisu, isto tako, i u tome da čovjek, koji povjeruja srcem i to očituje jezikom, ali izostavi djela, biva griješnikom prema Allahu, dž.š., i Njegovom Poslaniku, a.s., i da zaslužuje kaznu koju za takve Allah, dž.š., spominje u Kur'anu i Njegov Poslanik, a.s., u svojim hadisima.[273]

5 - Saglasni su, isto tako, da počinilac velikog grijeha time ne izlazi iz imana, dokle god ga ne smatra dozvoljenim, iako umre prije pokajanja. Većina ehli sunneta, iako djela smatraju sastavnim dijelom imana, ne kažu da izlazi iz imana onaj koji povjeruje srcem i to očituje jezikom, a izostavi djela. A hanefije, iako su djela odstranili iz definicije imana, smatraju da su djela neizostavni rezultat imana. Svi su, dakle, saglasni da se zbog izostavljanja djela ne izlazi iz imana.[274]

6 - Isto tako, nema razlaza u ehli sunnetu u onome što smo rekli o definiciji imana, da u njega spada riječ, potvrda i djelo, i da je sve to u odnosu na Allaha, dž.š., i zaslugu ulaska u Džennet i neostajanja vječno u Džehennemu. A što se tiče imana u odnosu na ovosvjetske propise, on je samo izgovor kelimei šehadeta jezikom. Pa ko ih izgovori, prema njemu se primjenjuju svi ovodunjalučki propisi i od njega se traži da ih se pridržava, a njemu se obezbjeđuju prava koja mu po njima pripadaju i neće se smatrati nevjernikom, izuzev ako učini nešto (od riječi ili djela) što će poništiti izgovoreni kelimei šehadet.[275]

Dokaz za ovo je hadis Usame bin Zejda, r.a., koji kaže: "Allahov Poslanik, a.s., poslao nas je u bitku, pa smo osvanuli napadajući pleme Džuhejne. Ja sam stigao jednog od njih, a on reče: 'La ilahe illellah', a ja ga ubih. To me je počelo tištiti, pa sam ispričao Poslaniku, a.s., šta se desilo, a on mi reče: 'Zar si ga ubio, nakon što je rekao "la ilahe illellah"? I stalno mi je to ponavljao, te sam zaželio da sam tek tada prešao na islam."[276] To su riječi Poslanika, a.s.: "Zar si ti rastavio njegovo srce (pa se uvjerio da nije bio iskren)? Mi smo dužni postupati i suditi po vanjštini i po onome što jezik izgovori, jer mi nemamo načina da saznamo šta je u srcu."

POVEĆAVANJE I SMANJIVANJE IMANA

Na osnovu razilaženja u definiciji imana, ulema se, isto tako, razilazi i po drugom pitanju, pitanju povećavanja i smanjivanja imana. Grupa koja djela uvrštava u sastavni dio imana smatra da se on povećava i smanjuje, a oni koji pod imanom podrazumijevaju samo srčano ubjeđenje i izgovor jezikom, tvrde suprotno. Već smo saznali da je razlaz u definiciji imana teoretski i formalan; ista je stvar i s razlazom o ovom pitanju: Jer, oni koji smatraju da se iman ne povećava niti smanjuje, tvrde da se ljudi razlikuju po bogobojaznosti i dobrim djelima, da će biti shodno tome različito nagrađeni i imati određenu deredžu kod Allaha, dž.š.

Imam Tahavija u svom čuvenom djelu El-'Akide, kaže: "Iman je jedan i njegovi nosioci su u osnovi isti, a razlike među njima su u bogobojaznosti, takvaluku, čuvanju od strasti i izvršavanju onoga što je preče."[277]

U svakom slučaju, kur'anski ajeti i hadisi Allahovog poslanika, a.s., ukazuju na to da se iman povećava i smanjuje. Evo nekih od tih ajeta:

"Pravi vjernici su samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im povećavaju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju." (El-Enfal, 2)

"One kojima je, kad su im ljudi rekli: 'Neprijatelji se okupljaju zbog vas, treba da ih se pričuvate!', to je povećalo njihovo vjerovanje, pa su rekli: 'Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar.'" (Ali 'Imran, 173)

"On uliva smirenost u srca vjernika da bi još više povećali vjerovanje koje već imaju." (El-Feth, 4)

A od hadisa, koji su dokaz za to, je i hadis u kome Allahov poslanik, a.s., kaže: "Iman se sastoji od sedamdeset i nekoliko dijelova. Najveći od njih su riječi : 'La ilahe illellah', a najmanji je uklanjanje s puta svega što smeta prolaznicima. A i stid je dio imana."[278] Isto tako i hadis: "Najpotpuniji vjernik imanom je onaj koji je najboljeg ponašanja."[279] Zatim, hadis: "Ko od vas vidi neko zlo, neka ga spriječi svojom rukom, a ako ne bude u stanju, neka to učini riječima, a ako ni to ne bude u stanju, neka to učini prezirom u svome srcu, a to je najslabiji iman."[280] A Abdullah bin Mes'ud, r.a., prenosi da je Allahov poslanik, a.s., rekao: "Svaki poslanik kojeg je Allah, dž.š., poslao prije mene imao je svoje sljedbenike (havarijjine) i drugove koji su primijenjivali njihova uputstva i na njih se ugledali. A zatim bi poslije njih dolazile generacije koje govore ono što ne rade, i rade ono što im nije naređeno, pa ko se protiv njih bude borio svojom rukom, on je mu'min, i ko se protiv njih bude borio svojim riječima, i on je mu'min, i ko se protiv njih bude borio prezirom u svom srcu, i on je mu'min, a iza toga više nema imana ni koliko zrno gorušice."[281]

A od riječi ashaba koje ukazuju na isto je i ovo: Prenosi se da je Ebu-Derda, r.a., rekao: "Uputno je svakom čovjeku da obnavlja svoj iman i ono što se smanji od njega i uputno je da zna da li se povećava ili smanjuje." A Omer, r.a., imao je običaj reći ashabima: "Hajde da povećavamo svoj iman, da bi činili zikr Allahu, dž.š." Još je mnogo ajeta, hadisa i izreka ashaba koji upućuju na jačinu ili slabost imana, ovisno od djela.[282]

Pa ako ajeti i hadisi po svom prvenstvenom značenju ukazuju na povećavanje i smanjivanje imana, onda nema potrebe zaobilaziti to značenje, pogotovo kad nemamo nikakve koristi od alegoričnog tumačenja (te'vila), niti iz tog razlaza šta proistječe, s tim da je važnije od svega toga da čovjek redovno obnavlja svoj iman i da sam sebe kontrolira da li mu se iman povećava ili smanjuje. A zatim da ustanovi razloge eventualnog smanjenja, te

da ih otkloni i da se od njih udalji, te da potraži izvore povećanja i porasta imana i oporavka svoga srca, kao što su to činili ashabi, r.a. Najvažniji izvori povećanja imana su sljedeći:

1 - Znanje: Povećavanje znanja prouzrokuje povećavanje ubjeđenja i spoznaje. Ibn-Džundub, Ibn-'Umer i drugi, r.a., vele: Naučili smo iman, zatim smo Kur'an, pa nam se povećao iman."[283] A pod znanjem misli se na znanje o Allahu, dž.š., kroz Njegova imena, svojstva, osobine i djela. I znanje o Allahovom poslaniku, a.s., i njegovim uputama u pogledu morala, islamskih principa i zakona; znanje o njegovom načinu obavljanja ibadeta, džihada i poslovanje; o Allahovo, dž.š., Knjizi i njenom sadržaju, historijskim kazivanjima, primjerima koje navodi, izrekama, poukama i pojašnjenjima.

Iman, u svojoj osnovi, je priznavanje i prihvatanje Allaha, dž.š., kao Jedinog Koji zaslužuje da se obožava sa svim svojstvima koja Mu dolikuju, priznavanje poslanstva Muhammeda, a.s., i prihvatanje svega onoga što je prenio od svoga Gospodara, u globalu, što se iskazuje šehadetom. Pa ko ga izgovori, vjerujući u to što kaže, postiže temelj imana, ali se on ne može mjeriti s onim ko je spoznao njegovo detaljno značenje i ono što iz njega proističe. Jer, nemoguće je da se izjednači u imanu onaj koji zna detalje o kojima je govorio Poslanik, a.s., vezane za događaje poslije smrti, kao što su: pitanje meleka, patnja ili uživanje i onj koji to ne zna. Iako sve to, u globalu, ulazi u svjedočanstvo da je Muhammed, a.s. Allahov poslanik. Isto tako ne može se izjednačiti onaj koji je saznao detalje o Ahiretu i šta će se na njemu desiti, počevši od proživljenja i sakupljanja, pa do izlaganja i čitanja knjiga djela radi obračuna, i onaj koji to ne zna. Zatim, tegobe u kojima će se ljudi naći: vrela Poslanika, a.s., Sirat ćuprije, Dženneta i Džehennema; ne može se izjednačiti onaj koji zna s onim ko je povjerovao u onaj svijet općenito, bez znanja o detaljima. Isto je tako i s onim ko je detaljno upoznao život Allahovog Poslanika, a.s., i njegovu veličinu za razliku od onog koji to nije saznao. Zato je Allah, dž.š., rekao:

"A Allaha se boje od robova Njegovih - učeni." (Fatir, 28)

"Reci: 'Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?'" (Ez-Zumer, 9)

2 - Djela: Povećavanjem broja dobrih djela i pokornosti Allahu, dž.š., povećava se jekin i jača iman. A smanjenjem djela i poniranjem u strasti i grijehe, iman slabi. Pojedine ljude njihovo stalno griješenje dovodi do poricanja vjerskih odredbi i smatranja dozvoljenim onog što je zabranjeno, i do nijekanja hadisa Allahovog poslanika, a.s., pravdajući tako svoje grijehe, te tako iziđu iz imana u kufr, Allah nas sačuvao tog zla! Jer, kao što smo već rekli, temelj imana je priznavanje i prihvatanje jedino Allaha, dž.š., kao Onoga Koji zaslužuje da se obožava i da se samo Njemu pokoravamo. A ovo priznavanje i prihvatanje može biti dvojako: teoretsko priznavanje vjerovanjem i praktično priznanje pokornošću i primjenom. Ko se ograniči samo na prvi dio, njegov iman u Allaha je nepotpun, pa koliko se povećava njegova pokornost (djelima), toliko se povećava njegov iman. A za potpunost imana su nephodna oba dijela.

3 - Zikr i razmišljanje: Pod zikrom se misli na sjećanje na Allaha, dž.š., s Njegovim svojstvima i onim što priliči Njegovoj uzvišenosti i veličini i učenje Kur'ana (Njegovih riječi i ajeta), jer ono učvršćuje vezu srca sa svojim Tvorcem, a njegova umanjenost prouzrokuje zaborav na Allaha, dž.š. Već smo spomenuli poziv 'Umera, r.a., svojoj braći - ashabima, da povećaju svoj iman sjećanjem i spominjanjem Allaha, dž.š. Prenosi se od Ebu-Dža'fera, koji prenosi od svog djeda 'Umejra bin Habiba, koji je ashab Allahovog Poslanika, a.s., da je rekao: "Iman se povećava i smanjuje, pa mu je rečeno: 'Kako se on povećava i smanjuje?' On je odgovorio: 'Kad spomenemo Allaha i Njemu se zahvalimo, tada nam se iman povećava, a kad se opustimo i na Njega zaboravimo, tada nam se smanjuje iman.'" A Abdullah bin Revaha imao je običaj uzeti za ruku nekoga od ashaba i reći: "Hajde da vjerujemo jedan sat (nu'minu sa'a), pa odemo i sjednemo u društvu koje spominje Allaha, dž.š."[284]

A Allah, dž.š., obavještava nas da je osobina vjernika i da Allaha spominju stojeći, sjedeći i ležeći:

"Za one koji stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju." (Ali 'Imran, 191)

A pod razmišljanjem misli se na nastojanje da se stalno podsjećamo na Allahovo, dž.š., stvaranje, razmišljajući o Njegovim stvorenjima i promatrajući Njegove znakove i mu'džize. Jer je od imana i svijest o veličini Allaha, dž.š., Njegovoj moći, uzvišenim svojstvima i savršenim djelima. A taj osjećaj gradi se na stalnom promatranju Allahovog, dž.š., carstva, razmišljanju i uzimanju pouke iz svega što se vidi. Zar ne vidiš da bi se tvoje uvjerenje, da je određeni čovjek veoma veliki majstor u svome zanatu, povećalo kad bi svojim očima vidio jedno od njegovih djela, nakon što si samo slušao od ljudi o njegovoj vještini. A ako bi vidio više različitih primjera njegovog majstorluka, sigurno bi se tvoje ubjeđenje još više povećalo. I svakako bi se to ubjeđenje sve više povećavalo kad bi imao priliku detaljnije promatrati i proučavati te primjere. A svojstva Allaha, dž.š., i Njegova veličanstvena djela su svakome uočljiva u ovom velikom svemiru. Međutim, ima ljudi koji pored tih znakova prolaze kao gluhi i slijepi i uopće ne idu dalje od zadovoljstvai strasti koja se u njima nalaze. To su nevjernici i vjernici slaba imana. A ima, opet, ljudi koji u njima vide Allahovu, dž.š., veličinu i veličinu Njegova carstva, Njegovu moć i odredbu, te im se, zbog toga, iman i jekin povećava. To su oni koje je Allah, dž.š., opisao u sljedećim ajetima:

"I o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju." (Ali 'Imran, 191)

"I oni koji, kada budu opomenuti dokazima Gospodara tvoga, ni gluhi ni slijepi ne ostanu." (El-Furkan, 73)

A o drugima Allah, dž.š., kaže:

"Slični su onima koji potpale vatru, i kad ona osvijetli njihovu okolinu, Allah im oduzme svjetlo i ostavi ih u mraku i oni ništa ne vide. Gluhi, nijemi i slijepi su, nikako da se osvijeste." (El-Bekare, 17-18)

TREĆE POGLAVLJE

RIJEČI I DJELA
KOJA IZVODE IZ IMANA

TREĆE POGLAVLJE

RIJEČI I DJELA KOJA IZVODE IZ IMANA

Iz prethodnih poglavlja saznali smo šta vjernik mora priznati i prihvatiti, a nikako zanijekati. Također smo saznali u prethodnom poglavlju značenje imana koji treba biti povezan sa tim stvarima.

U ovom poglavlju ćemo govoriti o onome što negira čovjekov iman i izvodi ga iz kruga vjernika, te on postaje društvo nevjernika. Međutim, pojašnjenje toga od nas zahtijeva da damo uvodnu riječ o principima imana i islama. O granici do koje punoljetan čovjek mora doći da bi se smatrao vjernikom i muslimanom, a ako ne stigne do nje, smatra se nevjernikom. To zbog toga da bismo imali jasnu predstavu o okvirima imana i okvirima kufra, prije nego što počnemo govoriti o onome što izvodi iz prvog, a uvodi u drugo.

Zbog toga se ovo poglavlje sastoji iz dva dijela; prvi se smatra uvodom u drugi:

- prvi je kad nevjernik postaje vjernikom (kako se ulazi u Allahovu, dž.š., vjeru);
- drugi je kad vjernik postaje nevjernikom (ono što izvodi iz imana).

PRVI DIO

KADA NEVJERNIK POSTAJE VJERNIKOM?

Kako se ulazi u Allahovu, dž.š., vjeru?

Iz dosadašnjeg izlaganja možemo zaključiti da temelji imana imaju svoje opće i prošireno značenje. Pa ko spozna prošireno značenje tih temelja, u njih povjeruje i izvršava djela koja oni od njega zahtijevaju; taj je od onih o kojima Allah, dž.š., kaže:

"Oni su, zbilja, pravi vjernici, njih počasti, i oprosti, i obilje plemenito kod Gospodara njihova čeka." (El-Enfal, 4)

Međutim, Allah, dž.š., je Svojom mudrošću htio olakšati Svojim robovima, pa je vrata na koja ljudi ulaze u iman učinio daleko jednostavnijim od tih opširnih detalja. On se zadovoljio od njih općim značenjem pod koje ulaze svi ti detalji. Zadovoljio se da, na početku, samo svojim jezikom i srcem priznaju da je Allah, dž.š., njihov Gospodar, da će jedino Njega obožavati, da je Muhammed, a.s., Allahov poslanik i da je sve s čime je došao od svoga Gospodara istina i da se sve to mora izvršavati. Tome je Allah, dž.š., dao naslov, poznatu lijepu riječ šehadet: (La ilahe illellah Muhammedun resulullah - Nema drugog boga, osim Allaha, Muhammed je Allahov poslanik). Zato, ko ove riječi izgovori svojim jezikom, u njih povjeruje svojim srcem i ne učini ništa od djela, riječi i ubjeđenja, što ih poništava, ušao je u Allahovu, dž.š., vjeru i napustio je kufr u kome je bio.[285]

DOKAZI ZA NAVEDENU TVRDNJU

Da se od ljudi traži izgovor i priznanje samo kelimei šehadeta bez detaljnih pojedinosti temelja imana i islama, potvrđuju mnogi sahih hadisi. U njima se ulazak u iman i islam, ulazak u Džennet i nenastanjenje u vatri vječno temelji na uvjerenju da nema drugog boga, osim Allaha, i da je Muhammed Allahov poslanik.

Isto tako, mnogi događaji iz života Allahovog poslanika, a.s., ukazuju na to da su Poslanik, a.s., i njegovi ashabi smatrali vjernikom onoga ko izgovori kelimei šehadet, a od njega, na početku, nisu tražili ništa više od toga. Navest ćemo pojedine sahih-hadise koji to potvrđuju, a zatim ćemo spomenuti pojedine događaje iz sire Allahovog Poslanika,a.s., koji to isto tako potvrđuju.

HADISI

1 - Allahov Poslanik, a.s., rekao je: "Svjedočim da nema drugog boga, osim Allaha, i da sam ja Allahov poslanik. Svaki čovjek koga Allah, dž.š., na Sudnjem danu sretne da u ove riječi čvrsto vjeruje, bez imalo sumnje, ući će u Džennet."[286] U drugom rivajetu stoji: "Ni jedan čovjek koga Allah, dž.š., na Sudnjem danu sretne da u ove riječi čvrsto, bez imalo sumnje, vjeruje, neće ostati mahrum od Dženneta."[287]

2 - Allahov Poslanik, a.s., rekao je: "Ko umre, a zna da nema drugog boga, osim Allaha, ući će u Džennet."[288]

3 - Prenosi se da je 'Ubade bin Samit, r.a., rekao da je čuo Allahovg Poslanika, a.s., kada je rekao: "Ko posvjedoči da nema drugog boga, osim Allaha, i da je Muhammed Allahov poslanik, neće ući u Džehennem."[289]

Još je mnogo hadisa koji imaju isto ovo značenje[290] i svi oni ukazuju na to da će onaj ko umre s tevhidom i Allaha, dž.š., sretne s kelimei šehadetom ući će u Džennet, i da neće vječno ostati u vatri, iako bude kažnjemn u njoj zbog svojih loših djela i grijeha.

PRIMJERI IZ PRAKSE POSLANIKA, A.S., I IZ DOGAĐAJA SIRE

Iz prakse Poslanika, a.s., i iz pojedinih slučajeva u njegovom životu vidimo da je on smatrao vjernicima one koji izgovore šehadet.

1 - Muslim, Ebu-Malik u svom Muvetta'u, Ebu-Davud i Nesaija prenose hadis Mu'avije bin Hakema es-Sulemija, u kome kaže da je Poslanik, a.s., rekao robinji koju je Mu'avija htio osloboditi kao keffaret (otkup za grijeh): "Gdje je Allah?" Ona odgovori: "Na nebesima." On joj reče: "Ko sam ja?" Ona odgovori: "Ti si Allahov poslanik." On tada reče Mu'aviji: "Oslobodi je."[291]

2 - Ebu-Davud i Nesaija prenose hadis Šerida bin Suvejda es-Sekafija, u kome stoji da je Allahov Poslanik, a.s., rekao robinji: "Ko ti je Gospodar?" A ona odgovorila: "Allah." On joj reče: "A ko sam ja?" Ona odgovori: "Allahov poslanik." On tada reče: "Oslobodi je, ona je vjernica."[292]

3 - U siri (životopisu) navodi se da je Ebu-Bekr, r.a., prilikom primanja islama došao Allahovom Poslaniku, a.s., i rekao mu: "Je li istina ono što Kurejšije pričaju, o Muhammede? Da si ti napustio naše bogove, da nas smatraš maloumnim i da naše očeve smatraš nevjernicima?" Allahov Poslanik, a.s., mu je na to odgovorio: "Naprotiv, ja sam Allahov poslanik i njegov vjerovjesnik. Poslao me je da dostavim Njegovu poruku. Ja te pozivam, o Ebu-Bekre, da obožavaš samo Allaha, dž.š., da nikom sem Njemu ibadet ne činiš i da se obavežeš na pokornost Njemu. Zatim mu je proučio nekoliko odlomaka iz Kur'ana. Ebu-Bekr tada primi islam, odbaci obožavanje kipova i ostalih lažnih bogova i spozna istinitost islama, te se vrati svojoj kući kao vjernik.[293] A ono u šta je Allahov Poslanik, a.s., pozvao Ebu-Bekra je, u stvari, poziv u kelimei šehadet.

4 - U siri se prenosi da je Halid bin Se'id, prilikom primanja islama sreo Allahovog Poslanika, a.s., i rekao mu: "O Allahov Poslaniče, O Muhammede, u šta pozivaš?" On odgovori: "Pozivam te u vjerovanje samo Allaha i da Mu nikakva druga ne pripisuješ, i da posvjedočiš da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik. Da napustiš obožavanje kamena koji ne čuje i ne koristi, niti štetu može nanijeti, niti zna ko ga obožava, a ko ga ne obožava." Halid tada reče: "Ja svjedočim da nema drugog boga, osim Allaha, i da si ti Allahov poslanik." A Allahov Poslanik, a.s., obradova se njegovom islamu.[294]

5 - Prenosi se u slučaju primanja islama od strane Ebu-Zerra el-Gaffarija, da je rekao: “Bio sam četvrti u islamu: prije mene su primili islam trojica, a ja sam bio četvrti. Došao sam Poslaniku, a.s., i rekao mu: “Esselamu ‘alejke ja resulelllah! Svjedočim da nema drugog boga, osim Allaha, i da je Muhammed Allahov poslanik!” Tada sam ugledao radost na licu Allahovog poslanika,a.s.[295] Ovo je skraćena verzija, a Buharija prenosi cjelokupan slučaj prelaska Ebu-Zerra na islam, u kome stoji da je Allahov Poslanik, a.s., rekao Ebu-Zerru, nakon što je primio islam: “Idi svome narodu i obavijesti ga o ovome, dok ti ne dođe drugo naređenje od mene!” On tada reče: “Tako mi Allaha, ja ću ove riječi glasno izgovarati pred njima.” Zatim je izišao i došao do džamije, pa povikao najjače što može: “Svjedočim da nema drugog boga, osim Allaha, i da je Muhammed Allahov poslanik.” Na to ustadoše mušrici i počeše ga tući, sve dok ga nisu oborili.”[296]

Iz ovog rivajeta se jasno vidi da su ashabi ulazili u islam izgovorom kelimei šehadeta.

6 - O povodu prelaska na islam Tufejla bin ‘Amra, r.a., za koga se u siri kaže da je bio ugledni prvak koga svi poštuju u plemenu Devs, stoji da je on došao u Meku, pa su se pred njim okupili prvaci Kurejšija i upozorili ga od Allahovog Poslanika, a.s., i zabranili mu da se s njim sastane, ili da sluša njegov govor. Tufejl veli: “Oni su me ubjeđivali sve dok nisam odlučio da ne slušam šta priča i da s njim uopće ne progovorim. čak sam prilikom prolaska pored džamije stavio pamuk u uši, bojeći se da do mene ne dopre nešto od njegovog govora, i istinski nisam želio da ga čujem. Ali, ja sam otišao do mesdžida i ugledao Allahovog Poslanika, a.s., kako klanja pored Kabe. Došao sam blizu njega i Allah, dž.š., htjede baš da čujem nekoliko njegovih riječi. Ja tada čuh lijep govor i u sebi rekoh: ‘Teško meni, zar nisam dovoljno pametan čovjek da razlikujem dobro od lošeg. šta mi onda brani da poslušam šta ovaj čovjek priča? Pa ako budem čuo dobro, prihvatit ću ga, a ako budem čuo loše, ostavit ću ga!’ Ostao sam tu sve dok Allahov Poslanik, a.s., nije krenuo kući. Pošao sam za njim i kad je ušao u svoju kuću, ušao sam i rekao mu: ‘O Muhammede, tvoj narod mi je rekao tako i tako (kao što je čuo), tako mi Allaha neprestano su me zastrašivali od tebe, sve dok nisam svoje uši začepio vatom pamuka kako ne bih čuo tvoj govor. Ali, Allah, dž.š., htio je suprotno, te sam čuo nešto od tvojih riječi. Ja sam ih doživio kao lijepe riječi, pa od tebe tražim da mi pojasniš svoju stvar!’ Allahov Poslanik, a.s., me je tada pozvao u islam i proučio nekoliko odlomaka iz Kur’ana. Tako mi Allaha, nikada nisam čuo ljepši govor od njega, niti pravedniju stvar od islama. I tada sam primio islam i izgovorio šehadet istine...”[297] A šehadet istine je svjedočanstvo da nema drugog boga, osim Allaha, i da je Muhammed Allahov poslanik, a.s., kao što je to objašnjeno u pojedinim rivajetima.

7 - A o povodu prelaska na islam Halida bin Velida, r.a., u djelima sire prenosi se da je on došao Allahovom Poslaniku, a.s., u Medinu, nakon što mu je njegov brat Velid poslao pismo u kojem ga poziva da dođe i primi islam. Halid veli: “Moj brat me je s dobrodošlicom dočekao i rekao: ‘Požuri, Allahov Poslanik, a.s., već je (objavom) obaviješten o tvom prelasku

na islam i obradovao se tvome dolasku, i on te očekuje!' (S njim su bili 'Amr bin 'As i 'Usman bin Talha.) Pa smo požurili, sve dok ga nisam ugledao i primijetio kako se osmjehuje cijelo vrijeme dok sam se primicao njemu. Zatim sam ga poselamio kao poslanika. On mi nasmiješena lica uzvrati selam, a ja mu tad rekoh: 'Ja svjedočim da nema drugog boga, osim Allaha, i da si ti Allahov Poslanik!' On mi tada reče: 'Priđi!'. a zatim reče: 'Hvala Allahu, Koji te je uputio! Ja sam vidio da ti imaš razum za koji sam se nadao da će te dovesti do istine.'"[298]

Na ovaj način je veliki broj ashaba, r.a., primio islam, prije i poslije Hidžre.[299]

Svi ti događaji i vjerodostojne predaje o njima ukazuju na isto, a u čemu su pripadnici ehli sunneta potpuno sagalasni, a to je da ulazak u Allahovu, dž.š., vjeru ne može biti ničim drugim, osim kelimei šehadetom. Zato niko nije u stanju, nakon ovih dokaza, tvrditi da je neko ušao u islam ukoliko nije jezikom izgovorio i srcem potvrdio kelimei šehadet. Isto tako, niko nije u stanju smatrati nevjernikom onoga ko je izgovorio kelimei šehadet ukoliko dotični nije učinio nešto što pobija njegov šehadet.

Za ulazak u islam nije dovoljan samo jedan dio kelimei šehadeta, nego se moraju izgovoriti i priznati njegova oba dijela. Ako bi neko rekao da se iz pojedinih navedenih hadisa razumije da je dovoljan samo prvi dio šehadeta (da nema drugog boga, osim Allaha), reći će mu se da se i u njima misli na oba dijela šehadeta, jer je to pojašnjeno u drugim hadisima.[300]

Islamska ulema je saglasna u tome da izgovor kelimei šehadeta i njegova potvrda srcem nisu dovoljni za ulazak u iman i islam, niti spas od vatre u Džehennemu ukoliko dotični bilo šta što ga poništava, ili što poništava jedan od njegova dva dijela. Tako se neće priznati islam čovjeka koji, na primjer, kaže: "Svjedočim da nema drugog boga, osim Allaha, i da je Muhammed Allahov Poslanik, ali ne priznajem obaveznim zekat i hadž, ili da zabranjen blud, kamata, ubistvo, ili tome sl. od islamskih propisa koji se temelje na Kur'anu ili sunnetu Allahovog Poslanika, a.s., i koji su općepoznati!" Ili kaže: "Ja priznajem poslanstvo Muhammeda, a.s., ali smatram da je on poslan određenom narodu, ili narodu određenog vremena, ili uz izgovor šehadeta iznosi svoje posebno tumačenje koje dovodi do poricanja Allahovog, dž.š., tevhida pojedinim Njegovim imenima i svojstvima!" Ili izgovori šehadet, ali porekne nešto od Kur'ana, makar jedan ajet, riječ ili slovo. Takvom ne vrijedi njegov šehadet, jer je on pored njega došao s nečim što se suprotstavlja Kur'anu ili sunnetu Allahovog Poslanika, a.s.[301]

Isto tako za čovjeka koji je slijedio određenu ideologiju koja se ne niječe izgovorom šehadeta, nije dovoljno da samo šehadet donese, nego je dužan da, pored šehadeta, i jasno precizira da se odriče prethodnog ubjeđenja. Pa ako je, na primjer, neki čovjek vjerovao u tevhid i da je Muhammed, a.s., Allahov poslanik, ali samo za određeni narod ili određeno vrijeme, njegov izgovor šehadeta ne bi bio dovoljan za ulazak u islam. Jer, njegovo priznanje poslanstva Muhammeda, a.s., ne negira njegovo poznato mišljenje da se ono odnosi na

određeni narod ili određeni vrijeme. Zbog toga on, pored šehadeta, mora i jasno potvrditi da je Muhammed, a.s., poslanik svim ljudima.[302] Jedan dio uleme po ovom pitanju spominje opće pravilo, koje glasi: ne može se prihvatiti islam nekog čovjeka, sve dok ne prihvati i izgovori šehadet, ukoliko je šehadet dovoljan za poricanje svih prijašnjih krivih uvjerenja, koji su do njega bili poznati. A ako to nije slučaj sa šehadetom, onda je dužan da se pored šehadeta javno odrekne tih mišljenja i ubjeđenja koji se šehadetom nisu porekli.[303]

Ovdje bismo još napomenuli da riječi (la ilahe illellah) negiraju sva pogrešna vjerovanja vezana za Allaha, dž.š., Njegovo stvaranje i gospodarenje svim i Njegovu jednoću. Jer, kao što smo već saznali, one zahtijevaju izdvajanje Allaha, dž.š., (tevhid) u Njegovom biću, svojstvima, imenima i djelima, i negiranje svega što mu ne priliči. Zato, ko ih izgovori, poriče sva svoja prijašnja pogrešna ubjeđenja vezana za Stvoritelja, dž.š. Ali neka ubjeđenja, kao što smo već spomenuli, ne negira. Zato je onaj, ko je smatrao da se poslanstvo Muhammeda, a.s., odnosi samo na jedan narod, dužan javno potvrditi da se njegovo poslanstvo odnosi na sve ljude.

Sve ovo što smo rekli, odnosi se na onoga ko je bio nevjernik i prije toga nije bio pripadnik Allahove, dž.š., vjere, a što se tiče otpadnika od vjere islama, njegov ponovni islam se neće prihvatiti, sve dok ponovno ne prizna ono što je zanijekao od islama, a zatim šehadet donese. Pa ako je bio zanijekao vahdanijet ili poslanstvo, onda je dovoljan samo šehadet, a ako ne, onda mora izgovoriti kelimei šehadet i priznati ono što je bio zanijekao.[304] Ko je, na primjer porekao obaveznost zekata ili zabranu bluda ili kamate, on se ne može vratiti u islam, sve dok ne posvjedoči da nema drugog boga osim Allaha, i da je Muhammed, a.s., Allahov poslanik i dok prizna obaveznost ili zabranu onoga što je zanijekao.

Svakako je korisno da na ovm mjestu ponovo napomenemo ono što smo već rekli prolikom objašnjenja suštine imana, da je islamska ulema saglasna u tome da je izgovor kelimei šehadeta dovoljan da se onaj ko ga izgovori smatra muslimanom i nad njime se od tada primjenjuju svi islamski propisi. Ali, sam izgovor šehadeta nije dovoljan za spas od vječnog boravka u vatri, sve dok ne bude propraćen istinskim ubjeđenjem srca. Pa ko izgovori kelimei šehadet pod spomenutim uvjetima, prema njemu se odnosi kao prema muslimanu na ovom svijetu, pa makar on u stvarnosti bio munafik. Jer, mi smo obavezni temeljiti svoje presude, na ovom svijetu, na osnovu vanjskih vidljivih pojava, a ostaviti unutarnje skrivene misli Allahu, dž.š., jer ih niko drugi sem Njega ne zna. Već smo naveli slučaj, kad je Poslanik, a.s., ukorio Usamu bin Zejda, zato što nije postupio po onome što je vidio, te je ubio čovjeka koji je izgovorio: “la ilahe illellah”, smatrajući da on to nije iskreno izgovorio.

DRUGI DIO

KADA VJERNIK POSTAJE NEVJERNIKOM?

Iz prethodnog poglavlja si saznao kako ljudi ulaze u Allahovu, dž.š., vjeru, ali se ljudi koji ulaze u iman razlikuju.

Među njima ima onih koje Allah, dž.š., učvrsti u njihovom imanu, te oni ostanu do svoje smrti i umru čvrsto vjerujući da nema drugog boga,osim Allaha, i da je Muhammed Allahov poslanik. A među njima ima i onih koji se odmetnu zbog svog poricanja i nijekanja.

U prvoj vrsti se, opet, razlikuju vjernici: među njima ima muhsina (koji su na najvećem stupnju imana), ima i muktesida (koji se ograničavaju samo na obaveze), a ima i onih koji sami sebi nasilje čine. Među njima, ima onih koji će ući u Džennet bez obračuna, a ima i onih koji će lahko proći na obračunu. Ima i onih koji će se kazniti u vatri, dok Allah, dž.š., ne iskaže Svoju milost prema njima, pa ih izbavi iz nje Svojom prevelikom dobrotom.

Što se tiče uzroka izlaska iz islama, nakon što se u njega uđe, na prvom mjestu ćemo spomenuti generalno pravilo oko kojeg su složni svi pripadnici ehli sunneta, a zatim ćemo ga detaljno objasniti.

PRAVILO

Po pitanju općeg pravila po kome se određuje šta od djela, ubjeđenja i riječi odvodi u kufr, iznosimo definiciju imama Tahavija, r.a., koji u svom čuvenom djelu El-‘Akidetut Tahavijje,

veli: “Mi sve pripadnike naše kible smatramo muslimanima, vjernicima, sve dok prihvataju ono s čime je došao naš Poslanik, a.s., i vjeruju da je istina sve ono što je kazao i o čemu nas je obavijestio... I mi ne kažemo ni za jednog od pripadnika naše kible da je nevjernik zbog grijeha koji je počinio, ukoliko ga ne smatra dozvoljenim. I mi nećemo reći: ‘Čovjeku s imanom ne šteti nikakav grijeh koji počini... A čovjek ne izlazi iz imana izuzev ako porekne ono s čime je u njega ušao.’”[305]

OBJAŠNJENJE OVOG PRAVILA

Šerijat je učinio, za ulazak u iman i islam, vrata na koja se jedino može ući. Ta vrata su, kao što si već saznao, izgovor i prihvatanje kelimei šehadeta. Pa ko u islam uđe na ova vrata, iz njega ne izlazi, izuzev ako od njega ne potekne nešto od riječi, djela ili ubjeđenja što poništava njegovu prijašnju izjavu i ubjeđenje. Kao što smo već saznali, šehadet je da nema drugog boga, osim Allaha, a to znači izdvajanje Allaha, dž.š., kao Jedinog Koji stvara i gospodari svemirom, priznanje Njegovih imena, svojstava i Njegovih djela; izdvajanje samo Njega po pitanju božanstva i neupućivanje bilo kakve vrste ibadeta bilo kome drugom. I šehadet je da je Muhammed Allahov poslanik, a to znači prihvatanje i smatranje istinitim svega s čime je došao Muhammed, a.s., od propisa, vijesti o nepoznatom (gajbu) i da je sve to od njegovog Gospodara, dž.š.; priznavanje svih svojstava poslanstva koja su se kod njega nalazila, kao što je iskrenost, povjerenje, oštroumnost, vjerno dostavljanje (poruke), nepogrešivost i ostalo.

Nakon svega ovoga, postaje jasno da onaj ko učini neko djelo, ili izgovori riječi kojima poriče bilo šta od navedenog, tim činom poništava svoju prijašnju izjavu i priznanje, i izlazi iz Allahove, dž.š., vjere. A ako njegova riječ, djelo ili čin odgovara njegovom stvarnom nijjetu i ubjeđenju, on postaje nevjernikom i na ovom i na onom svijetu. Prema njemu će se postupati kao prema nevjernicima na ovom svijetu i na njega će se primijeniti zakoni odmetništva, od kojih je najvažnije traženje da se pokaje, a zatim ubijanje, ukoliko se ne pokaje. I on vječno ostaje u džehenemskoj vatri, ukoliko u takvom stanju umre.

Ako vjernik počini neki grijeh, izgovori riječi, ili učini djelo koje se u Šerijatu smatra grijehom prema Allahu, dž.š., sam taj čin ne može biti dokazom njegovog izlaska iz imana, iako se ne pokaje zbog njega, ukoliko taj čin ne sadrži i nešto što poništava kelimei šehadet ili jedan njegov dio. Takav čovjek je na Allahovo, dž.š., volji: ako bude htio, kaznit će ga zbog njegovog grijeha i uvesti u Džehennem, a zatim će, na kraju, završiti u Džennetu. Ima veliki broj vjerodostojnih hadisa koji govore o tome da će izaći iz Džehennema svako onaj ko u svom srcu bude imao imana makar koliko jedno zrno. A ako bude htio, Allah, dž.š., će mu

oprostiti i neće ga kazniti, nego će ga uvesti u Džennet, bez kazne u vatri. Jer, Allah, dž.š., kaže:

"Allah sigurno neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim, a oprostit će kome hoće sve ono što je manje od toga." (En-Nisa', 116)

VRSTE POSTUPAKA KOJI IZVODE IZ IMANA

Iz navedenog možemo zaključiti da se postupci koji izvode iz Allahove, dž.š., vjere dijele na nekoliko vrsta, a sve se one vraćaju na spomenuto generalno pravilo. U svaku od tih vrsta spadaju razni vidovi i primjeri koje je teško sve sakupiti i detaljno objasniti. Međutim, te vrste možemo svesti pod četiri:

1 - Vrsta koja sadrži postupke kojima se poriče Allahov, dž.š., rububijjet, ili se on djelimično narušava.

2 - Vrsta koja obuhvata postupke kojima se krnji dostojanstvo Allahovih, dž.š., imena i svojstava.

3 - Vrsta koja sadrži postupke kojima se narušava Allahov, dž.š., uluhijjet (božanstvo i obožavanje).

4 - Vrsta koja obuhvata postupke kojima se oskrnavljuje Objava ili njen Prenosilac, a.s.

Ovo su četiri vrste, a u svaku od njih spada veliki broj različitih primjera riječi, ubjeđenja i djela koji svi ukupno u sebi sadrže nešto što negira kelimei šehadet, te svog počinioca izvode iz islama, da nas Allah, dž.š., sačuva takvih stvari! Na slijedećim stranicama ćemo detaljnije objasniti svaku od ovih vrsta i navesti primjere.

PRVA VRSTA

Već si saznao da je prva vrsta tevhida tevhidur rububijjeti vel mulk, što znači čvrsto ubjeđenje da je Allah gospodar i vladar svega što postoji, da je On tvorac svega i da On svako stvorenje opskrbljuje, da je On jedini koji upravlja svemirom Svojom voljom, znanjem i mudrošću. Zato je svaka riječ, djelo ili ubjeđenje kojim se poriče bilo šta od ovga, kufr i otpadništvo od vjere. U to spada nijekanje postojanja Stvoritelja, smatranje da je svijet oduvijek i da nije stvoren i da je materija vječna, ili smatranje da neko drugi, mimo Allaha, stvara i upravlja svemirom, kao što je slučajnost, priroda i sl; poricanje da je Allah, dž.š., vladar svakog stvorenja, da neko drugi opskrbljuje, mimo Allaha, ili da to još neko, pored Allaha, čini. Također, vjerovanje da je Allah, dž.š., stvorio stvorenja, a zatim ih zapostavio,

i da On uopće ne utječe na njih, niti ih čuva, niti uređuje bilo šta vezano za njih, i ostalo što se kosi s odlikama rububijjeta.

Isto tako smatra se kufrom i riddetom (otpadništvom) ako neko pripiše sebi bilo šta od tih svojstava, da, na primjer, rububijjet pripisuje sam sebi, što je uradio Faraon, kada je rekao:

"Ja sam gospodar vaš najveći!" (En-Nazi'at, 24)

Ili, pak, da tvrdi da on istinski posjeduje i daje nafaku (opskrbljuje), ili da on sam određuje šta hoće, bez Allaha, dž.š. Isto tako, kufr čini onaj ko mu povjeruje u tome.

DRUGA VRSTA

U drugu vrstu spada sve ono što se kosi s drugim stepenom tevhida, vjerovanja da jedino Allah, dž.š., posjeduje lijepa imena i svojstva savršenstva.

Allah, dž.š., je sam Sebi dao određena imena i atribute, kao što je to učinio i Njegov Poslanik, a.s., a negirao određena svojstva koja Mu drugi pripisuju i koja je negirao i Poslanik, a.s. Zato, ko zaniječe ili oskrnavi bilo šta od svojstava koje je Allah, dž.š., sam Sebi pripisao ili koje Mu je pripisao Poslanik, a.s., taj je učinio kufr. Isti je slučaj s onim koji pripisuje Allahu, dž.š., ono što je negirao Poslanik, a.s. Dakle, kufra u pogledu svojstava Allaha, dž.š., ima dvije vrste: kufr poricanja i kufr pripisivanja.

U prvi dio spada poricanje bilo kog od svojstava Allaha, dž.š., kao što je nijekanje Njegovog potpunog znanja, Njegove moći, Njegovog života, Njegovog upravljanja svime, Njegovog sluha i vida, Njegovog uspinjanja na 'Arš, Njegovog govora, Njegove milosti, Njegove veličine i moći, ili bilo kojeg drugog svojstva koje se spominje u Kur'anu ili sunnetu. U ovu vrstu spada i alegorično tumačenje Njegovih imena i svojstava (te'vil), na način koji umanjuje njihovu vrijednost, kao što je slučaj s onim ko priznaje Allahovo, dž.š., znanje, ali smatra da je ono općenito i da Allah, dž.š., ne zna sve detalje i pojedinosti. Ili, ako neko Allahova, dž.š., svojstva poredi sa sličnim svojstvima kod ljudi, pa tvrdi da Allah, dž.š., čuje kao što ljudi slušaju, da vidi kao što oni vide, i tome slično.

A u drugu vrstu - kufra potvrde - ulazi pripisivanje bilo kojeg svojstva Allahu, dž.š., koje je je Allah, dž.š., negirao, ili ga je negirao Allahov Poslanik, a.s., kao što je pripisivanje djeteta Allahu, dž.š., ili kćeri, supruge, nemoći, nesanice, gafleta ili smrti, ili bilo koje manjkavosti koja može zadesiti ljude.

Isto tako, nevjernikom postaje svako onaj ko sebi, ili bilo kom drugom stvorenju, pripiše bilo šta od svojstava Allaha, dž.š., a nevjernikom postaje i onaj ko mu povjeruje. Kao, na

primjer, kada bi neko rekao: "Ja znam kao što Allah, dž.š., zna, - ili taj i taj ima mudrosti kao i Allah, dž.š." Onaj koji ove riječi izgovori, postaje nevjernikom, a isti je slučaj i s onim ko mu u tome povjeruje. Jer je pripisivanje Allahu, dž.š., ravnog u Njegovim svojstvima jedan vid omalovažavanja Allaha, ili bilo kojeg od Njegovih svojstava je kufr.

TREĆA VRSTA

U nju spada svaka riječ, djelo i ubjeđenje koje se kosi s trećom vrstom vrstom tevhida (tevhidul uluhije), vjerovanjem da samo Allah, dž.š., zaslužuje da se obožava i da se samo Njemu ibadet može činiti. Pa onaj ko izgovori neku riječ, učini neko djelo, povjeruje u nešto čime se poriče ova istina o Allahu, dž.š., ili se na bilo koji način umanjuje, pripisivanjem istog ili barem jednog njegovog dijela bilo kome drugom, mimo Allaha, on je učinio kufr i izašao iz Allahove, dž.š., vjere.

Najveći dio slučajeva otpadništva ljudi od islama i njihova nevjerstva vezan je za ovu vrstu, iako većina ljudi, u prijašnjim vremenima, a i danas, priznaje postojanje Allaha, dž.š., kao tvorca i većina njih Mu pripisuju atribute rububijjeta, kao što je moć, upravljanje, opskrba oživljavanje, usmrćivanje i drugo. Allah, dž.š., u Svojoj Knjizi spominje da su i mušrici, kojima je Allah, dž.š., poslao Svoga Poslanika, a.s., vjerovali da ih je Allah, dž.š., stvorio:

"A ako ih zapitaš ko ih je stvorio, sigurno će reći: 'Allah!'" (Ez-Zuhruf, 87)

"A ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, oni će sigurno reći: 'Stvorio ih je Allah!' Da, Silni i Sveznajući." (Ez-Zuhruf, 9)

Dakle, kufr se u većinu nevjernika uvukao zbog njihovog poricanja da jedino Allah, dž.š., zaslužuje da Mu se ibadet čini. Svejedno, bilo to poricanje srcem (vjerovanjem), ili nečim što to potvrđuje od riječi i djela. Ili zbog njihove tvrdnje da neko drugi, mimo Allaha, zaslužuje isto, svejedno bila ta tvrdnja putem ubjeđenja srcem, djela, ili riječi koje na nju upućuju. Ova vrsta kufra, u stvari, odvodi čovjeka i u prethodne dvije vrste, jer onaj ko priznaje da je Allah, dž.š., tvorac svega što postoji i da On svim upravlja, i onaj ko Mu pripisuje sva imena i svojstva savršenstva koja Mu dolikuju, to njegovo priznanje od njega zahtijeva da apsolutno božanstvo prizna samo Allah, dž.š., i da smatra da niko ne zaslužuje da mu se ibadet čini, osim Allaha, dž.š. A ako to porekne i bude obožavao nekog drugog mimo Allaha, ili s Allahom bude još nekog drugog obožavao, njegovo priznavanje Allaha kao tvorca je neispravno i nema nikakvu vrijednost. Es San'ani kaže:

"Onaj ko prihvati tevhid (jednoću) Allaha, dž.š., u rububijjetu, dužan je da samo Njemu ibadet upućuje, a ako to ne uradi, njegovo prvo priznanje postaje nevažeće."[306] Zato je

tevhid (jednoća) Allaha, dž.š., u ibadetu temelj kušnje ljudi na ovom svijetu.

Allah, dž.š., kaže:

"Džine i ljude sam stvorio samo zato da meni ibadet čine." (Ez-Zarijat, 56)

Iz ovoga se vidi da svjedočenje da nema drugog boga, osim Allaha, poništavaju dvije stvari:

Prvo: negiranje Allahove, dž.š., zasluge ibadeta bilo koje vrste.

Drugo: smatranje da je bilo ko drugi, osim Allaha, dž.š., tome zaslužan.

Zato svako djelo koje u sebi sadrži jednu od ove dvije stvari uvodi svog počinioca u kufr i otpadništvo. A ibadet koji ne priliči nikom, osim Allahu, dž.š., skrušenost je, poniznost, poslušnost i pokornost. U njega još spada i ljubav, strahovanje, traženje pomoći, dova, tevekkul, nada, ruku', sudžud, post, klanje kurbana, tavaf, skrušenost i dr.

Na osnovu navedenog zaključuje se da onaj ko riječju, djelom ili uvjerenjem negira zaslugu Allaha, dž.š., za ova značenja, postaje nevjernikom. Dakle, nevjernikom postaje ko kaže ili povjeruje da se Allaha, dž.š., ne treba bojati, da se Njemu ne treba upućivati dova, da se ne treba pomoć tražiti od Njega, da Mu se ne treba ruku' činiti, niti se bilo čemu od Njega nadati. Ili ko se ismijava i smatra nenormalnim onog ko Allaha, dž.š., obožava, Njemu dovu upućuje i od Njega pomoć traži, što se Njemu klanja, što Njemu posti i Njemu tavaf posvećuje, ili što čini bilo koje djelo koje Šerijat smatra ibadetom. Jer, njegovo ismijavanje i izrugivanje tome, neminovno pokazuje da on smatra da Allah, dž.š., na zaslužuje te ibadete. Isto tako, nevjernikom postaje ko zaniječe Allahovu, dž.š., zaslugu za pokornošću i izvršavanjem Njegovih naređenja, a sustezanjem od Njegovih zabrana. Jer, Allah, dž.š., je u Svojoj Knjizi propisao zakon koji je objavio Svom Poslaniku, a.s., pa ko bude tvrdio da bilo šta od tog zakona ne zaslužuje da se izvrši i primjeni, ili da ne odgovara ovom vremenu i tome slično, postaje nevjernikom. Jer, jedna od osobenosti božanstva je naredba, vlast i zakon. Allah, dž.š., kaže:

"Sud (vlast) pripada samo Allahu." (Jusuf, 40)

Znači, od osobenosti robovanja je izvršavanje naređenja i pokornosti.

A suprotno tome, nevjernik postaje svako onaj ko bilo šta od tih ibadeta uputi nekom drugom, mimo Allaha. Nevjernik postaje svako ko za sebe tvrdi da zaslužuje da se bilo šta od tih ibadeta njemu upućuje. Ili naređuje ljudima da ih njemu ili zbog njega čine. Isto tako, nevjernikom postaje ko mu povjeruje, biva zadovoljan njegovim riječima i izvršava poneke od tih ibadeta namijenjenih njemu. Isti je slučaj i s onim ko želi da se obožava na takav način, iako nije naredio ljudima da to čine. Kao što je onaj ko veli da se neko njega boji, da se njemu obraća za pomoć, da se na njega oslanja, ili da se u njega uzda,[307] ili da se njemu sedžda ili ruku' čini, ili da se ljudi prema njemu skrušeno odnose, i drugo što se ne smije upućivati nikom drugom, osim Allahu, dž.š.

Nevjernikom postaje i onaj ko tvrdi da on ima pravo ozakoniti ono što Allah, dž.š., ne

dozvoljava, zbog toga što se on nalazi na vlasti i položaju. Na primjer, tvrdi da on ima pravo dozvoliti zabranjeno ili zabraniti dozvoljeno. Primjer toga je donošenje i usvajanje zakona koji odobravaju zinaluk i razvratnu nošnju ili izmjenu kazni koje je Allah, dž.š., u Kur'anu odredio za pojedine prijestupe, ili ih je odredio Poslanik, a.s., u sunnetu. Ili izmjenu šerijatskih normi vezanih za zekat, nasljedstvo, kefarete (otkupe), pojedine ibadete i drugo što je šerijatom određeno putem Kur'ana ili sunneta. Nevjernikom postaje i onaj ko vjeruje u ove tagute i priznaje im ono što tvrde od svojstava božanstva. Allah, dž.š., kaže:

"Mi smo svakom narodu poslanika poslali: 'Allahu se klanjajte, a taguta se klonite!'" (En-Nahl, 36)

"Onaj ko ne vjeruje u šejtana (taguta), a vjeruje u Allaha - drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti. A Allah sve čuje i zna." (El-Bekare, 256)

Najčvršća veza je šehadet da nema drugog boga, osima Allaha, kojim poričeš sve vrste ibadeta bilo kome drugom, osim Allahu, dž.š., a pripisuješ ih samo i jedino Allahu, dž.š., koji nema druga![308]

Iz ovoga se jasno vidi da vladar koji radi suprotno istini, time što izdaje zakone koji su oprečni Kur'anu i sunnetu, i dozvoljava ono što je Allah, dž.š., zabranio, ili zabranjuje ono što je Allah dozvolio, postaje nevjernikom i otpadnikom od Allahove, dž.š., vjere. Jer, on time smatra da može izaći van okvira islamskog zakona donoseći ljudima zakone koje on hoće, a ko to vjeruje, postaje nevjernikom.[309]

Međutim, ovo se ne odnosi na onoga koji izdaje zakone o kojima nije govorio Kur'an niti Sunnet, niti zakone koji se temelje na idžtihadu i oko kojih se razilazi islamska ulema.

Ko izda zakon kojim se dozvoljava zinaluk ili kamata ili bilo šta od grijeha za koje se zna da su zabranjeni šerijatom, postaje nevjernik i nevjernikom postaje svako ko svojim zadovoljstvom i pristankom učestvuje u izdavanju takvog zakona. Ali, ne postaje kafirom onaj ko izda zakon kojim želi urediti promet, recimo, ili tome slično, o čemu šerijat nije govorio, niti ga je spomenuo. Isto tako, nevjernikom ne postaje onaj ko izda zakon kojim želi dovesti u red pitanje cijena na tržištu i ne može se reći da je određivanje cijena haram, zato što to pojedini alimi ne dozvoljavaju, jer je to stvar idžtihada, a pojedini fakihi to dozvoljavaju.

Iz navedenog se jasno vidi da nevjernikom postaju ljudi koji tagutima priznaju ta prava i njima su zadovoljni i sude po njihovim zakonima koji se suprotstavljaju islamu u njegovim temeljnim i općepoznatim principima. Allah, dž.š., kaže:

"Zar ne vidiš one koji tvrde da vjeruju u ono što se tebi objavljuje i u ono što je objavljeno prije tebe, pa ipak žele da im se pred šejtanom (tagutom) sudi, a naređeno im je da ne vjeruju u njega. A šejtan želi da ih u veliku zabludu navede." (En-Nisa', 60)

"Ili oni imaju druge bogove koji im propisuju u pitanju vjere ono što Allah nije dopustio." (Eš-Šura, 21)

ČETVRTA VRSTA

U ovu vrstu spada svaka riječ, djelo i ubjeđenje kojim se oskrnavljuje Objava ili Poslanik, a.s., jer se time poništava šehadet da je Muhammed. a.s., Allahov poslanik. Jer, ovaj šehadet znači vjerovanje u istinitost svega što je vjerodostojno preneseno od Allahovog Poslanika, a.s., i da je Allah, dž.š., pripremio Muhammeda, a.s., za tu zadaću i podario mu sva potrebna svojstva kako bi bio u stanju prenijeti Objavu ljudima na najbolji mogući način. Iz navedenog se da vidjeti da se ovaj dio šehadeta poništava na jedan od dva načina:

Prvi: omalovažavanje Muhammeda, a.s., na bilo koji način.

Drugi: poricanje bilo čega s čime je došao Muhammed, a.s., ili njegovo omalovažavanje.

U prvi način ulazi pripisivanje Allahovom Poslaniku, a.s., bilo čega što se kosi s njegovim odlikovanjem od strane Allaha, dž.š., kako bi vjerno dostavio Njegovu poruku ljudima.

Zato nevjernikom postaje svako ko zaniječe iskrenost Poslanika, a.s., ili njegovu povjerljivost, čednost, oštroumnost, i sl. Nevjernikom postaje i onaj ko opsuje Allahovog Poslanika, a.s., ili mu se ismijava, ili ismijava bilo kakav njegov postupak koji je pouzdano do nas prenesen.

A u drugu vrstu spada poricanje bilo čega od onoga s čime je došao, a što je općepoznato kao dio vjere.

Zato nevjernikom postaje ko zaniječe bilo šta od onoga što nam je preneseno od Allahovog Poslanika, a.s., po pitanju proživljenja, obračuna, vaganja djela, Sirat ćuprije, Dženneta i Džehennema i tome slično od gajb stvari. Nevjernikom postaje i onaj ko porekne bilo šta od Kur'ana,[310] jer nas je Allahov Poslanik, a.s., obavijestio da je svaki kur'anski ajet govor Allaha, dž.š., pa ko zaniječe bilo šta od toga, on smatra lažnim riječi Poslanika, a.s. Nevjernikom postaje i onaj ko zaniječe bilo koji do propisa islama koji ustanovljeni Kur'anom ili sunnetom. Zato nevjernikom postaje svako ko zaniječe obaveznost namaza ili zekata, zabranu zinaluka ili kamate i krađe, ili ko smatra da na bilo koji od namaza treba dodati još jedan rekat, ili da je dozvoljeno klanjati bez abdesta i slično.

Ali, oprašta se onome ko zaniječe nešto što nije općepoznato u vjeri, što poznaje samo manji krug visoke uleme. Isto tako, ne postaje nevjernikom ko zaniječe propis koji se temelji na idžtihadu i o njemu nije saglasna ulema.

Imam Newewi veli: "Isti je slučaj i s onim ko zaniječe nešto od vjere u čemu je saglasan cjelokupan ummet, ukoliko je to općepoznato, kao što su pet dnevnih namaza, post mjesec dana ramazana, kupanje poslije džunupluka, zabrana zinaluka i alkohola, ženidba ženama koje su mahrem i sl. Izuzev ako čovjek bude od onih koji su tek primili islam, pa nešto od

toga porekne, ne znajući da je to od vjere; on time neće postati nevjernikom. A što se tiče stvari u kojima je saglasnost ummeta poznata samo užem krugu ljudi, kao što je zabrana ženidbe ženom i njenom tetkom istovremeno, da onaj koji namjerno ubije nema pravo naslj edstva, da neni pripada šestina i tome sl., ko nešto od toga porekne, ne postaje nevjernikom, nego mu se prašta, zbog toga što se radi o propisu koji nije bio poznat većini ljudi."[311]

Nevjernikom postaje i onaj ko zaniječe bar jedan ajet iz Kur'ana, ili zaniječe bilo šta od gajba ili smatra lažnim vijest o onome što je bilo, ili što će tek biti, a što se navodi u časnom Kur'anu.

Nevjernikom postaje i onaj ko zaniječe slanje poslanika prije Muhammeda, a.s., ili zaniječe bilo šta od onoga što se u Kur'anu i sunnetu prenosi od kazivanja o njima i njihovim narodima. Ili ko zaniječe način početka stvaranja, koji je Allah, dž.š., objasnio u Kur'anu, ko zaniječe džine, šejtana, Allahovo, dž.š., prijstolje ('Arš), Lewhi mahfuz i pero (kalem). Isti je slu čaj s onim ko zaniječe postojanje historijske ličnosti koju spominje Kur'an, ili ko zaniječe poslanstvo onoga kome to Kur'an pripisuje, ili ko nekog od njih optuži za nešto što ne dolići njihovom izboru od Allaha, dž.š., ili porekne da je Allah, dž.š., poslao druge poslanike mimo onih koje nije poimenice spomenuo, jer o tome Allah, dž.š., jasno govori na više mjesta u Kur'anu. Nevjernikom postaje i onaj ko zaniječe nadnaravnu prirodu Kur'ana, jer o tome govori Kur'an. Isto tako, i onaj ko za sebe smatra da je poslanik, nakon Muhammeda, a.s., ili onaj ko povjeruje onome ko to tvrdi, jer nas je Kur'an obavijestio da je Muhammed, a.s., posljednji poslanik.

ZADOVOLJSTVO KUFROM I NEZADOVOLJSTVO ISLAMOM

Ponovo napominjemo da su ovi primjeri i detalji negiranja kelimei šehadeta navedeni samo kao primjer, a svakako ih ima daleko više.

Ovdje posebno skrećemo pažnju na nešto za što će možda neko pomisliti da spada u prethodne stvari, iako to u svojoj suštini poništava kelimei šehadet i podrazumijeva nijekanje tevhida i Objave. Radi se, dakle, o zadovoljstvu kufrom i nezadovoljstvu islamom.[312] Onaj ko, na primjer, kaže: "Smatram da je istinu rekao onaj ko je zanijekao kelimei šehadet", ili, onaj ko kaže: "Smatram da je neistinu rekao onaj ko je izgovorio kelimei šehadet." - niko neće posumnjati u njegov kufr, makar to bilo samo iz razloga da se dodvori (u prvom slučaju). Postoje još mnogi vidovi izjava, djela i ubjeđenja koji su ravni navedenom primjeru i koji izvode iz imana. Evo nekih od tih primjera:

VIDOVI ZADOVOLJSTVA KUFROM

1 - NESMATRANJE NEVJERNIKA (ATEISTA), OTPADNIKA I MUŠRIKA - NEVJERNICIMA, ILI SUMNJANJE U NJIHOVO NEVJERSTVO ILI SMATRANJE ISPRAVNIM BILO KOJEG OD NJIHOVIH NEVJERNIČKIH PRAVACA.[313]

Onaj ko bude znao da je određeni čovjek, organizacija, ili pripadnici određene vjere u jasnom kufru, a ne bude ih smatrao nevjernicima ili odmetnicima te kaže da su njihovi pravci, ili neki od njih, ispravni, taj je ušao u kufr zajedno s njima i postao isti kao i oni.

Međutim, ovo pravilo zahtijeva objašnjenje i opreznost prilikom primjene, zbog toga što se smatra da je onaj za koga se tvrdi da je u ovom slučaju postao odmetnik, znao istinu o onome koga je smatrao muslimanom, a ne kafirom. Međutim, ako on nije znao pravu istinu njihovog ubjeđenja i da su oni u kufru, onda nije dozvoljeno takvoga smatrati otpadnikom odmah na samom početku, nego će mu se na lijep način objasniti ono što se njima pripisuje, tako da u to ne ostane nimalo sumnje, pa ako i poslije toga zaniječe njihov kufr, onda će se smatrati otpadnikom i kafirom, jer je njegovo poricanje njihovog kufra, u stvari, prihvatanje njihovog ubjeđenja i priznavanje njegove ispravnosti. Mora se imati na umu da je kufr pojedinih sekti postao općepoznat u svijetu, kao što su jevreji, medžusije i dr. Zato postaje nevjernikom svako ko poriče njihov kufr u samome početku.

A što se tiče sekti i pravaca, za koje se malo zna među ljudima i za njihove nevjerničke postavke, treba biti oprezan pri smatranju nevjernikom onoga ko njihove sljedbenike ne smatra nevjernicima, sve dok mu potpuno ne objasne detalje o tim sektama koji odvode u kufr.[314] Pogotovo što jedan broj tih sekti sebe smatra pripadnicima islama i pred običnim ljudima se pokazuju i dokazuju da oni ne poriču ništa od islama. I skrivaju od njih, barem na početku, ono što će ih odbiti od njihovog ubjeđenja u kojem se jasno vidi poricanje bilo čega od temelja islama.

Uvjet za smatranje nevjernicima ove vrste ljudi jeste i to da su pripadnici dotične sekte postali nevjernici o pitanjima stvari oko kojih je saglasna ulema - da onaj ko je zaniječe, izlazi iz imana. A ako se radi o stvari oko koje se razilazi priznata ulema, neki smatraju da ona izvodi iz imana, a neki smatraju da ne izvodi: u tom slučaju nije dozvoljeno smatrati nevjernicima one koji njih ne smatraju nevjernicima, kao što je slučaj sa smatranjem havaridža nevjernicima i nekih drugih sekti oko čijeg riddeta nije saglasna ulema. U ovo spada i onaj ko ne smatra nevjernikom onoga ko namjerno izostavlja namaz, ako nije porekao njegovu obaveznost. Ako se svi ovi uvjeti ispune, i musliman, i pored njih, ne bude nevjernike smatrao nevjernicima i bude smatrao ispravnim njihov pravac, postaje takav, u stvari, kao da je i sam izgovorio ono što je njih odvelo u kufr i time poništio svoj šehadet koji je prije toga izgovorio. A, s druge strane, on niječe ajete i hadise koji takve proglašavaju nevjernicima i nijekanjem tih dokaza - postaje nevjrnikom.

2 - PRIJATELJEVANJE S NEVJERNICIMA I IZRAŽAVANJE SAGLASNOSTI S NJIHOVOM VJEROM

Već si saznao da je jedno od zančenja šehadeta da nema drugog boga, osim Allaha, negiranje postojanja bilo koga drugog, mimo Allaha, ko zaslužuje da mu se ibadet čini, pored toga što on upućuje na priznavanje tog prava samo Allahu, dž.š. Na to nas upućuju Allahove, dž.š., riječi:

"Allahu se klanjajte, a kumira (taguta) se klonite!" (En-Nahl, 36)

Zato nije dovoljno za ostvarenje ovog šehadeta da čovjek obožava samo Allaha, dž.š., sve dok se ne okani obožavanja bilo koga drugog i dok ne zaniječe da iko drugi zaslužuje da se obožava, osim Allaha, dž.š. O ovom pitanju je saglasna ulema i oko toga nema diskusije. Isto tako, uopće nije diskutabilno to da je jedna od najizrazitijih karakteristika nevjernika da oni Allaha, dž.š., ne obožavaju na ispravan način, da Mu oni u ibadetu pripisuju druga, dodajući tome još i to da oni vrlo često poriču Objavu i negiraju i omalovažavaju Poslanika, a.s., ili tome slično, od onoga što poništava kelimei šehadet. I u ovome je složna sva islamska ulema.

Na osnovu ove dvije nepobitne činjenice, određujemo stav prema Allahovim neprijateljima i neprijateljima Njegove vjere koji se poklapa sa kelimei šehadetom. Jasno vidimo granicu koju musliman ne smije prekoračiti u svom odnosu i poslovanju s nevjernicima, kako bi sačuvao svoju vjeru i svoj iman. Ta granica se ne može prepoznati kod onoga ko je zadovoljan s njihovom vjerom i njihovim kufrom. Zato, kada musliman pređe tu granicu i pokori se nevjernicima, smatrajući njihovu neispravnu vjeru ispravnom, pomogne im u njoj,

svojim trudom i materijalno, i s njima se sprijatelji, a prestane prijateljevati s muslimanima i drugo žrtvuje za prvo, taj je postao jedan od njih, odmetnuo se od svoje vjere i postao nevjernikom i jednim od najvećih neprijatelja Allah, dž.š., i Njegovog Poslanika, a.s. Iz toga se izuzima samo onaj ko je pod nevjerničkom vlasti, te se na to prisili. Narede mu da im se pokorava u njihovom batiluku i prijete da će ga ubiti, ukoliko ih ne posluša i počnu ga mučiti. U toj situciji mu se dozvoljava da riječima izrazi svoju saglasnost s njima, ali da mu srce ostane sigurno u imanu. Iako se ovo razumije iz kelimei šehadeta, mnogi kur'anski ajeti naređuju muslimanima da prekinu prijateljevanje s nevjernicima i obavezuju ih da se prema njima neprijateljski odnose po pitanju vjere. Mnogi od ovih ajeta jasno ukazuju na kufr i riddet onoga ko to ne učini. Zato ćeš, ako uzmeš u obzir značenje koje na njega ukazuje kelimei šehadet i jasne poruke ovih ajeta, uvidjeti da je to stvarnost koja se ne smije preneseno tumačiti. Ovdje ćemo spomenuti samo neke od tih ajeta, a nikako sve, jer su oni izuzetno mnogobrojni, njih nadmašuju samo ajeti koji govore o tevhidu i naredbi obožavanja Allaha, dž.š.

a - "Neka vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike kad ima vjernika; a onoga ko to čini - Allah neće štititi. To učinite jedino da biste se od njih sačuvali." (Ali-'Imran, 28)

Ovim ajetom Allah, dž.š., zabranjuje vjernicima da nevjernike za prijatelje, drugove i ahbabe svoje, mimo vjernika uzimaju. I obavještava nas da onaj ko to bude činio neće naći zaštitu u Allahu. Ibn-Džerir, tumačeći ovaj ajet, kaže: "To znači: 'O vjernici, ne uzimajte nevjernike za pomagače i oslonce svoje, odobravajući im vjeru njihovu i pomažući im protiv muslimana, pored vjernika, s kojima možete prijateljevati, ukazujući im na slabosti njihove, jer ko to bude činio, nikakve pomoći od Allaha neće imati. Allah ga se je odrekao i On ništa više s njim nema, a niti on s Allahom, jer se time odrekao svoje vjere i ušao u kufr.'"[315]

A što se tiče riječi ("jedino da biste se od njih sačuvali"), to je pojašnjeno ajetom ("...izuzev ko bude na to prisiljen, a njegovo srce sigurno u imanu") i to se odnosi na muslimana koji živi među njima nemoćan da im se suprotstavi, pa im prividno pokazuje da je on s njima, ali srce njegovo je ispunjeno imanom u Allaha, a neprijateljstvom i mržnjom prema kufru i Allahovim neprijateljima. Ibn-Džerir kaže: "Izuzev da biste se od njih sačuvali, ali u sebi krijući neprijateljstvo, a nipošto ne učestvujete s njima u njihovom kufru, niti ih na bilo koji način pomažite protiv muslimana."[316]

O granicama prisile koja se uzima u obzir u ovom slučaju, bit će riječi malo poslije.

b - "O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike jevreje i Kršćane! Oni su sami sebi zaštitnici! A onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati, je njihov; Allah, uistinu, neće ukazati na pravi put ljudima koji sami sebi nepravdu čine. Zato ti vidiš one čija su srca bolesna kako se žure da s njima prijateljstvo sklope, govoreći: 'Bojimo se da nas kakva nevolja ne zadesi!' A Allah će sigurno pobjedu,

ili nešto drugo od Sebe dati, pa će se oni zbog onoga što su u dušama svojim krili, kajati" (El-Maide, 51-52)

Allah, dž.š., nam, dakle, zabranjuje prijateljevanje s kafirima i napominje da ko s njima bude prijateljevao, postaje jednim od njih, ko prijateljuje s kafirima, on je kafir. Jer čovjek uzima od onoga s kime prijateljuje i zadovoljan je onim na čemu se njegov prijatelj nalazi: zato biva u kufru kao i on. Ibn-Hatim prenosi od Muhammeda bin Sirina da je rekao: "Abdullah bin 'Utbe je rekao: 'Neka se svako od vas čuva da ne postane jevrejem ili kršćaninom, a da nije ni svjestan.'" Pa smo shvatili da on misli na ovaj ajet.

Pogledaj, samo, opravdanje onih koji su postali nevjernici prijateljevanjem s kafirima, opravdanje koje im Allah, dž.š., nije primio, njihova bojazan od kitabija i njihove vlasti za položaje i imetke njihove, za njihov dunjaluk. Razmišljanje o ovome ti daje smjernice vezane za prisilu koja se može uzeti u obzir i onu koja to nije, o čemu smo već obećali govoriti, nakon završetka citiranja ovih ajeta.

c - "Ti vidiš mnoge od njih kako s mnogobošcima prijateljuju. Ružno je, zaista, ono što sami sebi pripremaju: da se Allah na njih rasrdi i da u patnji vječno ostanu. A da vjeruju u Allaha i Vjerovjesnika i u ono što se njemu objavljuje, oni s njima ne bi prijateljevali, ali, mnogi su od njih nevjernici." (El-Maide, 80-81)

Iz ovog ajeta vidi se da njihovo prijateljevanje s njima neminovno rezultira njihovim nevjerovanjem, jer je Allah, dž.š., obećao onima koji budu prijateljevali s nevjernicima svoju srdžbu i vječnost u kazni, i obavijestio da vjernik ne može prijateljevati sa njima, jer se vjernici prema njima neprijateljski odnose i nikako s njima ne mogu prijateljevati.

Pogledaj kako je Allah, dž.š., neprijateljevanje nevjernika svrstao u sastavni dio kelimei šehadeta o kojem govori kroz govor o imanu u Allaha, Poslanika i ono što je njemu objavljeno.

d - "Bolnu patnju navijesti licemjerima, koji prijateljuju s nevjernicima, a ne s vjernicima! Zar kod njih traže snagu, a sva snaga pripada samo Allahu?" (En-Nisa', 138-139)

Ovim ajetom Allah, dž.š., prijateljevanje s nevjernicima smatra jednim od najvećih znakova nifaka.

e - "Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi s onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi." (El-Mudžadele, 22)

Ovim nas ajetom Allah, dž.š., obavještava da ne postoji vjernik koji voli nevjernika i da onaj ko nevjernika voli nije vjernik. Ako je Allah, dž.š., nazvao nevjernicima one koji vole svoje očeve, braću i rođake koji su nevjernici, svakako da je onaj ko prijateljuje s nevjernicima,

koji mu nisu ništa preči da ne bude vjernikom, nevjernik.

f - "One koji su od vjere otpali, pošto im je bio jasan pravi put, šejtan je na grijeh navodio i lažnu im nadu ulivao. To zato što su govorili onima koji ne vole ono što Allah objavljuje: 'Mi ćemo vam se u nekim stvarima pokoravati!', a Allah dobro zna njihove tajne. A kako će tek biti kad im meleki budu duše uzimali, udarajući ih po obrazima i po leđima njihovim! To će biti zato što su ono što izaziva Allahovu srdžbu slijedili, a ono čime je On zadovoljan, prezirali; On će djela njihova poništiti." (Muhammed, 25-28)

Allah, dž.š., u ovom ajetu objašnjava da je razlog njihovog riddeta i kufra to što su govorili nevjernicima: "Mi ćemo vam biti pokorni u nekim stvarima." Zato im nije koristilo ono što su znali od Upute i Istine, nakon što su rekli i obećali ono što su obećali neprijateljima islama.

g - "On vam je već u Knjizi objavio: 'Kad čujete da Allahove riječi poriču i da im se izruguju, ne sjedite s onima koji to čine dok ne stupe u drugi razgovor, inače, bit ćete kao i oni.'" (En-Nisa', 140)

Allah, dž.š., opominje nas da je On u Svojoj Knjizi objavio vjernicima da ne sjede u društvu s onima koji poriču Allahove znakove i njima se ismijavaju, sve dok ne stupe u drugi razgovor, i da je onaj koji s nevjernicima sjedi dok se oni ismijavaju Allahovim znakovima i negiraju ih, isti kao i oni. Ovo se odnosi na ashabe koji su bili samo u jednom gradu muslimana. Pa kakav je onda slučaj s onim koji danas živi u islamskoj zemlji, a nevjernike, koji se ismijavaju Allahu i Njegovim znakovima, poziva u svoju zemlju i njih za prijatelje, ahbabe, sadružnike i savjetnike uzima slušajući njihov kufr i ismijavanje njihovo, i odobravajući im sve to. A u isto vrijeme, protjeruje islamsku ulemu i udaljuje je iz svoje zemlje!!! Ovo je jedan od načina zadovoljstva kufrom i kafirima koji svog počinioca udaljava od imana i uvodi u kufr. Jer je šutnja na mjestu gdje se spominje što je kufr dovoljan dokaz da je on, dotični, s tim saglasan.

Zato je vjernik dužan da se čuva toga kao što se čuva otvorenog kufra i dužan je izbjegavati takva sijela, kako bi se spasio Allahove kazne. U tom ga ne bi smio spriječiti strah od toga da ne izgubi imetak ili položaj, ili bilo šta od dobara ovoga svijeta, jer je preče da se boji Allaha, dž.š.

ŠTA ZNAČI PRIJATELJEVANJE S NEVJERNICIMA?

Ovo su samo neki od ajeta koji jasno ukazuju na otpadništvo onoga ko prijateljuje s nevjernicima i mušricima i iz kojih se vidi nespojivost prijateljevanja s nevjernicima sa kelimei šehadetom. I niko nema pravo kazati da značenje prijateljevanja s nevjernicima nije određeno (objašnjeno), zato što u njega ulaze mnoge stvari i da nismo u stanju odrediti koje od njih izvode iz imana, a koje ne izvode. Jer, Allah, dž.š., ne zabranjuje nešto što nije jasno definirano i poznato i ne kaže da je nevjernik onaj ko je ušao u nešto što je nepoznato i nedefinirano. Jer bi u tom slučaju Njegovo naređenje i zabrana bili besmisleni i ne bi ih bilo moguće primijeniti, a to vjernik u Allaha, dž.š., i Njegova svojstva nikada neće reći. Pa, ako neko upita: šta znači prijateljevanje (muvala)?

Znaj da ova riječ znači bliskost, prisnost i vilajet (prijateljevanje), a prijateljevanje je suprotno od neprijateljstva i prijatelj suprotno od neprijatelja. Vjernici su prijatelji Allaha, a nevjernici su prijatelji taguta i šejtana, zbog bliskosti prvih s Allahom, dž.š., svojim pokoravanjem i činjenjem ibadeta Njemu, a bliskosti šejtanu zbog njihovog pokoravanja njegovim naređenjima, i njihovoj udaljenosti od Allaha, dž.š., griješenjem i suprotstavljanjem Njegovim naređenjima. Iz ovog se razumije da prijateljevanje s nevjernicima znači bliskost s njima i izražavanje ljubavi prema njima: riječima, djelima i nijetima. Kur'anski ajeti ukazali su na mnoge stvari kojima čovjek ulazi u prijateljstvo s nevjernicima, a neki od njih su:

- Slijeđenje njihovih strasti, a Allah, dž.š., zabranio je da se one slijede. Allah, dž.š., kaže:

"Ni jevreji, ni kršćani neće biti tobom zadovoljni, sve dok ne prihvatiš vjeru njihovu. Reci: 'Allahov put je jedini pravi put! A ako bi se ti poveo za željama njihovim, nakon Objave koja ti dolazi, od Allaha tebe niko ne bi mogao zaštititi, niti odbraniti.'" (El-Bekare, 120)

- Pokoravanje u onome što oni naređuju i žele. Allah, dž.š., kaže:

"O vjernici, ako se budete pokoravali onima koji ne vjeruju, vratit će vas stopama vašim i bit ćete izgubljeni." (Ali-'Imran, 149)

"I ne slušaj onoga čije smo srce nehajnim prema Nama ostavili..." (El-Kehf, 28)

"A šejtani navode štićenike svoje da se s vama raspravljaju, pa ako biste im se pokorili, i vi biste, sigurno, mnogobošci postali." (El-En'am, 121)

O naklonjenosti prema njima, Allah, dž.š., kaže:

"I nemojte biti naklonjeni prema onima koji su činili nepravdu (nevjernicima), pa da vas stigne vatra." (Hud, 113)

A naklonost prema njima je simpatija prema njima i zadovoljstvo onim što oni čine protiv muslimana. I dodvoravanje, dovijanje i ulizivanje njima na račun vjere. Allah, dž.š., kaže:

"Oni bi jedva čekali da ti popustiš, pa bi i oni popustili..." (El-Kalem, 9)

O ispoljavanju ljubavi prema njima, Allah, dž.š., kaže:

"Ne treba da ljudi koji u Allaha i onaj svijet vjeruju budu u ljubavi s onima koji se Allahu i Njegovu Poslaniku, a.s., suprotstavljaju..." (El-Mudžadele, 22)

U spomenuto spada i ugošćavanje nevjernika i bliskost s njima, pogotovo s njihovim vladarima i savjetovanje s njima u bitnim stvarima. Spada, također, uzimanje nevjernika za svoje zaštitnike, pored muslimana, njihovo pomaganje u nepravdi i oponašanje nevjernika u djelima, njihovim običajima i njihovoj tradiciji, te podsticanje muslimana raznim metodama i sredstvima javnog informiranja da ih oponašaju u načinu života, uz pozajmljivanje njihovih zakona i pravaca u pogledu društva i odgoja mladih. U to spada i njihovo pomaganje i saučestvovanje s njima u njihovim zlim planovima, ostvarivanje tih planova u praksi, uključivanje u njihove organizacije i blokove, špijunaža za njihov interes, prenošenje slabosti i nedostataka muslimana i tajni muslimanskih naroda njima i borba na njihovoj strani. Također, i garancija za njihovu sigurnost, a znamo da ih je Allah, dž.š., ostavio, i povjeravanje visokih i važnih funkcija njihovim ljudima, a pogotovo u vojsci i njoj, po važnosti, sličnim ustanovama, te smatranje ispravnim i lijepim njihove ideje, pravce, sisteme vrijednosti i koncepcije života, pozivanje u njih, kao i smatranje da su njihovi učenjaci vredniji i znaniji od islamske uleme.

Onaj kod koga se nađe ovo, ili nešto od toga, i to mu postane poznato i uobičajeno, on je sam došao s dokazom da je zadovoljan kufrom nevjernika. Postaje isti kao i oni, ili postaje jedan od njih, i ne može ga ništa spasiti kufra nego samo iman iznova i potpuni prekid prijateljstva sa nevjernicima.

ŠTA SE PRIMA, A ŠTA NE PRIMA OD OPRAVDANJA U OVOJ SITUACIJI

Možda će se neko od onih koji prijateljuju s nevjrnicima pravdati time da se boji za svoj položaj, imetak i slično. Međutim, to uopće nije opravdan razlog i njega Allah, dž.š., ne prihvata niti će mu zbog njega oprostiti. Jer, sve su to razlozi koje im šejtan uljepšava i donosi, i koji ukazuju na njihovu privrženost dunjaluku i pohlepi za njegovim ukrasima. Allah, dž.š., nije ni od kog primio ni jedno opravdanje zbog njihovog prijateljevanja s nevjernicima, izuzev jednog jedinog, a to je prisila. Allah, dž.š., kaže:

"Onoga koji zaniječe Allaha, nakon što je u Njega vjerovao, - osim ako bude na to primoran, a srce mu ostane čvrsto u vjeri -, čeka Allahova kazna. One kojima se nevjerstvo bude mililo, stići će srdžba Allahova i njih čeka patnja velika, zato što više vole život na ovom nego na onom svijetu, a Allah neće ukazati na pravi put onima koji neće da vjeruju." (En-Nahl, 106-107)

"Neka vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike kad ima vjernika; a onoga ko to učini - Allah neće štititi. To učinite jedino da biste se od njih sačuvali." (Ali 'Imran, 28)

Ni prisila ne vrijedi po pitanju srčanog zadovoljstva i unutarnje naklonosti nevjernicima. To ni u kom slučaju nije dozvoljeno. Jer, Allah, dž.š., kaže: "A njegovo srce ostane čvrsto u imanu..." Prisila ne utječe na srca, nego se opravdanje prima ukoliko je vezano za ono na što prisila može da utječe, a to je izgovor jezikom i izvršavanje djelima. Pa onaj ko prijateljstvo i naklonost prema nevjernicima nosi u svome srcu, on je nevjernik u svakom slučaju. Ako to svoje prijateljstvo i javno pokaže svojim riječima ili djelima, prema njemu će se ponašati kao prema nevjernicima i on će na ahiretu vječno boraviti u vatri. A ako to ne ispolji ni riječima ni djelima i (zvanično) bude postupao po islamskim propisima, onda je sačuvao svoj imetak i svoj život, ali je munafik koji će biti na dnu Džehennema.

GRANICE PRISILE KOJA SE UZIMA U OBZIR

Koje su to granice prisile na koju se ovdje misli?

Šejhul islam Ibn-Tejmijje, r.a., kaže: "Proučio sam mišljenja o pitanju prisile i ustanovio da se ona razlikuju shodno razlici stvari na koje se odnose. Jer, nije ista vrsta prisile koja se priznaje u riječima koje izvode iz imana i prisila koja se priznaje u slučaju poklona i sl. Imam Ahmed je jasno potvrdio na više mjesta da prisila u kufr ne može biti izuzev mučenjem, putem tuče i vezanja, a da samo prijetnja riječima nije dovoljna. A isto tako je rekao da žena koja je svoj mehr darovala svom mužu ima pravo da ga vrati, s tim što ona u osnovi ne poklanja svoj mehr, izuzev ako se boji da će se od nje rastaviti, ili se loše prema njoj odnositi. I u ovom slučaju bojazan od rastave braka, ili lošeg odnosa, smatra se prisilom.

Međutim, ovo i njemu slično se ne može uzeti u obzir kada je u pitanju kufr. Zato, ukoliko se zarobljenik bude bojao da mu neprijatelji neće dozvoliti sklapanje braka, ili da će ga rastaviti od žene, njemu u tom slučaju nije dozvoljeno da izgovori riječi kufra."[317]

Dakle, imam Ahmed bin Hambel smatra, a u tome mu je saglasan i Ibn-Tejmijje, da se prisila u izjašnjavanju kao nevjernik, bilo riječima ili prijateljevanjem s nevjernicima, ne smatra važećom, sve dok ne dostigne stepen mučenja udaranjem ili pokušajem ubistva, i sl. A što

se tiče ostalih stvari koje su blaže od toga, kao što je prilika za vlast, položaj na koji postavljaju nevjernici, ili bojazan za imetak, obitelj, domovinu i sl.; sve to nije dovoljno i neće biti primljeno kao opravdanje. Ovo njihovo mišljenje podržavaju ajeti koje smo već naveli, a u kojima se zabranjuje vjernicima prijateljevanje s nevjernicima i ono se smatra uzrokom otpadništva i nevjerstva. U ajetu koji slijedi (ajet u kome Allah, dž.š., opravdava onome ko to učini pod prisilom), Allah, dž.š., podvlači da ljubav prema dunjaluku i žrtvovanje zbog njega neće koristiti čovjeku i da mu to neće biti opravdanje pred Allahom, dž.š., ukoliko on izusti nešto od riječi ili uradi nešto čime se postaje nevjernikom. Allah, dž.š., kaže:

"Zato što više vole život na ovom nego na onom svijetu, a Allah neće ukazati na pravi put onima koji neće da vjeruju." (En-Nahl, 107)

U drugom ajetu, Allah, dž.š., prijeti kaznom onome ko za svoga zaštitnika uzme roditelja ili brata svoga, nevjernika, pa kaže:

"O vjernici, ne prijateljujte ni s očevima vašim, ni s braćom vašom ako više vole nevjerovanje od vjerovanja. Onaj od vas koji bude s njima prijateljavao, taj se, doista, prema sebi ogriješio." (Et-Tevbe, 23)

Pogledaj kako Allah, dž.š., negira da čak i najbliži rod bude opravdanjem za prijateljevanje s nevjernicima. Pa ako ljubav prema ocu, bratu i djetetu nije dovoljno opravdanje za prijateljevanje s nevjernicima, kako onda da to bude ljubav prema vlasti, imetku i ovodunjalučkim ukrasima? Allah, dž.š., odbacio je opravdanje sa osam isprika kojima se ljudi često ispričavaju i opravdavaju u ostavljanju onoga što Allah, dž.š., i Njegov Poslanik, a.s., od njih traže:

"Reci: 'Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba za koju strahujete da neće prođe imati, i kuće vaše, u kojima se prijatno osjećate - miliji od Allaha i Njegova Poslanika, a.s., i od borbe na Njegovom putu, onda pričekajte dok Allah Svoju odluku ne donese. A Allah grešnicima neće ukazati na pravi put.'" (Et-Tevbe, 24)

Nema sumnje da se prijateljevanjem s nevjernicima iskazuje ljubav i simpatija prema njima i da se time daje prednost ljubavi prema njima nad ljubavi prema Allahu, dž.š., Njegovom Poslaniku i borbi na njegovom putu. Slično tome spominje se i u sljedećem ajetu:

"Ne treba da ljudi koji u Allaha i onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi." (El-Mudžadele, 22)

Čovjek, dakle, nema opravdanja za prijateljevanje s nevjernicima, ukoliko se boji za svoj imetak, svoju djecu, ženu, obitelj i sl., čime se mnogi ljudi pravdaju.

Pogledak kako je Allah, dž.š., odbio opravdanje onih koji su prijateljevali sa kafirima, kada su rekli:

"Bojimo se da nas ne zadesi kakvo zlo." Allah, dž.š., im je rekao:

"O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike jevreje i kršćane! Oni su sami sebi zaštitnici! A njihov je i onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati; Allah, uistinu, neće ukazati na pravi put ljudima koji sami sebi nepravdu čine. Zato ti vidiš one čija su srca bolesna kako se žure da s njima prijateljstvo sklope, govoreći: 'Bojimo se da nas kakva nevolja ne zadesi!' A Allah će, sigurno, pobjedu ili nešto drugo od Sebe dati, pa će se oni, zbog onoga što su u dušama svojim krili, kajati.'" (El-Maide, 51-52)

Ovo je stanje mnogih otpadnika i danas. Kako li su samo opravdanja prijašnjih nevjernika slična opravdanjima današnjih! Naći ćeš ih da se opravdavaju istim opravdanjima i boje se nevolje koje su se bojali i njihovi preci, oni će ti reći: "Kako da ne prijateljujemo, ili ne gradimo dobre odnose s timi tim, ili sa tom i tom strankom, makar i na račun vjere, kad ona ima podršku i zaštitu od velikih sila, a mi nismo u stanju da se njima suprotstavimo?" Ili kažu:

"Kako ćemo zanemariti želju te i te velike sile, makar njena želja bila i ubijanje muslimana, njihovo protjerivanje, iskvarivanje njihovog morala, udaljavanje od njihove vjere, i odricanje od njihove sopstvene zemlje, kako da to učinimo?! I sam znaš da mi nismo u stanju opstati na mjestu gdje smo, ni jednog momenta, ukoliko ne udovoljimo njenim željama; mi nismo u stanju žrtvovati naše položaje i naše povlastice!!!"

A to je, tako mi Allaha, strah koji nije dozvoljen nego samo ako je u pitanju Allah, dž.š., i Njegova vjera. A već si saznao da u kufr ulazi onaj ko ga dozvoli zbog nekog drugog pored Allaha, dž.š. Oni su dva puta kufr učinili: svojim prijateljevanjem sa nevjernicima i svojim ibadetom njima (strahom od njih), koji nije dozvoljen nego samo Allahu, dž.š.

Ovi, i njima slični, ajeti su jasan dokaz da Allah, dž.š., neće nikome opravdati prijateljevanje s nevjernicima, izuzev čija situacija bude kao što je slučaj 'Ammara bin Jasira, zbog kojeg je Allah, dž.š., objavio ajet u kome se kaže:

"Izuzev ko na to bude prisiljen, a njegovo srce ostane čvrsto u imanu!" To, dakle, zahtijeva da onaj nad kom se vrši prisila bude pod vlašću nevjernika, koji su u stanju da ga ubiju, a olakšica se u tom slučaju odnosi samo na vrijeme dok prisila traje. A ako ga ponovo počnu mučiti, on će ponovo upotrijebiti tu olakšicu. Prenosi se da je Poslanik, a.s., rekao 'Ammaru, kada je saznao za njegovu situaciju: "A ako se vrati, i ti se vrati!"

Ibn-Kudame veli:

"Pa ako se ustanovi da onaj ko je bio pod prisilom nije učinio kufr, odmah nakon prestanka prisile, od njega će se tražiti da javno ispoljava islam, pa ako to učini, on ostaje u svom islamu. A ako tada ispolji kufr, smatrat će se nevjernikom od onog momenta kad je izgovorio riječi kufra, jer se time ustanovilo da je on zadovoljan kufrom, od momenta kad je to izgovorio svojom voljom bez prisile."[318]

Ali, onome ko je prisiljen da učini kufr, ili da prijateljuje s nevjrnicima je, svakako, bolje da se strpi, i da to ne učini, pa makar to dovelo i do njegove smrti. Jer, Habbab, r.a., prenosi da

je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "U narodima prije vas bilo je ljudi koji su mučeni tako što bi se iskopala rupa u zemlji, a zatim u nju stavio čovjek kojem bi glavu pilom prepolovili na dvoje, i meso bi mu odvajali od kostiju željeznim četkama, a da ga to ne bi odvratilo od njegove vjere."[319]

To potvrđuje i događaj s ljudima Uhđuda, koji se prenosi u Buhariji, a u kome se spominje šta su oni uradili od vjernika, ali da su se oni na tome strpili i bili spaljeni na Allahovom putu. Njih nisu spriječili kanali prepuni rasplamtjele vatre da slijede svoju vjeru, nego su ostali čvrsti u njoj i svoje živote žrtvovali na tom putu. To se navodi kao objašnjenje Allahovih, dž.š., riječi:

"Prokleti neka su oni koji su rovove iskopali, i vatrom i gorivom ih napunili, kada su oko nje sjedili, i bili svjedoci onoga što su vjernicima radili." (El-Brudž, 4-7)

Imam Kurtubi, r.a., kaže: "Islamska ulema je saglasna u tome da ukoliko neko bude prisiljen da učini kufr, pa izabere smrt, da će on biti više nagrađen kod Allaha od onoga ko je izabrao olakšicu."[320]

POJEDINI PRIMJERI NEZADOVOLJSTVA ISLAMOM

Spomenut ćemo samo dva primjera mržnje prema islamu koja svoga počinioca odvodi u otpadništvo i kufr, iako on izgovara kelimei šehadet i sebe naziva muslimanom.

Prvi je: ismijavanje bilo čemu što je općepoznato kao dio islamske vjere. U to spada ismijavanje Allaha, dž.š., Njegovog Poslanika i Njegove Knjige, ili ismijavanje vjernika zbog njihovog vjerovanja, i sl. To se temelji na Allahovim, dž.š., riječima:

"Reci: 'Zar se niste rugali Allahu, i riječima Njegovim, i Poslaniku Njegovu rugali? Ne ispričavajte se! Jasno je da ste nevjernici, a tvrdili ste da ste vjernici! Ako nekima od vas i oprostimo, druge ćemo kazniti zato što su krivci.'" (Et-Tevbe, 65-66)

Ovi ajeti objavljeni su nakon što je neko u pohodu na Tebuk rekao: "Nismo vidjeli pohlepnijih ljudi za hranom, većih lažljivaca u priči i većih kukavica prilikom susreta sa neprijateljem od naših učača!", misleći na Allahovog Poslanika, a.s., i njegove ashabe - učače (karije) Kur'ana. Pa je Malik bin 'Avf rekao: "Lažeš, i ti si munafik. Ja ću o tome obavijestiti Allahovog Poslanika, a.s.!" 'Avf je otišao do Allahovog Poslanika, a.s., ali je vidio da ga je Kur'an pretekao. Taj čovjek je došao Allahovm Poslaniku, a.s., jašući na svojoj devi i rekao: 'O Allahov Poslaniče, mi smo se samo igrali i šalili pričajući bilo šta, samo da nas prođe vrijeme!' Ibn'- Umer veli: 'Kao da ga sada gledam kako drži za povodac deve Allahovog

Poslanika, a.s., a kamenje pritišće njegove noge i veli: - Mi smo samo razgovarali i zabavljali se! - A Allahov Poslanik, a.s., mu odgovara: 'Zar ste se Allahu, i riječima Njegovim, i Poslaniku Njegovu, rugali?' I uopće se ne okreće prema njemu niti bilo šta drugo dodaje."[321]

Vidovi ismijavanja su mnogobrojni i ne mogu se svi nabrojati, ali svima njima je zajedničko to što oni ukazuju na omalovažavanje vjere i nezadovoljstvo njome ili bilo čime od nje. To može biti riječima, može biti djelima, ili išaretima, kao što je išaret okom, plaženje jezika, pružanje usne, odmahivanje rukom prilikom slušanja Kur'ana i hadisa Allahovog Poslanika, a.s., ili prilikom spomena akideta ili nečeg od islamskih poznatih principa, i tome slično.

Drugi je: ispoljavanje mržnje i srdžbe prilikom spomena Allaha ili Njegovog Poslanika, slušanje Kur'ana, spomena bilo čega od općepoznatih islamskih vrijednosti pozivom na to. Jer, Allah, dž.š., kaže:

"A kad im se Naši jasni ajeti kazuju, ti primjećuješ veliko negodovanje na licima onih što ne vjeruju, koji umalo da ne nasrnu na one koji im riječi Naše kazuju. Reci: 'Hoćete li da vam kažem što će vam biti mrže od toga?' Vatra kojom Allah nevjernicima prijeti, a grozno će ona prebivalište biti." (El-Hadždž, 72)

"Zato što ne vole ono što Allah objavljuje, i On će djela njihova poništiti." (Muhammed, 9)

RIJEČI POJEDINIH ALIMA O TOME ŠTA PROUZROKUJE ODMETNIŠTVO OD VJERE

Smatramo da je korisno da na kraju ovog poglavlja spomenemo riječi pojedinih alima koji su precizno odredili djela, riječi i uvjerenja koja čovjeka izvode iz vjere islama, kako bi čitaoci mogli steći što jasniju predstavu o svemu tome i kako ne bi sami u njih pali, te kako bi bili u stanju upozoriti svoju braću na njih i spriječiti ih toga. Jer, uglavnom se ono što su spomenuli slaže s mišljenjem islamske uleme, a ono oko čega su se razišli, u najblažem slučaju, spada u domen velikih grijeha.

1 - Imam Ibn-Hadžer el-Hejtemi, u svojoj čuvenoj knjizi Ez-Zevadžir ‘an iktirafil kebair, veli: “U kufr spada i ako čovjek bilo kada odluči da postane nevjrnik, ili za sebe kaže da će postati nevjernikom ako se desi to i to, makar to bilo i nemoguće. On istog momenta postaje nevjernikom. Isto tako, ako povjeruje u nešto što vodi u kufr, ili učini neko od djela koja izvode iz imana, ili iskaže riječi koje ukazuju na kufr, bile one iz ubjeđenja, ili iz inata, ili u šali, kao na primjer da vjeruje u to da ovaj svijet nije nastao, nego da je oduvijek. Ili,ako zaniječe od Allaha nešto što je općepoznato u islamu o Njemu, da porekne Allahovo, dž.š., znanje ili Njegovu moć, ili da Allah, dž.š., zna sve pojedinosti, ili da Allahu, dž.š., pripiše ono što mu se ne može pripisati, kao što je boja, na primjer.”

Zatim je prešao na detaljno objašnjenje ovog pravila koje je naveo, pa kaže: “U to spada i svaki onaj ko učini neko djelo za koje svi muslimani tvrde da ne može proisteći izuzev od nevjernika, iako se on naziva muslimanom, kao što je odlazak u crkvu zajedno s kršćanima u njihovoj obredoslovnoj nošnji, i sl. Ili, da u smeće baci papir na kome ima bilo šta od Kur’ana, ili Allahovo, dž.š., ime; ili da sumnja u poslanstvo nekog od poslanika oko čijeg poslanstva nema razlaza; ili sumnja u objavu bilo koje od Allahovih, dž.š., Knjiga, kao što je Tevrat, Indžil, Zebur Davuda, a.s., i Svesci Ibrahima, a.s. Ili da posumnja u kur’anski ajet; ili da posumnja u kufr svakog onoga ko izgovara bilo šta čime se želi ummet odvesti u zabludu, ili nekog od ashaba proglasiti nevjernikom; ili oskrnaviti Meku i Sveti hram; ili kojim se želi promijeniti način obavljanja hadža, posta ili namaza. Ili se njime želi odobriti ono što je haram, kao što je namaz bez abdesta. Ili se njime dozvoljava uvreda muslimana, ili nevjernika zimmije bez šerijatski opravdana razloga. Ili kojim se zabranjuje dozvoljeno, kao što je trgovina i brak. Ili da za našeg Poslanika, a.s., kaže da je bio crnac (ponižavajući ga), ili da je umro prije nego što mu je brada porasla, ili da nije Kurejšević, ili da nije od Arapa, jer je opisivanje Poslanika, a.s., nečim što nije istina jedan vid laganja na njega. Isto tako, i poricanje bilo kojeg svojstva, koje se pouzdano pripisuje Poslaniku, a.s., je kufr, kao što je

smatranje mogućim da dođe poslanik poslije njega. Ili da kaže: “Ne znam da li je on taj koji je rođen u Meki, a umro u Medini, ili je to neko drugi.” Ili kaže da se poslanstvo stiče ili da se njegov stepen stiče čistoćom srca. Ili da kaže: “Evlija je bolji od poslanika!” Ili da tvrdi da mu objava silazi, iako nije poslanik. Ili da za sebe, ili nekog, tvrdi da će ući u Džennet prije smrti; ili na bilo koji način omalovažava našeg Poslanika, a.s., ili bilo kojeg drugog od poslanika i meleka: da ga proklinje ili psuje, omalovažava i njemu se ismijava. Ili da pripiše neki nedostatak njemu, njegovom porijeklu, vjeri, djelima, ili na to ukazuje. Ili ga omalovažava time što umanjuje njegovu vrijednost, ili priželjkuje da mu pronađe kakvu mahanu, ili mu pripiše u negativnom kontekstu nešto što ne priliči njegovom dostojanstvu. Ili na njegov račun zbija šale. Ili ga omalovaži zbog bilo čega od iskušenja kojima je bio izložen, ili ga omalovaži zbog bilo čega od normalnih stvari koje zadese svakog čovjeka. Sva islamska ulema saglasna je da nevjernikom postaje ko bilo šta od toga uradi. I on se ubija i njegovo pokajanje se ne prima kod većine uleme. Halid bin Velid ubio je čovjeka koji mu je rekao: “Kod tog vašeg kolege!”, jer je smatrao taj izraz ponižavajućim za Poslanika, a.s.

Zatim Ibn-Hadžer veli:

“Ili bude zadovoljan kufrom, pa makar i indirektno, kao, na primjer, da na bilo koji način ukaže kafiru da ne prima islam, iako ga ovaj nije ni pitao o tome... Ili priželjkivanje kufra drugom. Ili da kaže muslimanu: ‘O kafire’, bez jasnog povoda za to, jer je time islam nazvao kufrom. Ili da se ismijava Allahovom, dž.š., naređenju, Njegovom Poslaniku, a.s., ili Njegovim prijetnjama i obećanjima. Da, na primjer, kaže: ‘Da mi naredi to i to, ja ga ne bih poslušao!’ Ili: ‘Da je kiblu učinio prema toj strani, ja ne bih klanjao!’ Ili: ‘Da mi dadne Džennet ja u njega ne bih ušao (iz inata ili omalovažavanja)!’ Ili da kaže: ‘Ako me kazni zbog toga što ne klanjam i pored ovolike moje bolesti i patnje, onda mi je nepravdu učinio!’ Ili ako bi nasilnik rekao onome prema kome čini nasilje, nakon što mu je ovaj rekao da je i to njegovo nasilje po Allahovoj, dž.š., odredbi, da on radi mimo Allahove odredbe. Ili da neko kaže: ‘Kada bi to posvjedočio Poslanik ili melek, ja mu ne bih povjerovao!’ Ili da kaže: ‘Kada bi taj i taj bio poslanik, ja ga ne bih slijedio!’ Ili da kaže: ‘Ako je istina ono što Poslanik kaže, onda smo spaseni... Ili da kaže: ‘Riječi (La havle ve la kuvvete illa billah) ništa ne koriste!’ Isti je slučaj i s ostalim dovama koje se prenose od Poslanika, a.s. Ili da kaže: ‘Mujezin laže!’ Ili njegov glas uporedi s glasom kršćanskog zvona. Ili se na bilo koji način ismijava ezanu. Ili, iz poruge, prouči bismillu pri početku nekog haram-djela. Ili, ismijavajući se, kaže: ‘Ja se nebojim Kijametskog dana!’ Ili za Allaha kaže da nije u stanju pronaći kradljivca. Ili Allahu, dž.š., pripiše nepravdu u Njegovim propisima. Ili obuče odjeću kojom se odlikuju nevjernici izražavajući time simpatiju prema njihovoj vjeri. Ili da kaže: ‘Jevreji su bolji od muslaimana!’ Ili, ako se upita šta je iman, odgovori: ‘Ne znam’, ismijavajući se tome. Ili porekne suhbet Ebu-Bekra, ili potvori Aišu, r.a., jer on time laže na Kur’an, što nije slučaj s ostalima od ashaba. Ili ako za sebe kaže da je Allah, makar i u šali, ili kaže da ne poznaje prava Allaha,

dž.š., prema nama, izbjegavajući obaveze. Ili, ismijavajući se, kaže: 'Dosta mi je bilo Kur'ana, ili namaza, ili zikra', i sl. Ili kaže: 'Šta je to Džehennem ili Mahšer?' Ili, ako kaže: 'Neka je Allahovo prokletstvo na sve alime', - jer u to ulaze i poslanici i meleki. Ili, ismijavajući se, kaže: 'šta je sa ovim šerijatom?' Ili kaže: 'Ako se ostvari istinski rububijjet, otpada ubudijjet!', misleći time na oslobađanje od šerijatskih propisa. Ili tvrdi da je on prešao iz svojstava ljudskosti u svojstvo božanstva. Ili tvrdi da otvoreno vidi Allaha. dž.š., na dunjaluku, ili da s Njim razgovara. Ili da se Allah, dž.š., prikazuje u lijepom liku. Ili tvrdi da je oslobođen šerijatskih obaveza. Ili tvrdi da čovjek može stići do Allaha, dž.š., nekim drugim putem, mimo puta ubudijjeta. Ili kaže: 'Duša je od Allahovog, dž.š., nura, pa kad se sastane nur s nurom, oni se ujedine!'[322]

2 - Ovdje prenosim i riječi Ibn-Tejmijje, r.a., o značenju Allahovih, dž.š., riječi:

"A oni koji ne sude prema onom što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici." (El-Maide, 44)

"Nema sumnje u to da je nevjrnik onaj ko smatra da nije obaveza suditi i vladati po Allahovim zakonima koje je objavio Svome Poslaniku. Jer, nema ni jednog koji ne želi pravedno vladati, a pravednost kod njih može biti ono što vide njihovi prvaci. Čak i mnogi koji se smatraju muslimanima, sude po svojim običajima koji nemaju nikakvu podlogu u Allahovoj, dž.š., Knjizi, kao što je to slučaj s nekim običajima beduina. Oni smatraju da je to zakon po kome treba da sude, mimo Kur'ana i sunneta, a to je, svakako, kufr. Jer, mnogi ljudi su primili islam, ali sude po starim običajima koje naređuju njihovi prvaci. Oni, ako saznaju da im nije dozvoljeno da sude nego samo po Kur'anu, a i dalje na tome ostanu, time smatraju da je to dozvoljeno i postaju nevjrnici."[323]

O ovoj temi komentator Tahavijje kaže: "Ovdje treba napomenuti jednu stvar, a to je da suđenje i vladanje po zakonima koje nije objavio Allah, dž.š., može biti kufrom koji izvodi iz milleta, što zavisi od situacije u kojoj se nalazi vladar. Ako on smatra da suđenje po zakonima koje je objavio Allah, dž.š., nije vadžib i da on može, a i ne mora, po njima suditi, ili ih omalovaži, iako je svjestan da su oni od Allaha, sve je ovo veliki kufr (koji izvodi iz milleta)."[324]

Hafiz Ibn-Kesir, tumačeći ajet:

"Zar oni da traže da im se kao u pagansko doba sudi?" (El-Maide, 50),

kaže:

"Allah, dž.š., kori onoga ko ostavlja Allahov, dž.š., pravedni i savršeni zakon koji u sebi sadrži svako dobro i sprečava od svakog zla, a uzima bilo šta drugo od mišljenja, strasti i termina koje su ljudi postavili, bez oslonca u Allahovom, dž.š., zakonu. Kao što su to činili stanovnici džahilijeta, pa su sudili raznim zabludama i neznanjem koje su sami oni izmišljali povodeći se za svojim strastima. Ili kao što to čine Tatari svojom kraljevskom upravom koju su preuzeli od svog čuvenog vladara Džingis Kana, koji im je napisao "El-Jasik", knjigu u

kojoj je sabrao određeni broj zakona i propisa koje je uzeo iz raznih prijašnjih zakona, jevrejstva, kršćanstva, islama i dr. Mnoge od tih zakona je sam on odredio svojom mišlju i svojim ličnim prohtjevima. Ti propisi su postali zakon kojim vlada njegovo potomstvo i daju mu prednost nad zakonom Kur'ana i sunneta, pa onaj, među njima, ko to bude činio, svakako postaje kafirom, protiv kog se treba boriti, sve dok se ne vrati zakonu Allaha, dž.š., i Njegovog Poslanika i dok ga ne primijene u svim sferama života, najkrupnijim i najsitnijim."[325]

Šejh Ahmed šakir, u svojoj opasci na ove riječi Ibn-Kesira, kaže: "Zar je, i pored ovoga, u islamu dozvoljeno da muslimani u svojim zemljama sude po zakonima koji su uzeti iz evropskih paganskih ateističkih zakona? Zakona u koje se upliću razne ideje i strasti koje su neosnovane, te ih zato oni, kad god hoće, mijenjaju, ne gledajući uopće da li oni odgovaraju islamskim propisima, ili ne?

Muslimani u cijeloj svojoj historiji nisu bili iskušani ovom vrstom iskušenja, sve dok nisu došli Tatari, čiji period je bio jedan od najmračnijih i natežih u historiji muslimana, ali se i pored toga nisu pokorili tim zakonima, nego je islam obvladao Tatarima i na kraju ih uveo u svoj zakon, te je iščezlo ono što su oni bili napravili, ustrajnošću muslimana u njihovoj vjeri i zakonu. Taj nepravedni zakon je bio nametnut od tadašnje vlasti, ali se niko od pojedinaca muslimana nije s njim složio, niti ga je učio, niti njemu svoju djecu poučavao, te je za kratko vrijeme njegov uticaj iščezao.

Pogledajte, samo, ovu oštru kritiku Hafiza Ibn-Kesira - u osmom stoljeću - tog neislamskog zakona koji je uveo Allahov neprijatelj, Džingis Kan? Zar ne vidite kako se on u potpunosti odnosi na stanje muslimana danas, u 14. stoljeću? Izuzev jednog stoljeća koje smo ranije spomenuli i rekli da je to bilo vezano za jedan određeni sloj u toj vlasti koja se pojavila, ali koja se za kratko vrijeme uklopila u muslimanski ummet i ubrzo nestalo bilo kakvog traga od onoga što su napravili.

Muslimani su se danas našli u još težoj situaciji i još većem zlu i mraku od njih tada, jer se većina muslimana u svijetu gotovo utopila i prihvatila neislamske zakone koji su gotovo identični sa Jasikom, koji je sastavio čovjek nevjernik, čiji je kufr bio jasan. Ove zakone danas sastavljaju i grade ljudi koji sebe smatraju muslimanima i njih danas uče djeca muslimana; time se ponose njihovi roditelji i oni sami i na kraju potpuno prihvataju ovaj (savremeni Jasik) i ismijavaju one koji ga ne prihvataju, a one koji ih pozivaju da se drže svoje vjere i njenog zakona nazivaju zaostalim, nekulturnim i njima sličnim ružnim riječima. čak i više od toga, oni svoje ruke petljaju i u ono malo što je ostalo od šerijatskih zakona i žele da ih prilagode svome novom (Jasiku), nekada postepeno i polako, a nekada podlo i perfidno, a vrlo često i silom koju im njihova vlast omogućava. I otvoreno, bez imalo stida, kažu da oni rade na odvajanju vjere od države! Zar je, poslije ovoga, dozvoljeno bilo kome od muslimana da prihvati ovu njihovu vjeru - novi zakon?!

Zar je dozvoljeno čovjeku muslimanu da se prihvati sudstva u sjeni ovog (savremenog Jasika) i da se po njemu ponaša ostavljajući svoj jasni i ispravni šerijat? Mislim da ne postoji musliman koji poznaje svoju vjeru i u nju vjeruje u svim njenim pojedinostima, vjeruje da je ovaj Kur'an Allah, dž.š., objavio svome Poslaniku, a.s., i da je on potpuno sačuvan od bilo kakve greške, da je pokornost prema Kur'anu i prema Poslaniku, koji je s njim došao, stroga obaveza u svakoj situaciji, mislim da neće moći, a da slobodno ne zaključi, bez imalo dvoumljenja, da se sudska služba u ovom slučaju smatra neispravnom i ništavnom i da se ona nikako ne može ispraviti niti odobriti?

Stvar o pitanju ovih ljudskih (neislamskih) zakona je potpuno jasna; oni vode u otvoreni kufr u koji nema nimalo sumnje. I niko, ko se priklanja islamu, ma ko on bio, nema opravdanja ukoliko po njima postupa, njima se podvrgava i odobrava ih. I neka se svako toga čuva, jer će svako za svoja djela odgovarati."[326]

3 - Šejh Ahmed Šakir, također, veli za one koji poriču šerijatsku kaznu za krađu: "Ovo je Allahov propis o krađi, koji je neminovan, jasnog teksta i značenja i nema nimalo sumnje u njegovu vjerodostojnost i značenje. A Allahov Poslanik, a.s., je taj propis potvrdio njegovim sprovođenjem u praksu, pokoravajući se tako Allahu, dž.š., i Njegovom naređenju. Kradljivcu, muškarcu ili ženi, odsijeca se ruka, i u to nema nikakve sumnje, jer je Muhammed, a.s., rekao: "Da je Fatima, kćer Muhammedova, ukrala odsijekao bih joj ruku."

Pogledajte, samo, šta su od nas uradili naši neprijatelji, kršćanski misionari i kolonizatori! Poigrali su se s našom vjerom, nama su nametnuli proklete paganske zakone kojima su dokinuli Allahov, dž.š., zakon i zakon Njegovog Poslanika, a.s., a zatim su odgojili generacije koje se još smatraju našim, i u njihova srca ulili mržnju prema tom zakonu i na njihove jezike stavili riječi kufra: ovaj zakon je preoštar i ne odgovara za ovo naše savremeno doba, doba razvratne civilizacije. Oni su islamski propis uzeli za predmet ismijavanja i poniženja, što je rezultiralo da se zatvori napune stotinama hiljada kradljivaca, samo u našoj zemlji, zbog njihovih zakona koje su uveli za krađu, a koji je uopće ne sprečavaju i niti će je ikada spriječiti, niti postati lijek za tu raširenu bolest.

Zatim su u mozgove obrazovanog sloja ljudi, a posebno odgovornih za ove paganske zakone, ubacili, kako je oni nazivaju, psihologiju, koja nije nikakva nauka niti na nju liči, nego se sastoji iz kontradiktornih strasti i prohtjeva. Svaki prvak od prvaka kufra u ovoj oblasti ima mišljenje koje pobija mišljenje njegovih protivnika. Zatim, prilikom primjene zakona, u psihologiji traže opravdanje za svakog kradljivca, kako mu odgovara. Stvar se još više pogoršala, pa su počeli sami kradljivci pisati knjige kojima pokušavaju opravdati svoje zločine, a drugi ih počeli braniti, zauzimajući tako poziciju koja će ih odvesti u vječnu vatru. Oni znaju da je zločin počinjen, ali ne pokušavaju da ga kritikuju i kazne, nego pokušavaju da ga ublaže, proučavajući psihičko stanje zločinca i okolnosti pod kojim je to učinio!!!

Vodio sam polemiku s mnogim od njihovih velikana i uvidio da oni nemaju nikakva opravdanja, osim toga što kažu da kur'anski propis po ovom pitanju ne odgovara današnjem vremenu!!! I vele da je zločinac bolesnik koga treba liječiti, a ne kazniti. A zaboravljaju Allahove riječi o ovom propisu:

"Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove, neka im to bude kazna za ono što su učinili i opomena od Allaha!" (El-Maide, 38) Allah, dž.š., je Tvorac svih stvorenja i On ih najbolje poznaje. On je silan i mudar, te ovu kaznu daje kao opomenu i sredstvo ustezanja od krađe. Ovo je jasan kur'anski tekst, pa kako oni drugačije mogu da postupe? Ovo pitanje, kod nas muslimana, spada u srž našeg akideta i imana. A one koji se smatraju muslimanima, a poriču kaznu odsijecanja ruke kradljivcu, upitat ćemo: "Vjerujete li vi u Allah i da je On stvorio sve što postoji?" Oni će odgovoriti: "Da!" "Vjerujete li da On zna sve što je bilo i sve što će se desiti, da On više zna o stvorenjima nego ona sama o sebi i da zna šta će im koristiti, a šta štetiti?" Oni će odgovoriti: "Da!" "Vjerujete li da je On poslao Svoga poslanika Muhammeda, a.s., s Uputom i istinskom vjerom i da je njemu objavio ovaj Kur'an kao uputu i pokazatelj ljudima kako da urede svoj život i u vjeri i u dunjaluku?" Reći će: "Da!" "Vjerujete li da je ovaj ajet:

'Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove...' (El-Maide, 38), dio Kur'ana?" Reći će: "Da!" "Pa zašto se, onda, od njega okrećete? I kojeg zakona se pridržavate?"

A što se tiče onih koji sebe smatraju muslimanima, a na bilo koje od ovih pitanja odgovore negativno, s njima smo završili i znamo kakav je njihov završetak. Jer, svaki musliman, učen ili neuk, obrazovan ili neobrazovan, je svjestan da je onaj ko negativno odgovori na bilo koje od ovih pitanja, izašao iz islama i pao u ponor otpadništva od vjere. A s onima koji nisu muslimani i koji se ne smatraju muslimanima, nećemo ulaziti u polemiku o ovom pitanju i nećemo se povesti za njihovom pričom, jer oni ne vjeruju u ono što mi vjerujemo i oni neće biti zadovoljni s nama sve dok ne budemo govorili isto kao i oni. Allaha, dž.š., molimo da nas toga sačuva!

A da oni koji sebe smatraju muslimanima imaju pameti, shvatili bi da nekoliko odsječenih ruku kradljivaca svake godine znači spas cijele države od najezde krađe. I u godini dana ne bi bilo nego samo nekoliko krađa, što bi predstavljalo veliku rijetkost, a zatvori bi se ispraznili od stotina hiljada koji su ta mjesta pretvorili u prave škole za obučavanje u svim vrstama zločina. Kada bi to shavtili, oni bi to i prihvatili i primijenili u praksi, ali, oni ostaju ustrajni u svom batiluku, kako bi njima bili zadovoljni njihovi gospodari i učitelji. Ali oni, i pored toga, nikada njima neće biti zadovoljni.[327]

4 - Jedna od značajnih fetvi po pitanju pojedinih sekti koje su se odmetnule od islama je fetva Ibn-Tejmijje, r.a., kojom je odgovorio na pitanje o nusajrijama, a koja glasi: "Neka je

hvala Allahu, Gospodaru svih svjetova! Sekta čiji se pripadnici nazivaju nusajrije i ostale grupe karamita batinija je u većem kufru od jevreja i kršćana, čak i od mnogih mušrika. I njihova šteta za ummet Muhammeda, a.s., je veća od štete koju nam nanose nevjernici, naši otvoreni neprijatelji, kao što su kafiri među Tatarima, Evropljanima i sl. Jer se ovi pred običnim muslimanima predstavljaju kao veliki ljubitelji Ehli bejta, a oni uopće ne vjeruju u Allaha, niti Njegova Poslanika, niti u Njegovu Knjigu. Niti vjeruju u bilo kakva naređenja i zabrane od Allaha, niti u kaznu i nagradu, niti u Džennet i Džehennem, niti u bilo koga od poslanika prije Muhammeda, a.s., niti u bilo koju prijašnju vjeru. Nego uzimaju Allahove, dž.š., riječi i riječi Njegovog poslanika, koje su poznate svim muslimanima, a zatim ih tumače na svoj način kako bi dokazali ispravnost stvari koje oni izmišljaju i tvrde da su one od (‘ilmul batina) suštinske stvari. I oni uopće nemaju granicu u nevjerstvu koje protežiraju po pitanju Allahovih, dž.š., svojstava i Njegovih ajeta i iskrivljivanju riječi Allaha, dž.š., i Njegovog Poslanika, a.s....” A zatim je rekao: “Nama je poznato da su primorske krajeve Šama osvojili kršćani koji su uvijek dobri sa svakim ko je neprijatelj muslimanima i znamo da oni (Nusajrije) pomažu kršćane protiv muslimana. I znamo da je jedna od najvećih nevolja za njih pobjeda muslimana nad Tatarima, a od najvećih praznika su dani u kojima kršćani osvoje neki od pograničnih gradova muslimana. Ovi neprijatelji Allaha i Njegovog Poslanika, a.s., namnožili su se u priobalnim područjima koja su odmah nakon toga osvojili kršćani, a zatim su njihovim sebom osvojili Kudsi šerif i ostale gradove. A poznato je da su oni bili najveći uzrok svemu tome. Zatim je Allah, dž.š., podario ovom ummetu poznate vladare mudžahide, kao što je šehid Nuruddin i Salahuddin i njihovi sljedbenici, koji su oslobodili ta priobalna područja od kršćana i od nusajrija koji su s njima bili. A zatim su oslobodili Egipat, nakon što su oni (nusajrije) njime vladali oko 200 godina u uskoj saradnji s kršćanima, ali su muslimani poveli džihad protiv njih i pobijedili ih.

Isto tako je poznato da su Tatari ušli u Bagdad i ubili halifu i druge muslimanske vladare, najviše zbog njihove pomoći i podrške...

I oni se nazivaju poznatim nadimcima kod muslimana, nekad ih zovu (melahide) ateisti, nekad Karamita, nekad Batinije, nekad Isma’ilijje, nekad El-Huremijje, a nekad El-Muhammere. Neki od ovih nadimaka odnose se na sve njih, a neki ukazuju samo napojedine njihove sekte... I nema sumnje u to da je džihad protiv njih i sprovođenje Allahovog, dž.š., zakona nad njima, jedno od najbogougodnijih djela i jedna od najvećih obaveza. Taj džihad je bolji od džihada protiv mušrika i kitabija koji se ne bore protiv muslimana. Jer je džihad protiv njih jedna vrsta džihada pritv otpadnika od vjere. A Ebu-Bekr i ostali ashabi su počeli s džihadom protiv odmetnika prije džihada s nevjernicima od kitabija. A i šteta za muslimane od ovih je daleko veća od štete drugih. Svaki musliman dužan je učiniti sve što je u stanju na tom polju. Nikome nije dozvoljeno da krije bilo šta što sazna o njima, nego je dužan da to prenosi ostalim muslimanima kako bi saznali pravu istinu o njima. I nikome nije dozvoljeno da prešuti

ukoliko se niko ne bude borio protiv njih. A onaj ko pomogne u borbi protiv njihovog zla kao i u borbi protiv pokušaja njihove upute, imat će nagradu kod Allaha koju ne zna niko osim Allaha, dž.š.![328]

OPREZNOST PRI PROGLAŠAVANJU KAFIROM ODREĐENE OSOBE

Komentator Tahavijinog Akaida veli:

"O izmišljenim, neispravnim i iskrivljenim riječima, koje u sebi sadrže negiranje onoga što je utvrdio Allah, dž.š., ili Njegov Poslanik, a.s., ili tvrdnju onoga što su oni porekli, naređivanje onoga što je zabranjeno, ili zabranjivanje onoga što je naređeno, o tome se mora kazati istina i potvrditi prijetnja na koju ukazuju dokazi Kur'ana i sunneta. Mora se objasniti da su one kufr i reći za onoga ko ih izgovori da je kafir i sl. A što se tiče određenog čovjeka, ukoliko se postavi pitanje je li on taj na koga se prijetnja odnosi i je li kafir, mi za njega ne možemo reći bilo šta što se kosi s kelimei šehadetom. Jer je jedan od najvećih grijeha tvrditi za određenog čovjeka, poimenice, da mu Allah, dž.š., neće oprostiti i da mu se neće smilovati, nego da će vječno u vatri boraviti, jer je to presuda koja važi za nevjernika poslije njegove smrti.[329] Jer, dotični čovjek može biti mudžtehid koji je pogriješio, ali mu je Allah, dž.š., oprostio. Može biti čovjek do kojeg nisu stigli dotični dokazi, a može biti čovjek koji je jaka imana i koji ima dosta dobrih djela zbog kojih će mu Allah, dž.š., oprostiti, kao što je oprostio onome koji je rekao: "Kad umrem, vi smrvite moje ostatke i onda ih raspršite..." pa mu je Allah, dž.š., oprostio zbog njegovog straha od kazne.[330]

Međutim, ova naša opreznost u određivanju njegovog statusa na Ahiretu nas ne sprečava da ga kaznimo na ovom svijetu, kako bismo spriječili njegovu novotariju s kojom je došao i da od njega tražimo pokajanje, pa ako ne bude htio, da ga ubijemo. A ako su riječi koje je izgovorio same po sebi kufr, za njih ćemo reći da su kufr i da onaj ko ih izgovori postaje kafirom pod određenim uvjetima i ukoliko nema zadovoljavajućeg opravdanja.[331]

Iz ovoga se jasno vidi da treba biti oprezan u proglašavanju nevjernicima određenih osoba. Ima nekoliko važnih stvari koje se moraju uzeti u obzir prilikom govora o stvarima koje izvode iz islama.

Prvo: mnogo je stvari koje su u suprotnosti sa kelimei šehadetom, zbog toga što su oprečne imanu u Allaha, dž.š., ili su oprečne vjerovanju u Poslanika, a.s., i u ono s čim je on došao. Svaki musliman koji za nešto od njih sazna, dužan je da na to upozori i da ukaže na kur'anski i hadiski dokaz za to i da objasni pravila i obaveze vezane za dotičnu stvar, u

granicama svoga znanja i svojih mogućnosti. Jer, to spada u dostavu i pojašnjenje vjere i u naređivanju dobra i odvraćanje od zla, a ko to bude činio, imat će veliku nagradu kod Allaha, dž.š., ukoliko bude imao ispravan nijjet.

Drugo: Ono što izvodi iz imana razlikuje se po jačini ukazivanja na kufr. Nešto na kufr ukazuje direktno, a nešto indirektno, što se razumije iz riječi. Druga vrsta obuhvata stvari koje se vrlo lako uoče, a i one za koje je potrebno više pažnje i proučavanja. Onaj ko počini nešto od prve vrste, za njega se može reći da je kafir i za to opravdanja nema, izuzev u slučaju prisile, koju smo već objasnili i pod uvjetom da se to ograniči samo na izgovor jezikom, a nikako i uvjerenje srcem. Isti je slučaj is pojedinim pojavama koje su bliže drugoj vrsti, kao što je onaj ko za sebe tvrdi da je bog, jer to znači da on Allahu, dž.š., pripisuje sudruga, iako nije zanijekao božanstvo Allaha, dž.š. Tako je i s onim ko sebi pripisuje neko od svojstava Allaha, dž.š., kao što je, na primjer, dozvoljavanje i zabranjivanje (zakonodavstvo) ljudima. Ili kao što je onaj ko smatra da je materija vječna (bez početka i kraja), iz čega proizilazi da ga Allah, dž.š., nije stvorio, jer se to nikako drugačije ne može protumačiti. I to je po svojoj snazi ravno otvorenom kufru. Isti je slučaj s onim ko kaže onome ko poriče postojanje Allaha, dž.š.: "Istinu si rekao", ili: "To je istina", jer to nimalo manje ne upućuje na kufr nego riječi onoga ko poriče. Pokazatelj jačine ukazivanja na kufr može biti i učestala pojava djela iriječi, od određenog čovjeka koji izvode iz imana i ustrajnost u njima. U to spada i ustrajnost čovjeka u prijateljevanju s nevjernicima i učestalost radnji koje ukazuju na to. Općepoznato je da je nemoguće naći opravdanje čovjeku koji cijelog svog života stalno čini djela i izgovara riječi koje vode u kufr, ili ukazuju na njegovo zadovoljstvo njime.

A što se tiče onoga koji u kufr ulazi nečim što se podrazumijeva iz njegovih riječi, ili djela, ili nečim što iz toga proističe, u takvim slučajevima treba biti oprezan, kad se odnose na određenog čovjeka. Opreznost mora biti sve veća ukoliko se obaveznost kufra iz učinjenog ili kazanog smanjuje ili udaljuje.

U takvim slučajevima uzet će se u obzir sve okolnosti koje su usko vezane za taj slučaj.[332] Ovakve slučajeve mogu razmatrati samo oni koji posjeduju sudstvo i vlast u islamskoj državi. Za to navodimo primjer:

Ako bi jedan čovjek bacio bilo šta od Kur'ana u smeće (nedžaset), taj njegov postupak, bez obzira od koga on bio, po mišljenju cjelokupne uleme, dotičnog odvodi u kufr. Jer iz tog čina neminovno proističe da taj čovjek omalovažava Allahove, dž.š., riječi. I ako ga neko vidi, ima pravo da kaže da je to djelo kufr. Ali, on ne smije dotičnog čovjeka proglasiti kafirom dok ne sazna najmanje dvije stvari: da li je taj čovjek znao da je to što je bacio dio Kur'ana i da li je znao da ga baca u nedžaset? A ako to sazna, tako što će, na primjer, dotični potvrditi da on to zna, tek onda može ga smatrati kafirom. Ali, može se desiti da taj čovjek bude nepismen i da ne zna šta je bacio i da nije svjestan na kakvo mjesto je bacio. U tom slučaju

bi ovo bio otvoreni dokaz da taj čovjek nije imao namjeru poniziti Kur'an i njemu se to prašta.

Zato je obavezna opreznost pri proglašavanju kafirom određenig čovjeka, izuzev ako uradi nešto što je otvoreni kufr koji se ne može ničim drugim protumačiti, uz obavezu upozoravanja na sve riječi i djela koja vode u kufr, ukoliko za njih nema prihvatljivog opravdanja.

Treće: dva važna propisa se odnose na onoga ko učini kufr. Prvi je dunjalučki: primjenu svih propisa na koje ukazuju šerijatski zakoni po pitanju dotičnog, a koji se grade na onome što se jasno vidi iz postupaka dotičnog bez istraživanja onoga što se u njegovom srcu krije. Kao što je pogubljenje odmetnika ukoliko se ne pokaje, rastavljanje između njega i njegove supruge, zabrana jedenja mesa koje on zakolje, zabrana udaje za njega i drugo. Sve ovo vezano je za ljudske propise na ovom svijetu i oni se sprovode nad određenom osobom. Pojedini od tih propisa spadaju u kompetencije imama (islamskih vladara), kao što je traženje pokajanja i ubistvo. Drugi je propis vezan za ahiret: odmetnik od vjere zaslužuje vječnu patnju u džehenemskoj vatri. Ovu presudu i njeno izvršenje nad onim ko je zaslužuje može izdati i odobriti samo Allah, dž.š. A mi to ne možemo znati na ovom svijetu, jer to uopće ne spada u domen ljudi. Zato niko na ovom svijetu nema pravo tvrditi da zna mjesto nekoga u Džennetu ili Džehennemu, izuzev onih (poslanika) kojima je Allah, dž.š., otkrio nešto od toga, kao što je Allahov Poslanik, a.s., obradovao desetericu ashaba Džennetom. Ili kao što su oni o kojima Kur'an govori da su stanovnici Džehennema, i za koje je to kazao Allahov Poslanik, a.s. Primjer toga je Ebu-Leheb, o kome Kur'an govori. Mi imamo pravo općenito kazati: ko zaniječe Allaha, dž.š., ili se odmetne od svoje vjere, on će vječno boraviti u vatri i njemu je Džennet zabranjen. Na ovome se mora zadržati musliman i ne smije ići dalje, jer će u protivnom preći granicu i postati nepravedan i nasilnik. Već smo spomenuli šta o tome kaže komentator Akaida Tahavije, a sam Tahavije, r.a., kaže: "I ni za jednog od njih ne kažemo da će ući u Džennet ili Džehennem."[333]

ZAVRŠNA RIJEČ

ISLAMSKI STAV PREMA GREŠNICIMA

SAMO GRIJEŠENJE NE IZVODI IZ ALLAHOVE, DŽ.Š., VJERE

Već smo naveli riječi Tahavije, Allah mu se smilovao: “Mi nikog od pripadnika naše Kible ne smatramo nevjernikom zbog grijeha koji počini, ukolikoga ne smatra dozvoljenim, i ne kažemo: ‘Grijeh ne šteti onome ko ga čini, ukoliko je mu’mun.’”

Imam Newewi, Allah mu se smilovao, kaže: “Dobro znaj da je stanovište ehli sunneta i da pobornici istine od prijašnjih i sadašnjih generacija muslimana stoje na stanovištu da će onaj, ko umre vjerujući u Allaha, dž.š., i ne pripisujući Mu druga, sigurno, i u svakom slučaju ući u Džennet. Pa ako bude čist od grijeha, tako što je maloljetan, lud - koji je poludio prije punoljetstva, pokajnik iskrenom tevbom od širka i drugih grijeha, ukoliko ne počini grijeh poslije svoje tevbe i onaj kome je Allah, dž.š., podario da uopće ne bude iskušan grijesima, svi oni će ući u Džennet, a da uopće ne uđu u Džehennem, s tim što će i oni preći preko njega, uz poznata razmimoilaženja po tom pitanju. A najispravnije mišljenje je da će taj prelaz biti preko ćuprije koja će biti postavljena preko Džehennema, Allaha, dž.š., molimo da nas sačuva od njega i od svih ostalih nedaća! A što se tiče onih koji budu imali grijeha i umru prije pokajanja, oni će biti pod milošću Allaha, dž.š.; ako bude htio, oprostit će im i odmah ih uvesti u Džennet, kao i prvu grupu, a ako bude htio, kaznit će ih onoliko koliko On hoće, shodno njihovim grijesima, a zatim će ih uvesti u Džennet. Dakle, niko od onih koji umru s tevhidom neće vječno ostati u Džehennemu, ma koliki grijesi bili. Kao što neće ući u Džennet niko od onih koji umru kao nevjernici, ma kolika njihova dobra djela bila. Ovo je, ukratko, stav sljedbenika Istine o ovom pitanju. Mnogo je dokaza iz Kur’ana i sunneta i konsenzusa islamske uleme koji su potvrda ispravnosti ovog pravila. Ti mnogobrojni dokazi iz Kur’ana i sunneta, koji su tevaturom preneseni, izvor su nepobitnog znanja o tome. Kad smo već utvrdili ovo pravilo, onda ćemo sve hadise koji se prenose na tu temu prema njemu uzimati.[334] Pa ako naiđemo na hadis koji se na prvi pogled suprotstavlja ovom pravilu, dužni smo ga protumačiti u skladu s njime, kako bismo na taj način uskladili šerijatske dokaze.[335]

Onaj, dakle, ko umre s imanom, nakon što je iskreno svojim srcem šehadet donio, sigurno će u Džennetu završiti i u vatri neće vječno boraviti, bez obzira koliki njegovi grijesi

bili, ukoliko ih ne bude smatrao dozvoljenim, ili poricao nešto od općepoznatih islamskih stvari, ili uradio nešto čime poništava svoj kelimei šehadet, o čemu smo detaljno govorili. Dakle, samo griješenje nije dokaz poništavanja kelimei šehadeta i nije uzrokom vječnog boravka u vatri.

Na ovo pravilo upućuju mnogi hadisi koji govore o tome da je Džennet konačno boravište svih onih koji iskreno svojim srcem donesu kelimei šehadet. Jer, njime ukazuju na tevhid i prihvatanje Poslanika, a.s., sa svim onim s čime je došao. Pojedini od ovih hadisa jasno ukazuju na to da čak i veliki grijesi, sami po sebi, nisu razlog neulaska u Džennet na kraju, pa makar vjernik bio kažnjem zbog njih.

Evo nekih hadisa o tome:

1 - 'Usman, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Ko umre vjerujući da nema drugog boga, osim Allaha, ući će u Džennet."[336]

2 - Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "'Svjedočim da nema drugog boga, osim Allaha, i da sam ja Allahov poslanik', riječi su koje će svakog onog ako Allaha, dž.š., sretne s njima, nimalo u njih ne sumnjajući, uvesti u Džennet."[337]

3 - 'Ubade bin Samit, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Ko kaže: 'Svjedočim da nema drugog boga, osim Allaha, Njemu niko nije ravan, da je Muhammed Njegov rob i poslanik, da je 'Isa Allahov rob, sin Njegove robinje i Njegova riječ koju je poslao Merjemi, i da je on od Njegovog duha, da je Džennet istina, da je Džehennem istina', Allah, dž.š., će ga uvesti u Džennet na koja god, od njegovih osam vrata, želi." U drugom rivajetu stoji: "Uvest će ga u Džennet ma koliko mala njegova dobra djela bila."[338]

4 - El - 'Abbas bin Abdul Muttalib, r.a., prenosi da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: "Slast imana je okusio onaj ko je zadovoljan Allahom kao svojim gospodarom, islamom kao svojom vjerom i Muhammedom, a.s., kao svojim poslanikom."[339]

5 - Stanovnici Dženneta će ući u Džennet, a stanovnici Džehennema u Džehennem, a zatim će Allah, dž.š., reći: "Izvedite iz njega svakog u čijem srcu ima imana koliko zrno gorušice."[340]

6 - Prenosi se da je Ma'rur bin Suvejd rekao: "Čuo sam Ebu-Zerra kako prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: 'Došao mi je Džibril i donio radosnu vijest, rekavši da će svako onaj ko od tvog ummeta umre ne pripisujući druga Allahu, ući u Džennet', pa sam mu ja rekao: 'I ako bude činio blud i krao?' On odgovori: 'I ako bude činio blud i krao.'"[341]

Imam Newewi, u komentaru ovoga hadisa, veli: "što se tiče presude Poslanika, a.s., da će onaj ko umre u širku ući u Džehennem, a onaj ko umre ne čineći širk u Džennet, u tome su saglasni svi muslimani. što se tiče ulaska mušrika u Džehennem, to se odnosi na sve mušrike općenito; oni će ući u njega i u njemu vječno boraviti. I u tome nema razlike između kitabije, Jevreja ili kršćanina i između idolopoklonika i ostalih nevjernika. I kod pobornika istine nema razlike između onoga koji ne vjeruje iz inada i drugih, niti između onih koji su na

suprotnom pravcu od muslimana i onih koji se pripisuju islamu, ali se ustanovilo da su oni učinili kufr na bilo koji način. A što se tiče ulaska u Džennet onog ko nije širk učinio, to je isto tako neprikosnovena stvar. Međutim, ako ne bude činio velike grijehe i nije umro u njima bez pokajanja, ući će u Džennet odmah, a ako bude činio velike grijehe i umro na tome prije nego što se pokaje on će biti pod milošću Allaha, dž.š., pa ako mu oprosti, ući će u Džennet odmah, a ako ne, bit će kažnjen vatrom a zatim će biti izveden iz nje i ostati u Džennetu vječno... A što se tiče riječi Poslanika, a.s.: "I ako bude činio blud i krao", one su dokaz za stav ehli sunneta da se ne može tvrditi da će griješnici obavezno ući u Džehennem i da će oni, iako uđu u Džehennem, izaći iz njega i završiti u Džennetu vječno."[342]

Što se tiče hadisa na koje ukazuje imam Newewi u već navedenom citatu:

"Pa ako čujemo za hadis koji je suprotan spomenutom pravilu, dužni smo ga protumačiti u svjetlu tog pravila kako bismo suglasili šerijatske dokaze" koji se mogu svrstati u nekoliko vrsta. Jedan dio njih po svom prvotnom značenju ukazuje da čovjek koji čini pojedine velike grijehe izlazi iz imana. Drugi dio sadrži odricanje Allahovog Poslanika, a.s., od onoga ko počini određene grijehe i treća grupa u kojoj se pojedini grijesi nazivaju kufrom i širkom.[343] Od tih hadisa spominjemo slijedeće:

1 - "Psovanje muslimana je fisk (grijeh), a borba protiv njega je kufr."[344]

2 - "Nemojte se, nakon mene, povratiti u kufr ubijajući jedni druge!"[345]

3 - "Ko se zakune nečim drugim, mimo Allaha, učinio je širk."[346]

4 - "Dvije stvari ukoliko se nađu kod ljudi odvedoše ih u kufr: omalovažavanje nekoga zbog porijekla i naricanje za umrlim."[347]

5 - "Kad čovjek čini zinaluk, prestaje biti vjernik dok je u tom činu, kad krade, prestaje biti vjernik dok je u krađi, kada pije alkohol, prestaje biti musliman dok to čini, a poslije toga može učiniti pokajanje."[348]

6 - "Ko digne oružje protiv nas, nije od nas; ko nas vara, nije od nas."[349]

7 - "Nije od nas onaj ko se udara po obrazima, cijepa odjeću ili poziva u bilo šta od džahilijeta."[350]

Ima još hadisa koji su slični ovima i njih niko nije bukvalno shvatio, osim Haridžija, koji smatraju nevjernikom počinioca velikih grijeha. A ehli sunnet zauzima stav da se svi ovi hadisi moraju protumačiti u skladu s navedenim pravilom.

U ovoj mjeri je saglasna ulema ehli sunneta, ali se razilaze po pitanju tumačenja tih hadisa:

Neki od njih smatraju da se pod kufrom u ovim hadisima misli na kufr ni'me (poricanje Allahove, dž.š., blagodati), a ne kufr koji izvodi iz dina. Neki od njih smatraju da se ovim hadisima želi samo ukazati na veličinu i opasnost od spomenutih grijeha. Neki, pak, smatraju da se kufr u spomenutim hadisima odnosi na onoga ko grijehe o kojima govore smatra dozvoljenim. Pa ko dozvoli bilo šta od tih grijeha, postaje nevjernikom, otpadnikom. A među

njima ima i onih koji to drugačije promatraju, pa svaki od tih hadisa tumače shodno pravilu koje smo spomenuli kod ehli sunneta (da počinioci velikih grijeha neće ostati vječno u Džehennemu) i oni se ne drže jednog općeg tumačenja koje važi za sve hadise. A neki od njih smatraju da se ovim hadisima želi ukazati na djela i riječi koji su rezultat kufra, a ne imana, i da ih iman ne zahtijeva, nego, naprotiv, zahtijeva udaljenost od njih.[351]

Imam Ebu-'Ubejd el-Kasim bin Selam, r.a., nakon što je spomenuo neka od spomenutih tumačenja i njihovu slabost, kaže: "Ono što mi smatramo o ovom pitanju je da grijesi ne brišu iman i ne vode u kufr, nego oni niječu ispravnost i iskrenost imana kojim Allah, dž.š., opisuje mu'mine i to im uvjetuje na više mjesta u Kur'anu." Allah, dž.š., kaže:

"Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati - oni će se na Allahovom putu boriti, pa ubijati i ginuti. On im je to zbilja obećao u Tevratu i Indžilu i Kur'anu -, a ko od Allaha dosljednije ispunjava obećanje svoje? Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njim ugovorili, i to je veliki uspjeh. Oni se kaju, i Njemu klanjaju, i Njega hvale, i poste, i molitvu obavljaju, i traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju i Allahovih propisa se pridržavaju. A vjernike obraduj!" (Et-Tevbe, 11-12)

"Ono što žele - vjernici će postići, oni koji namaz svoj ponizno obavljaju."

Do riječi Allaha, dž.š.:

"I koji namaze svoje na vrijeme obavljaju, - oni su dostojni nasljednici, koji će Džennet naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti." (El-Mu'minun, 1-11)

"Pravi vjernici su samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im povećavaju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju, oni koji namaz obavljaju i dio od onoga što im Mi dajemo, udjeljuju. Oni su, zbilja, pravi vjernici, - njih počasti, i oprost, i obilje plemenito kod Gospodara njihova čekaju." (El-Enfal, 2-4)

Ebu-'Ubejd veli: "Ovi ajeti objašnjavaju i detaljno razlažu svojstva imana koja se traže od vjernika, i negiraju grijehe povezane s imanom. Zatim ih hadisi koji govore o osobinama vjernika još više objašnjavaju. Pošto su se grijesi pomiješali s imanom koji se veže za druge stvari, a ne za njih, onda se može reći da to nisu uvjeti koje je Allah, dž.š., postavio vjernicima, niti su znaci koji ukazuju na vjernike, te se od takvih negira istinski (nenatrunjeni) iman, ali se ne poriče ime. Pa ako neko upita: 'Kako je to moguće da kažemo za nekoga da nije vjernik, ali da ime imana ostaje pri njemu?', odgovorit će mu se da je to poznato u arapskom jeziku i nije uopće čudno da se niječe posao onoga koji ga je uradio, ako taj njegov posao nije bio kakav treba. Zar nisi čuo da oni kažu nekome koji je nešto slabo i nestručno uradio: 'Ti nisi ništa uradio, niti si šta napravio.' Dakle, u ovom slučaju negira se kvalitet posla, a ne sam posao. On je, dakle, kod njih radnik samo formalno (po imenu), a nije radnik

po kvalitetu. Arapi imaju običaj kazati i više od toga, kao što je slučaj sa onim ko je neposlušan svojim roditeljima i koji ih čak i ezijjeti, oni za njega da uopće nije dijete (svojih roditelja), iako znaju da je on njihov. Isto tako kažu za brata i ženu..." Zatim, Ebu-'Ubejd kaže:

"Isti je slučaj i s hadisima u kojima se Poslanik, a.s., odriče određenih grešnika. Oni su kao riječi onoga ko kaže: 'Ko uradi to i to, nije od nas.' I smatramo da nema ništa od grijeha što bi bilo razlogom odricanja od Poslanika, a.s., i njegovog ummata. Nego to, kod nas, znači da dotični (grešnik) nije pokoran nama, niti se ugleda na nas, niti poštuje naše propise...

A što se tiče hadisa u kojima se spominje širk i kufr, i da grijesi vode u njih, oni kod nas nemaju značenje da ti grijesi ne rezultiraju kufrom i širkom koji poništava iman vjernika, nego se njima hoće reći da su spomenuti grijesi običaji i osobine nevjernika i mušrika."[352]

Postoji i nekoliko nepobitnih šerijatskih dokaza i indicija koji upućuju na to da je nužno alegorično tumačenje ovih hadisa:

Prvo: mnogi su hadisi koji nedvosmisleno ukazuju na to da grešnici neće ostati vječno u Džehennemu, nego će njihov kraj biti u Džennetu. Bilo nakon privremene patnje u Džehennemu, bilo nakon oprosta i pomilovanja od Milostivog, Samilosnog, a već smo neke od tih hadisa naveli. U nekom od njih se spominju grijesi koji su po svojoj stvarnosti veći od pojedinih djela koja se u nekim hadisima nazivaju kufrom. Zinaluk i krađa su veći grijesi od psovanja vjernika i gatanja i od naricanja za umrlim koji se nazivaju kufrom.

Drugo: da su te stvari koje se spominju u pojedinim hadisima kao kufr uzrok otpadništva, onda bi se prema takvima postupilo po propisu u kome su saglasni svi muslimani, a o kome je Poslanik, a.s., u sahih hadisu rekao: "Ko promijeni svoju vjeru, ubijte ga!"[353] Isto tako nalazimo da je Allah, dž.š., propisao odsijecanje ruke za kradljivca, a za bludnika i onoga koji potvori muslimana za blud, bičevanje, a da počinioci spomenutih grijeha postaju nevjernicima, njima ne bi bilo druge presude do ubistvo. Pa da su nevjernici, ne bi im kazna bila odsijecanje ruke i bičevanje, i ne bi se primilo praštanje ubici od rodbine ubijenog, jer se po pitanju odmetnika ne prima oprost ni od kog na ovom svijetu. A dokazi iz Kur'ana, Sunneta i konsenzusa islamske uleme ukazuju da se bludnik, kradljivac i onaj koji potvori drugog, ne ubijaju, nego se nad njima primijenjuju spomenuti šerijatski propisi, što ukazuje da oni nisu odmetnici od vjere.[354]

Treće: U Kur'anu nalazimo ajete u kojima Allah, dž.š., počinioca velikih grijeha svrstava u vjernike i pripisuje mu svojstva imana i bratstvo po imanu.[355]

Allah, dž.š., kaže:

"O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene..." Sve do Allahovih, dž.š., riječi: "A onaj kome rod njegovog (ubijenog) brata oprosti, neka oni velikodušno postupe..." (El-Bekare, 178)

Allah, dž.š., dakle, u ovom ajetu ne smatra ubicu izvan grupe vjernika i čini ga bratom rodbine ubijenog, a bez sumnje je da se misli na bratstvo po vjeri.[356]

Isto tako, Allah, dž.š., kaže:

"Ako se dvije skupine vjernika sukobe, izmirite ih...", sve do Allahovih, dž.š., riječi: ***"Vjernici su samo braća, zato pomirite vaša dva brata..." (El-Hudžurat, 9-10***)

PRIPADNICI EHLI SUNNETA PRIZNAJU KAZNE KOJE SU SPOMENUTE ZA ODREĐENE GRIJEHE

Iako pripadnici ehli sunneta smatraju da veliki grijesi ne odvode svoga počinioca u kufr ukoliko ne budu popraćeni nekim od stvarnih njegovih uzroka, oni, u isto vrijeme, ne kažu da grijesi ne štete imanu, kao što to tvrdi sekta murdžia. Oni smatraju da grijeh uopće ne šteti njegovom počiniocu, ukoliko je on vjernik. Ovo je stav koji je suprotan Kur'anu i sunnetu Allahovog Poslanika, a.s., jer je Allah, dž.š., obavijestio o kaznama na onom svijetu za mnoge grijehe i zabranjene stvari.

Pripadnici ehli sunneta smatraju da grijesi prouzrokuju kaznu patnju kojom Allah, dž.š., u Kur'anu i preko Svog Poslanika, a.s., prijeti njihovim počiniocima. I da oni utječu na iman, njegovu jačinu i slabost, a ne na njegov opstanak ili odlazak, a može se desiti da stalno griješenje odvede čovjeka u kufr i riddet, ukoliko dotični porekne bilo šta od onoga s čime je došao Poslanik, a.s., kako bi opravdao svoje prohtjeve i strasti. A i zbog toga što slijeđenje strasti i činjenje grijeha u velikoj mjeri umrtvljuje srce, sve dok ga ne dovede do smatranja grijehe dozvoljenim i uvede u kufr. Allah nas sačuvao od toga!

Murdžie se u svom stavu povode za već citiranim hadisima, u kojima se kaže da će onaj ko umre u tevhidu ući u Džennet, kao što je hadis: "Ko umre, a zna da nema drugog boga, osim Allaha, ući će u Džennet"[357] , te su pomislili da njegov ulazak u Džennet znači da on neće biti kažnjen. Međutim, te dvije stvari uopće ne zavise jedna od druge, jer Allah, dž.š.m može kazniti vjernika onoliko koliko bude htio da se kazni, a zatim ga uvesti u Džennet.[358]

A možda se i drže riječi Allaha, dž.š.:

"Onima koji vjeruju i dobra djela čine nema nikakva grijeha u onome što oni pojedu i popiju kad se klone onoga što im je zabranjeno i kad vjeruju i dobra djela čine, zatim se Allaha boje i vjeruju i onda se grijeha klone i dobro čine." (El-Maide, 93)

A zna se da je ovaj ajet objavljen zbog onih ashaba koji su umrli prije zabrane alkohola, jer nisu bili dužni da ga se klone prije nego što je zabranjen, što je preneseno u povodu objave ovog ajeta. Prenosi se da su Abdullah bin Kudame, i još neki, pili alkohol nakon

njegove zabrane, pravdajući se navedenim ajetom. Kad je to stiglo do 'Umera, r.a., on se saglasio s Alijom, r.a., i ostalim ashabima da se oni, ukoliko priznaju da je alkohol zabranjen, bičuju, a ako ne, da se ubiju. Pa je 'Umer rekao Kudametu: "Da si ti istinski povjerovao i čuvao se grijeha i radio dobra djela, ne bi pio alkohol!" Jer je ovaj ajet objavljen nakon što su neki od ashaba poslije Bitke na Uhudu i zabrane alkohola upitali: "Šta će onda biti s našim drugovima koji su umrli, a pili alkohol?" Pa je Allah, dž.š., objavio ovaj ajet i objasnio da oni koji su radili nešto od zabranjenih djela prije njihove zabrane, neće biti kažnjeni za to ako su bili vjernici muttekije koji čine dobra djela.[359]

VELIKI GRIJESI

To je islamski stav spram grijesima, malim ili velikim: Allah, dž.š., i Njegov Poslanik, a.s., upozoravaju na njih, te je vjernik dužan da stalno jača svoj takvaluk i da ga što više izgrađuje, da se kloni onoga što je Allah, dž.š., zabranio i da se ne opusti govoreći: "Sitnica!", jer Allah, dž.š., kaže:

"Onaj ko radi zlo, bit će kažnjen za to i neće naći, osim Allaha, ni zaštitnika ni pomagača." (En-Nisa', 123)

A Allahov Poslanik, a.s., kaže: "Kada grešnik učini neki grijeh, on mu ostavi crnu tačku na njegovom srcu, pa ako se pokaje i zatraži oprost, njegovo srce se očisti, a ako se ne pokaje, ona se poveća dok potpuno ne prekrije njegovo srce."[360] Ta ga crna tačka potpuno prekrije i zatvori i to je ran (naslaga) o kojoj Allah, dž.š., u Kur'anu govori, kada kaže:

"Ono što su uradili, prekrilo je srca njihova." (El-Mutaffifun, 14)

Neko od uleme je rekao: "Nemoj gledati u beznačajnost grijeha, nego gldaj prema kome griješiš." A Hasan el-Basri rekao je: "Klonjenje od grijeha je lakše nego traženje oprosta."[361] To potvrđuju i riječi Poslanika, a.s., u sahih hadisu: "Klonite se onoga što sam vam zabranio, a izvršavajte ono što sam vam naredio, koliko ste u stanju."[362] Pogledaj kako je Poslanik, a.s., izvršavanje naredbi uvjetovao mogućnostima, što nije učinio sa zabranama, ukazujući na njihovu veliku opasnost i nedoličnost onoga ko ih čini, i da se mora uložiti sav trud kako bi se njih klonili. Fudajl bin 'Ijad kaže: "U istoj mjeri u kojoj se tebi grijeh čini neznatnim, on postaje velikim kod Allaha, a ako se kod tebe poveća svijest o njegovoj opasnosti, u istoj mjeri se on smanjuje kod Allaha." Ashabi bi imali običaj kazati: "Grijesi su pošta kufra."[363] Zbog toga što mnoštvo grijeha otvrđuje srce i iz njega vadi svako dobro, te čovjek čini sve što želi i šta mu na um padne, i šejtana uzme za svog prijatelja, mimo Allaha, a on ga navodi i na zlo navraća, a odvraća od dobra i s njim neće biti zadovoljan dok ga ne odvede u kufr, ukoliko to bude u stanju.

I pored toga, Allah, dž.š., je posebno naglasio opasnost pojedinih grijeha i zaprijetio

onima koji ih budu činili najtežom kaznom. Isto tako je i Poslanik, a.s., obavijestio o pojedinim grijesima, da oni spadaju u (mubikat) velike grijehe koji odvode u propast i neke od njih nabrojao u pojedinim sahih hadisima i nazvao ih velikim grijesima. Evo nekih od njih:

1 - Abdurrahman bin Ebi-Bekrete prenosi od svoga oca, koji je rekao: "Bili smo kod Allahovog Poslanika, a.s., kada je rekao: 'Hoćete li da vas obavijestim o najvećim grijesima? (tri puta) Pripisivanje druga Allahu, dž.š., neposlušnost prema roditeljima, krivo svjedočenje.' Poslanik, a.s., bio je naslonjen, pa se ispravio sjedeći i neprestano ponavljao ovo zadnje, dok nismo rekli: 'Da hoće ušutjeti.'"[364]

2 - Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Čuvajte se sedam upropašćujućih grijeha! Neko je rekao: 'O Allahov Poslaniče, koji su to grijesi?' On odgovori: 'Pripisivanje druga Allahu, dž.š., sihr, ubijanje čovjeka bez opravdanog razloga, haranje imetka siročeta, kamata, povlačenje sa bojnog polja i potvora čednih i poštenih mu'minki.'"[365]

3 - 'Abdullah bin 'Amr bin 'As, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "U velike grijehe spada i psovanje svojih roditelja." Neko upita: "O Allahov Poslaniče, zar ima neko da psuje svoje roditelje?" On odgovori: "Da, opsuje oca nekom čovjeku, pa ovaj opsuje njemu, i opsuje majku nekog čovjeka, a on opsuje njemu."[366]

Ima još hadisa u kojima se spominju pojedini grijesi i nazivaju velikim grijesima. Međutim, svim tim hadisima se ne želi svesti njihov broj na spomenute brojeve.[367] I vjerovatno je razlog nespominjanja određenog broja tih grijeha taj da se ljudi čuvaju i klone svih grijeha, bojeći se da neki od njih ne budu veliki grijesi. Ali, većina prijašnje, a i sadašnje, uleme pravi razliku između velikih i malih grijeha, bez sumnje da je svaki grijeh suprotan naređenju Allaha, dž.š., ili Njegovoj zabrani. A raditi suprotno naređenju Allaha, dž.š., je veoma ružno. s obzirom na uzvišenost i veličinu Allaha, dž.š., ali neki grijesi su veći od drugih.

DEFINICIJA VELIKOG GRIJEHA I NJEGOV KRITERIJ

Ulema se razilazi po piatanju definicije velikog grijeha i načina njegovog razlikovanja od malog grijeha.[368] Međutim, veliki broj njih daje prednost stanovištu da je veliki grijeh svaki grijeh koji prouzrokuje određenu šerijatsku kaznu, ili prijetnju vatrom zbog njega, ili prokletstvo i srdžbu. Ovo mišljenje se prenosi od Ibn 'Abbasa, r.a. i Hasana el-Basrije, r.a.[369] A Ebu-Hamid el-Gazali, r.a., kaže: "Svaki grijeh kojeg čovjek čini bez osjećaja straha, griže savjesti i kajanja, kao što je onaj ko to olahko čini i kome su grijesi postali navika; sve što se čini od grijeha olahko i bez grižnje savjesti je veliki grijeh. A ono što se odnosi na grešku u izgovoru

i ponašanju u momentu slabosti osjećaja takvaluka, ali je popraćeno kajanjem koje umanjuje slast grijeha, ne narušava čovjekovo poštenje i ne spada u velike grijehe."[370]

Smatramo da je uputno našem čitaocu prenijeti veoma lijepe i razumljive riječi, o razlici između malog i velikog grijeha, čuvenog imama šejha El-'Izz bin 'Abdus Selama, iz njegove knjige (El-Kava'id), gdje kaže:

"Ako želiš saznati razliku između malih i velikih grijeha onda uporedi težinu posljedica dotičnog grijeha sa grijesima za koje je navedeno da spadaju u velike, pa ako budu manje od najmanjeg spomenutog velikog grijeha onda on spada u male grijehe, a ako se izjednače s posljedicama najmanjeg spomenutog od velikih grijeha, ili budu veće od njih, onda spada u veliki grijeh.

Pa ko bude psovao Allah, dž.š., ili Poslanika, a.s., ili omalovažavao poslanike, a.s., ili zanijekao bilo kojeg od njih... ili baci musaf u smeće, to spada u najveće grijehe, iako šerijat nije otvoreno spomenuo te slučajeve. Isti je slučaj kad bi neko zatvorio ženu muslimanku i omogućio nekome da s njom blud čini, ili zatvorio muslimana i omogućio da ga neko ubije, jer nema sumnje da su posljedice toga daleko veće nego posljedice vezane za haranje imetka siročeta, što je navedeno među velikim grijesima. Isti je slučaj ako bi neko nevjernicima otkrio slabosti muslimana znajući da će ih oni pobiti nakon toga, porobiti njihove žene i djecu, zaplijeniti njihove imetke i porušiti njihove kuće. Njegovo prouzrokovanje svega navedenog je daleko veće nego što će prouzrokovati svojim neopravdanim povlačenjem s bojnog polja, iako je to svratano u veliki grijeh. Šerijat navodi krivo svjedočenje i haranje imetka jetima među velikim grijesima. Ako je to slučaj s velikom količinom, to je sasvim jasno. Međutim, ako se radi o neznatnoj količini, opet se to može smatrati velikim grijehom, kako bi se spriječila ta vrsta grijeha, kao što je haram i veliki grijeh popiti makar jednu kap alkohola, iako to ne mora prouzrokovati nikakvu štetu... A usporedba između fesada koje prouzrokuju grijesi je precizna i to može samo onaj kome Allah, dž.š., u tome pomogne. A ustanoviti jednakost teže je nego ustanoviti razliku i to se može određivati samo približno."[371] Zatim kaže: "Jedan dio uleme veliki grijeh definira na slijedeći način: svaki grijeh koji je propraćen prijetnjom (Allaha, dž.š.), ili određenom kaznom, ili prokletstvom, spada u velike grijehe... Pa je ubistvo vjernika veliki grijeh, jer je propraćeno prijetnjom i prokletstvom. Napadanje putnika, blud, krađa i potvora su veliki grijesi, zato što oni prouzrokuju šerijatski određenu kaznu. Isto tako, svaki grijeh čija šteta odgovara veličini grijeha koji su propraćeni prijetnjom, prokletstvom, ili određenom kaznom, ili je prevazilazi, smatra se velikim grijehom."[372]

PRIMJER POJEDINIH VELIKIH GRIJEHA

Iz navedenog vidiš, dragi čitaoče, da su pravila pomoću kojih razlikujemo velike od malih grijeha samo približna, i da se u ajetima i hadisima navode pojedini veliki grijesi, a u drugim neki od malih grijeha. Međutim, postoje još mnogi i veliki i mali grijesi kojih se trebaš čuvati, a posebno uložiti sav svoj trud da se sačuvaš od onih grijeha koji su jasno definirani u šerijatu kao veliki grijesi. Isto tako i s onim grijesima koje ulema smatra velikim. I nipošto ne smatraj bilo kakav grijeh beznačajnim, i nemoj ga olahko shvatati, i nemoj ustrajati u grijehu, ma koliko on mali bio, jer je ulema jasno kazala da ustrajnost u malim grijesima odgovara velikom grijehu. Jer, ustrajnost u malim grijesima ukazuje na neodgovorno shvatanje vjere i na olahko kršenje Allahovih, dž.š. naređenja.

Ovdje ćemo spomenuti neke od velikih grijeha, koje navodi Ibn-Hadžer el-Hejtemi u svom vrijednom djelu (Ez-Zevadžir ‘an iktirafil kebair):

“Veliki širk, Allah nas sačuvao od njega, mali širk - licemjerje, srdžba zbog batila, mržnja i zavidnost, kibur, umišljenost, oholost, varanje, nifak, razbojništvo, okretanje od ljudi iz oholosti i njihova ponižavanja, pohlepa, ljutnja na Allahovu Odredbu, ugledanje u bogataše i njihovo veličanje zbog bogatstva, ismijavanje siromaha zbog njihovog siromaštva, natjecanje u sticanju ovodunjalučkog imetka i hvalisanje njime, ukrašavanje stvorenja onim čime se nije dozvoljeno ukrašavati, dodvoravanje, uživanje u hvali za ono što nije učinio, ljutnja zbog nečeg drugog osim Allahove vjere, neodgovornost prema obavezama Allahu, dž.š., i Njegovim naređenjima, slijeđenje strasti i okretanje od istine, loše sumnje prema muslimanu, neprihvatanje istine, ukoliko ona dođe s nečim što je suprotno ljudskim željama i prohtjevima, ili ukoliko dođe od onoga koga on ne voli, radost pri činjenju grijeha i upornost u njemu, zaborav na Allaha, dž.š., i budući svijet, osjećaj sigurnosti od Allahove kazne, utonulost u grijehe, loše mišljenje o Allahu, dž.š., gubljenje nade u Njegovu milost, stjecanje nauke zbog ovodunjalučke koristi, tajenje nauke, nepostupanje po znanju, namjerno laganje na Allaha, dž.š., ili na Njegovog Poslanika, a.s., uvođenje lošeg običaja među ljudima, ostavljanje Sunneta Poslanika, a.s., neizvršavanje obećanja, ljubav i simpatija prema nasilnicima i grešnicima, mržnja dobrih ljudi i njihovo uznemiravanje, izgovaranje i širenje riječi koje prouzrokuju fesad i štetu koja ljuti Allaha, dž.š., zadovoljstvo velikim grijehom i pomaganje u njegovom vršenju i vršenje zlih i pokvarenih djela, kako bi ga se bojali ljudi; zaboravljanje Kur’ana (koji se znao napamet), prepirka i svađa, pokušaj pobjede nad Kur’anom i vjerom, nepodapiranje poslije male nužde i neotklanjanje ostataka mokraće s tijela i odjeće, otkrivanje sramotnih dijelova tijela izuzev u nuždi, odnos sa ženom koja je u hajzu, namjerno izostavljanje namaza, svjesno odgađanje namaza do iza njegovog pravog vremena, ili njegovo obavljanje prije nastupa vremena bez opravdanog razloga, kao što je putovanje i bolest, predvođenje

u džematu ljudi za koje znaš da to ne vole, razdvajanje safa u namazu i njegovo poravnavanje, preticanje imama u namazu, klanjanje na kaburovima, paljenje svijeća na njima i njihovo doticanje, putovanje žene bez mahrema, odgađanje puta ili povratka sa njega gatajući u nešto, ostavljanje džuma-namaza u džematu bez šerijatski opravdanog razloga, guranje kroz safofe u džamiji za vrijeme džume, nošenje svile muškarcima bez opravdanog razloga za to i kićenje zlatom, ili srebrom, mimo prstena, oponašanje žena u onome što je poznato kao žensko, bilo to u nošnji, govoru, kretanju i sl. i obratno, oholost, naprasito hodanje, udaranje po obrazima (naricanje), cijepanje odjeće i naricanje, proklinjanje, jadikovanje prilikom nevolje, neudjeljivanje zekata ili njegovo odgađanje nakon što je postao obaveza, bez šerijatski opravdanog razloga, škrto ophođenje čovjeka sa svojim dužnikom, iako zna da je u lošoj materijalnoj situaciji, stalno isticanje sadake koju je udijelio, zabrana viška vode ko ju je potreban i ko je u nuždi, ostavljanje posta u bilo kojem dijelu ramazana, mršenje za vrijeme ramazanskog posta bez šerijatski opravdanog razloga, kao što je putovanje i bolest, post za vrijeme dva Bajrama i tri dana nakon Arefata, ostavljanje hadža iako je mogućan, pijenje ili jedenje onoga što opija: alkohola, hašiša, opijuma i sl., jedenje svinjskog mesa i krepaline, uzimanje ili davanje kamate, ili na bilo koji način učestvovanje u njoj (pisanjem, svjedočenjem, pomaganjem i sl.), sticanje imetka nedozvoljenim načinom trgovine i ostalim vidovima zabranjene zarade, skladištenje robe u velikim količinama kako bi poskupila, varanje u prodaji, rasturanje robe lažnom zakletvom, umanjivanje na vagi i sl., odgađanje vraćanja duga, bez opravdanog razloga, onoga ko ga je u stanju vratiti, haranje imovine jetima (siročeta), trošenje imetka u haram stvari, gradnja bez potrebe, samo iz oholosti i ponosa, varanje partnera u poslu i svog zamjenika, bespravno otimanje tuđeg imetka, kašnjenje s isplatom radnika ili odbijanje da se isplati nakon što su završili dogovoreni posao, prisvajanje zajedničke imovine i branjenje da se njome koriste putnici namjernici, poricanje emaneta koji su mu dati na čuvanje ili na uslugu pod kiriju, i ostalo."

Ibn-Hadžer spomenuo je još mnoge druge stvari, te ti preporučujemo da pročitaš njegovu knjigu.[373]

UZROCI OSLOBAĐANJA KAZNE ZA GRIJEHE

Ako čovjek - vjernik padne u grijeh, Allah, dž.š., mu je otvorio vrata Svoje milosti, kako bi se spasio kazne od tih grijeha, ukoliko se iskreno pokaje i Allaha bude bojao.

Pojedini alimi su sabrali sve ajete i hadise u kojima se govori o načinima oslobađanja od kazne za grijehe, a mi ćemo ovdje, ukratko, navesti rezultat toga kod komentatora Tahavijinog Akaida, koji kaže: "Za počinioca grijeha spada džehenemska kazna zbog desetak razloga koje smo saznali iz Kur'ana i sunneta." Zatim je spomenuo slijedeće:

Prvi uzrok: pokajanje, jer je Allah, dž.š., rekao:

"A njih smijeniše zli potomci, koji molitvu napustiše i za požudama pođoše; oni će sigurno zlo proći; ali oni koji su se pokajali, i vjerovali, i dobro činili, njima se neće nikakva nepravda učiniti, oni će u Džennet ući." (Merjem, 59-60)

"Oprostit ću samo onima koji se pokaju i poprave, i to javno ispolje, a Ja primam pokajanje i Ja sam milostiv." (El-Bekare, 160)

Tevba koja briše kaznu je iskrena tevba koja dopire iz srca, a ne tevba koja se svodi samo na izgovaranje jezikom. I nju prati duboko kajanje za počinjene grijehe i čvrsta odluka da se više neće njima vratiti, uz činjenje dobrih djela.

Cijeli muslimanski ummet saglasan je da je pokajanje uzrokom oprosta i brisanja kazne, i da ništa drugo ne može biti uzrokom oprosta svih grijeha, osim tevbe (pokajanja). Allah, dž.š., kaže:

"Reci: 'O robovi moji, koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno sve grijehe oprostiti; On, doista, mnogo prašta i On je milostiv.'" (Ez-Zumer, 53)

Drugi uzrok: traženje oprosta (istigfar), jer je Allah, dž.š., rekao:

"I Allah ih neće kazniti, sve dok oni mole da im se oprosti." (El-Enfal, 33)

Istigfar, u stvari ulazi u značenje tevbe, jer je istigfar traženje oprosta grijeha koje je čovjek počinio, što ulazi u kajanje za ono što je uradio. Jer je traženje oprosta najveći dokaz tog kajanja. Ali, tevba ima jače značenje od istigfara, jer u sebi sadrži i čvrstu odluku o negriješenju ubuduće.

Treći uzrok: izvršavanja dobrih djela, jer Allah, dž.š., kaže:

"Dobra djela zaista poništavaju hrđava." (Hud, 114)

Četvrti uzrok: dunjalučke nedaće koje čovjeka zadese, jer je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Vjernika ne zadesi bilo kakva zarazna bolest, ili poteškoća, muka, briga i tuga, pa čak i kada ga ubode obični trn, a da mu zbog toga Allah, dž.š., ne oprosti nešto od njegovih grijeha."[374]

Znaj da oprost grijeha biva zbog samog iskušenja nekom od nedaća, a ako se čovjek strpi na tim nedaćama, postići će još i drugu nagradu, pored oprosta grijeha, a ako se rasrdi, steći će novi grijeh, a ostaje oprost grijeha zbog nedaće koja ga je zadesila.

Peti uzrok: patnja u kaburu.

Šesti uzrok: strahote i tegobe Kijametskog dana.

Sedmi uzrok: zauzimanje onih kojima će Allah, dž.š., dozvoliti da se zauzimaju na Kijametskom danu.

Osmi uzrok: oprost Najmilostivijeg bez zauzimanja ikoga. Allah, dž.š., kaže:

"A oprostit će manje grijehe od toga kome hoće." (En-Nisa', 48. i 116.)

Deveti uzrok: dova vjernika i traženje oprosta za vrijeme života i poslije smrti.

Deseti uzrok: sevapi sadake, učenja Kur'ana, hadža i sl. koji se poklone umrlom. Jer su pripadnici ehli sunneta saglasni u tome da umrli imaju koristi od djela živih u dva slučaja:

Prvi je ako čovjek iza sebe ostavi nešto od čega će imati koristi i poslije smrti, jer se prenosi u sahih hadisu: "Kad čovjek umre, njegova djela prestaju važiti, izuzev u tri slučaja: ako je ostavio vakuf koji koristi, odgojeno dijete koje mu dovu čini i nešto od nauke kojom se koriste ljudi.[375]

Drugi je dova vjernika i traženje oprosta grijeha za njega, sadaka i hadž. A razilaze se po pitanju tjelesnih ibadeta, kao što je post, učenje Kur'ana i zikr.

Ebu-Hanife, Ahmed i većina selefa smatraju da sevapi i od njih stižu do umrlog, a Šafija i Malik smatraju da ne stižu. A dokaz da umrli ima koristi od djela koja on nije prouzrokovao su Allahove, dž.š., riječi:

"Oni koji poslije njih dolaze - govore: 'Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla...'" (El-Hašr, 10)

Allah, dž.š., ovim ajetom hvali vjernike koji traže oprost za vjernike koji su bili prije njih, što je dokaz da oni imaju koristi od istigfara živih.

Dokaz da umrli ima koristi od dove živih je i to što je cjelokupan ummet saglasan po pitanju (kunut) dove umrlima u zajedničkim namazima, a dove koje se prenose u hadisu za dženazu umrlih su isto tako svima poznate, kao i dova umrlom nakon ukopa. A Allahov Poslanik, a.s. poučavao je ashabe da kada posjećuju kaburove, kažu: "Esselamu 'alejkum ehled dijari minel mu'mnine vel muslimine, ve inna in šaellahu bikum lahikun, nes'elullahe lena ve lekumul 'afije." (Esselamu 'alejkum stanovnicima ovih kaburova, mu'minima i muslimanima, a mi ćemo se, ako Allah da, vama priključiti; Allaha, dž.š., molimo da spasi i nas i vas.)[376]

Dokaz da nagrada sadake koja je udijeljena na ime umrlog stiže do njega, je i hadis koji prenose Buharija i Muslim od Aiše, r.a., da je neki čovjek došao Poslaniku, a.s., i rekao: "O Allahov Poslaniče, moja majka je umrla iznenada i nije ostavila oporuku, a mislim, da je progovorila na samrti, naredila bi da udijelimo sadaku; da li će ona imati nagradu ako je udijelim za nju?" On odgovori: "Da!"[377] O ovoj temi govori još nekoliko hadisa.

Da nagrada za post, također, stiže do umrlih, dokaz je hadis koji prenose Buharija i Muslim od Aiše, r.a., da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Ko umre, a ostao je dužan nešto od posta, za njega će postiti njegov nasljednik."[378]

A dokaz da nagrada za hadž, koji se obavi za umrlog, stiže do njega je hadis koji prenosi Buharija od Ibn-'Abbasa, r.a., koji kaže da je jedna žena iz plemena Džuhejne došla Allahovom Poslaniku, a.s., i rekla: "Moja majka se zavjetovala da će obaviti hadž, ali je umrla prije nego što je to učinila; hoću li obaviti hadž za nju?" On odgovori: "Obavi hadž za nju, zar ne bi odužila dug svoje majke da ga je ostavila, pa odužite se prema Allahu, jer Allah je najpreči da se izvršavaju obećanja data Njemu."[379]

Ovo se ne kosi s riječima Allaha, dž.š.:

"I da je čovjekovo samo ono što sam uradi." (En-Nedžm, 39.)

"U njegovu korist je dobro koje je učinio." (El-Bekare, 286.)

"I vi ćete, prema onom kako ste radili, nagrađeni biti." (Ja Sin, 54.)

Jer čovjek, primanjem islama, stupa u imansku-bratsku vezu sa svojom braćom muslimanima i svojim lijepim ponašanjem prema njima, ukazivanjem na dobro i ljubavlju prema njima, biva uzrokom da oni njemu čine dovu poslije njegove smrti, i traže oprost za njegove grijehe i poklanjaju mu sevape pojedinih ibadeta koje čine. Te se i to smatra jednim dijelom njegovim trudom. Dakle, smatranje da mrtvi ima koristi od onoga što mu živi poklanjaju, nije suprotno tim kur'anskim ajetima, jer su to jasni ajeti, koji ističu pravdu Allaha, dž.š., i da On nikoga neće kazniti zbog nedjela drugih niti će snositi odgovornost za njegove greške, kao što to čine vladari ovoga svijeta. I podrazumijevaju da niko neće biti spasen, izuzev svojim djelima, kako bi se prekinula svaka nada onoga koji se oslanja na djela svojih predaka, roditelja i šejhova.

Međutim, ovdje moramo istaći da su se pojavile i raširile mnoge novotarije koje uopće ne spadaju u navedeno, i uopće ne postoji šerijatski dokaz za njih niti ih je odobrio bilo ko od priznate uleme, kao što je plaćanje određenim ljudima za učenje Kur'ana koje poklanjaju umrlim, plaćanje onima koji klanjaju i poste, pa to poklone umrlim. Nema sumnje da to nije dozvoljeno. Ono što spada u naprijed spomenuto je učenje Kur'ana i poklanjanje sevapa tog učenja mrtvima dobrovoljno i bez ikakve nadoknade.

NAŠA POSLJEDNJA DOVA JE DA HVALA PRIPADA ALLAHU, GOSPODARU SVIH SVJETOVA.[380]

BILJEŠKE

[1] Prenosi ga imam Muslim od ‘Umera, r.a. Pogledaj Sahih Muslim s komentarom Nevevija, 1:175. Isti hadis prenosi i Buharija od Ebu-Hurejrea, r.a. Pogledaj Fethul Bari, 1:96-97.

[2] Pogledaj Šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 76. Tejsirul ‘Azizil Hamid, str. 17. Er rewdatun nedijje, str. 9., prenoseći iz Medaridžus salikin. Jedan dio islamske uleme ove tri vrste tevhida svodi na dvije: tevhid znanja i vjerovanja, u koji ulazi tewhidur rububijje, i tewhidul esma ves sifat i tewhidul iradeti vel kasd - tevhid želje i težnje, u koji spada tewhidul uluhijje. Vidi: šerhul ‘akideti tahavijje, str. 88, šerhu kasideti Ibnil Kajjim, 2:259 i Tathirul i’tikad, str. 3.

[3] Vidi El-Misbahul munir.

[4] Šerhul’Akidetit tahavijje, str. 76-77. Tejsirul’Azizil Hamid, str. 17-18.

[5] Vidi: Tefsirul Kurtubi, 5:395. šerh Mulla’Ali el-Kari’alel fikhil ekber, str. 9.

[6] Vidi: Fethul Medžid, str. 13. El es’iletu vel edžvibe, str. 29-30.

[7] Šerhul ‘Akidetit Tahavijje, str. 79. Fethul Medžid, str. 17. Tejsirul Azizil Hamid, str. 17. Tathirul i’tikad, str. 5.

[8] Vidi: Tefsirut Taberi, 16:28.

[9] Ovo spominje Ibnu Kesir od Ibnu ‘Abbasa, Mudžahida, ‘At’a, ‘Ikrime, Eš-ša’bija, Katade, Dahhaka i Abdurrahmana bin zejda bin Eslema. Vidi: Tefsir Ibnu Kesir, 2:494. Tefsirut Taberi, 16:286-288.

[10] Vidi: Fethul Medžid, str. 18. šerh Mulla ‘Ali el-Kari’alel fikhil ekber, str. 9.

[11] Vidi: Ihjau’ulumid din, 1:182. šerkul’akidetit tahavijje, str. 78.

[12] Riječ ilah na oblik fe’al a u znacenju oblika mef’ul, kao što je riječ kitab u značenju riječi mektub. Vidi: El-Misbahul munir i Tarikul vesul’ileil’ilmil me’mul, str. 12.

[13] Šerh kasideti Ibnil Kajjim, 2:59. Igasetul lehfan, 2:128-129. El-‘Ubudijje li Ibni Tejmijje, str.9.

[14] Uz napomenu, da je prihvatanje Allaha, dž.š., kao jedinog Stvoritelja nepobitan dokaz da jedino On zaslužuje da se obožava, kao što smo već rekli u govoru o tewhidur rububijje. Međutim, veliki broj ljudi se uopće ne povodi za tim dokazom iz inata i nevjerstva. Oni priznaju Allaha kao Tvorca, ali ga ne prihvataju kao Jedinog ko se obožava, odbacujući tako ono što ih njihovo priznanje upućuje.

[15] Vidi: Šerhul'akidetit tahavijje, str. 79.

[16] Vidi: Risaletul haseneti ves sejjie, u poznatoj zbirci Ibn - Tejmija, pod naslovom "Medžmu'atur resail", str. 261:

[17] Prenosi ga Buharija i Muslim. Vidi: Zadul muslim fima ittefeka 'alejhil Buhari ve Muslim 1:139.

[18] Vidi: šerh kasidet Ibn-Kajjim, 2:268.

[19] Ovaj uvjet je radi pojašnjenja razlike izmedu straha, ihadeta, i prirodnog straha: prvi nije dozvoljen nego samo od Allaha, dž.š. Znači da čovjek mora biti ubjeđen da je samo Allah, dž.š., Taj Koji može svojom sopstvenom voljom i snagom nauditi, a bilo ko drugi ne može nauditi niti koristiti, izuzev ako ga Allah, dž.š., učini uzrokom štete ili koristi. A što se tiče prirodnog straha, kao što je strah od zvijeri, ili strah koji se pojavi od prijetnje oružjem i sl., taj strah ne narušava tevhid, zato što je on u samoj ljudskoj prirodi kakvom ju je Allah, dž.š., stvorio.

[20] Vidi: Menhedž ve dirasat li ajatil esmai ves sifat, str. 3. i 25., liš šejh Muhammed el-Emin eš-šenkiti.

[21] Vidi: Tefsirul Kurtubi, 16:8, u štampi Mektebetul kutubil masrijje.

[22] Vidi: Tefsirul Kurtubi, 16.9, darul kutubil masrijje.

[23] Vidi: Fi zilalil Kur'an, 7.272.

[24] Vidi: Er-Rewdatun nedijje, str. 22. šerhul 'akidetil wasitijje li Muhammed halil Herras, str. 21.

[25] Vidi dva prethodna izvora, Ithaful kainat str. 6. i šerh Mulla 'Ali el-Kari, str. 15.

[26] Vidi: Menhedž ve dirasat li ajatil esmai ves sifat, str. 25. Er-Rewdatun nedijje, str. 23 i 28.

[27] Vidi: Er-Rewdatun nedijje, str. 29.

[28] Vidi: Er-Rewdatun nedijje, str. 34.

[29] Vidi: El-Esiletu vel edžvibetul usulijje, str.35. li 'Abdul 'Aziz el-Muhammed es-Selman, Er-Rewdatun nedijje, str. 35.

[30] Vidi: El-Fikhul ekber, str. 15.

[31] Vidi: El-Esiletu vel edžvibetul usulijje, str. 50.

[32] Vidi: Er-Rewdatun nedijje, str. 25, El-Esilettu vel edžvibe, 32-33.

[33] Vidi: Et-Tuhaf fi mezahibis selef, str. 8, liš ševkani

[34] Vidi: Fethul Medžid, str. 11. Imam Taberi o znacenju ove riječi veli: "Allah koji posjeduje sva svojstva božanstva i koji je zaslužan da Mu sva stvorenja ibadet čine." Tefsirut Taberi, 1:123.

[35] Vidi: Fethul Medžid, str. 14, El-Esiletu vel edžvibetul usulijje, str. 44.

[36] El-Esiletu vel edžvibetul usulijje.

[37] Ovaj hadis prenose Buharija, Tirmizi, Nesai i Ibn-Madže. Vidi: Sahihul-Buhari me'a Fethil Bari, 5:372, Hidajetul-Bari, 1:135 i Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 17:5.

[38] Vidi: El-Esmau ves sifatu lil Bejheki, str. 6, Isarul Hakk 'alel halk lil Murteda el-Jemani,

str. 169, Fethul Bari, 11:183, Tefsirul Kasimi, 7:2911, Šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 110 i Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 17:5.

39 Ovaj Hadis prenosi imam Ahmed i Ebu-‘Avane u svom “Sahihu”, a za njega imam Hejsemi u “Medžme’uz zevaid” kaže: “Prenosi ga Ahmed, Ebu-Ja’la i el-Bezzar, a prenosioci Ahmeda su prenosioci koje Buharija spominjeu svome “Sahihu”, osim Ebu Seleme el-Džuhenija, kojeg Ibn-Hibban smatra pouzdanim.” Vidi: Isarul Hakk ‘alel halk, str. 180, El-Esmau ves sifatu, str. 6-7 i Šerhul ‘akidetit Tahavijje, str. 110.

40 Vidi: El-Esmau ves sifatu, str. 6, El-Esiletu vel edžvibe, str. 45, Fethul Bari, 13:322 i Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 17:5-6.

41 Buharija u svome “Sahihu” prenosi od Ebi-Se’ida el-Hudrije, r.a., da je neki čovjek čuo kako stalno (na svakom rekatu) ponavlja “kul huvallahu ehad”, pa je, nakon što je svanulo, otišao Allahovom Poslaniku, a.s., i to mu ispričao, kao da je on to vidio malenim. Na to mu Poslanik, a.s., reče: “Tako mi Allaha ona vrijedi koliko trećina Kur’ana!” Ebu-Se’id prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: “Zar ima iko među vama da nije u stanju proučiti trećinu Kur’ana svake noći?” To ashabima bi teško ostvariti, te rekoše: “A ko bi to od nas bio u stanju, o Poslaniče?” “Allahul Vahidus Samed je trecina Kur’ana!”, reče Poslanik. Vidi: Sahihul-Buhari me’a Fethil Bari, 9:49. Hadisi o fadiletima (vrijednosti) sure Ihlas su mnogobrojni; Vidi: Zadul Me’ad, 1:82.

42 Vidi. El-Esmau ves sifat, str. 21, i šerh Mulla ‘Ali el-Kari ‘alel fikhil ekber, str. 14.

43 Vidi: El-Esmau ves sifat, str. 85.

44 Vidi: Fethul Bari, 9:50.

45 Vidi: Zadul me’ad fi hedji hajril’ibad, 1:81-82.

46 Fi zilalil Kur’anil Kerim, 1:418-419.

47 Vidi: Tefsirut Taberi, 5:388 i El-Esmau ves sifat, str. 20.

48 Vidi: Fi zilalil Kur’anil Kerim, 1:418-419.

49 Vidi. Elesmau ves sifat, str. 48, šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 124, Tefsirut Taberi, 5.388 i Er-Rewdatun nedijje, str. 61.

50 Vidi šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 124-125.

51 Vidi Fi zilalil Kur’anil Kerim, 1:419.

52 Vidi prethodno djelo i stranicu Er-Rewdatun nedijje, str. 63.

53 Vidi: Fi zalalil Kur’anil Kerim, 1:420-421

54 Vidi prethodni izvor i mjesto.

55 Tefsirut Taberi, 5:396-397, Er-Rewdatun nedijje, str. 64.

56 Vidi: Tefsirut Taberi, 5:305.

57 Prethodni izvor i mjesto.

58 Fi zailil Kur’anil Kerim, 1:424.

59 Vidi: Sahihul Buhari me’a Fethul Bari, 2:384.

60 Vidi: Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 6:93.

61 Ibn-Hadžer o znacenju riječi melek kaže: “Većina islamske uleme je na stanovištu da su meleki prefinjena bića kojima je data moć pretvaranja u razne likove i da su oni nastanjeni na nebesima.” Fethul Bari, 6:223 i El-Esiletu vel edžvibetul usulijje, str. 21.

62 Vidi: Fethul Bari, 6:234

63 Prenosi ga Muslim i imam Ahmed u svome Musnedu. Vidi: Fethul Bari, 6:232 i Muhtesar Sahih Muslim, 2:338.

64 Vidi: Šerh Mulla ‘Ali el-Kari ‘alel ekber, str. 11, El-‘Akidetul islamijje li Sejjid Sabik, str. 111 i Fethul Bari, 6:232.

65 Vidi: Sahihul Buhari me’a Fethil Bari, 6:242.

66 Vidi: Igasetul lehfan 2:120, Šerhul akidetit tahavijje, str. 335.

67 Vidi: Igasetul lehfan 2:120, Šerhul akidetit tahavijje, str. 335.

68 Ovaj hadis prenosi Tirmizija i kaže da je hasen garib. Prenosi ga i Nesaija i Ihn-Hibban od Ibn-Mes’uda. Vidi: Fejdul Kadir lil Munavi, 2:449.

69 Muttefekun ‘alejhi. Vidi Sahihul Buhari me’a Fethil Bari, 3:237, Muhtesar Sahih Muslim, 1:150.

70 Muttefekun ‘alejhi vel lafzu li Muslim. Vidi: Fethul Bari, 1:448, Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 5.165.

71 Muttefekun ‘alejhi vel lafzu lil Buhari. Vidi: Sahihul Buhari me’a Fethil Bari, 6:239.

72 Muttefekun ‘alejhi vel lafzu lil Buhari. Vidi: Sahihul-Buhari me’a Fethil-Bari, 11:175-176.

73 Prenosi ga Tirmizi i kaže da je sahih, Ibn-Madže i ovo su riječi njegove predaje, Ibn-Hibban u svome Sahihu i Hakim veli da je njegov sened (lanac prenosilaca) vjerodostojan (sahih). Vidi Et-Torgib vet terhib, 1:104.

74 Igasetul lehfan min mesajidiš šejtan, 2:125-126.

75 Vidi: Fethul Bari, 6:232.

76 Sahihul Buhari me’a Fethil Bari, 6:233.

77 Vidi: Igasetul lehfanm, 2:122.

78 Igasetul lehfan, 2:122, Usulul iman li Muhammed bin ‘Abdul Vehhab, str. 14.

79 Vidi prethodna dva izvora.

80 Vidi: Sahihul Buhari me’a Fethil Bari, 6.242.

81 Imam Buhari izdvojio je posebno poglavlje za hadise koji govoreo melekima i naveo je preko 30 hadisa. Vidi Sahihul Buhari me’a Fethil Bari, 6:232-243.

82 šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 493.

83 Vidi: Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 17-157. A znacenje riječi “esleme” je: predao se i postao poslušan; zato je rekao: “Samo me na dobro navodi.” A ovdje se ne misli da je primio islam i postao vjernik, jer šejtani ne mogu biti vjernici. šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 439.

84 Usulul iman li Muhammed bin ‘Abdul Vehhab, str. 14.

85 Usulul iman, str. 14.

86 Radi šireg saznanja o svijetu meleka, pročitaj knjigu “Svijet časnih meleka”, doktora Sulejmana el-Ekšara. (Ova knjiga je već prevedena na naš jezik i nadam se da će se uskoro pojaviti među našim čitateljima; prim.prev.).

87 Vjerovjesnik je svako onaj kome je došla objava od Allaha, dž.š., s naređenjem da je dostavi drugima, ili ne. Pa ako mu nije naređeno da je dostavi drugima, onda je on vjerovjesnik, a ne poslanik. A ako mu je naređeno da je dostavi drugima, onda je on poslanik.

88 Izuzev što se za neprosvijecenog covjeka (koji to ne zna) ne može reći da je nevjernik sve dok mu se to ne objasni, pa bude znao što govori. šerhul Bejdžuri ‘alel džewhere.

89 ‘Azm u jezičkoj osnovi je trud, napor. Vidi: El-Misbahul munir. U Kur’anu se spominje da su sabur i takvaluk osnovne osobine ‘azma. Allah, dž.š., kaže: “A ako budete izdržali i Allaha se bojali, pa - tako treba da postupe oni koji su jakom voljom (‘azm) obdareni.” (Ali ‘Imran, 186) “Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici.” (El-Ahkaf, 35) “A Ademu smo odmah u početku naredili; ali on je zaboravio, i nije odlučan bio.” (Taha, 115)

90 Vidi: El-Esiletu vel edžvibetul usulijje, str. 22. Šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 349.

91 El-fikhul-ekber ve šerhulu li Mulla’Ali el-Kari, str. 65. Opširnije o nepogrešivosti poslanika pogledaj Kitabur rusul ver risalat lid doktor Sulejmana el-Eškar, str. 97-112

92 Vidi: El-fikhul ekber li Ebi Hanifete ve šerhahu li Mulla Ali el-Kari, str. 57, ve šerhul akaid en nefise, str. 467, ver rusul ver risalat, str. 107.

93 Islamska ulema je saglasna u tome da su svi poslanici bili ljudi muškarci i da Allah, dž.š., nije zadužio ni jednu ženu za dostavljanje Njegove Objave. O tome nam Kur’an jasno govori. Međutim, jedan dio uleme smatra da je Allah, dž.š., pojedine žene obdario stepenom nubuvveta, kao što je Merjem. Izmedu njih su: Ebu-Hasan el-Eš-ari, Kurtubi i Ibn-Hazm. Er rusul ver risalat, str. 86.

94 Prenosi ga Buharija na pocetku poglavlja o braku.

95 To se jasno vidi kroz proučavanje životopisa Poslanika,a.s. O njegovim osobinama i vrlinama su napisane posebne izuzetno vrijedne knjige. Vidi, na primjer, “Es šemailun nebevijje”, Tirmizija i “El vefabi ahvalil mustafa”, Ibn-Dževzija.

96 Pogledaj šerhun Nevevi ala sahih Muslim, 3:53.

97 Vidi Lume’ul edile li Imamil haremejn, str. 110.

98 Vidi Tefsirut Taberi, 5:378.

99 Prenosi ga Imam Muslim i drugi. Vidi Sahih Muslim bišerhin Nevevi, 15:37-38.

100 Prenosi ga Imam Muslim i Tirmizi, koji za njega kaže da je hadis hasen sahih. Vidi Sahih Muslim bišerhin Nevevi, 5:36 i Sunenet Tirmizi bišerh ibnil Arrebi el Maliki, 13:102-103.

101 A što se tiče hadisa u kome Poslanik, a.s., kaže: “Nemojte me smatrati boljim od Musaa”, to je vjerodostojan hadis (muttefekun alejhi), a odgovor na njega bi bio: Allahov Poslanik, a.s., zabranio je da se to čini iz prkosa prema nekome (Jevrejima) ili da se time ističe manjkavost Musaa. Jer ovaj hadis ima svoj povod koji na to ukazuje. Jedan od jevreja je rekao: Ne, tako mi Musaa, kojeg je Allah odabrao nad svim ljudima! Na to ga jedan od muslimana ošamario i rekao: “Zar ćeš tako nešto govoriti, a Allahov,dž.š., Poslanik je među nama?” Jevrej je došao Poslaniku, a.s., i požalio se na muslimana koji

ga je ošamario. Na to je Muhammed izrekao ovaj hadis. Isti je slučaj i s hadisom: "Nemojte praviti razliku medu Allahovim poslanicima." Vidi Sahih Muslim bišerhin Nevevi, 15:37120, šerhul 'akidetit Tahavijje, str.170-171, i Er rusulu ver risalat, str. 223.

102 Vidi Elfikhul ekber me'a šerhihi li Mulla 'Ali el Kari, str. 59-61.

103 Hadis prenose Buharija i Muslim (muttefekun 'alejhi),a ovo su rijeci Muslima. Pogledaj Sahih Muslim bišerhin Nevevi, 15:15.

104 Muttefekun 'alejhi, a ovo su rijeci Muslima. Vidi Sahih Muslim bišerhin Nevevi, 15:104.

105 Prenosi ga Muslim. Vidi Muhtesar Sahih Muslim, 2:295.

106 Sahih Muslim bišerhin Nevevi, 15:152.

107 Muttefekun 'alejhi, a ovo su Muslimove riječi. Vidi Sahih Muslim bišerhin Nevevi, 5:5. Ibn-Dževzi spominje mnoge stvari kojima je odlikovan Muhammed, a.s., nad ostalim poslanicima i vjerovjesnicima u zadnjem dijelu prvog toma svoje knjige: El vefa bi ahbaril Mustafa.

108 Šerhul akidetit tahavijje, str. 178.

109 Pogledaj El vefa bi ahvalil Mustafa.

110 Muttefekun 'alejhi. Vidi Sahihul Buhari, 1:39, i Sahih Muslim bišerhin Nevevi, 2:15.

111 Prenosi ga Buharija u poglavlju o imamu i nezru (zavjetu).

112 Ove i druge mu'džize, koje ukazuju na poslanstvo Muhammeda, a.s., naći ćeš u mnogim od djela sire (životopisa Muhammeda, a.s.) i hadisa. Buhari je u svom sahihu naslovio cijelo jedno poglavlje kao Poglavlje o znacima poslanstva. Isto tako je učinio i Muslim bin Hadždžadž el-Kušejri (u poglavlju o mu'džizama Resulullaha, a.s.). Pojedini alimi napisali su samostalna djela na tu temu kao što je Delailin nubuvveh, imama Ebi-Nu'ajma Ahmeda bin Abdullaha el-Asbahanija, koji je napisao čuveno djelo Hiljetul evlija', I'lamun nubuvveh, Ebi.Hasana Alija bin Muhammeda el-Maverdija, En nibuvveh, imama El-Bejhekija i El vefa bi ahvalil Mustafa, bin Dževzija.

113 Vidi: El vefa ahvalil Mustafa, 1:139.

114 Isarul hakk halk, str. 80.

115 Vidi: Isarul hakk 'alel halk, str. 80.

116 Prenosi ga Buhari. Vidi: Sahihul Buhari me'a Fethul Bari, 1:20.

117 Pogledaj: Sahihul Buhari me'a Fethil Bari, 1:26-31.

118 Temelji islama, str. 77. El Mewdudi.

119 Pogledaj isti izvor.

120 Vidi: El vefa ahvalil Mustafa, 1:270.

121 Vidi: El 'Akaidul islamijje li Nedim el Mellah, str. 57.

122 Temelji islama od Mewdidija, str. 78.

123 Vidi: El 'Akaidul islamijje - Sejjitl Sabik, str. 168. U ovom djelu, izmedu ostalog, stoji: "Dovoljan dokaz za izmjene koje su se desile u Indžilu, koji se danas nalazi u rukama kršćana, je i taj da su od sedamdeset primjeraka Indžila izabrana samo cetiri. Ova jevanđelja

sadrže spise o životopisu ‘Isaa, a.s., i njihovi pisci su poznati, imena su im napisana na naslovnim stranama. Sami kršćanski kritičari su priznali da su religijske postavke današnjih jevanđelja zasnovane samo na mišljenju Pavla (Pavlosa), bez mišljenja drugih učenika ‘Isaa, a.s., i njegovih najbližih sljedbenika. U biblioteci jednog od prinčeva Pariza pronaden je primjer Barnabinog jevanđelja, koje se u mnogome razlikuje od četiri poznata jevandelja. Taj primjerak preveden je na arapski jezik i štampala ga je izdavačka kuća El Menar.

124 U knjizi postanja, 3/22, stoji: “Tada Gospod reče: ‘Evo, čovjek sada postade kao jedan od nas, poznaje dobro i zlo!’ A zatim: ‘Gospod se ražalosti što je stvorio čovjeka i duboko u svom srcu se pokaja!’” A detalji koji narušavaju dostojanstvo poslanika su češći. Za Ibrahima, a.s., kažu da je lažov. Za Luta, a.s., kažu da je počinio blud s dvije svoje kceri. Za Haruna da je on pozvao Izraelićane u obožavanju teleta. Za Davuda da je počinio blud. Za Sulejmana da je obožavao kipove kako bi udovoljio svojoj ženi. Postoji li veći dokaz za iskrivljenost Bibilije od ovoga? Ovo smo prenijeli iz knjige: El ‘Akaidul islamijje li Sejjid Sabik, str. 168. A pogledaj i Er rusul ver risalat, str. 104, 106.

125 Vidi: El’akaidul islamijje li Sejjid sabik, str. 261-264.

126 Ovo pravilo je jedna od temeljnih razumskih istina, jer mi automatski znamo da nikome nije moguće utvrditi ili poreći postojanje nečega na odredenom mjestu i prostoru, izuzev da ga vidi ili ga obavijesti onaj ko ga je vidio, ukoliko se postojanje te stvari ne suprotstavlja razumu i nije nemoguće samo po sebi. Kad bi neko od običnih ljudi, recimo, utvrdio ili zanijekao postojanje zvijezde na nekom mjestu na nebu, a o tome ga nije obavijestio astronom, mi bismo, sigurno, za njega rekli da laže. Isto tako ćemo za bilo koju osobu koja tvrdi da nema buduceg svijeta reći da laže, čak da nas niko nije obavijestio o njegovom postojanju, a pogotovo kad su nas o tome obavijestili oni čija laž je nemoguća, Allahovi vjerovjesnici i poslanici. A svi ljudi su, u pogledu svijeta gajba, u odnosu na njih, neznalice i jedini koji ga vidi i zna, jeste Allah, dž.š.; zato mi po tom pitanju slijedimo samo one koje je Allah, dž.š., poučio, a to su Njegovi časni poslanici.

127 Vidi: Šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 460-461.

128 Vidi: Fi zilalil Kur’anil Kerim, 5:583.

129 Prenosi ga Ahmed, Ebu-Davud i Ibn-Madže. Pogledaj: Tefsir Ibn-Kesir, 2:208 i Sahihul džami’is sagir, 1:420

130 Vidi: El vahjul Muhammedijj, str.178, 179. Mebadiul Islam lil Mewdudi, str.91. El ‘akaidul islamijje 279-280. šerhul ‘akidetil wasitijje li Muhammed Halil Herras, str. 129-130.

131 Vidi: Sahihul Buhari me’a Fethul Bari, 1:148. Ovaj hadis je muttefekun ‘alejhi, a ovo su Buharijine riječi.

132 Muttefekun ‘alejhi. Vidi: Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 17:203. Sahihul Buhari me’a Fethul Bari, 3:184.

133 Vidi: Fethul Bari, 3:180.

134 Riječ “tevatur” znaci da više hadisa govore o jednoj stvari.

135 Šerhun Newewi ‘ala sahih muslim, 17:200-207.

136 Vidi: Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 17:200-207.

137 Sahihi Muslim bi šerhin Newewi, 17:202.

138 Muttefekun ‘alejhi, a ovo su Buharijine riječi. Vidi Sahihul Buhari, 3:188.

[139] Muttefekun ‘alejhi. Vidi Sahihul Buhari me’a Fethil Bari, 3:118 i Sahib Muslim bi šerhin Newewi, 17:200.

[140] Šerhul ‘akidetit Tahavijje, str. 451-452.

[141] El ‘akaidul islamijje - Sejjid Sabik, str. 237.

[142] Prenosi ga Buharija, Muslim i Tirmizija. Vidi Sahihul Buhari me’a fethu Bari, 11:293, Muhtesar Sahih Muslim, 1:113.

[143] El ‘akaidul islamijje li Sejjid Sabik, str. 245, Fethul Bari, 11:293.

[144] Ibn-Hadžer, tumačeći ove riječi, kaže: “Bit će raširena neposlušnost djece prema roditeljima, pa će se dijete ponašati prema svojoj majci kao što se gospodar ponaša prema svojoj robinji, putem ponižavanja psovkom, udaranjem i traženjem raznih usluga. Stoga se to dijete naziva gospodarom svoje majke, simbolizirajući sva ta značenja. Ili se pod riječju gospodar misli na staratelj, što je, po meni, najispravnije tumačenje. Jer se u hadisu govori o tome kako ce to stanje biti čudno. Da će znak blizine Sudnjeg dana biti to što će se mnoge stvari izokrenuti potpuno naopako, tako da će dijete, koje se odgaja, postati odgajatelj i bezvrijedni postati vrijedni, što se uklapa u sljedeći dio hadisa, u kome se govori kako će bosonogi čobani postati vlasnici zemlje.” Vidi: Fethul Bari, 1:101.

[145] Muttefekun ‘alejhi, vidi: Sahihul Buhari me’a Fethul Bari, 1:99-100, Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 1:158. A o značenju nadmetanja bosonogih čobana u visokim gradevinama, Kurtubi kaže: “Ovim se želi ukazati na ogromne promjene koje će nastati, tako što će beduini nasilno zavladati pojedinim zemljama i nepravedno vladati, te će se nakupiti imetka koji će trošiti u visoke zgrade, ponoseći se njima, a mi smo svjedoci toga ovih dana.” Ovo prenosi od Kurtubija Ibn-Hažder u Fethul Bari 1:101.

[146] Ibn-Hadžer kaže: “Ovdje se misli na skupinu ‘Alije i skupinu Mu’avije” Fethul Bari, 12:72.

[147] Jedan od njih je El Esved el ‘Anesi koji se pojavio u San’a i Musejleme el-Kezzab, koji se pojavio u Jemami. Poslanstvo za sebe je tvrdio još i Tulejha bin Huvejlid i Sodždžah, ali su se njih dvojica pokajali za svoja djela. Medu ove danas spada i osnivač kadijanija i behaijja. Vidi: Fethul Bari, 13:73, El ‘Akaidul islamijje li Sejjid Sabik, str. 246.

[148] Ovim se ukazuje na podizanje berićeta iz svega, pa čak i iz vremena. Tako da će godina biti kao mjesec, a mjesec kao sedmica, a sedmica kao dan, a dan, kao sat. Fethul Bari, 13:13, Tejsirul vusul, 4:91.

[149] Ovo je jedan od velikih predznaka, a svi ostali u ovom hadisu su mali.

[150] Prenosi ga Buharija. Vidi: Sahihul Buhari me’a Fethul Bari, 13:70, 76.

[151] Vidi: Sahihul Buhari me’a Fethul Bari, 11:279.

[152] Prenose ga Buharija i Muslim, a ovo su rijeci Muslima. Vidi: Sahih Muslim bi šerhin Newi, 18:44.

[153] Te hadise cemo naći u Buhariji i Muslimu, u poglavlju o neredima i predznacima Sudnjeg dana, poglavlju Er- Rikak i na drugim mjestima.

[154] Vidi: Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 18:27.

[155] Ibn-Hadžer, po pitanju redoslijeda pojave velikih predznaka Sudnjeg dana, kaže: “Iz svih hadisa zajedno se može zaključiti da je prvi veliki znak koji će nastupiti, pojava Deždžala, kojim će se nagovijestiti ogromna promjena u mnogim stvarima na cijeloj Zemlji. A to će se

završiti smrću Isaa, sina Merjemina. A izlazak Sunca sa zapada je prvi od velikih predznaka kojim će se označiti nastupanje te promjene u svemiru i završit će nastupom Kijametskog dana. Što se tiče izlaska životinje (Ed-Dabbe) iz zemlje, najvjerovatnije će se to desiti istoga dana kada Sunce izađe sa zapada. A razlog tome je što će se po izlasku Sunca sa zapada zatvoriti vrata pokajanja. Prvi predznak kojim će se označiti stvarni početak nastupa Sudnjeg dana je vatra koja ce potjerati ljude sa istoka na zapad." (Fethul Bari, 11:296-297) Iz riječi Ibn-Hadžera zaključujemo da se radi o tri vrste velikih predznaka: predznaci kojima se nagovještava početak ogromnih promjena stanja na zemlji, predznaci kojima se nagovještava početak promjena u svemiru i predznaci kojima se nagovještava početak nastupa Kijametskog dana. I da se izlazak Sunca sa zapada smatra prvim predznakom iz druge grupe, nakon čije pojave ce se zatvoriti vrata pokajanja i vrata imana.

156 Prenosi ga Muslim i Ebu-Davud. Vidi: Fethul Bari, 11:297, Sunen Ebu-Davud - poglavlje o predznacima Kijametskog dana, Tejsirul vusul - poglavlje o raznim predznacima i Sahih bi šerhin Newewi, 18:77.

157 Fethul Bari, 11:297.

158 Fi Zilalil Kur'anil Kerim, 6:308.

159 Vidi: Šerhun Newewi 'ala Sahih Muslim, 18:58-59.

160 Vidi: Sahihul Buhari me'a Fethul Bari, 13.80,Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 18:59.

161 Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 18:91.

162 Vidi Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 18:63 i dalje.

163 Ovo prenosi Ibn-Hadžer u Fethul Bari, 13:89.

164 Vidi prethodni izvor.

165 Tefsir, Ibn-kesir, 1:577.

166 Pod ovim se misli da će on konacno srušiti teoriju križa i opovrgnuti njegovo veličanje od strane kršćana. vidi Ed Dinul halis, 1:92.

167 Isa, r.a., ukinuti će džizju prema ehli kitabijama i od njih se neće primiti nego samo islam. To ne znači da će Isa, a.s., ukinuti jedan šerijatski propis, nego ovaj hadis ukazuje da je primanje džizje od kitabija određeno do silaska Isaa, a.s. Prethodni izvor i mjesto.

168 Imetak će se povećati zbog pravde koju ce Isa, a.s., sprovesti među ljudima.

169 Ovim se ukazuje na to da će svijet daleko manje žudjeti za imetkom zbog njihovog sigurnog saznanja bliskosti Kijametskog dana, pa će sve više željeti da učine koje dobro djelo.

170 Muttefekun 'alejhi. Vidi El lu'lu' vel merdžan, 1:31.

171 Pogledaj: Sahihul Buhari me'a Fethul Bari, 7:302, Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 2:189, Sahihut Tirmizi, 9:76, Sunen bin Madže drugi tom, poglavlje o fitnelucima i El Fetur Rabani, 2.143.

172 Šerhun Newewi 'ala Sahih Muslim, 18:75-76.

173 Sejjid Kutb, rahimehullahu, tumačeći ove ajete, kaže: "Mi sa sigurnošću možemo tvrditi da je mjesto do kojeg je dopro Zulkarnejn između dva brda, ali koja su to dva brda, mi to ne možemo znati. Sve što se iz ajeta može saznati jeste da je on stigao do jednog mjesta koje

se nalazi izmedu dvije prirodne pregrade ili izmedu dvije vještačke brane koje rastavlja prolaz i dolina i da je tamo našao zaostao narod koji se jedva sporazumijeva. Kad su uvidjeli da je on snažan i pravedan, ponudili su mu da im podigne branu ispred Je'džudža i Me'džudža, koji ih stalno napadaju iza tih dvaju brda preko tog prolaza i nanose im veliku štetu u ljudstvu i materijalnim dobrima, a oni nisu u stanju da ih odvrate. Za uzvrat, oni bi mu platili odreden iznos novca koji bi sakupili. Međutim, pravedni vladar ostaje dostojan principa dobročinstva i borbe protiv nepravde i nereda i pristaje da im dobrovoljno izgradi branu odbijajući njihovu ponudu. On je uvidio da je najlakši način zatvoriti prolaz izmedu dvije prirodne brane, te je od njih zatražio da ga pomognu materijalnim sredstvima i radnom snagom. Oni mu sabraše velike komade željeza koje postavi izmedu dvije pregrade, pa kad je izravnao željeznu naslagu s visinom dviju pregrada, onda je zatražio usijani bakar, pomiješan sa željezom, da njime zalije branu. Danas se na najsavremeniji način upotrebljava isti ovaj sistem za ojačavanje željeza i ustanovilo se da davanje određene količine bakra na željezo pojačava njegovu čvrstinu i otpornost. Na to je Allah, dž.š., još tada uputio Zulkarnejna i zabilježio ga u Svetoj vječnoj Knjizi prethodeći time savremenoj ljudskoj nauci stoljećima, čiji broj ne zna niko osim Allaha. Na taj način se potpuno spojiše dvije pregrade i zatvori se put Je'džudžu i Me'džudžu, te ga nisu bili u stanju niti preskočiti niti prokopati; postalo im je nemoguće da napadaju taj nedužni i zaostali narod, koji posta siguran i miran. Zulkarnejn pogleda u ogroman projekat koji je izveo, ali ga ne obuze oholost i sila niti ga opi njegova snaga i znanje, nego se on sjeti Allaha, i Njemu se zahvali, i Njemu pripisa ovaj veliki posao koji mu je omogućio. On se potpuno ogradi od svoje moći i pripisa je Allahovoj moći izražavajući se da on vjeruje da će se sve pregrade i brda potpuno smrviti pred nastup Kijametskog dana i da će zemlja postati potpuno gola i ravna... A što se tiče pitanja: ko su Je'džudž i Me'džudž, gdje su oni sada, šta je s njima bilo i šta će biti, sve su to pitanja na koja je vrlo teško odgovoriti, jer mi o njima ne znamo ništa više od onoga što nas je o njima Kur'an obavijestio i pojedini sahih-hadisi." Fi zilali Kur'anil Kerim, 5:411-413.

174 Sahihul Buhari me'a Fethul Bari, 13.91, i dalje.

175 Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 18:68.

176 Pogledaj Fethul Bari, 11:313.

177 Sahihul Buhari me'a Fethul bari, 11:313.

178 Allah, dž.š., nam ukazuje na prvo i drugo puhanje u sljedecem ajetu:

179 Sahihul Buhari me'a fethul Bari, 11:312.

180 Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 17:192-193, Sahihul Buhari me'a Fethul Bari, 11:325.

181 El-Enbija', 104.

182 Isa, r.a., (El-Maide, 117)

183 Vidi Sahihul buhari me'a Fethul Bari, 8:230 i 11.322.

184 Selim bin 'Amir - prenosilac hadisa od mikdada - kaže: "Tako mi Allaha, ja ne znam šta podrazumijeva pod riječju (milja), da li zemljišnu mjeru, ili Mil kojim se šminkaju oči." Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 17:196.

185 Prethodni izvor.

186 Vidi Sahihul Buhari bi hašijetis Sindi, 1:170, Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 7:120-122, Es sunenul kubra, 10:87, Sunenun Nesai, 8:222-223.

187 Ovo je veliki šefaat, koji je odobren samo našem Poslaniku, a.s., između svih ostalih

poslanika, a.s. Po pitanju ovog šefaata saglasan je cjelokupan ummet, jer je on ptvrđen sahih hadisima. I on spada u posebno odabrano mjesto Poslanika, a.s., koje mu je obećao Allah, dž.š., u ajetu: "I probdij dio noći u molitvi, - to je samo tvoja dužnost, Gospodar će ti na Onom svijetu hvale dostojno mjesto darovati." (El-Isra', 79) Vidi šerhul 'akidetit tahavijje, str. 252-253 ve ehedisuš šefaa fi Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 3:54-77, šerhul 'akidetit vasitijje, str. 128, i el 'akaidul islamijje li Sejjid Sabik, str. 274.

188 Ovo je dio dugog hadisi kudsija kojeg prenosi Muslim. Vidi Rijadus salihin, str. 62-63.

189 Sahihul Buhari me'a Fethul Bari, 11:340.

190 Sahihul Buhari, 11:138.

191 Fethul Bari, 11:337.

192 šerhul Bejdžuri 'ala dževheretit tevhid, str. 212.

193 Prenosi ga Tirmizi i kaže da je hasen sahih. Vidi Sahihut Tirmizi bi šerh ibnil 'Arebi, 9:253.

194 sahih Muslim bi šerhin Newewi, 3:88.

195 Mahmud Hattab es-Subki kaže: "Znaj da će protiv čovjeka na tom veličanstvenom danu svjedočiti 11 svjedoka: jezik, ruke, noge, sluh, vid, koža, Zemlja, noć, dan, meleki pisari i imetak." Zatim je, kao dokaz za to, naveo nekoliko ajeta i hadisa. Vidi Ed Dinul halis, 1:105, i dalje.

196 Prenosi ga Tirmizi i kaže da je hasen garib. Vidi Sahihut Tirmizi bi šerh ibnul 'Arebi, 9:260.

197 Muttefekun 'alejhi. Vidi Sahihul Buhari me'a Fethul Bari, 13:407-408.

198 Vidi šerhul 'akidetil Tahavijje, str. 250, šerhun Newewi 'ala sahih Muslim, 15:53, šerhul 'akidetil wasitije li Muhammed Halil Herras, str. 115, šerhul Bejdžuri 'alel džewhere, str. 223 i Ed dinul halis, 1:111.

199 Ed dinul halis, 1:111.

200 Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 15:53-54, El lu'lu' vel merdžan, str. 106.

201 Muttefekun 'alejhi. Vidi Sahihul Buhari - dio o dženazi - poglavlje o namazu šehidu i Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 15:75.

202 Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 15:55.

203 šerhul 'akidetit Tahavijje, str. 251.

204 Sahihul Buhari me'a Fethul Bari, 11:396-398. A isti hadis se nalazi u Sahih Muslimu bi šerhin Newewi, 15:55.

205 Ovo prenosi od Kadi 'Ijada, Newewi u svom komentaru Sahih Muslim, 15:53.

206 Vidi šerhul 'akidetit Tahavijje, str. 151., šerhul Bejdžuri 'alel Džewhere, str. 223 i Ed dinul halis, 1:111.

207 šerhul 'akidetit Tahavijjem str. 472, šerhul 'akidetil vasitijje, str. 123 i Ed dinul halis, 1:107.

208 Vidi Kasidetu bin Kajjim sa njegovim komentarom, 2:593.

209 Ovo prenosi od Kurtubija, komentator Tahavijinog akaida, str. 472.

210 šerhul Bejdžuri 'alel džewhere, str. 215.

[211] šerhul ‘akidetit Tahavijje, str. 470, i šerhul ‘akidetil vasitijje, str. 126.

[212] Oni su ostali u grupi vjernika, jer su se imanom prikrivali na dunjaluku, pa će i na Ahiretu učiniti isto i slijediti vjernike, i ići za njihovim nurom, sve dok Allah, dž.š., ne postavi između njih zid, pa od njih ode nur vjernika.I njihovo mjesto će biti najdublji dio Džehennema. Vidi šerhun Newewi ‘ala Sahih Muslim, 3:19.

[213] Tumačeći ove riječi, Kurtubi kaže: “To ce biti strašan čin kojim će Allah, dž.š., iskušati Svoje robove i razdvojiti prave od loših. Pošto su munafici ostali s vjernicima, tvrdeći da su i oni vjernici i misleći da je to dozvoljeno na Ahiretu, kao što je bilo na dunjaluku, Allah, dž.š., će ih iskušati tako što će doći u posebnom liku i reci svima: ‘Ja sam vaš Gospopdar!’ Vjernici će mu negativno odgovoriti, jer su ga oni već upoznali i znaju da takav lik ne priliči Allahu, dž.š. Zato su rekli: ‘Utječemo se Allahu od tebe. Mi Njemu ne pripisujemo druga!’” Ovo Ibn-Hadžer prenosi od Kurtubija Fethul Bari, 11:380-381.

[214] Sa’dan je drvo koje ima izuzetno veliko trnje sa svih strana.

[215] Ovo je dio duljeg hadisa koji prenosi Buharija i Muslim, a ovo su Muslimove riječi. Vidi Sahihul Buhari, 11:367, i Sahih Muslim bi šerhin Newewi, str. 3:17.

[216] Hadis prenosi Muslim. Vidi Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 16:57.

[217] šerhul ‘akidetit Tahavijje, str. 471.

[218] Sahihul Buhari me’a Fethul Bari, 11:386.

[219] Sahihul Buhari me’a Fethul Bari, 6:256-257, El-Muvetta’, str. 614.

[220] Sahihul Buhari me’a fethul bari, 11:361.

[221] Sahihul Buhari me’a Fethul Bari, 6:427.

[222] Sahihul Buhari me’a Fethul Bari, 11:351.

[223] Tebsitul ‘akaidil Islamijje li Hasan Ejjub, str. 77.

[224] Kubral jekinijatil kevnijje, str. 147.

[225] Ela ‘akaidul islamijje li Sejjid Sabik, str. 95.

[226] Sahihul ‘akidetit Tahavijje, str. 153.

[227] Vidi Er rewdatun nedijje šerhul ‘akidetil wasitijje, str. 252-253.

[228] Vidi Medžmu’ fetava Ibn-Tejmijje, 8: 94-95, šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 282 i Er revdatin nedijje, str. 356.

[229] Vidi Elhasenetu ves sejjie li Ibn-Tejmijje, str. 190. i Tejsirul ‘Azizil Hamid, str. 625.

[230] Ed dinul halis, 1:144. i Er redatun nedijje, str. 356.

[231] Ibn-Kajjim el-Dževzijje navodi mnoge mudrosti stvaranja Iblisa; navodimo neke od njih: a - Da se ljudi osvjedoče u Allahovu, dž.š., moć stvaranja suprotnosti. Stvorio je ovo biće koje je najlošije od svih bića i koje je uzrok svakog zla, a suprotno njemu je stvorio Džeibrila, r.a., koji je jedno od najčasnijih, najčišćih i najplemenitijih bića, i uzrok svakog dobra. Allahova, dž.š., moć ogleda se i u stvaranju dana i noći, bolesti i lijeka, života i smrti, lijepog i ružnog i mnogo drugog što nedvosmisleno upućuje na Allahovu, dž.š., svemoć. b - Pojava znakova Allahovih, dž.š., imena koja upućuju na Njegovu svemoć, kao što je Svemoćni, Onaj koji se najžešće sveti, Onaj koji žestokom kaznom kažnjava, Onaj koji, koga hoće, uzvisuje, a

koga On hoće - unizuje. Dakle, mora postojati nešto za što će se sva ova imena vezati, a kad bi ljudi i džinni bili prirode meleka, ove posljedice se ne bi mogle vidjeti. c - Realizacija Allahovih, dž.š., imena i svojstava koja u sebi sadrže blagost, tolerantnost, oprost, pokrivanje, prelaženje preko prestupa vezanih ze Njegovo pravo i oslobadanje od kazne koga hoće od Svojih robova. Da nije stvorio sredstva i uzroke pomoću kojih se ispoljavaju ove osobine, ne bi bilo svih tih koristi i mudrosti. d - Realizacija imena mudrosti i znanja, jer Allah, dž.š., uzdiže koga hoće, a ponižava koga hoće i On najbolje zna kome će povjeriti Objavu i ko je dostojan da je primi i da mMu bude zahvalan na toj blagodati. e - Iznalaženje i pokazivanje raznih vrsta ibadeta, kojih ne bi bilo da nije stvaranja iblisa; kao što je džihad, prijateljevanje i ljubav, u ime Allaha, mržnja, u ime Allaha, naređivanje na dobro i odvraćanje od zla, pokajanje Allahu, dž.š., i vraćanje Njemu, suprotstavljanje Allahovom neprijatelju i traženje zaštite kod Allaha od njega, uzimanje pouke, upozorenje od oholosti i uobraženosti, i slično. Vidi Medaridžus salikin, 2:194.

232 Er rewdatun nedijje, str. 356.

233 Fi Zilalil Kur’anil Kerim, 8:1227.

234 Tebsitul ‘akaidil islamijje li hasan Ejjub, str. 84.

235 Pogledaj: El-Fethurrabbani, 1:142, i Sunen bin Madže, 1:33.

236 Tejsirul ‘Azizil Hamid, str. 620, El ‘akaidul islamijje, str. 99, Eš šeri’a ili Adžurri, str. 212.s

237 Šerhul ‘akidetit Tahavijje, str. 276-292.

238 Šerhul ‘akidetit Tahavijje, str. 291.

239 I’lamul muvekki’in, 1:71.

240 Prenosi ga Ebu-Davud, Ibn-Madže, Ahmed, Taberani i Ibn-Hibban, a u njegovom senedu (lancu prenosilaca) nalazi se Se’id bin Sinan eš-šejbani kojeg Ibn-Me’in smatra pouzdanim, a o njemu polemiziraju Ahmed i drugi.

241 Prenosi ga Ebu-Davud. Vidi: Džem’al fevaid 2:328, i Kitabuš šeri’a lil Adžerri, str. 211.

242 Prenosi ga Tirmizi i kaže da je hasen sahih.Pogledaj Džem’al fevaid, 2:329.

243 Eš šeri’a lil Adžurri, str. 206.

244 Vidi Džami’ul ‘ulum vel hikem, str. 385.

245 Prenosi ga Muslim i Ahmed od Suhejba. Vidi Rijadus salihin me’a Delilil falihin, 1:147.

246 Muttefekun ‘alejhi.

247 Vidi Tefsir Ibn-Kesir, 4:275.

248 Isti izvor.

249 Pogledaj ove i druge njima slicne izreke u ‘Uddetus, str. 90i 226.

250 Medaridžus salikin, 2:177.

251 Medaridžus salikin, 2:175.

252 Medaridžus salikin, 2.117, i Er rewdatun nedijje, str. 489.

253 Medaridžus salikin, 2:167, Er rewdatun nedijje, str. 489, i Džami’ul ‘ulumi vel hikem, str. 170.

[254] Pogledaj šerhun Newewi ‘ala Sahih Muslim, 3:101.

[255] Vidi Zadul me’ad 3:66.

[256] Medžmu fetava ibnu tejmijje 8:528.

[257] Prenose ga sva četverica u svojim “Sunenima”, a Tirmizi kaže da je hasen sahih. Vidi Muhtesar Ebi Davud, str. 346.

[258] Prenosi ga Buharija u poglavlju o medicini.

[259] Šerhul ‘akidetit Tahavijje, str. 301

[260] Fethul Bari, 10:150-151, El Muvetta’ str. 557-558.

[261] Džami’ul ‘ulumi vel hikem, str. 384.

[262] Zadul me’ad, 3:67.

[263] Medaridžus salikin, 2:116.

[264] Ulema se po ovom pitanju razilazi na više od dva mišljenja, ali, ehlu sunne po ovom pitanju imaju samo dva mišljenja, a ostala mišljenja su mišljenja drugih frakcija. Mnoge od knjiga akide su detaljno razradile sva ta mišljenja. Zato nema potrebe da ih sve ovdje iznosimo, jer je njihova neispravnost jasna, a ulema ehli sunneta je saglasna u tome da su ona daleko od istine koja se temelji na Kur’anu i Sunnetu. Pogledaj detaljnije o tim mišljenjima i odgovore na njih u : šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 373. i dalje.

[265] Imam Ibnu-Kajjim kaže:”I kaži im da je iman čovjeka govor, rad i potvrda srcem.” Komentator veli: “Stav ehli sunneta je da je iman potvrda srcem, praksa organima i izgovor jezikom. Imam šafija, r.a., u svojoj poznatoj knjizi, El-Umm, veli: “Ashabi, tabi’ini i ostali poslije njih, koje smo mi zatekli, bili su saglasni u tome i svi su govorili: ‘Iman je izgovor, izvršavanje i nijjet, nijedna od tri stvari ne koristi bez ostale dvije.’” A Imam Ahmed bin Hanbel, r.a., kaže: “Zato su riječi ehli sunneta da je iman izgovor i djelo, postale jedan od znakova sunneta.” Ebu-‘Umer et-Talemenki prenosi svojim poznatim senedom od Musa bin Haruna el-Hammala da je rekao: “Ishak bin Rahevejh izdiktirao nam je da je iman govor i djelo, da se povećava i smanjuje, i nema sumnje, da je to tako kako nam je on opisao. Mi smo to shvatili iz pouzdanih predanja, općih islamskih pravila i riječi ashaba Allahovog Poslanika, a.s., tabi’ina i generacija ilma poslije njih. Svi su oni bili suglasni po ovom pitanju i uopće se nisu razilazili. Isto tako je bilo u doba Evza’ije u šamu, Sufjana es-Sevrije u Iraku, Malika bin Enesa u Hidžazu i Mu’ammera u jemenu, kao što smo objasnili, da je iman riječ i djelo i da se povecava i smanjuje.” A Hafiz bin ‘Abdul Berr, u svom Temhidu kaže: “Fakihi i muhaddisi su saglasni da je iman riječ i djelo, a nema djela bez nijjeta. Iman se kod njih povećava ta’atom, a smanjuje ma’sijetom. Sva bogougodna djela su, kod njih, iman. Izuzev što se od Ebu-Hanife i njegovih sljedbenika spominje da se bogougodna djela ne nazivaju imanom. Oni kažu da je iman potvrda (srcem) i izgovor (jezikom) Pogledaj: šerh kasideti Ibnil Kajjim, 2:139-141.

[266] Pogledaj: El-‘Akidetut tahavijje me’a šerhiha, str. 373., Kitabul iršad lil Džuvejni, str. 399, i El-Fikhul ekber ve šerhuhu li Mulla ‘Ali el-Kari, str. 87-88.

[267] Pogledaj dokaze za prednost prvog mišljenja u: Šerhin Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 1:148 i Risaletul iman li Ebi ‘Ubejd El-Kasim bin Selam, str. 54.

[268] Šerhud ‘akidetit tahavijje, str. 374.

[269] Šerhun Newewi ‘ala Sahih Muslim 1:147.

[270] Kitabul iman lil Kasim bin Selam, str. 102, i šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 373-374.

[271] Šerhun Newewi ‘ala Sahih Muslim, 1:149.

[272] Šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 374.

[273] Šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 374.

[274] Šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 375.

[275] Fethul Bari, 1:39-40.

[276] Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 2:299.

[277] Šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 375.

[278] Muttefekun ‘alejhi, a ovo su Muslimove riječi. Vidi: Sahihul Buhari me’a Fethul Bari, 1:44, i Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 1:6.

[279] Prenosi ga Tirmizi i Hakim koji kaže: “Sahih ‘ala šartihima.” A Tirmizi veli: “Hadisun hasen.” Vidi: Et-tergib vet terhib, 3:403.

[280] Vidi: Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 2:22.

[281] Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 2:27.

[282] Vidi: šerhul ‘akidetit tahavijje, str. 386.

[283] Vidi: šerh kasideti Ibnil Kajjim, 2:141.

[284] šerhu kasideti Ibnil Kajjim 2:140-141.

[285] Možda će neko reći: temelji imana su, kao što se vidi iz navedenog sahih-hadisa, daleko više nego što je samo iman u Allaha, dž.š., i Njegovog Poslanika, pa kako je dovoljan samo šehadet za ulazak u iman? Odgovor na to pitanje je: postoje dvije vrste imana: opći iman i iman u svom širem značenju. Prvi je iman u Allaha, dž.š., i u sve ono s čime je došao Allahov Poslanik, a.s., bez spominjanja detalja svega toga. Zato, kad čovjek posvjedoči da nema drugog boga, osim Allaha, i da je Muhammed Allahov poslanik, on time prihvata istinitim sve ono s čime je došao poslanik, a.s., i o čemu nas je obavijestio, u što, svakako, ulaze i temelji imana i islama, iako ih još ne zna pojedinačno. Jer, iz njegovog šehadeta proizilazi da će on povjerovati, prihvatiti sve što do njega dođe od Allahovog poslanika, a.s. Međutim, onaj do koga su došli svi detalji imana i on u njih povjerovao i radio ono što oni od njega zahtijevaju, njegov iman je, svakako, jači i on je na većem stupnju kod Allaha, dž.š. A onaj ko povjeruje općenito, a zatim do njega dođe nešto što se prenosi od Allahovog poslanika, a.s., pa u to ne povjeruje, on time negira šehadet koji je prethodno izgovorio, i time postaje odmetnikom od vjere, o čemu ćemo kasnije više govoriti. Pogledaj: El-furkan bejne evlijair Rahman ve evlijaiš šejtan li Ibni Tejmijje, u knjizi: Medžmu’atit tevhid, str. 510, i Usulus Serahsi, 1:203.

[286] Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 1:224.

[287] Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 1:226.

[288] Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 1:218.

[289] Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 1:229.

[290] Vidi: Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 1:218-240.

[291] Pogledaj: El-Muvetta’, str. 485-486, i Nejlul evtar, 7:208.

[292] Pogledaj: Nejtul evtar, 7:208.

[293] Vidi: Es-Siretun nebevijje li ibni Kesir, 1:433, i Es-Siretul Halebijje, 1:444.

[294] Es-Siretun nebevijjetu li ibni Kesir, 1:445.

[295] Es-Siretun nebevijje li ibni Kesir, 1:447.

[296] Sahihul Buhari me'a Fethul Bari, 7:139, Hajatus sahabe, 1:290, Es-Siretul Halebijje,1:451.

[297] Vidi: Siretu ibni Hišam 1:407-408.

[298] Es-Siretun nebevijje li ibni Kesir, 2:520.

[299] Pogledaj na primjer: Slučaj prelaska na islam ibnil 'As bin Rebi' u Siretu ibni Hišam, 2:303-304, slučaj prelaska na islam Omera bin Hattaba u 'Ujtmul eser fi fununil megazi veš šemaili ves sijer li Ibni Sejjidin nas, i slucaj prelaska na islam Hamze u Es-Siretul Halebijje, 1:477.

[300] Vidi: Šerhun Newewi 'ala Sahih Muslim, 1:149, 219.

[301] Vidi: Risaletu kešfiš šubuhat li Muhammed bin 'Abdul Vehhab min džumletir resailil matbu'a bi 'unvan: El-Medžmu'autul 'ilmijjetus sa'udijje min devri 'ulemais selefis salih, str. 141-142.

[302] Vidi: Šerhun Newewi 'ala Sahih Muslim, 1:149, šerhus sijer el-kebir, 1:150, El-Mugni li ibni Kudame 9:21, El-Muhezzeb 2:223.

[303] Vidi: Šerhus sijer el-kebir, 1:150.

[304] El-Mugni li Ibni Kudame, 9:21, Hašijetu Ibni 'Abidin, 3:397.

[305] Vidi: El - 'akidete Tahavijje me'a šerhiha, str. 350, 352, 357.

[306] Tathirul i'tikad, str.9.

[307] Pod strahom, traženjem pomoći i nadom misli se na one stvari u kojima ne može pomoći niko drugi , osim Allah, dž.š. Kao što je strahopoštovanje, traženje pomoći u stvarima u kojima nije u stanju pomoći niko drugi, osim Allaha, i nada u ono što može samo Allah, dž.š A što se tiče onoga što je u ljudskoj moći, u tim stvarima čovjek ne izlazi iz imana; kao što je, na primjer, bojazan od vladara koji je zaprijetio da će ga zatvoriti ili ubiti, ili traženje pomoći od prijatelja za obavljanje nekog posla u kome on, zaista, može pomoći, ili da čovjek kaže drugom: "Ja te molim da mi uradiš to i to, od onog što su ljudi u stanju uraditi." Sve to ne spada u kufr i nema nikakve zabrane povodom toga.

[308] Risaletu Muhammed bin 'Abdul Vehhab fi ma'na tagut - el - Džami'ul ferid, str.266.

[309] Nevakidul islam li Muhammed bin 'Abdul Vehhab - El-Džami'uj ferid, str. 278.

[310] Vidi: šerh Mulla 'Ali el-Kari 'alel fikhil ekber, str. 167.

[311] Šerhun Newewi 'ala Sahih Muslim, 1:205.

[312] Vidi: šerh Mulla 'Ali el-Kari 'alel fikhul ekber, str.165.

[313] Nevakidul islam li Muhammed bin 'Abdul Vehhab. Vidi: El-Džami'ul ferid, str. 277.

[314] Medžm'atut tewhid, str. 126.

[315] Tefsirut Taberi, 6:313.

[316] Tefsirut Taberi, 6:313.

317 Vidi: Medžmu'atut tewhid.

318 El-Mugni, 9:24.

319 Prenosi ga Buharija. Vidi: Rijadus salihin, str. 32.

320 Tefsirul Kurtubi, 1:188. Kazivanje o ljudima Uhduda prenosi Muslim u svom Sahihu. Pročitaj ovo kazivanje u cjelosti u Rijadus salihinu, str. 27. i dalje.

321 Tefsir Ibn-Kesir, 2:367.

322 Kitabuz zevadžir an iktirafil kebair li Ibni Hadžer el-Mekki, 1:28-30. A pogledaj tekst sličan ovome u Mugnil muhtadž, 4:135-136, Hašijetul Badžuri, 2:257.

323 Min menahidžis sunne en-Nebevijje - Vidi Medžmuatut tevhid, str. 193.

324 Šerhul akidetit Tahavijje, str. 363-364.

325 Tefsir Ibn-Kesir, 2:67.

326 Umdetut tefsir - ihtijar ve tahkik Ahmed Muhammed šakir, tab'atu daril me'arif senete, 1377 h. 1957 g. 2:171-172.

327 'Umdetut tefsir 4:164-167.

328 Vidi: Medžm'u fetava Ibnu Tejmijje, 25:149, i dalje.

329 Hoce da kaže da je to stvar koja je poznata samo Allahu, dž.š., a ne ljudima.

330 Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 17:72.

331 Šerhul 'akidetit Tahavijje, str. 357-358.

332 Na ovo ukazuje Ibn Hadžer El-Hejtemi u svom djelu: Ez-Zevadžir 'an iktirafil kebair, 1:28.

333 El-Akidetut Tahavijje me'a šerhiha, str. 466.

334 Ovoj temi Newewi posvećuje kompletno poglavlje pod naslovom: Bab: Ed-delil 'ala enne men mate 'alet tevhidi dehalel džennete kat'an.

335 Vidi: Šerhun Newewi 'ala Sahih Muslim, 1:217, 220. Također i rijeci slicne ovima liš šejh Ibnu Tejmije fil Furkan min medžmu'atit tewhid, str. 506-507.

336 Sahih Muslim me'a šerhin Newewi, 1:218.

337 Sahih Muslim me'a šerhin Newewi, 1:224.

338 Sahih Muslim me'a šerhin Newewi 1:227. A prenosi ga i Buharija u poglavlju o poslanicima.

339 Sahih Muslim me'a šerhin Newewi, 2:2.

340 Muttefekun 'alejhi, vel lafzu lil Buhari. Vidi: Sahihul Buhari, 1:61, Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 3:36.

341 Muttefekun 'alejhi vel lafzu li Muslim, 2:94, a pogledaj i Sahih Buhari - poglavlje o dženazi.

342 Šerhun Newewi 'ala Sahih Muslim, 2:97.

343 Risaletul iman li Ebi 'Ubejd el-Kasim bin Selam, metbu'atun me'a resaile uhra, str. 84.

344 Muttefekun 'alejhi, vidi: Sahihul Buhari me'a Fethul Bari, 1:96, Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 2:54.

345 Muttefekun ‘alejhi, vidi: Sahihul Buhari me’a Fethul Bari, 1:175, Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 2:55.

346 Prenosi ga Ahmed, Tirmizi i Hakim u Mustedreku od Ibni ‘Umera. Vidi: El-Fethur rabbani, 14:164-166, Sahihut Tirmizi bi šerh Ibnil ‘Arebi, 3:18, El-Mustedrek, 1:18.

347 Vidi: Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 2:275.

348 Muttefekun ‘alejhi vel lafzu li Muslim, vidi: Sahihul Buhari - poglavlje o picu, Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 2:45.

349 Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 2:108.

350 Muttefekun ‘alejhi vel lafzu li Muslim, vidi: Sahihul Buhari fi kitabil dženaiz, ve Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 2:109.

351 Pogledaj detaljno pojašnjenje ovih tumačenja u: Risaletul iman li Ebi ‘Ubejd el-Kasim bin Selam me’a ‘iddeti resail, str. 84 ve ma ba’deha.

352 Vidi: Risaletul iman li Ebi ‘Ubejd el-Kasim bin Selam, str. 89 ve ma ba’deha.

353 Prenosi ga Buharija od Ibn-‘Abbasa u poglavlju o džihadu.

354 Vidi: Risaletul iman li Ebi ‘Ubejd el-Kasim bin Selam, str. 89 ve šerhul ‘akidetit Tahavijje, str. 361.

355 Šerhul ‘akidetit Tahavijje, str. 361. El-‘Akidetul vstijje me’a šerhiha li Muhammed Halil Herras, str. 138-139.

356 Šerhul ‘akidetit Tahavijje, str. 361.

357 Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 1:218.

358 Šerhun Newewi ‘ala Sahih Muslim, 1:219.

359 Tefsirul Kurtubi, 6:293, ve šerhul akidetit Tahavijje, str. 364-365.

360 Revahu Ibnu Džerir ve Tirmizi ve Nesai ve Ibnu Madže - vidi: Sahihut Tirmizi bi šerhi ibnil ‘Arebi, 12:234, a Tirmizi za ovaj hadis kaže da je hasen sahih, ve Sunene Ibni Madže, 2:1418.

361 Ez-Zevadžir ‘an iktirfil kebair, 1:12.

362 Ahredžehul buhari ve Muslim: Fethul Bari, 17:21, matbe ‘atul Halebi, ve Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 5:19.

363 Ez-Zevadžir ‘an iktirafil kebair, 1:12.

364 Sahih Muslim me’a šerhin Newewi, 2:81-82, ve ahredžel Buhari nahvehu an Enes fi kitabid dijat.

365 Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 2:82-83. Ve ahredžehul Buhari fi kitabil vesaja.

366 Muttefekun ‘alejhi, vel lafzu li Muslim. Vidi: Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 2:82-83.

367 Šerhun Newewi ‘ala Sahih Muslim, 2:84.

368 Pogledaj te definicije u Ez-Zevadžir ‘an iktirafil kebair, 1:4, ve ma ba’deha. Ve šerhun Newewi ‘ala Sahih Muslim, 2:85 ve ma ba’deha.

369 Šerhul ‘akidetit Tahavijje, str. 418, ve šerhun Newewi, ‘ala Sahih Muslim, 2:85.

[370] Ovo prenosi od Gazalije En-newewi u svom komentaru na Sahih Muslim, 2:85.

[371] Kava'idul Ahkam, 1:23-24.

[372] Prethodni izvor.

[373] Pogledaj: Ez-Zevadžir 'an iktirafil kebair eldžduz 'ul evvel ves sani. Na ovu temu je pisao i spomenuo vrste velikih grijeha i dokaze za njih i imam Zehebi u svom djelu: El-Kebair i šejh Muhammed bin 'Abdul Vehhab u svome djelu El-Kebair, također.

[374] Muttefekun 'alejhi - vidi Rijadus salihin, str. 31.

[375] Prenosi ga Muslim u svom Sahihu od Ebi-Hurejre i Buharija u Edebu.

[376] Prenosi ga Muslim: Vidi: Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 7:89.

[377] Muttefekun 'alejhi, vel lafzu li Muslim. Vidi: Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 7:89.

[378] Muttefekun 'alejhi. Vidi: Sahihul Buhari - poglavlje o postu (Ko umre a ostao je dužan nešto od posta).

[379] Prenosi ga Buhari. Vidi: Sahihul Buhari me'a Fethul Bari, 4:52.

[380] Autor u originalu navodi 95 najeminentnijih djela iz akaida i drugih oblasti koja su mu poslužila kao izvor za ovaj njegov rad. Ali, mi ih, zbog dužine teksta i nepoznavanja arapskog jezika od strane naših čitalaca, nećemo navoditi. Onaj ko želi da se upozna s njima, može pogledati ovo djelo u originalu na arapskom jeziku. (op. prev.)

SADRŽAJ

PREDGOVOR....5
BILJEŠKA O AUTORU 7
PREDGOVOR 9
UVOD 11
PRVO POGLAVLJE 13
TEMELJI IMANA 13
PRVI DIO - VJEROVANJE U ALLAHA, DŽ.Š. 17
1 - TEWHIDUR - RUBUBIJJE 17
2 - TEWHIDUL - ULUHIJJE 21
3 - TEWHIDUL - ESMAI VES SIFAT 24
ALLAHOVA, DŽ.Š., LIJEPA IMENA 28
DOKAZI ZA TEWHIDUL ESMAI VES SIFAT 29
DRUGI DIO - VJEROVANJE U MELEKE 34
OSOBINE MELEKA 35
ČASNI ROBOVI 36
ODNOS MELEKA PREMA SVEMIRU I ČOVJEKU 37
BROJ MELEKA 41
VJEROVANJE U MELEKE POJEDINAČNO I OPĆENITO 42
ULOGA I ZNAČAJ VJERE U MELEKE U ŽIVOTU ČOVJEKA 44
TREĆI DIO - VJEROVANJE U ALLAHOVE, DŽ.Š., POSLANIKE I VJEROVJESNIKE 46
POSLANICI I VJEROVJESNICI[87] KOJI SU SPOMENUTI U KUR'ANU 46
NAJODABRANIJI POSLANICI (ULUL'AZM) 47
TEMA OBJAVE 48
VJEROVANJE (IMAN) U MUHAMMEDA, A.S. 51

ČETVRTI DIO - VJEROVANJE U ALLAHOVE, DŽ.Š., KNJIGE 57
PETI DIO - VJEROVANJE U SUDNJI DAN 63
AKCENAT KUR'ANA NA OVAJ TEMELJ IMANA I RAZLOG TOME 63
DOKAZI VJEROVANJA U SUDNJI DAN I ODGOVOR NA SUMNJE NEVJERNIKA 66
DETALJI VJEROVANJA U SUDNJI DAN 72
1 - KABURSKO ISKUŠENJE I ISPITIVANJE OD MELEKA 72
2 - PATNJE I UŽICI U KABURU 73
3 - PREDZNACI SUDNJEG DANA 76
A - IZLAZAK SUNCA SA ZAPADA 78
B - IZLAZAK ŽIVOTINJE (IZ ZEMLJE) 78
C - POJAVA DEDŽALA 79
D - SILAZAK ISAA, A.S. 82
E - POJAVA JE'DŽUDŽA I ME'DŽUDŽA 83
4 - POČETAK NASTUPANJA SUDNJEG DANA 84
5 - PROŽIVLJENJE 85
6 - (EL-HAŠR) SAKUPLJANJE SVIH LJUDI NA JEDNOM MJESTU, RADI OBRAČUNA 85
7 - NAGRADA - KAZNA ZA DJELA 87
8 - IZLAGANJE LJUDSKIH DJELA I PRESUDA 87
9 - HAVD (VRELO) POSLANIKA, A.S. 90
10 - VAGA (VAGANJE DJELA) 92
11 - SIRAT ĆUPRIJA 93
12 - DŽENNET I DŽEHENNEM 94
ŠESTI DIO - VJEROVANJE U ALLAHOVO ODREĐENJE 97
DEFINICIJA KADA'A I KADERA 97
ZNAČENJE VJEROVANJA (IMANA) U KADE'R 98
PRVI STEPEN 99
DRUGI STEPEN 99
OPRAVDAVANJE NEVJERNIKA KADER'OM 101
SKRIVENOST ALLAHOVE, DŽ.Š.,ODREDBE (KADER'A)
I POKUĐENOST POLEMIKE O NJOJ 103
UTJECAJ VJEROVANJA U KADER' NA ŽIVOT MUSLIMANA 104
VJEROVANJE U KADER' NE KOSI SE S RADOM UTEMELJENIM
NA UZROCIMA I POSLJEDICAMA 109

DRUGO POGLAVLJE - SUŠTINA IMANA 113
DRUGO POGLAVLJE - SUŠTINA IMANA 115
POVEĆAVANJE I SMANJIVANJE IMANA 117
TREĆE POGLAVLJE - RIJEČI I DJELA KOJA IZVODE IZ IMANA 121
TREĆE POGLAVLJE - RIJEČI I DJELA KOJA IZVODE IZ IMANA 123
PRVI DIO - KADA NEVJERNIK POSTAJE VJERNIKOM? 124
DOKAZI ZA NAVEDENU TVRDNJU 125
HADISI 125
PRIMJERI IZ PRAKSE POSLANIKA, A.S., I IZ DOGAĐAJA SIRE 126
DRUGI DIO - KADA VJERNIK POSTAJE NEVJERNIKOM? 131
PRAVILO 131
OBJAŠNJENJE OVOG PRAVILA 132
VRSTE POSTUPAKA KOJI IZVODE IZ IMANA 133
PRVA VRSTA 133
DRUGA VRSTA 134
TREĆA VRSTA 135
ČETVRTA VRSTA 138
ZADOVOLJSTVO KUFROM I NEZADOVOLJSTVO ISLAMOM 139
VIDOVI ZADOVOLJSTVA KUFROM 140
1 - NESMATRANJE NEVJERNIKA (ATEISTA), OTPADNIKA I MUŠRIKA - NEVJERNICIMA, ILI SUMNJANJE U NJIHOVO NEVJERSTVO ILI SMATRANJE ISPRAVNIM BILO KOJEG OD NJIHOVIH NEVJERNIČKIH PRAVACA. 140
2 - PRIJATELJEVANJE S NEVJERNICIMA I IZRAŽAVANJE SAGLASNOSTI S NJIHOVOM VJEROM 141
ŠTA ZNAČI PRIJATELJEVANJE S NEVJERNICIMA? 145
ŠTA SE PRIMA, A ŠTA NE PRIMA OD OPRAVDANJA U OVOJ SITUACIJI 146
GRANICE PRISILE KOJA SE UZIMA U OBZIR 147
POJEDINI PRIMJERI NEZADOVOLJSTVA ISLAMOM 150
RIJEČI POJEDINIH ALIMA O TOME ŠTA PROUZROKUJE ODMETNIŠTVO OD VJERE 152
OPREZNOST PRI PROGLAŠAVANJU KAFIROM ODREĐENE OSOBE 159
ZAVRŠNA RIJEČ - ISLAMSKI STAV PREMA GREŠNICIMA 163

SAMO GRIJEŠENJE NE IZVODI IZ ALLAHOVE, DŽ.Š., VJERE 165
PRIPADNICI EHLI SUNNETA PRIZNAJU KAZNE KOJE SU
SPOMENUTE ZA ODREĐENE GRIJEHE 170
VELIKI GRIJESI 171
DEFINICIJA VELIKOG GRIJEHA I NJEGOV KRITERIJ 172
PRIMJER POJEDINIH VELIKIH GRIJEHA 174
UZROCI OSLOBAĐANJA KAZNE ZA GRIJEHE 175
BILJEŠKE 179